เรื่องคุยกันกับลูกศิษย์

โดย

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

คำนำ

ความสุข เป็นสิ่งที่ทุกคนประสงค์ แต่เป็นการยากที่จะได้มาและรักษาไว้ให้จีรัง ถ้าความสุขนั้นเกิดจากโภคทรัพย์ หรือวัตถุธาตุใด ๆ ย่อมมีวันหมดสิ้นเสื่อมค่าลง แต่ความสุขอันเกิดแต่การประพฤติปฏิบัติธรรมจะคงทนเป็นนิรันดร์ ตราบที่ประพฤติอยู่ในธรรม

หลังสือเล่มนี้ เป็นเสมือนบันไดขั้นต้นของผู้ปรารถนาจะก้าวขึ้นไปพบกับความสุขอันแท้จริงบนขั้นสุดท้าย เมื่อท่านได้อ่านแล้ว จะตัดสินใจก้าวขึ้นบันไดนี้ หรือหยุดอยู่กับที่ หรือเลี่ยงเดินไปทางอื่น นั่นก็สุดแต่วิจารณญาณของท่านเอง

คณะศิษย์ผู้จัดพิมพ์

สารบัญ

อ่านหนังสือธรรมะทำไม

เราเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือทางด้านธรรมะเป็นสำคัญ อ่านทางโลกมันมีฉากหน้าฉากหลัง สุดท้ายก็ฉากหลังนั่นแหละทำลาย ฉากหน้าเป็นเครื่องล่อหู ล่อตา ล่อใจไปหน่อย ๆ ฉากหลังนี่สำคัญแทงเข้าไปเลย เสียมากต่อมาก แต่เมื่อไม่มีใครคิดทางเรื่องเสียแล้วก็ มันจะเสียขนาดไหนก็ไม่สนใจ มีแต่บึนหน้าเรื่อย ๆ ความฉิบหายก็ไปเรื่อย ๆ เหมือนไฟลามทุ่ง

ส่วนที่เป็นสารประโยชน์ก็มี ไม่ได้ปฏิเสธ แต่ผู้ที่อ่านส่วนมากมักอ่านด้วยความเพลิดเพลินละซิ ไม่ได้อ่านเพื่อหาสารประโยชน์อะไรนักนะ ยิ่งเป็นเด็กหนุ่มเด็กสาวด้วยแล้วคึกคะนองนี้ โอ๊ย เป็นบ้าไปเลยเทียว บ้าสด ๆ ร้อน ๆ ยิ่งเห็นโป๊ ๆ เป๊ ๆ ด้วยแล้วยิ่งไปใหญ่เลยนะ ลืมนุ่งซิ่นนุ่งผ้านั่นแหละ วิ่งเป็นบ้าเหมือนหมา นี่ละอำนาจของกามตัณหามันใช่เล่นเมื่อไร มันเคยทำลายโลกมามากต่อมากแล้ว อันไหนก็ไม่รุนแรงเหมือนอันนี้ อันนี้รุนแรงมาก ไม่ว่าสัตว์ว่าคน ถ้าลงอันนี้ได้บีบหัวใจแล้วอยู่ไม่ได้ ต้องดิ้นเทียว

ท่านจึงให้มีน้ำคือธรรมะ อ่านธรรมะ ฟังธรรมะ อบรมธรรมะ เพื่อดับไฟในใจ เพราะสิ่งที่ทำให้เพลิดเพลินนั้น เป็นสิ่งที่มีพิษภัยและความโศกเศร้าแฝงอยู่ในนั้น จึงนำธรรมะเข้าไปชะล้างในจุดนั้น เปิดออกเพื่อเห็นโทษของมัน ถ้ามีแต่สิ่งเหล่านี้ถึงจะมีโทษขนาดไหนก็ไม่ได้เห็นโทษ เพราะไม่สนใจดูโทษ พอธรรมะส่องเข้าไปปึ๊บก็เห็น เห็นโทษของมันมากน้อย เห็นเรื่อย ๆ เห็นหลายครั้งหลายหนก็มีกำลังมาก และปราบกันได้ ๆ อย่างน้อยก็อยู่ด้วยความสงบเย็นใจ ไม่ปีนรั้วปีนลูกกรงอย่างเขาว่า

เราเห็นอย่างนั้นแหละจึงได้พิมพ์หนังสือออกแจก ทีแรกก็ทางวัดพิมพ์แจกก่อน ทีนี้ต่อมาบรรดาลูกศิษย์ลูกหาก็พิมพ์ เลยพิมพ์กันเป็นเนื้อเป็นหนังจริง ๆ ทางวัดก็เป็นอันว่าปล่อย เป็นแต่เพียงว่ารับแจกให้ ทำออกมาแล้วก็แจกประชาชนญาติโยม เพราะเราเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือธรรมนี้มากอย่างฝังใจ นี่หลวงตาบัวบวชตั้งแต่หนุ่มฟ้อจนกระทั่งป่านนี้ก็เพราะได้อ่านหนังสือ ให้ลูกหลานทั้งหลายเอาไปเป็นคติ

(คัดจากเทศน์อบรมฆราวาส ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๖)

“เรื่องที่คุยกัน”

ระหว่าง

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน
กับลูกศิษย์

เขียนและเรียบเรียง โดย เพ็ญแข กัปปิยบุตร

คณะศิษย์จัดพิมพ์ถวายท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน
เพื่อแจกเป็นธรรมทาน

“คำขอขมา”
และคำปรารภของผู้เขียน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
โยโส สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา,
เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ,
อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย,
อนุตฺตรํ ปญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ

หนังสือนี้เขียนขึ้นจากการถอดเทปบันทึกเสียง ที่ผู้เขียนและคณะนำติดตัวไปด้วยเกือบทุกครั้งเมื่อไปวัดป่าบ้านตาด คำสอนของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน จึงเป็นไปตามคำสั่งสอนของท่านมิได้มีผิด และหากจะมีพลาดไปบ้าง ก็เพราะบางวันไปธุระที่จังหวัดไหน ๆ มาแล้วเลี้ยวเข้าวัดโดยมิได้คาดหมาย จึงไม่มีเครื่องบันทึกเสียงติดตัวไปด้วย ผู้เขียนได้พยายามซับจำคำที่ท่านสอนใส่สมองไว้ทั้งหมด แล้วนำถ้อยคำนั้นมาเรียบเรียงตัดต่อเข้าด้วยกัน เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้รับความรู้ ความเบิกบานในธรรม ความผิดพลาดอาจเกิดขึ้นได้ตามประสาปุถุชนคนทำงาน ซึ่งมิได้เป็นผู้รู้ฉลาดหลักแหลมอะไรเลย ต้องขออภัยต่อท่านผู้อ่านและผู้รู้ทุกท่านไว้ด้วย

ธรรมะที่ได้รับการสั่งสอนจากท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นธรรมอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ปราศจากเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง คำสอนของท่านอาจารย์เป็นไปในลักษณะเรียบง่าย ตรงเข้าสู่เป้าหมาย นั่นคือการหลุดพ้นจากกิเลสและโลกสมมุติโดยสิ้นเชิง ไม่อ้อมค้อมแวะเวียนติดขัดอยู่ ณ ที่ใดทั้งสิ้น ลูกศิษย์ทุกคนได้รับความสว่างกระจ่างแจ้งเข้าใจในธรรมด้วยความเบิกบานที่ท่านสอนตลอดมา จากการประพฤติปฏิบัติตามทุกขั้นตอนที่ท่านสอนก็ได้พบ ได้รับความสุข ความรู้อันละเอียดลึกซึ้งแผ่กระจายกว้างออกไปเป็นประโยชน์แก่จิตของแต่ละคนจนมิอาจประมาณได้ คุณประโยชน์แห่งธรรมอันยิ่งใหญ่มหาศาล ที่ท่านได้กรุณาถ่ายทอดอบรมลูกศิษย์นั้น ได้ใช้วิธีการต่างๆ ทุกรูปแบบ ทั้งอ่อนโยน สุภาพ หรือดุกร้าว เด็ดเดี่ยว และมั่นคง โดยจะสอนตามลักษณะของแต่ละบุคคลที่ได้แบกกิเลสเข้าไปหา ท่านอาจารย์ได้ใช้ธรรมะอันแหลมคม เฉียบขาดยิ่งกว่า กระชากลากถูกิเลสออกจากหัวใจศิษย์ทั้งหลาย จนตัวเบาไปตาม ๆ กัน

ผู้เขียนได้รับอนุญาตให้นำคำสอนของท่านมาเขียนบันทึกไว้ได้ เพื่อแจกจ่ายธรรมนั้นแก่สหธรรมิก โดยที่ท่านอาจารย์มิได้ตรวจแก้ไขก่อนดังเช่นเคยปฏิบัติ ความผิดพลาดจึงต้องมีแน่นอนจากความโง่เขลาเบาปัญญาของผู้เขียนเอง จึงต้องกราบนมัสการแทบเท้าท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แม้จะรู้ดีว่าท่านมิได้เคยถือเป็นผิดคิดโทษต่อลูกศิษย์ หรือผู้ใดเลย แต่ต้องกราบขอขมาจากองค์ท่านเพื่อความปลอดจากโทษและบาปอันอาจจะมีขึ้นได้

พระคุณของพ่อแม่ผู้ให้ชีวิตและความรัก เอื้ออาทรต่อบุตรมีมากมายเพียงใด เราทุกคนย่อมรู้ดี การเกิดเป็นคนที่มีชีวิต มีความสุข มีทรัพย์สมบัติเงินทองมากมายเพียงไรก็ตาม ถ้าชีวิตนั้นปราศจากธรรมก็จะกลายเป็นคนที่ขาดคุณภาพในทันที ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโนและท่านอาจารย์ทุกองค์ที่ผู้เขียนได้จารึกนามท่านไว้ในหนังสือเล่มนี้เป็นทั้งพ่อ แม่ ครู อาจารย์ พร้อมสรรพ ท่านได้สั่งสอนมอบธรรมะให้แก่กุลบุตรทุกชีวิต ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา ท่านได้แก้ไขให้คนธรรมดาเป็นคนที่ดี ดีเลิศ และเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายถึงผู้เจริญแล้วในทุกทางทุกธรรม เพราะการมีชีวิตอยู่โดยปราศจากธรรมนับเป็นความประมาท อันเป็นภัยอันตรายอย่างยิ่ง คนคนนั้นจะเป็นคนที่ขาดคุณความดีหมดโอกาสที่จะได้เป็นมนุษย์ และเสียชาติเกิดในทุกขั้นตอนของการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้

พระเดชพระคุณของพ่อแม่ครูอาจารย์ ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ที่มีต่อผู้คนทั้งใกล้และไกล จำนวนมากมายมหาศาลทั้งในประเทศไทย ในต่างประเทศ และในโลกนี้ (รวมทั้งโลกไหนๆ ก็ตามที่ผู้เขียนสุดจะรู้ได้) ผู้เขียนและคณะศิษย์กลุ่มเล็กๆ ได้

สำนึกในพระเดชพระคุณขององค์ท่านอาจารย์เสมอ มิได้ขาด สุดปัญญาจะหาสิ่งใดมาตอบแทนพระเดชพระคุณของท่านได้ จึงได้พยายามเดินตามรอยเท้าของท่านโดยการปฏิบัติธรรม อันมีทั้งการถือศีล สวดมนต์ ภาวนา ปฏิบัติบูชาและอามิสบูชา ตามที่ท่านสอน แม้จะยังบกพร่องลุ่ม ๆ ดอน ๆ ตามวิสัยปุถุชน แต่เราทั้งหลายก็หวังว่า ความพยายามปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ เพื่อบูชาครูอาจารย์ จะเป็นพลังอันสำคัญให้แหวกว่ายทวนกระแสกิเลสได้ในที่สุด

หนังสือนี้สำเร็จด้วยดวงใจอันเปี่ยมในความกตัญญูรู้คุณท่าน ด้วยความเคารพสักการะ ด้วยเศียรเกล้าของศิษย์ทุกคน อันมีเมตตาบารมีอันสูงส่งของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นหลักสำคัญ และโดยบารมีของพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรงทุกองค์แห่งวัดป่าบ้านตาด และพระคุณเจ้าพระชัยณรงค์ ครุธัมโม ซึ่งได้กรุณาต่อผู้เขียนด้วยเมตตาธรรมเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณสหธรรมิกทั้งหลาย ในกุศลเจตนาที่ได้ร่วมบริจาคบูชาเป็นค่าพิมพ์ ซึ่งได้จารึกนามของท่านไว้แล้ว

บุญกุศลอันเกิดขึ้นด้วยเจตนาดี เพื่อนำคำสอนของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน มาสู่ญาติมิตร เพื่อการปฏิบัติธรรมในแนวทางที่ถูกต้อง ตรงเป้าหมายที่เราทุกคนปรารถนา คือความหลุดพ้นเข้าสู่ความสงบอันนิรันดร บุญนี้มีและคงจะมีมากพอสมควร ขอท่านทั้งหลายได้โปรดอนุโมทนาร่วมกันให้ทุกชีวิตเห็นใจ เข้าใจกัน ช่วยเหลือกันไปจนสุดความสามารถ ขอธรรมะแห่งองค์สมเด็จพระบรมศาสดาที่พ่อแม่ครูอาจารย์ ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี และท่านอาจารย์ทุกองค์ที่ได้แนะนำสั่งสอนศิษย์ด้วยความชาญฉลาด ด้วยเมตตาอันล้นฟ้ามหาสมุทรนี้ จงเป็นเครื่องนำความเกษมมาสู่ทุกคนโดยทั่วถึงกัน

ขอกราบนมัสการท่านอาจารย์ด้วยความเคารพอย่างสูงสุดด้วยกาย วาจา และใจ

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา,
สงฺเฆ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ,
สงฺโฆ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ,
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว สงฺเฆ.

"เรื่องที่คุยกัน"

ระหว่าง

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

กับลูกศิษย์

เมื่อได้รับคำสั่งจากเบื้องบนให้ย้ายครอบครัวจากภาคเหนือ (มีจังหวัดลำปางเป็นศูนย์กลาง) ไปอยู่ภาคอีสาน (มีจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลาง) ผู้เขียนก็ให้ดีใจนัก เพราะมีนิสัยชอบเดินทางอยู่แล้ว ประกอบกับยังไม่เคยรู้จักภาคอีสานมาก่อนเลย จึงยินดีที่จะได้ไปสัมผัสผู้คนที่นั่น อีกทั้งสนใจกับเรื่องพระสงฆ์องคเจ้าตลอดมา ถ้ามีเวลาว่างก็จะไปคุยกับพระ เพราะตามต่างจังหวัด หรือในชนบททั่ว ๆ ไป วัดจะเป็นที่รวมของคนทุกระดับชั้น การที่ต้องย้ายอยู่เรื่อยจึงต้องอาศัยวัดเป็นหลัก ที่ไปวัดมิได้ไปฟังเทศน์โดยเฉพาะเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการฟังธรรม คือเมื่อมีปัญหาอะไร ก็ป้อนคำถามให้พระท่านช่วยแก้ไขให้ ส่วนใหญ่ท่านก็จะเมตตาอธิบายแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ด้วยธรรมะของพระพุทธองค์ที่ได้ทรงแสดงไว้ รสแห่งธรรมได้เอิบอาบซาบซึ้งเข้าสู่ดวงจิตทีละน้อย ๆ ทำให้เกิดความอดทนต่อสิ่งที่ไม่เป็นธรรม อันมีผลมากระทบตัวโดยตรงอย่างไม่พรั่นพรึง เพราะฉะนั้นผู้มีปัญหามากเช่นผู้เขียนนี้ จึงไม่มีสิ่งใดจะช่วยได้เลย นอกจากธรรมะเป็นกุญแจไขให้ทุกเปลาะ จนเข้าใจแจ่มกระจ่างสว่างแจ้ง

แผ่นดินอีสานเป็นดินแดนแห่งพระอริยสงฆ์ เป็นดินแดนแห่งศิลปวัฒนธรรมอันยาวนานและกว้างใหญ่ไพศาล เป็นดินแดนที่มีเขาเล่าว่า ผู้คนอีสานยากจนนัก เป็นช่องว่างให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจระหว่างคนที่นั่นกับคนภาคอื่น เป็นช่องว่างระหว่างชนชั้นต่าง ๆ นานา สารพันที่จะได้ยินได้ฟังกันมา เนื่องจากกำลังศึกษาเรื่องของพุทธศาสนาและการปฏิบัติภาวนาของครูอาจารย์อยู่หลายองค์ จึงได้เข้าไปกราบเรียนถาม ท่านอาจารย์หลวง

แห่งวัดป่าสำราญนิวาส อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางว่า เมื่อเดินทางไปถึงขอนแก่นแล้ว จะไปหาพระสงฆ์องค์ใดให้ท่านสอนการปฏิบัติภาวนาได้

ท่านอาจารย์หลวงได้กรุณาแนะนำว่า "จงไปหาอาจารย์บุญเพ็ง ที่วัดป่าวิเวกธรรม อยู่ในเมืองขอนแก่นนั่นละท่านจะสอนให้" เมื่อกราบลาท่านอาจารย์หลวงแล้ว เราก็พากันเดินทางมารับงานที่ขอนแก่นทันที

ค่ำ ๆ ว่างจากหน้าที่การงานแล้ว เราก็พากันยกพานดอกไม้ธูปเทียนเข้าไปกราบท่านอาจารย์บุญเพ็ง เป็นการฝากตัวเป็นศิษย์ของท่าน ครั้นรู้ว่าเราเพิ่งย้ายมาและสนใจในการปฏิบัติภาวนา โดยมีท่านอาจารย์หลวงแนะนำมาเช่นนี้ ท่านก็ลุกขึ้นครองผ้าเป็นปริมณฑล นำเรานั่งสมาธิทันที ปฏิบัติกันเช่นนี้เป็นประจำทุกค่ำคืนไม่มีว่างเว้น โดยท่านอาจารย์บุญเพ็งจะเป็นผู้พานั่งปฏิบัติ ด้วยการแนะนำว่าให้เริ่มด้วยการมีสติจับดูที่จิตของตัวเอง รู้ทันความรวดเร็วของจิตที่หวั่นไหวนอกลู่นอกทางอยู่ตลอดเวลา ไม่ยอมสงบนิ่งให้ง่าย ๆ จับให้ติดจับให้อยู่ จับให้สงบ

การปฏิบัติซ้ำอยู่เช่นนี้นานวันเข้าจนจิตเกิดความชำนาญขึ้นบ้าง ท่านก็จะนำไปนั่งสอนในที่ต่าง ๆ จากนั่งที่กุฏิของท่านก็ไปนั่งที่โรงฉัน ติดกับป่าช้าด้านหนึ่งโดยดับไฟให้มืดมิด แล้วท่านอาจารย์จะกล่าวนำให้จิตดิ่งลงสู่สมาธิ หลายคนได้รับความแปลกประหลาดมหัศจรรย์จากการปฏิบัติภาวนา ในโรงฉันอันกว้างใหญ่มืดสนิทที่มียุงชุมเป็นที่สุดกลับปรากฏว่า ไม่มียุงมารบกวนผู้ภาวนา และปรากฏแสงสว่างนวลจ้าจับตาขึ้นเยือกเย็นไปทั่วทุกขุมขน จนต้องลืมตาขึ้นดูว่าแสงสว่างนั้นมาจากไหน แต่ก็กลับได้พบความมืดสนิทเหมือนเดิม ครั้นหลับตาดิ่งลงสู่สมาธิใหม่ก็จะพบแสงสว่างนั้นอีก ทุกคนที่ได้สัมผัสกับความสงบและความสว่างนี้ ต่างก็นิ่งเงียบ เพราะสิ่งที่พบเป็นความรู้หรือปรากฏการณ์เกิดขึ้นเฉพาะตัวผู้ตั้งใจภาวนาเท่านั้น

ท่านอาจารย์บุญเพ็งสอนธรรมะให้ศิษย์ด้วยความเมตตา และอารมณ์ขันเป็นอย่างยิ่ง จากการนั่งภาวนาในกุฏิของท่านในโรงฉัน (ซึ่งใกล้ป่าช้า) ก็ไปนั่งกันในโบสถ์ (ซึ่งก็ติดกับป่าช้าอีกนั่นแหละ) และจากวัดป่าวิเวกธรรมที่อยู่ในเมือง ท่านก็พาผู้ใฝ่ธรรมทั้งหลายเข้าไปนั่งในวัดร้างติดเทือกเขาภูพาน ซึ่งเป็นวัดที่มีพระอยู่เพียงสี่ห้าองค์ ท่านบอกว่าพระเหล่านี้นั่งภาวนากันแบบเอาเป็นเอาตายทั้งนั้น

สำหรับผู้เขียนเองได้ตั้งคำถามที่ไม่เข้าท่ากับท่านหลายอย่าง ฟังดูเหมือนคนพูดจาก้าวร้าว รวน แต่ท่านอาจารย์ก็จะตอบด้วยเมตตาและอารมณ์ขันทุกครั้งไป ทำให้การสนทนาธรรมเป็นไปอย่างมีรสชาติ สนุกสนาน เป็นกันเองเสมอ ความเบื่อหน่ายในธรรมจึงไม่มี เช่น คำถามที่ว่า "คนเรานั้นถ้าลงได้ถือศีล ให้ทาน และภาวนาอยู่เสมอแล้วก็จะนิพพานอย่างแน่นอน ไม่เห็นจะต้องไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่าอะไรให้ยุ่งยากมากเรื่อง" ท่านอาจารย์บุญเพ็งตอบทันทีว่า "บุญก็จะต้องทำ เพราะว่าถ้าการให้ทาน การถือศีล และการปฏิบัติภาวนาของเรามีกำลังไม่พอ ไปไม่ทันถึงพระนิพพาน บุญก็จะช่วยให้ได้อยู่ในภพภูมิอันควร ไม่ต้องไปห้อยโหนร่องแร่งอยู่กลางอากาศ"

ลูกศิษย์หน้าเป็นทั้งหลายฟังท่านตอบแล้วพากันหัวเราะกลิ้งไป นอกจากนี้ท่านอาจารย์บุญเพ็งจะมีเกร็ดของครูอาจารย์เก่า ๆ ด้านปฏิบัติภาวนามาเล่าให้ลูกศิษย์ฟังเสมอว่าท่านองค์นั้นองค์นี้ปฏิบัติอย่างไร โดยเหตุที่ท่านเป็นศิษย์หลวงพ่อลี แห่งวัดอโศการาม และท่านพ่อลีเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ เราทุกคนจึงได้ทราบคุณธรรม ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของครูอาจารย์ในการปฏิบัติภาวนา เพื่อให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงจากท่านอาจารย์บุญเพ็งเสมอ ๆ การสนทนาธรรมจึงมิใช่เป็นการขึ้นเทศน์โดยทั่วไป แต่เป็นการคุยกันเรื่องธรรมะจริง ๆ คุยกันอย่างมนุษย์ปุถุชนที่ยังเต็มไปด้วยกิเลสกับอาจารย์ผู้มีเมตตาสูง รับฟังปัญหาของพวกเราแล้วก็จะตอบด้วยอารมณ์ขันตลอดเวลา เช่น มีผู้รู้จักคุ้นเคยกราบเรียนถามว่า "ทำไมท่านอาจารย์จะต้องฉันหมาก" ท่านจะหัวเราะตอบทันที "ก็พระนิพพานไม่ได้ห้ามว่าไม่ให้กินหมากนี่หว่า" ลูกศิษย์พากันเราะครืน

ค่ำวันหนึ่งเกือบจะสามทุ่ม ท่านนำศิษย์นั่งภาวนากันอยู่เงียบ ๆ สักพักใหญ่ ๆ บนลานกุฏิก็เกิดมีกลิ่นเหม็นสาบสางอย่างน่าสยดสยองใกล้เข้ามาทุกขณะ ชัดเจนขึ้นทุกทีเสียงหมาเห่าหอนอยู่ข้าง ๆ กุฏิ นักภาวนาทั้งหลายขวัญกระเจิง ตัวแข็ง หลับตาแน่น ส่วนใจนั้นเกาะชายจีวรอาจารย์ ซึ่งท่านลุกออกไปดู เดินกุกกักอยู่ข้างนอกสักพัก ก็ได้ยินเสียงท่านเรียกเณรดัง ๆ ในความมืด "เณร ใครอยู่บ้าง ไปตามสัปเหร่อมาซิเผาศพกันอย่างไงไหม้ไฟไม่หมด หมามันคาบเอาแขนขาใครมาแทะอยู่นี่" เมื่อกลับเข้ามาเห็นลูกศิษย์นั่งนัยน์ตาโพลง ท่านก็ดุว่า "กลัวอะไรกันหมามันไม่รู้ว่าแขนใคร ขาใคร เจอเข้าก็คาบมาแทะเล่น เอ้า ตั้งใจกันใหม่"

การไปฝึกสมาธิกับท่านอาจารย์บุญเพ็งนั้น จะได้พบเรื่องขำขันอยู่เสมอ เช่นในขณะที่ท่านปล่อยให้พวกเรานั่งภาวนากันนั้น จะมีผู้คนมาหาท่านสารพัดเรื่อง คราวหนึ่งมีชายฉกรรจ์ชาวเมืองสองคนเข้ามากราบเรียนด้วยความเรียบร้อย ใบหน้าคล้ำแดด มีแต่รอยยิ้มแย้มแจ่มใส พูดเป็นภาษาอีสานว่า ‘‘กระผมมาขอยืมของวัดไปจัดงานศพหน่อยครับ’’

‘‘อ้อ ใครตายเล่า’’ ท่านอาจารย์บุญเพ็งถาม

‘‘ไอ้สิน เพื่อนกระผมเอง มันกินเหล้าตายครับ’’ เขาตอบแล้วหัวเราะ ไม่มีท่าทางเศร้าสลด ท่านหัวเราะบ้าง

‘‘มันกินเหล้ามากไปเนาะ’’ ท่านอาจารย์พูดเปรย ๆ

‘‘ครับ กินกันอยู่ดี ๆ แท้ ๆ มันหยุดหายใจไปเฉย ๆ ครับ’’

‘‘ไม่หายใจ มันก็ตายเนาะ’’

‘‘ครับผม ว่าจะสวดสักสามวันแล้วก็จะเผา’’ ท่านอนุญาตให้ขอยืมของไปได้ โดยให้ไปรับจากพระผู้ซึ่งดูแลข้าวของเหล่านี้ แล้วหันมาสอนพวกเราซึ่งพลอยนั่งหัวเราะไปด้วยต่อการตายอย่างมีความสุขของนายสิน

‘‘ธรรมดานะกินเหล้ามากไปมันก็ตาย ความตายนี่มันอยู่ใกล้ตัวนิดเดียวแค่นี้เอง เร่งปฏิบัติภาวนาเข้าเถิด’’

‘‘นึกว่าท่านอาจารย์จะบอกให้เร่งกินเหล้ากันเข้าเถิด’’ ลูกศิษย์สอดขึ้นด้วยอารมณ์ขัน แต่ท่านกลับสอนว่า ‘‘เมาตายจะไปดีที่ไหน เกิดใหม่ก็จะขาดสติเป็นบ้าเป็นหลัง’’ ท่านอาจารย์ทราบได้อย่างไรว่า เมาตายแล้วเกิดใหม่จะต้องเสียสติ ลูกศิษย์ช่างซักถามขึ้นทันที ‘‘ก็พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้อย่างนั้น ไม่เชื่อท่านได้เรอะ ก็เราเป็นศิษย์ท่านน่ะ’’

ท่านอาจารย์บุญเพ็งนั้นนอกจากจะมีอารมณ์ขันแล้ว ยังมีเมตตาอันมากมาย จนบางครั้งผู้เขียนก็ทนไม่ได้รู้สึกรำคาญแทนท่าน เมื่อมีหญิงสาวกลุ่มหนึ่งเข้าไปกราบขอให้ท่านพรมน้ำมนต์ให้ ท่านก็ถามตามแบบของท่าน ‘‘ต้องการอะไรล่ะ’’

“ต้องการให้มีผู้ชายมาหลงหนูมาก ๆ” คุณเธอตอบหน้าตาเฉย ท่าทางร่าเริง พวกเราสะดุ้งเฮือก

เสียงท่านอาจารย์ร้องออกมาอย่างปลง ๆ ว่า “เออ มันก็หลงกันอยู่แล้วละน่า” พูดจบก็จุ่มกำหญ้าคาพรมน้ำมนต์ให้

เมื่อทั้งหมดลากลับไปแล้ว ผู้เขียนถึงกับเอะอะกับท่านว่า “คนอะไร้ ไม่รู้จักอายอยู่ ๆ ก็มาขอให้พระพรมน้ำมนต์ให้มีผู้ชายมาหลงตัวมาก ๆ แล้วทำไมท่านอาจารย์จะต้องไปพรมน้ำมนต์ให้เขาด้วยเล่า” ท่านหัวเราะตอบว่า “นี่แหละ เรื่องของคนมันก็หลงกันอย่างนี้ละ เขาวานให้พรมก็พรมให้เขา ไม่เห็นมันจะเสียน้ำไปซักกี่หยด ส่วนเขาจะหลงกันหรือไม่หลง มันก็เป็นเรื่องของเขา

บรรดาครอบครัวของข้าราชการทั้งหลายนั้น จะต้องทำตามคำสั่งและทำหน้าที่ของตัวให้ดีที่สุด หน้าที่คือการปฏิบัติต่อชาวบ้าน ประชาชนที่ต้องเข้าไปสัมผัสคลุกคลี เราจึงได้อาศัยวัดเป็นที่พึ่งดังกล่าวมาแล้ว ยิ่งกว่านั้นบรรดาเรื่องขุ่นข้องหมองใจต่าง ๆ ที่เรามีสะสมไว้ในใจก็จะหันหน้าไปพึ่งพระเสมอ พระสงฆ์สาวกแต่ละองค์ท่านจะมีคำแนะนำให้หายขุ่นข้องด้วยวิธีที่ต่าง ๆ กัน ซึ่งทั้งหมดก็มาจากธรรมะขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งสิ้น มาช่วยลดความโกรธแค้นขุ่นข้องหมองใจ ชะล้างให้จิตใจแช่มชื่นเบิกบานขึ้นได้ในที่สุด มิให้ท้อแท้สลดหดหู่ เศร้าเสียใจ แต่จะทำให้ปล่อยวาง มีพลังอันเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ชีวิตของทุกคนมีความทุกข์เป็นแกนนำทั้งสิ้น เราทั้งหลายยังเป็นผู้โง่เขลาเบาปัญญา แหวกว่ายจมดิ่งอยู่กับความทุกข์ด้วยความหลง หลงในเกียรติยศชื่อเสียงยศถาบรรดาศักดิ์ หลงถ้อยคำสรรเสริญเยินยอ เมื่อไม่ได้ดังใจก็เป็นทุกข์ ทุกข์หนักเข้าก็เอาความทุกข์ไปประบายให้พระท่านรับฟัง บางองค์ก็สอนให้ปล่อยวาง แผ่เมตตา ให้อภัยกันเสีย บางองค์ก็สอนให้แก้ที่ตัวต้นทุกข์ นั่นคือที่ตัวเราเอง คำสอนให้ดูตัวเองนั้นท่านว่าให้ลอกคราบตัวเองดูซิ ว่าตัวนั้นดีแล้วหรือ มิให้ไปเพ่งโทษที่คนอื่น คำสั่งสอนนั้นจึงเต็มไปด้วยความเผ็ดร้อน เพราะในหัวใจของคนเรานั้นเต็มไปด้วยทิฐิมานะ ความใคร่รู้ ใคร่ลอง เป็นคนมีปัญหามาก ถ้อยคำพูดจาก็ก้าวร้าว โลดโผน ผิดผู้คนอื่น ๆ ทั้งที่ในหัวใจจะเต็มเปี่ยมไปด้วยความเคารพศรัทธาเลื่อมใสอยู่เสมอ

ท่านอาจารย์บุญเพ็งได้หยั่งรู้ถึงน้ำใจคนผู้มีปัญญาเหล่านี้ ท่านว่าเปรียบเหมือนสว่านอันแหลมคม เมื่อสามารถเจาะทะลุได้แล้วก็จะรู้แจ้งปลอดโปร่งไปหมด และจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นอย่างยิ่ง และถ้าปัญญานั้นนำไปใช้ผิดทางก็จะน่าเสียดาย ศิษย์คณะนี้แม้จะมีวาจาเผ็ดร้อนยอกย้อนเพียงไร ก็ยังเป็นเวไนยสัตว์ คือเป็นสัตว์โลกที่สอนได้ ท่านจึงส่งศิษย์ทั้งคณะนี้ไปยังสำนักวัดป่าบ้านตาด ท่านว่า "ไอ้พวกนี้ต้องไปเจอท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด นั่นแหละจึงจะดีได้"

"อยู่ที่ไหนวัดป่าบ้านตาด" ผู้เคยมาอีสานเป็นครั้งแรกในชีวิตถามหน้าเซ่อ

"อยู่ที่อุดร ก่อนเข้าเมืองอุดร ไปให้ได้เชียวนะ เพราะคำสอนของท่านอาจารย์พระมหาบัวจะเปิดโลกให้เราสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดแจ้ง คำสอนของท่านเด็ดขาดแน่นอน อย่าไปกลัวท่านก็แล้วกัน ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ท่านเป็นพระสุปฏิปันโน คือปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ท่านเป็นศิษย์องค์สำคัญของพระอาจารย์ใหญ่ คือพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ปฏิปทาข้อปฏิบัติของท่านจึงดำรงคงไว้ตามแบบฉบับของพระอาจารย์มั่นอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ คำดุคำสอนของท่านนั้น เมื่อได้รู้จักนำมาพิจารณาแก้ไขแล้วปัญหาต่าง ๆ ก็จะแก้ได้หลุดเป็นเปลาะ ๆ ไป ไม่มีอะไรให้สงสัยได้อีกเลย"

บรรดาผู้แสวงธรรมอันเป็นคลื่นลูกใหม่ทั้งหลาย ต่างพากันตื่นเต้นยินดี กราบลาท่านอาจารย์บุญเพ็ง จากวัดป่าวิเวกธรรม ไปสู่สำนักวัดป่าบ้านตาดทันทีที่มีเวลาพอจะปลีกตัวจากงานไปได้

"การได้เป็นศิษย์ท่านอาจารย์พระมหาบัวนั้นเป็นบุญยิ่งนัก อาตมาก็เป็นศิษย์ของท่านเช่นกัน คำว่าบุญนี้ มิได้อยู่ที่มีครูอาจารย์ที่ดีคอยสั่งสอนเท่านั้น จะเป็นบุญได้ก็ต่อเมื่อศิษย์จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์โดยเคร่งครัด บุญหรือความดีจึงจะเกิดขึ้นเป็นมงคลแก่ตนเอง" ท่านอาจารย์แบน แห่งวัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร เคยสอนผู้เขียนไว้เช่นนี้

เมื่อคลานขึ้นไปกราบท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน เครื่องสักการบูชาเพื่อฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของท่าน ก็ได้กราบเรียนด้วยความเคารพเลื่อมใส แต่ขาดสติว่า "เมื่ออยู่ในกรุงเทพฯ หรือย้ายไปที่ไหนก็ตาม ไม่ทราบว่าจะไปร่ำ

เรียนการปฏิบัติภาวนากับใคร ได้ย้ายมาภาคอีสานก็รู้สึกดีใจที่ได้มากราบท่าน ขอท่านอาจารย์ได้โปรดกรุณาแนะนำสั่งสอนด้วยเถิด''

''อ้อ แสดงว่าตัวเรานั้นดีวิเศษกว่าพระทั้งหลายในกรุงเทพฯ และที่อื่นๆ แล้วหรือจึงว่าหาคนสอนไม่ได้'' ท่านอาจารย์พระมหาบัวสอนบทเรียนบทแรกให้ทันทีที่ได้พบ ผู้เขียนถึงกับสะดุ้งรู้ตัวทันทีว่าพูดจาโดยขาดสติ จึงก้มลงกราบท่านแล้วตอบใหม่ด้วยความระมัดระวังว่า ''มิได้ค่ะ พระที่ดีมีมากทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แต่ให้บังเอิญที่ดิฉันไม่มีบุญจะได้พบท่านเหล่านั้น พอย้ายมาอยู่อีสานซึ่งเป็นดินแดนแห่งพระอริยสงฆ์มุ่งในทางวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้พ้นจากทุกข์ก็ดีใจมาก มากราบเท้าท่านอาจารย์เพื่อขอศึกษาทางด้านนี้ ให้มีความรู้เพิ่มขึ้น พอเรียกได้ว่ามีสติปัญญาเอาตัวรอดจากความทุกข์กับเขาบ้าง ขอความกรุณาท่านอาจารย์สั่งสอนด้วย"

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน นิ่งฟังเฉยอยู่สักครู่หนึ่งก็ถามขึ้นด้วยน้ำเสียงที่มีเมตตาเต็มเปี่ยม ''ใครให้มาหาหลวงตาบัว'' ท่านเรียนตนเองว่าหลวงตาบัวเสมอ

''ท่านอาจารย์บุญเพ็ง วัดป่าวิเวกธรรม จังหวัดขอนแก่น ครับผม'' หัวหน้าคณะของเราเป็นผู้ตอบ

″อ้อ ลูกศิษย์หลวงตาบุญเพ็งเรอะ อาจารย์บุญเพ็งท่านก็เก่งนี่นา จะต้องมาหาหลวงตาบัวทำไม

''ก็ท่านอาจารย์บุญเพ็งบอกว่า ท่านอาจารย์พระมหาบัวเก่งกว่า ท่านจึงส่งให้มาเรียนต่อที่นี่″ ลูกศิษย์คณะใหม่ตอบไม่ยอมลดละ ท่านอาจารย์จึงเย้าว่า ''แหม ช่างเข้ากันดีจริงนะลูกศิษย์กับอาจารย์'' ทุกคนหัวเราะ บรรยากาศแจ่มใสอบอุ่นขึ้น ท่านอาจารย์พระมหาบัวเล่าว่า ''รู้ไหม ที่วัดป่าวิเวกธรรมนั้น เมื่อก่อนชื่อวัดเหล่างา เป็นป่าช้าอยู่นอกเมือง คนตายที่ไหนๆ ก็เอาไปเผากันที่นั่นทั้งหมด ต่อมาท่านอาจารย์สิงห์ไปตั้งกองทัพธรรมขึ้นที่นั่น จึงกลายเป็นวัดขึ้นมา ใครก็อยู่ไม่ได้ แต่อาจารย์บุญเพ็งท่านอยู่ได้ ท่านชอบคุยกับผีจะว่าท่านไม่เก่งได้ยังไง''

ผู้เขียนกราบเรียนตอบท่านไปตามความจริงว่า "ท่านอาจารย์ชอบคุยกับผี แต่ลูกศิษย์ไม่ชอบเลยค่ะ"

"มันกลัวละซี" ท่านมองหน้าถามขึ้น "แล้วจะมาเรียนภาวนากันทำไม ก็เรียนให้รู้จะได้หายกลัว" ได้ยินคำตอบดังนี้ ท่านอาจารย์ก็สอนว่า "เออ นั่นแหละเรียนให้รู้จะได้ไม่ต้องกลัวอะไรอีก"

สำหรับผู้ที่เคยรู้จักวัดที่มีสถาปัตยกรรมอันสวยงาม ระเหิดระหง หรือใหญ่โตโอ่โถง อาจจะรู้สึกผิดหวัง เพราะที่วัดป่าบ้านตาดไม่มีสิ่งเหล่านี้เลย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ได้กรุณาเล่าให้ฟังว่า เคยมีผู้มาขอสร้างโบสถ์ถวาย แต่ท่านมิได้อนุญาต เพราะที่นี่เป็นที่ปฏิบัติธรรม ต้องการให้ผู้เข้ามาศึกษาได้สัมผัสกับธรรมะ หรือธรรมชาติที่แท้จริง พระสงฆ์องคเจ้าที่นี่จึงยังคงอยู่ใต้ร่มเงาของแมกไม้ที่ยังคงเป็นป่า และทุกองค์รักษาป่านั้นไว้เป็นอย่างดี

พระที่วัดป่าบ้านตาดจะมีกุฏิเล็ก ๆ พอเอนกาย และเก็บบริขารที่จำเป็นเท่านั้น สำหรับกุฏิของท่านอาจารย์เองมีลูกศิษย์ที่ร่ำรวย เคารพบูชาท่านมาสร้างถวาย เป็นศาลาทรงไทย ใต้ถุนสูง ห้องเดียว มีระเบียงรอบเท่านั้นเอง ซึ่งท่านก็บ่นกับผู้เขียนว่า "อยู่อย่างนี้ก็อายเขาจะแย่อยู่แล้ว" แต่ก็จำต้องสนองตอบความมีน้ำใจของเขาที่มีเมตตาต่อท่าน ทางไฟฟ้าก็จะมาติดต่อไฟเข้าวัด แต่ท่านอาจารย์ได้ปฏิเสธอีก เพราะไฟฟ้ามิใช่สิ่งซึ่งจะนำผู้คนไปสู่ความสงบ ความสว่างทางใจ สิ่งที่จะตามไฟฟ้าเข้ามามีอีกมากมาย จำพวกเครื่องใช้ไฟฟ้าทั้งหลาย เช่น พัดลม ตู้เย็น วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมิใช่กิจของพระผู้ปฏิบัติจะต้องเข้าไปวุ่นวายกับสิ่งเหล่านี้

เมื่อมีผู้ขอทำถนนจากหมู่บ้านเข้าสู่วัดท่านอาจารย์ก็บอกว่า พระสามารถออกเดินไปบิณฑบาตได้ บนถนนดินลูกรังที่เป็นถนนดั้งเดิมมีอยู่แล้ว ท่านไม่ต้องการความสะดวกสบายอะไร ท่านอยู่ของท่านได้ทุกหนทุกแห่งในป่าเขาลำเนาไพร ท่านพยายามที่จะรักษาความเพียรตามรอยบาทพระศาสดา และพระอาจารย์ใหญ่ไว้อย่างเต็มที่ สิ่งที่เรียกว่าความสะดวกสบายนั้น คือปัจจัย ท่านสอนว่า ปัจจัยนั้นจะเป็นเครื่องต่อ ต่อภพ ต่อชาติ ต่อกิเลสตัณหาไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิด ตะเกียกตะกาย งมหลงกันไปไม่มี

ทางรอด การตัดปัจจัยอันเป็นเครื่องต่อภพต่อชาตินั้นต้องทำทันที ทำเดี๋ยวนี้ จะรอช้าไม่ได้เลย เพราะว่า "ตายแล้วทำไม่ได้นะ" ท่านสอน

ด้วยเหตุนี้วัดป่าบ้านตาดเมื่อก่อนห้าปีที่แล้วมา จึงมีทางดินลูกรังอัดแน่นเรียบจากถนนใหญ่เข้าสู่หมู่บ้านไปวัดป่าบ้านตาด ระยะทางประมาณ ๘ กิโลเมตร ใครจะไปวัดป่าบ้านตาดต้องไปทางนั้น เป็นฝุ่นแดงฉานในหน้าร้อน เปียกแฉะลื่นในหน้าฝน แต่ไม่เห็นมีใครย่อท้อที่จะเดินทางฝ่าฝุ่น ฝ่าโคลน เพื่อเข้าไปกราบท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เลยสักคน

ในระยะต่อมาชาวบ้านได้พร้อมใจกับทางการสร้างถนนลาดยางขึ้น เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จะเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมท่านอาจารย์พระมหาบัวและราษฎรแถวนั้นทุกปี ก่อนจะเสด็จกลับจากแปรพระราชฐานจากสกลนครสู่กรุงเทพพระมหานคร ถนนลาดยางสายนั้นราบเรียบ ตรงดิ่งเข้าสู่ประตูวัดป่าบ้านตาด และจะหยุดอยู่เพียงนั้น ผ่านประตูเข้าไปแล้วจะเป็นพื้นดินธรรมดา กวาดไว้อย่างสะอาดเรียบร้อย ต้นไม้ในวัดทุกต้นสูงใหญ่ร่มเย็น มีอยู่หนาแน่น แต่จะไม่พบว่ามีใบไม้ร่วงรกทางเดินแม้แต่ใบเดียว

บนลานดินมีศาลาไม้หลังใหญ่เก่าแก่หลังหนึ่ง พระท่านจะฉันกันที่ศาลานี้ ชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญที่นี่ ฟังเทศน์ฟังธรรมก็บนศาลานี้แหละ นับว่าเป็นศาลาเอนกประสงค์ ซึ่งได้รับการปัดกวาดขัดถูอย่างสะอาดสะอ้านเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเป็นอยู่อย่างผู้เจริญด้วยระเบียบวินัย สงบสำรวมทุกอิริยาบถของพระสงฆ์สาวก ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทุกองค์ ที่นี่เป็นที่เจริญตาเจริญใจแก่ผู้ที่ได้มาพบเห็นเป็นอย่างยิ่ง ผู้คนที่ก้าวเข้าสู่บริเวณวัดป่าบ้านตาดจะได้สัมผัสกับสิ่งเหล่านี้ทันที เกิดความศรัทธาเลื่อมใสเพิ่มพูนขึ้นในหัวใจ

เมื่อได้เข้าไปกราบท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ได้ฟังคำสั่งสอนแบบเปิดโลกของท่าน ลูกศิษย์ทั้งหลายก็ยิ่งเพิ่มความมั่นใจเหมือนได้รับพลังของนักรบ นักต่อสู้ผู้องอาจจากท่าน พูดกันแต่เรื่องธรรมะอันบริสุทธิ์สะอาดผ่องแผ้ว พูดจริง พูดตรง ไม่อ้อมค้อม เข้มแข็ง เด็ดขาด สิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะอันประเสริฐ คำว่านักรบผู้องอาจเข้มแข็ง เด็ดขาดนั้น หมายถึงนักรบ นักต่อสู้ ที่ได้ผ่านสนามรบและการต่อสู้มาแล้วอย่างฉกาจฉกรรจ์ ต่อสู้กับศัตรูตัวร้ายซึ่งมีนามว่า กิเลส

ในโลกเรานี้จะมีอะไรร้ายกาจยิ่งใหญ่ เปลี่ยนหน้ามาในรูปแบบต่าง ๆ กันยิ่งไปกว่ากิเลสในหัวใจของมนุษย์ปุถุชนเล่า ความเข้มแข็งเด็ดขาดในการจะต่อกรกับกิเลส ซึ่งหลั่งไหลจากผู้คนมากมายในรูปแบบต่าง ๆ กัน ทำให้ท่านอาจารย์พระมหาบัว ทรงคุณงามความดีไว้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง ท่านอาจารย์จะรู้เท่าทันกิเลสในหัวใจคนที่หลั่งไหลเข้าไปพบท่านทั้งหมด และโดนท่านตอกกลับมาในทันที บ้างก็โดนหนัก บ้างก็โดนเบา ตามความหนา บาง ตื้น ลึก แห่งปัญญาของผู้มีกิเลสเหล่านั้น

จึงมีผู้กล่าวกันว่า ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน นั้นดุ ดุมาก เป็นที่ร่ำลือกันไปไกล แต่ผู้ที่ไม่กลัวคำดุ คำสอนอันเผ็ดร้อนรุนแรง เช่น คนดื้ออย่างผู้เขียนและเพื่อนพ้องทั้งหลายกลับได้พบว่าคำที่ท่านดุสั่งสอนเรานั้น มีประโยชน์เหลือจะกล่าวได้ มีคุณค่ามหาศาลเพราะท่านอาจารย์ดุกิเลส ขู่กิเลส ขูดกิเลสในหัวใจของเราทุกคน กิเลสที่พอกหนามาช้านานเพิ่งได้รับการขัดถู ขูดลอก โดยท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ผู้ทรงคุณปรีชาสามารถเป็นยอดเยี่ยม

คำสอนนั้นจะรุนแรงเฉียบขาดเพียงไร ก็ยิ่งเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ถูกดุอย่างหาที่สิ้นสุดมิได้ เพราะคำดุสั่งสอนของท่านอาจารย์ เป็นคำสอนที่ชะล้างกิเลสได้โดยสิ้นเชิง ใครกิเลสหนาท่านก็ล้างแล้วล้างอีก ใครกิเลสบางล้างหนเดียวใช้การได้ทันที เมื่อมาถึงจุดนี้จะแลเห็นเมตตาธรรมอันบริสุทธิ์งดงามของท่านอย่างชัดแจ้ง แล้วจำใส่ใจไปปฏิบัติตามที่ท่านสอน นำตัวเองขึ้นจากปลักตมของกิเลส ช่วยตัวเองให้ดีขึ้นได้ ท่านอาจารย์พระมหาบัวของลูกศิษย์ทุกคนเป็นเสมือนหมอที่ไม่เลี้ยงไข้ ให้ยาครั้งเดียวแล้วนำไปปฏิบัติตามก็เป็นอันรอดพ้นจากภยันตรายทั้งปวงในชีวิต หากผู้ใดได้ฟังคำสอนของท่านแล้วมิได้นำไปพิจารณาแก้ไขตัวเองแล้วปฏิบัติตาม ก็เป็นเรื่องที่ช่วยอะไรกันไม่ได้จริง ๆ ถ้าเป็นคนไข้ก็ต้องปล่อยให้ตายตามสบาย เพราะเขาเหล่านั้นไม่ยอมกินยาที่ท่านมอบให้แล้ว

พวกเราทั้งหลายเข้าไปกราบท่านอาจารย์ด้วยอาการของผู้มีกิเลส หรือความทุกข์อยู่เต็มหัวใจ ทุกข์เรื่องการงาน เรื่องของผู้คนที่นินทาว่าร้าย ใส่ร้ายป้ายสีกัน เรื่องกลั่นแกล้งกันต่าง ๆ นานาในหน้าที่การงาน เราพากันไปบ่นให้ท่านฟัง ท่านอาจารย์จะถามพวกเราว่า “ไอ้ที่มานั่งว่าคนอื่นเขาอยู่นี่น่ะ ตัวเรานั้นดีแล้วหรือ” ลูกศิษย์เจ้าปัญหานิ่งอึ้ง ท่านย้ำถามสอนว่า “อย่าไปว่าคนอื่นเขา ตัวเรานั้นดีแล้วหรือ ไหนตอบมาซิ” คำสอนประโยคนี้

ผู้เขียนจำได้ขึ้นใจไม่มีวันลืม รู้สึกในทันทีว่าเราเห็นแต่ความผิดของผู้อื่น แต่ไม่เคยย้อนมองเข้ามาดูตัวเองเลย ว่าเราผิดหรือไม่

ถึงกระนั้นความดื้อดึงสอนให้ตอบท่านไปว่า "ก็คิดว่าตัวเราทำดีแล้ว แต่คนอื่นไม่เห็นดีกับเรา ทำไมเขาไม่รู้ ไม่เข้าใจกันบ้าง

"ถ้าตัวเราดีแล้ว ไปยุ่งกับคนอื่นเขาทำไม หา" ท่านดุขึ้นมาบ้าง

"ก็คนอยู่ด้วยกันนี่คะท่านอาจารย์ เราดีกับเขา ไม่เห็นเขาดีกับเราเลย หน้าอย่างหลังอย่าง"

"ถ้าเป็นคนดีพร้อมแล้วนะ นั้นแหละคือความดีของเราเองเป็นบุญเป็นกุศล เป็นความสุขความเจริญ คนอื่นเขาไม่ดีก็ช่างเขาปะไร เราจะไปเดือดร้อนทำไมกับความไม่ดีของคนอื่น ใครเขาจะมาว่าอะไรตัว คำพูดนั้นออกจากปากใครก็เข้าหูคนพูดก่อน เราจะไปรับทำไม ถ้าเราเป็นคนดีแล้วเราไม่ต้องไปรับรู้เจ็บร้อนอะไรใช่ไหมล่ะ รักษาความดีของเราไว้ให้สงบแน่วแน่มั่นคง น่านแหละเรียกว่าเราดีแน่จริงละ ใช่ไหม หือ"

จริงของท่านอาจารย์ทุกคำพูดทีเดียว ใครได้ฟังคำสอนเช่นนี้จะลดความรู้สึกโกรธแค้น หยิ่งทรนง ลดในการยึดถือเรื่องอัตตาตัวเราของเราลงได้ในทันที เพราะท่านสอนให้ดูตัวเองก่อนอื่น ให้แยกออกมาให้ได้ว่าอะไรผิด อะไรถูก แล้วเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามเท่านั้น

อย่าไปว่าคนอื่นเขาตัวเรานั้นดีแล้วหรือ ให้หมั่นถามตัวเองไว้เช่นนี้ตลอดเวลา แล้วจะไม่มีความเดือดร้อนใจ ไม่ต้องลับเขี้ยวไว้กัดกัน ท่านสอนพวกเราอย่างนี้ ลูกศิษย์หน้าเป็นหัวเราะร่วนถูกใจที่ท่านดุแรงๆ ท่านอาจารย์บอกว่าท่านหวดด้วยไม้เรียวนี่แหละ (ท่านชี้ที่ปากท่าน) หวดแรงๆ ให้มันเจ็บ ให้สิ่งที่เรียกว่าตัวเราได้รู้สึกสำนึกตัว รู้สึกตัวแล้วไม่เห็นมันหนีไปซักที ยังวิ่งเข้ามาให้โดนหวดอยู่ร่ำไป ลูกศิษย์ท่านอาจารย์พระมหาบัวนั้นไม่มีใครวิ่งหนีไม้เรียวจากฝีปากท่านเลย มีแต่วิ่งเข้าไปให้ท่านเฆี่ยนอยู่เสมอ ไม่มีใครเข็ด เข้าไปทีไรก็โดนทีนั้น โดนทีไรความโง่เขลาเบาปัญญาก็หลุดจากใจทีนั้น ความรอบรู้ความฉลาดผ่องแผ้วเข้ามาแทนที่

เพราะฉะนั้นใคร ๆ ก็อยากโดนท่านหวด ใคร ๆ ก็อยากจะหายโง่ ใคร ๆ ก็อยากเห็นตัวเองให้ชัดแจ๋วขึ้น ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน จึงเป็นเสมือนกระจกส่องเงาผู้คนทั้งหลายผู้ยังวนว่ายอยู่ในวัฏสงสารนี้ ใครได้เห็นเงาของตัวเองว่าผิดพลาดอย่างไร แล้วรีบแก้ไข ก็จะแหวกว่ายไปถึงฝั่งได้โดยปลอดภัย ใครที่ยังไม่เข้าใจก็จะต้องดำผุดดำโผล่ สำลักกิเลสกันต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด กระเสือกกระสนดิ้นรนกันไปตามเพลงกรรม คำสั่งสอนของท่านอาจารย์จะเป็นไปเพื่อถ่ายถอนกิเลสในหัวใจคนโดยเฉพาะ และเนื่องจากกิเลสนั้นมีหลายรูปแบบ มีเขี้ยวเล็บแหลมคมรอบตัว จึงต้องใช้ธรรมะอันแหลมคมยิ่งกว่าขัดเกลากระชากมันออกมาให้ได้

ผู้เขียนเคยกราบเรียนสารภาพต่อท่านว่า มีความรู้สึกเหมือนกับตัวเองเป็นหมาขี้เรื้อน คันตรงโน้นตรงนี้ ไปทั่วตัว มากราบท่านอาจารย์ทีไร ท่านก็เอายาราดให้ทีนั้น แสบซิบ ๆ ไปทั้งตัว แต่ก็หายคันไปเป็นกอง ท่านตอบว่า “เออ แล้วมาใหม่อีกนะ คันมาอีกก็จะเอายาราดให้อีก” ″มาทีไร ก็รู้สึกว่าตัวเองนี่โง่ดักดานเลยค่ะ ท่านอาจารย์″ "น่านแหละ ดีแล้วละ คนที่รู้ว่าตัวเองโง่ก็เรียกว่ามันชักจะเริ่มฉลาดขึ้นบ้างละ อย่างน้อยมันก็เริ่มไม่หลงตัวเองให้กิเลสมันหลอกเอาได้ แล้วมันจะเบาบางลงไป ถ่ายถอนไปได้เรื่อย ๆ ละทีนี้

ทุก ๆ คนรู้สึกได้ในทันทีว่า เป็นบุญนักที่มีครูอาจารย์คอยชี้ให้เห็นความบกพร่องของตัวเอง ทำให้เกิดปัญญาไตร่ตรองทุกสิ่ง ๆ อย่างรอบคอบปราศจากอคติ ความหลงมันพาผู้คนเข้ารกเข้าพงกันเสียนักต่อนักแล้ว แต่เรานั้นยังมีบุญที่มีครูอาจารย์คอยประคองซ้ายทีขวาที ลากเราออกมาจากรกจากพงเสมอ ให้เดินอยู่ในลู่ทางอันถูกต้องดีงามตลอดเวลาด้วยคำสอนอันรุนแรง เฉียบขาด แต่เปี่ยมล้นไปด้วยเมตตา ซึ่งท่านอาจารย์เคยอธิบายให้ฟังว่า ″ธรรมะนั้นจะสอนกันพร่ำเพรื่อไม่ได้ จะต้องดูตามจริตนิสัยของแต่ละคนว่าควรจะสอนอย่างไร แค่ไหน บางคนพูดนิดเดียวก็เข้าใจรู้เรื่องทันที บางคนก็ไม่เข้าใจไม่มีประโยชน์เหนื่อยเปล่า เปลืองลม″

คำว่า ″เปลืองลม″ ของท่านอาจารย์นี้ เราจำกันมาพูดติดปากทีเดียว เพราะเคยเห็นคนที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่แล้ว ก้มหัวเข้าไปตรงตักท่าน ท่านอาจารย์ก็ถามว่าจะทำอะไร เขาขอให้ท่านเป่าหัวให้ ท่านก็ตอบสั้น ๆ ว่า ″ไม่เป่า เปลืองลม″ แล้วก็เมินหันไปทางอื่น ท่านอาจารย์พระมหาบัวองค์นี้ สอนให้ผู้คนทั้งหลายฉลาดรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ไม่เคย

สอนให้คนทั้งหลายเชื่อถือโชคลางของขลัง รดน้ำมนต์ เก็บชานหมากอะไรต่าง ๆ ซึ่งไม่เข้าท่าสำหรับลูกตถาคตทั้งหลาย เพราะเหล่านั้นคือความโง่ความหลง

เพราะฉะนั้นเมื่อผู้เขียนได้ยินคนใหญ่คนโตไปหาพระแล้วพูดว่า ท่านอาจารย์พระมหาบัวดูหมอเก่ง หรือใครไปนั่งคอยดูท่านให้หวย ผู้เขียนและคณะจะหัวเราะกันกลิ้งไป เพราะครูอาจารย์ของเรานั้นไม่ใช่พระให้หวย ไม่ใช่พระหมอดู แต่เป็นพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นพระสุปฏิปันโนแท้ คำถามต่าง ๆ ที่เราทั้งหลายผู้มีกิเลสป้อนเข้าไปถามท่านนั้น ราวกับท่านอาจารย์เป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ และบางคำถามท่านอาจารย์ก็จะตอบได้ดีวิเศษแจ่มแจ้งกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งหลายในโลก ท่านตอบว่า "ข้อนี้ไม่ตอบ เปลืองลม" ได้ฟังดังนี้แล้วลูกศิษย์ทั้งคณะจะพากันหัวเราะในความไม่เข้าท่าของตัวเอง

แม้กระนั้น เมื่อมีบางคนไปอ้อนวอนขอให้ท่านตอบ รบเร้าจนท่านรำคาญท่านก็จะดุไปด้วยตอบไปด้วย ธรรมะอันวิเศษของพระพุทธองค์จะพรูพรั่งหลั่งไหลจากปากท่านอย่างรวดเร็ว เด็ดขาด จริงจัง ท่านอธิบายละเอียดชี้แจงให้ขาวสะอาด ซึ่งทำให้ตัวท่านเองต้องเหน็ดเหนื่อยยิ่งนัก พออธิบายจบท่านก็จะไล่ให้กลับในทันที เพราะท่านต้องการพักผ่อนเหมือนกัน เพราะกิเลสเข้ามาราวีในรูปแบบต่าง ๆ กันดังกล่าวแล้ว ทุกคนนำกิเลสมากองให้ท่านอาจารย์ชำระชะล้าง ท่านจึงเหนื่อยเป็นอย่างยิ่ง ใครสอนง่ายครูอาจารย์ก็เหนื่อยน้อย กับศิษย์คณะเราคณะเดียวท่านก็จะแย่อยู่แล้ว แต่ท่านก็ได้อุตส่าห์อดทนพยายามสอนจนเข้าใจทะลุปรุโปร่ง หมดปัญหาทุกคนในที่สุด

ความเมตตาอันมากมายหาที่ประมาณมิได้นี้ เปรียบประดุจสายน้ำอันฉ่ำชื่นเอิบอาบไปทั่วทุกหัวระแหงในหัวใจอันแห้งผากร้อนเร่า ใครที่ได้ยินว่าท่านอาจารย์พระมหาบัว ดุนักดุหนานั้น จงเมตตาผู้พูดด้วยเถิดเพราะเขาไม่เข้าใจจริง ๆ เขามองไม่เห็นเลยว่า ท่านดุทำไม ดุเพื่อใครกันแน่ เห็นถูกดุแหว ๆ อยู่เช่นนั้น พอกลับมานึกได้ว่า "จริงของท่านแฮะ" เป็นวิ่งกลับไปหาท่านกันทุกคนไปทุกราย ไปทำไมเล่า ไปเพื่อรับฟังความจริง ไปส่องกระจกดูเงาตัวเองที่ท่านอาจารย์ขูดลอกคราบกิเลสออกมาให้เจ้าตัวได้เห็น แล้วรีบไปแก้ไขชะล้างให้สะอาดหมดจด พอเอาตัวรอดไปได้ คนเหล่านี้มีมากมายนับไม่ถ้วน ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน จึงมีพระเดชพระคุณแก่บรรดาศิษย์ทั้งหลายเป็นเอนกอนันต์ และลูกศิษย์ของท่านทุกคนจะปฏิบัติตามคำสอนโดยเคร่งครัดด้วยกลัวจะเสียไปถึงครูอาจารย์

รอบ ๆ กุฏิของท่านอาจารย์จะกวาดไว้เรียบสะอาด พื้นบันไดกุฏิแต่ละขั้นขัดถูไว้เป็นอย่างดี เราทุกคนซึมซาบเข้าไปในหัวใจ เมื่อได้พบความสะอาดหมดจดเช่นนั้น บนบันไดขั้นแรกมีผ้าสีขาวผ่องพับวางไว้เรียบร้อย หลายคนรู้ว่านั้นคืออะไร จึงค่อย ๆ ย่องเลี่ยงหลีกผ้าผืนนั้นให้ห่าง ทุกก้าวย่างที่จรดเท้าลงบนบันไดก็จะยิ่งรู้สึกตะขิดตะขวงใจว่าเท้าของเราช่างสกปรกเสียจริง กลัวพื้นบันไดกุฏิท่านอาจารย์จะเปรอะเปื้อน เพราะทุกขั้นสะอาดเอี่ยมไปหมด ความหมดจดผ่องแผ้ว ความมีระเบียบเรียบร้อยที่ได้สัมผัส ทำให้ผู้มีความรู้สึกไวทั้งหลายรู้ได้ในทันทีว่า ท่านอาจารย์เจ้าของสถานที่นั้นเป็นพระผู้ทรงความเป็นระเบียบ มีวินัยเคร่งครัด

พอคลานขึ้นไปกราบนั่งเรียบร้อยอยู่บนระเบียงแคบ ๆ ต่อหน้าท่าน ท่านอาจารย์ก็เอ่ยถามใครคนหนึ่งขึ้นว่า "นั่นหยิบผ้าขึ้นมาทำไม" ผู้หวังดีอึกอัก กราบเรียนว่า "นึกว่าผ้าของท่านตก กระผมเกรงว่าจะเปื้อน จึงหยิบขึ้นมาไว้ข้างบนครับผม" ท่านตอบช้า ๆ ว่า "นั่นน่ะผ้าเช็ดเท้า วางไว้เช็ดเท้า."ลูกศิษย์ทั้งหลายมองตากัน เพราะรู้กันเป็นอย่างดีว่าท่านอาจารย์เป็นผู้มีระเบียบสะอาดเป็นอย่างยิ่ง เรื่องจะปล่อยให้ของตกเรี่ยเสียหายเป็นไม่มี เพราะท่านมีสติระมัดระวังสำรวมในทุกสิ่ง ทุกอิริยาบถ ภาพที่ท่านครองผ้าสีกรักเป็นปริมณฑล นั่งพับเพียบต้อนรับผู้คนทุกชั้นทุกประเภทงดงามจับตา

ท่านอาจารย์ตอบคำถามทุกชนิดที่ป้อนเข้ามาไม่มีติดขัด คมกริบ เฉียบแหลม และกับบางคนที่มีปัญญารู้จักคิด ท่านจะตอบด้วยรูปของคำถามเสมอ ให้ผู้ฟังได้นำไปคิดตรึกตรองด้วยตนเอง แล้วจะได้คำตอบอันชัดเจนแจ่มกระจ่างเป็นที่สุด ซึ่งเมื่อถึงจุดนี้แล้ว ผู้ถามก็จะแก้ปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ได้ไม่ต้องรบกวนครูอาจารย์อีกต่อไป "เป็นการใช้ปัญญาให้เป็นประโยชน์ ไม่ใช่เอาแต่ถามอย่างคนจนตรอก มีดวงแก้วอยู่กับตัวแล้วไม่รู้จักนำมาใช้" ท่านจะสอนดังนี้เสมอ

นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งไปกราบเรียนถามท่านว่า เมื่อสักครู่สวนทางกับพระธุดงค์ "อยากทราบว่า ทำไมพระจึงต้องออกธุดงค์"

"ทำไมเราต้องมาวัด" ท่านอาจารย์ถามบ้าง "เอ้า ตอบมาซิว่ามาวัดกันทำไม" นักศึกษาเหล่านั้นนิ่งมองตากัน บางคนอาจจะนึกว่าท่านอาจารย์รวน จนใครคนหนึ่งตอบขึ้นว่า "มาหาความรู้ครับผม"

"นั่นแหละ ก็เหมือนกัน พระท่านออกธุดงค์เพื่อแสวงหาวิชาความรู้ ความรู้นั้นอยู่ในตัวเอง แต่จะต้องอาศัยป่าเขา ความสงบ ความวิเวก เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อศึกษาค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ เมื่อติดขัดตรงไหนแก้ไขไม่ได้ ท่านก็จะเก็บข้อสงสัยนั้นไปถามครูอาจารย์ พระปฏิบัติทั้งหลายท่านจึงไม่อยู่ติดที่ ท่านจะธุดงค์แสวงหาที่สงบวิเวกไปเรื่อย ๆ มีครูอาจารย์ดีที่ไหนท่านก็จะธุดงค์ด้นดั้นไปจนพบเพื่อแสวงหาความรู้เรื่อยไป มหาวิทยาลัยของท่านเหล่านี้อยู่ในป่าเขา รุกขมูลแมกไม้ ที่ว่าง เรือนร้าง สิ่งที่ต้องศึกษานั้นคือตนเอง จิตของตนเองมิใช่สิ่งอื่น"

สำหรับคำถามเด็ก ๆ ที่ว่า "ชาติหน้ามีไหม ชาติก่อนมีไหม" ท่านอาจารย์จะถามว่า "เมื่อวานมีไหม" "มีครับผม" "วันนี้มีไหม" "มีครับผม" "พรุ่งนี้มีไหม" "มีครับผม" "นั่นซิแล้วสงสัยอะไรเล่า ก็เหมือนกันนั่นแหละ ทำวันนี้ปัจจุบันนี้ให้ดีแล้วพรุ่งนี้ของเราก็จะดีเอง เข้าใจไหมเล่า" "เข้าใจครับผม แต่ผมก็ว่าผมทำดีที่สุดแล้วทำไมถึงสอบตก"

ถึงตอนนี้ท่านอาจารย์ก็จะเล่านิทานเรื่องคนตาบอดกับต้นไม้ให้ฟัง ท่านเล่าด้วยเมตตาและอารมณ์ขัน ตั้งอกตั้งใจสอน ผู้ฟังทั้งหลายได้รับความรู้ในทันทีว่า ตนเองนั้นคือคนโง่ซึ่งเปรียบเหมือนคนตาบอด แต่หลงว่าตนเองฉลาด คำสอนนั้นให้ทั้งความสนุกสนานเบิกบานในธรรมะและความรู้อันประมาณค่ามิได้ นั่นคือให้รู้จักตัวเองเสียก่อน ท่านอาจารย์กรุณานำปัญหาของแต่ละคนที่ขมวดปมไว้ยุ่งเหยิงมาชี้ให้เห็นว่า เงื่อนมันอยู่ตรงนั้น ๆ ปมมันอยู่ตรงนั้น ๆ ต้องแก้ที่จุดนั้น ๆ เราจะหาธรรมะอันงดงาม บริสุทธิ์บริบูรณ์เช่นนี้ฟังได้เสมอ จากท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

ครั้นมีผู้ที่เป็นห่วงกราบเรียนถามเกี่ยวกับสุขภาพของท่าน ท่านอาจารย์จะตอบว่าไม่ดีนักเกี่ยวกับหัวใจ "ก็เพราะไอ้พวกช่างถามนี่แหละ" ท่านตอบลูกศิษย์หัวเราะ ท่านถามต่อไปอีกว่า "เคยฟังนิทานเรื่องลิงกับไม้ประกับไหมล่ะ" "ไม่เคยค่ะ ไม่เคยครับผม" ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกัน ดีใจที่จะได้ฟังนิทานได้รับความรู้จากท่านอีก

"เอาละ จะเล่าให้ฟัง มีหมู่บ้านแห่งหนึ่งอยู่ชายป่า ในป่านั้นมีลิงชุกชุมมาก ชอบเข้ามาขโมยผลหมากผลไม้ของชาวบ้านอยู่เป็นประจำ ชาวบ้านเขาจึงตกลงใจทำรั้วกั้นตลอดแนวชายป่า เหลือช่องเล็ก ๆ ไว้ช่องหนึ่ง พอให้ตัวลิงลอดได้ เขาเอาไม้ประกับใส่ไว้

ไม้ประกับคือไม้สำหรับดักสัตว์ ครั้นได้เวลาฝูงลิงนั้นก็ออกมาตามเคย ตัวหัวหน้าฝูงเห็นมีช่องพอลอดเข้าไปได้ ก็นำเพื่อนลอดเข้าไปทันที ไม้ประกับจึงหนีบหัวหน้าลิงตัวนั้นไว้ บรรดาลูกน้องลิงทั้งหลายต่างก็ตกใจเผ่นขึ้นไปบนไม้ประกับก้มลงถามว่า "เอ็งเป็นไงบ้าง เจ็บมากไหม" แทนที่จะดึงหัวหน้าลิงออกจากไม้ที่หนีบร่างไว้ ตัวหนึ่งเผ่นขึ้นไปถามแล้วลงมา ตัวอื่นๆ ก็เผ่นตามเข้าไปถามบ้างด้วยความเป็นห่วง ด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา "เป็นไง แย่ไหม เจ็บมากไหม"

ไอ้หัวหน้าลิงเลยตายกันพอดี ไม่ได้ช่วยอะไรกันหรอก เอาแต่มาถาม คนมันเจ็บก็ต้องนอน ต้องพัก มาถามกันอยู่ได้ มีหลายคนที่เจ็บไข้แล้วไม่มีใครมาเยี่ยมก็โกรธ นั่นแหละคิดผิด คนเจ็บจะต้องนอนพักรักษาตัว ไม่ใช่ให้ใครคอยมาถามว่า "เป็นไง เจ็บมากไหม" คนเจ็บไม่ได้พักก็เลยตายเหมือนไอ้หัวหน้าลิงนั่นแหละ" ลูกศิษย์ทุกคนฟังนิทานที่ท่านอาจารย์เล่าต่างก็หัวเราะเบิกบาน เพราะทุกคนรู้ว่าท่านไล่ให้กลับกันเสียที เพราะคนพวกนี้ไม่ไล่ไม่กลับ

ท่านอาจารย์เห็นพวกหน้าเป็นทั้งหลายหัวเราะกันตัวงอ ท่านก็เลยถามขันๆ ว่า "เป็นไง เข้าใจไหมที่เล่านี่น่ะ" "เข้าใจค่ะ-เข้าใจครับผม" ทุกคนตอบหน้าระรื่น "เข้าใจแล้วก็กลับกันเสียทีซิ จะได้พักบ้าง เหนื่อยนี่หว่า" ท่านไล่ตรงๆ ทุกคนก้มลงกราบแล้วเรียนว่า "โอกาสหน้าจะมาขอฟังนิทานจากท่านอีก" ท่านบ่นเบาๆ พอได้ยินว่า "ไอ้พวกนี้มันชอบถูกดุ" ท่านอาจารย์ดุทีไรเป็นได้ความรู้ทีนั้น เพราะท่านจะดุไปพลางสอนไปพลาง ธรรมะต่าง ๆ จะพรั่งพรูออกมาจากปากของท่านอย่างรวดเร็วเหมือนสายน้ำเปิดโลกให้เห็นในปัญหาต่างๆ ลูกศิษย์ทั้งหลายที่เข้าใจดีจึงพร้อมที่จะโดนดุ เอาความโง่เขลาของตนมาตีแผ่ แลกกับความฉลาดที่จะได้รับจากท่านอาจารย์ พวกเราจึงเหมือนคนหน้าหนา ที่โดนท่านดุเท่าไรก็ไม่เจ็บ

ผู้เขียนเสนอหน้ากราบเรียนท่านว่า "นี่เป็นอุบายอย่างหนึ่งที่จะได้รับและฟังธรรมจากท่านอาจารย์"

ท่านมองหน้าแล้วดุต่อ "ฟังแล้วก็นำไปปฏิบัติซิ มานั่งถามอยู่ได้ ไป๊-ไปปฏิบัติเดี๋ยวนี้!" ทุกคนก้มกราบลาท่านคลานลงจากกุฏิด้วยความปีติแช่มชื่น สุภาพราบเรียบ

พลังที่จะปฏิบัติแต่ความดีตามที่ท่านสั่งสอนเพิ่มพูนมหาศาล และลงมือปฏิบัติทันที พลังแห่งความดีงาม ความเมตตาที่ได้รับจากท่านอาจารย์แผ่ซ่านไปทั่วกายใจ เมื่อมีข้อขัดข้องสงสัยก็จะไปใหม่ ไปถามเรื่องที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจ บางคำถามก็ไม่เข้าท่า เพราะเพื่อนผู้ร่วมเดินทางไปกราบนมัสการท่านอาจารย์แต่ละคน แต่ละครั้ง มีความรู้ทางธรรมไม่เสมอกัน

ผู้ถามจึงต้องป้อนปัญหาทั้งที่ฟังแล้วเข้าท่าและไม่เข้าท่าให้ท่านตอบ ท่านอาจารย์จะตอบทันที อธิบายช้าๆ ในเรื่องการปฏิบัติภาวนา แต่ถ้าเป็นคำถามที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้อื่น ท่านจะดุหนักบ้างเบาบ้างเสียก่อน แล้วทำนบแห่งธรรมะของพระพุทธองค์จะพรูพรั่งออกมาจากปากจากใจของท่านไม่ขาดสาย จนทุกคนเข้าใจแจ่มแจ้ง แล้วจะสรุปให้เราหันมาพิจารณาตัวเองด้วยประโยคสำคัญ

"อย่าไปว่าคนอื่นเขา ตัวเรานั้นดีแล้วหรือ" สาธุ พระเดชพระคุณของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน มีมากมายท่วมท้น ที่ได้สอนให้เรารู้จักตัวเองให้ดีเสียก่อน ศึกษาตัวเองให้ชัดแจ้งเสียก่อนโดยปราศจากอคติ สิ่งใดๆ ทั้งหลายในโลกความสุข ความทุกข์ เกิดจากใจของคนคนนั้นทั้งสิ้น

พระอริยสงฆ์แห่งแผ่นดินอีสานสอนผู้คนด้วยความจริง ความจริงอยู่ที่ตัวของเรานี่เอง แต่เรามองข้าม มองไม่เห็น เหมือนคนตาบอด แต่ละองค์ท่านจะสอนด้วยประโยคที่สั้นๆ จับใจ แจ่มแจ้ง เช่นที่ว่า "สุขหรือทุกข์อยู่ที่ใจ ที่จะต้องทำคือ ทำใจให้อยู่เหนือความสุขความทุกข์ทั้งมวลให้ได้" และเมื่อมีคำถามว่า "ทำสมาธิให้เกิดความสงบ มันจะสงบเฉพาะเวลาทำอยู่ในสมาธิเท่านั้น เมื่อถอนสมาธิแล้วความสงบก็หาย ทำอย่างไรความสงบจึงจะอยู่กับเราได้ตลอดไป" คำตอบก็คือ "ความสงบจะมีได้ตลอดไป เมื่อเราทำสมาธิเพื่อให้เกิดปัญญา ได้ฟังเท่านี้ก็เข้าใจแล้ว เพราะคนที่มีสติปัญญานั้นย่อมจะเฉลียวฉลาด รู้แจ้งแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ทุกเรื่อง แล้วจะมีอะไรร้อนใจอีก สมาธิหรือความสงบเป็นพื้นฐานของปัญญาเท่านั้นเอง"

คำสั่งสอนทุกคำของท่านอาจารย์ทุกองค์ ได้ถ่ายทอดออกจากเทปที่อัดเสียงของท่านไว้ มิได้เขียนขึ้นด้วยสำนวนของนักเขียน นักประพันธ์แต่อย่างใดทั้งสิ้น ผู้เขียนได้ถ่ายทอดออกมาด้วยความเคารพบูชาด้วยดวงใจ และเจตนาที่จะเก็บคำสั่งสอนของครูอาจารย์ทุกองค์ไว้ทุกประโยค เพราะมีประโยชน์เป็นที่สุด เกรงว่าจะสูญหายเลอะเลือนไป

เพราะสังขารที่แก่เฒ่าลงทุกนาที สำหรับท่านผู้ที่มีความรู้ทางธรรมอยู่เป็นอย่างดีแล้ว คงจะไม่ถือสากับคำถามของผู้รู้น้อยด้อยปัญญา และหากอ่านพบว่าคำพูดระหว่างอาจารย์กับลูกศิษย์จะเต็มไปด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ขัดแย้ง โต้เถียง เอะอะ อวดดี กระด้าง ต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วยในความบกพร่องของผู้เขียนที่นำมาลงพิมพ์

ขอได้โปรดทราบเถิดว่า พระเดชพระคุณของครูอาจารย์นั้นมีมากมายใหญ่หลวงนัก ที่ท่านทนฟังได้ ตอบได้ อธิบายได้ จนพวกกิเลสหนาตัวเบาไปตามๆ กัน ผู้เขียนพยายามถ่ายทอดออกมาทุกคำจากเทป แต่ผู้อ่านก็คงจะไม่ซาบซึ้งเท่ากับที่พวกเราได้ยินมาเอง ซึ่งมีครบทุกรส ทุกครั้งที่ท่านอาจารย์พระมหาบัว สอนศิษย์แก่นๆ ทั้งหลาย ท่านจะพูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยน นุ่มนวล เมตตา ดุดัน เด็ดขาด แข็งกร้าว หรือดุแหวก็มี ขู่ก็มี ปลอบก็มี เช่น เมื่อเถียงกันเรื่องหนังสือที่ท่านอาจารย์พระมหาบัวเขียนไว้หลายเล่ม ว่าเล่มนั้นดีกว่าเล่มนี้ ก็มีการเถียงกันอย่างไม่ยอมลดละ จบลงด้วยเสียงหัวเราะ เพราะท่านบอกว่า ท่านทดสอบดูต่างหากว่าเราอ่านหนังสือที่ท่านให้ไปหรือเปล่า หนังสือท่านแต่ละเล่มใหญ่ และหนักมาก

ครั้นต่อว่าท่านว่า ‘‘หนังสือของท่านอาจารย์เล่มหนาปึ๊ก หนักจะแย่’’ ท่านก็หัวเราะตอบว่า ‘‘ดีแล้วละ มันจะได้นั่งอ่าน ไม่นอนอ่านแล้วหลับกรนครอก ๆ หนังสือจะหลุดมือลงมาทับหัวเอา จะต้องเจ็บตัว ถ้าใครไปนอนอ่านแล้วหลับ เพราะฉะนั้นให้นั่งอ่าน ไม่ใช่ให้เอาไปนอนอ่าน’’ ลูกศิษย์กราบเรียนอีกว่า อ่านหนังสือของท่านแล้วไม่เคยจำได้เลย ต้องกลับมาอ่านใหม่กันอยู่เรื่อยๆ จนซึมเข้าไปทีละน้อยๆ สงสัยว่าท่านอาจารย์จะสอนมิให้ติดในสัญญา คือตัวกำหนดจดจำ ซึ่งเป็นกิเลสข้อหนึ่งเหมือนกัน

ท่านตอบว่า ‘‘ไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อให้ท่องจำ มิได้สอนเพื่อให้ท่องจำเป็นนกแก้วนกขุนทอง แต่สอนเพื่อนำไปปฏิบัติในขณะที่อ่าน หรือฟังคำสอนด้วยความเข้าใจ ก็ย่อมจะถ่ายถอนกิเลสไปได้เรื่อยๆ ให้มีสติพิจารณาในการอ่านและการฟัง ไม่ส่งใจออกไปภายนอก กระแสแห่งธรรมได้เข้าไปสัมผัสจิต ก็จะส่งผลให้จิตสงบเยือกเย็นลงโดยลำดับ เกิดความรู้เฉพาะตัวย่อมเป็นประโยชน์ ในสมัยพุทธกาลเวลาพระสาวกได้ฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรม ปรากฏว่ามีผู้สำเร็จมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก การได้ฟังธรรมบ่อยๆ ไม่สนใจกับความจดจำได้ ประโยชน์ในขณะที่ฟังเข้าใจและเพลิดเพลินในอรรถในธรรมนั้น

จิตก็จะขยับขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงที่สุดแห่งธรรม ท่านเรียกว่า บรรลุธรรมสูงสุด เข้าใจไหม ประโยชน์มันอยู่ตรงนั้นแหละ'' ลูกศิษย์ก้มลงกราบด้วยความเข้าใจดียิ่ง

แต่อดถามไม่ได้ ''เรียกว่านิพพานเลยหรือคะ ท่านอาจารย์''

''พอเข้าใจรู้เรื่องดีแล้ว เกิดปัญญารู้แจ้งแล้วนะ เมื่อถึงจุดนี้นิพพานหรือไม่นิพพาน ก็ไม่สงสัยอะไรอีกแล้วว่ะ''

''เอ้า ก็ที่ปฏิบัติกันมาแทบเป็นแทบตายก็เพื่อให้บรรลุมรรคผลนิพพาน ทำไมท่านอาจารย์ไม่สนใจเสียแล้ว'' ลูกศิษย์พยายามถามให้ท่านดุ แต่ท่านตอบเรื่อย ๆ อารมณ์ดี

''ใช่ ไม่สนใจอีกแล้ว เหมือนกับพวกเราดั้นด้นเดินทางมาวัดป่าบ้านตาด เมื่อมาเจอแล้วก็ไม่ต้องไปหาวัดป่าบ้านตาดที่ไหนอีก ก็มันมาถึงแล้ว พบแล้ว บรรลุแล้ว นี่คือจุดหมายปลายทาง จะไปหาอะไรอีกเล่า'' ทุกคนก้มลงกราบด้วยความเข้าใจชัดเจน หมดปัญหาที่จะถามต่อไปได้

ครั้งแรกที่ผู้เขียนเข้าไปกราบท่านอาจารย์พระมหาบัวนั้น ได้กราบเรียนท่านว่า ยังไม่มีหนังสือประวัติพระอาจารย์มั่น ที่ท่านเขียนไว้เลย อยากได้จนเกิดกิเลส ท่านอาจารย์บอกว่าหมดแล้ว มีคนเขากำลังพิมพ์ใหม่ กว่าจะแล้วเสร็จก็อีกสามเดือนถึงจะได้มาแจกกัน ครั้นเดือนต่อมาไปกราบท่านอีก ท่านอาจารย์ก็หยิบหนังสืองานศพเล่มหนึ่งมาให้ บอกว่ามีผู้พิมพ์ประวัติพระอาจารย์มั่นที่ท่านเขียนไปแจกงานศพ

''นี่เป็นของพระองค์หนึ่ง ท่านมีอยู่เล่มเดียว ท่านอ่านแล้ว เห็นว่าเราอยากได้ ไปขอมาให้เราอ่านจะได้รู้ว่า พระอาจารย์มั่นท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยความอดทน มานะพยายามเพียงไร เราอ่านแล้วจะได้รู้จักว่า ครูอาจารย์ท่านเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวมาก เราจะได้มีความพยายามบ้าง เอ้า เอาไป'' ผู้เขียนก้มลงกราบรับหนังสือจากท่านด้วยความตื้นตันใจ ท่านอาจารย์พระมหาบัวไม่เคยทอดธุระต่อศิษย์ผู้สนใจใฝ่ธรรมเลย ท่านพยายามสนับสนุนสั่งสอนทุกคน ทุกวิถีทาง ไม่เลือกเพศ เลือกวัย สอนและให้ตามขั้นตามภูมิธรรมของแต่ละคนที่ควรจะได้รับ ท่านเคยบอกว่า ''มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ชาญฉลาด สอนให้ดียากที่สุด แต่เมื่อสอนได้แล้วก็จะเป็นมนุษย์ที่ดี ดีเลิศ เลิศที่สุด หาสิ่งใดมาเทียบไม่ได้เลย''

ผู้เขียนสอดขึ้นว่า "ก็พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า คนเรานั้นมีทั้งเวไนยสัตว์ และอเวไนยสัตว์ คือสัตว์ที่สอนได้และสอนไม่ได้" ท่านอาจารย์จะดุแหวทันทีเมื่อได้ยินประโยคนี้จากคนปากเปราะ

"อย่าได้นำคำสอนของพระพุทธองค์ไปว่าใครเขาไม่ได้เชียวนะ จำเอาไว้ เอาไปว่าใครเขาไม่ได้เป็นอันขาด" ที่ต้องดุเพราะท่านรู้ดีว่า ลูกศิษย์ของท่านพวกนี้ออกจะปากร้ายก้าวร้าว จะด่าใครว่าใครก็ชักบาลีขึ้นมาอ้าง ท่านรู้ทันจึงห้ามเสียในทันที และท่านรู้ดีว่าเมื่อห้ามแล้วเราจะเชื่อฟังไม่ละเมิดเป็นอันขาด ความรอบรู้ของท่านอาจารย์เป็นที่น่ามหัศจรรย์สำหรับคนที่เพิ่งรู้จักท่านอย่างพวกเรา

ครั้งหนึ่งเรายกขบวนไปกราบท่านจากขอนแก่นไปอุดร ระยะทางร้อยกว่ากิโลเมตร ในระหว่างทางเราก็นั่งวิพากษ์วิจารณ์นักการเมือง ซึ่งในระยะนั้นเป็นฤดูแห่งการหาเสียง ทุกพรรคต่างก็ไปแสดงความเก่งกล้าสามารถในการด่าว่าคนอื่นให้ประชาชนฟัง จนพวกเราหมั่นไส้ จึงนั่งพูดกันถึงคนพวกนี้อย่างแหลกเหลวแสบไส้ หาชิ้นดีไม่ได้ เมื่อไปถึงวัดป่าบ้านตาดเข้าไปกราบท่านอาจารย์ คุยกันเรื่องอื่น ๆ แล้วท่านอาจารย์ก็มองหน้าแล้วถามด้วยสุ้มเสียงเรียบ ๆ "ไปว่าพวกนักการเมืองเขาทำไม" คำถามสั้น ๆ ของท่านอาจารย์ทำให้พวกเราสะดุ้งเฮือก ก็เราพูดกันอยู่ในรถแท้ ๆ ท่านยังทราบได้ ทุกคนอึกอักที่เคยปากเปราะเราะรายหาคำตอบไม่ถูก

ผู้เขียนจึงกราบเรียนตามตรงว่า "รู้สึกรำคาญคนพวกนี้ มาด่าคนโน้นคนนี้อยู่ได้ โฆษณาให้คนอื่นเชื่อตัว แล้วไม่เห็นช่วยใครจริงซักที"

"ก็แล้วมันเรื่องอะไรของเรา เขาจะพูดจาโฆษณาอย่างไรก็เป็นเรื่องของเขา เรานั้นมีศีล ศีลนี้แหละจะเป็นรั้วกั้นปากของเราให้พูดแต่ในสิ่งที่ดี ที่เป็นประโยชน์ ไม่ไปว่าคนอื่นเขา"

นี่คือท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ลูกศิษย์จะไปทำผิด ก้าวร้าวล่วงเกินใครท่านทราบหมด จะตักเตือนสั่งสอนในทันที เมื่อท่านเห็นว่าสิ่งนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้พูดและผู้ฟัง ในวันนั้นท่านจึงเทศน์มีเรื่อง "ให้มีศีลเป็นรั้วกั้นปาก" ให้ฟังยาวเหยียด ท่านตั้งใจสอนขัดเกลาลูกศิษย์ให้ได้ดีจริง ๆ ความรอบรู้ในดวงจิตของท่านนั้น

มิอาจจะประมาณหรือหยั่งรู้ได้ เพราะเรายังเป็นสัตว์โลกที่มิได้มีความรู้อย่างท่าน เราทราบกันแต่ว่า ไม่มีเรื่องใดที่ท่านอาจารย์จะไม่รู้ ท่านอ่านเราออกทะลุปรุโปร่ง

แม้ในบางครั้งที่มิได้ไปกราบเยี่ยมเพียงแต่คิดว่า อยากฟังเรื่องนั้นเรื่องนี้จากท่านจริง ๆ เมื่อไปพบแล้วไม่ต้องเอ่ยปากขอ ท่านก็จะตอบและเทศน์สั่งสอนทันที ด้วยอรรถด้วยธรรมที่ลึกซึ้ง กว้างขวางแผ่ไพศาลให้ความรู้แก่ศิษย์ได้ทุกรูปแบบ ท่านอาจารย์พระมหาบัวจะดุและสั่งสอนศิษย์ทุกคนไม่มีละเว้น ไม่ว่าคนคนนั้นจะเป็นเจ้าใหญ่นายโตมาจากไหน เป็นคุณหญิงคุณนาย มียศถาบรรดาศักดิ์เพียงใด ขึ้นชื่อว่ามาให้สอน เป็นลูกศิษย์ของท่านแล้ว ท่านจะใช้ได้ สอนได้ ดุได้ ทุกคนไม่มีเว้นเลย

ผู้อ่านจะได้พบกับถ้อยคำที่ท่านเรียกว่า ‘‘เราคุยกัน’’ นี้เป็นไปด้วยความเป็นกันเองเป็นอย่างยิ่ง ระหว่างลูกศิษย์กับอาจารย์ สำหรับผู้เขียนนั้นโดนท่านดุนับครั้งไม่ถ้วน จนท่านเองต้องออกปากว่า ‘‘คนคนนี้มันเป็นยังไงวะ มาทีไรเป็นโดนทุกทีซีน่า ใครเขามาไม่โดน ไอ้นี่โดนอยู่ได้’’ ผู้เขียนก็กราบเรียนตอบไปตามความจริง ที่ใจของตัวรู้สึกว่า ‘‘ไม่งั้นไม่มีความสุข หาความสบายไม่ได้เลย วันไหนไม่โดนท่านอาจารย์ดุเซ็งจะแย่’’ ท่านหัวเราะ ‘‘เออ งั้นก็แล้วไปเถอะ ดุแล้ว สอนแล้ว เข้าใจแล้ว นำไปประพฤติปฏิบัติตามเป็นใช้ได้’’

ต่อไปนี้เป็นคำสอนถอดจากเทปหลังจากที่ดุลูกศิษย์ เรื่องวิจารณ์นักการเมืองไปแล้ว

“เรื่อง ให้มีศีลเป็นรั้วกั้นปาก

วันนี้จะพูดเรื่องปาก ว่าสำคัญเพียงไร เพื่อจะได้ระมัดระวังในการใช้ปากให้มาก คนเรานั้น กินก็ปาก พูดก็ปาก บ่นก็ปาก ติฉินนินทาเขาก็ปาก ส่วนการสรรเสริญเขานั้นมีน้อย(ท่านเอ่ยยิ้มๆ มองหน้าพวกปากเปราะ) แต่ก็ปาก ปากนั้นจึงสำคัญ ท่านว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี กระทบกระเทือนได้มากรวดเร็วด้วย กิริยาของกายนั้นไม่ค่อยเท่าไร แต่กิริยาของวาจานั้นรวดเร็วมากด้วยมีจิตอยู่ภายใน เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนให้มีศีลธรรม ท่านว่าเพื่อเป็นรั้วกั้นปาก ให้เลือกเฟ้นเสียก่อนจึงค่อยพูดออกมา ผู้ฟังก็จะซาบซึ้งจับจิตเห็นด้วย ไม่โดดข้ามไปข้ามมา ข้ามเรื่อยไป หาเหตุหาผลไม่ได้ เพราะตัวเองหาเหตุผลไม่ได้ กิริยาที่แสดงออกจากผู้ที่หาเหตุผลไม่ได้ จึงไม่มีสาระนอกจากความเสียหาย เมื่อออกจากปากตนแล้วมีแต่จะกระทบกระเทือนใจคนอื่น พระพุทธเจ้าท่านสั่งสอนก็เพื่อให้มีกฎมีระเบียบ ระเบียบนั้นทำให้คนสวยงาม รูปร่างคนเรานั้นมันเกิดมาด้วยอำนาจแห่งกรรมมาตกแต่งอะไรไม่ได้ รูปร่างเกิดมาเป็นอย่างไรก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น แต่กิริยามารยาทอัธยาศัยใจคอเป็นสิ่งที่เราฝึกฝนได้ด้วยศีลธรรม ศีลธรรมจึงเป็นเครื่องมืออันดีเยี่ยม ไม่มีเครื่องมือใดจะเสมอเหมือนที่จะทำมนุษย์ของเราให้ได้ดี และดีเยี่ยมได้เช่นเดียวกัน

องค์พระพุทธเจ้าแต่ก่อนก็เป็นคนธรรมดาที่อยู่ในฐานะสูง คือท่านเป็นกษัตริย์ แม้จะเป็นกษัตริย์ก็เหมือนกับคนทั่วๆ ไป ยังไม่วิเศษวิโสอะไรนัก แต่พอพระองค์น้อมนำอรรถธรรมเข้าไปสู่พระทัย กาย วาจา ฝึกหัดดัดแปลงกาย วาจา และใจ ให้สงบเยือกเย็นขึ้นโดยลำดับ สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยซึ่งก่อตัวอยู่ภายในจิตมาแต่ดั้งเดิม และได้แสดงออกเป็นความเสียหายมากน้อย ก็ค่อยจางไปๆ เพราะน้ำที่สะอาดคือศีลธรรมชะล้าง จิตใจก็สะอาด กาย วาจาที่ระบายออกทั้งความประพฤติก็สะอาด

เมื่อจิตสะอาดเต็มที่แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็สะอาดตามกันไปทั้งหมด นั่นแหละพระพุทธเจ้าท่านจึงดี ดีเลิศ เลิศเพราะอำนาจแห่งศีลธรรมเป็นเครื่องขัดเกลา หรือเป็นเครื่องชะล้าง และก็มีศีลธรรมนั่นแล คือน้ำที่สะอาดชะล้างสิ่งสกปรกโสมมในมวลจักรวาล

เฉพาะอย่างยิ่งภายในใจ มองไม่เห็นได้ง่าย ๆ แม้จะอยู่ด้วยกันมานานตั้งกัปตั้งกัลป์ เราก็มองไม่เห็นได้ว่าสิ่งนี้เป็นภัย เราจึงมีความสนิทติดจมกับสิ่งเหล่านี้เรื่อยไป คนเราจึงไม่ยอมรับผิด ส่วนมากจะไม่ค่อยยอมรับผิดกัน

ถ้ายอมรับผิดก็จะกลายเป็นเรื่องของธรรมะ ไม่ยอมรับผิดก็เป็นเรื่องฝ่ายต่ำที่ฝังอยู่ภายในใจ เราสนิทติดจมกับมัน เชื่อมัน จึงไม่มีทางแยกแยะได้ว่า อะไรเป็นเรา อะไรเป็นฝ่ายต่ำ อะไรเป็นฝ่ายไม่ดี ฝ่ายไม่ดีกับเรานั้นเป็นอันเดียวกันหรือไม่ เราจึงทราบไม่ได้ อะไรก็เป็นเราไปหมด แม้ที่สุดความผิดความไม่ดีเลยก็เป็นเรา เราทำอะไรลงไปคนอื่นเขาติฉินนินทา เราก็ไม่ยอมรับสิ่งนั้น เรายังต้องตัดออกไปเสียอีก เพราะเราต้องการของดี แต่หาของดีไม่เจอ เพราะไม่ทราบวิธีจะหาของดีนั้นจะหาได้อย่างไร

นี่แหละมนุษย์เราไม่มีเจตนาจะให้เป็นไปอย่างนั้น แต่มันก็เป็นไปโดยหลักธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือกว่า อันเป็นฝ่ายต่ำนั่นแลเป็นผู้มีอำนาจมาก บังคับจิตใจ กายวาจาของตนให้เสียไปได้ ด้วยเหตุนี้ศีลธรรมจึงเป็นของจำเป็นที่มนุษย์ผู้ต้องการความสุขความเจริญ จะต้องเสาะแสวงหามาเป็นเครื่องขัดเกลา หรือชะล้างตนให้มีความสงบ ที่เราทั้งหลายได้อุตส่าห์มา สละเวล่ำเวลาหน้าที่การงานมา เพื่อเสาะแสวงหาศีลธรรม มีการให้ทานตามกำลังความสามารถของตน แล้วยังสดับธรรมเพื่อเข้าสู่ใจ ให้ใจเรารู้ผิดรู้ถูก รู้ดีรู้ชั่ว รู้เรื่องศาสนาว่ามีความจำเป็นต่อเราอย่างไรบ้าง

ส่วนมากคนเราเห็นว่าศาสนาอยู่กับวัดกับวา กับคัมภีร์ใบลาน ไม่ได้เห็นว่าศาสนาอยู่กับเรา อยู่กับใจเรา เพราะฉะนั้นเราจึงไม่เชื่อว่าเป็นความจำเป็นสำหรับเรากับศาสนา เห็นศาสนาเป็นของพระสงฆ์ ของพระพุทธเจ้า ของเณร ของเถร ชีไปเสีย เราไม่ได้เกี่ยวข้อง นี่เป็นความเห็นของคนส่วนมาก แม้ผู้นับถือศาสนา เฉพาะอย่างยิ่งผู้นับถือพุทธศาสนาก็มีอยู่มาก ซึ่งเป็นความสำคัญที่ผิด ความเห็นผิด ไม่ใช่ความเห็นที่ถูกต้องตามหลักศาสนาธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นั้นเลย

ความเห็นที่ถูกต้องก็คือว่า เรามีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง ศาสนาไม่มีอะไรกับเรา เราจะทำดีทำชั่วศาสนาไม่ได้รับความล่มจมเสียหาย หรือได้ดิบได้ดีอะไรจากเรา ศาสนาก็คือพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอันเป็นแบบฉบับ เช่นเดียวกับหลักวิชาที่

เราได้เรียนมา เราจะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตาม หลักวิชานั้นก็มิได้ล่มจมเสียหาย ไปติดคุกติดตะราง ส่วนที่ติดคุกตะรางเป็นความฉิบหายนั้นคือเรา

นี่ศาสนาก็เช่นนั้นเหมือนกัน เราอยากเป็นคนดี อยากมีความสุข ความเจริญ จึงต้องเสาะแสวงหาศาสนาอันเป็นแบบฉบับที่ถูกต้องนำมาประพฤติปฏิบัติ ศาสนาจึงมีความจำเป็นนัก เรามีความจำเป็นมากต่อศาสนาที่จะต้องประพฤติกาย วาจา ใจของเราให้เป็นไปตาม เมื่อเป็นเช่นนั้นศาสนากับเราก็มีความจำเป็น ทีนี้ศาสนาก็เป็นของเรา มิใช่เป็นของใคร เพราศาสนาเป็นของกลางเหมือนกับสมบัติกลางที่มีอยู่ทั่วแผ่นดิน ใครมีความขยันหมั่นเพียร เฉลียวฉลาด เสาะแสวงหาความดีจากธรรมก็ได้เช่นนั้นเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น วงศาสนาของพระพุทธเจ้าจึงมีขึ้น ที่วิเศษนั้นก็มีเป็นกัลยาณชน เรียกว่าพุทธบริษัททั่ว ๆ ไปก็มี ที่ได้ผลมาจากศาสนาว่าเป็นคนดี เป็นผู้ดีก็มี เป็นสุภาพชน เป็นคนดีเยี่ยม คนดีเยี่ยมได้แก่ท่านผู้สามารถประพฤติปฏิบัติธรรมตามหลักของพระพุทธเจ้าโดยถูกต้อง ตลอดทั้งสามารถบรรลุธรรมขั้นสูงสุดได้ บรรลุนิพพานธรรมได้ ท่านผู้นั้นเป็นผู้วิเศษ ใครจะเสกสรรปั้นยอว่าเป็นผู้วิเศษหรือไม่วิเศษนั้น เป็นหลักธรรมชาติประเภทที่วิเศษอยู่แล้วในองค์ของท่าน ในใจของท่านนั่นละเป็นประเภทที่หนึ่ง

ดังพระพุทธเจ้าของเราเป็นประเภทผู้วิเศษสุดยอดของโลกทั้งสาม แล้วก็พระสาวกอรหันต์ของท่าน ที่เราเปล่งวาจาถึงท่านว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** เปล่งถึงพระนามของพระพุทธเจ้า และนามของพระสาวกทั้งหลาย เพราะท่านเป็นผู้วิเศษ เป็นผู้ไว้ใจได้ พึ่งเป็นพึ่งตายได้จริง ๆ **ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ** เป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์อยู่ในจิตภายในพระทัยของพระพุทธเจ้าและพระสาวกนั้น เราทั้งหลายได้กราบไหว้บูชาทั้งสามรัตนะ ซึ่งแปลว่า แก้วสามดวง แก้วอันวิเศษดวงที่เรากราบไหว้บูชาตลอดมา เพราะเป็นของวิเศษนัก ผู้ปฏิบัติที่ไม่สามารถปฏิบัติถึงขนาดนั้นก็เป็นผู้ดี เป็นคนดีเป็นอันดับหนึ่ง

เพราะฉะนั้น คนเราจึงดีได้เพราะการอบรมสั่งสอน เครื่องมือแห่งการอบรมสั่งสอนไม่มีเครื่องมือใดจะเกินศาสนาไปได้ สอนตั้งแต่พื้น ๆ สอนตั้งแต่เด็ก สอนเด็กให้เป็นเด็กดี ผู้ใหญ่ วัยรุ่นก็ให้เป็นเด็กดีเรื่อยมา จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่อย่างพวกเราก็ให้เป็นคนดี พระก็สอนให้เป็นพระดี เณรดี และต่างคนต่างตั้งใจปฏิบัติดัดกาย วาจา ใจ ของตนให้เป็นไป

ตามนั้นแล้วก็จะได้พระดี เณรี คนดี เด็กดีเรื่อยไป นี่แหละดีจึงได้มาจากศาสนา ศาสนาจึงจำเป็นสำหรับพวกเรา

ดังที่เราทั้งหลายได้นับถือ กราบไหว้ มาทำบุญทำทาน ล้วนแล้วแต่ได้ดำเนินมาตามหลักศาสนาที่สอน จึงขอให้พากันนำหลักศาสนานี้มาประพฤติปฏิบัติดัด กาย วาจา ใจ ของตนให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เป็นไปเพื่อความสำเร็จ สงบร่มเย็นแก่ตนและผู้เกี่ยวข้องมากน้อย โลกเราก็จะร่มเย็น ถ้าศาสนาไม่มีในโลก คนไม่สนใจต่อศาสนาเลย ศาสนาไม่มีเลยในจิตใจของโลกแล้ว ไม่มีโลกใดที่จะร้อนยิ่งไปกว่าโลกมนุษย์ เพราะโลกมนุษย์นี้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ผู้ฉลาด คือมนุษย์เป็นอันดับแรก

มนุษย์เรานั้นฉลาดมาก ถ้าจะทำตัวให้ดีก็จะดีเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย หากว่าปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว มนุษย์ซึ่งฉลาดอยู่แล้วตามพื้นเพ จะทำความล่มจมฉิบหายป่นปี้ให้แก่กันได้มากมายที่สุด ไม่มีใครเกินมนุษย์ได้เลย จะอยู่ใต้น้ำก็ทำลายกันได้ อยู่บนบกก็ทำลายกันได้ อยู่บนฟ้าอากาศก็ทำลายกันได้ทั้งนั้น มนุษย์เรานี้ฉลาดนัก แต่เมื่อมีศีลธรรมแล้ว อันใดที่เป็นความผิดทั้งเขา ผิดทั้งเรา เดือดร้อนทั้งเขา เดือดร้อนทั้งเรา เสียหายทั้งเขา เสียหายทั้งเรา ทุกข์ทั้งเขา ทุกข์ทั้งเรา สิ่งนั้นไม่ทำ เมื่อไม่ทำแล้วความเสียหายทั้งเขาก็ไม่มี ทั้งเราก็ไม่มี ความทุกข์ของเขาก็ไม่มี ความทุกข์ของเราก็ไม่มี มีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข เพราะอำนาจแห่งความดีมีศีลธรรม นี่แหละมนุษย์สามารถจะทำได้ด้วยความฉลาด เราสามารถทำตนให้ร่มเย็นเป็นสุขได้ เพราะอำนาจแห่งความฉลาดของตน หลักของความดีอยู่ที่ตรงนี้

คำว่าศาสนานั้นเป็นกิริยาอาการแห่งธรรมที่ท่านแสดงออก บอกทั้งฝ่ายเหตุบอกทั้งฝ่ายผล เหตุคือให้ละอย่างนั้น ๆ ในสิ่งที่ไม่ดีและบำเพ็ญอย่างนั้น ๆ ในสิ่งที่ดีให้มีความเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียรในสิ่งที่ดี สิ่งที่มีประโยชน์ นี่เป็นกิริยาแห่งธรรม ผลคือความสุขมากน้อยจะเกิดขึ้นจากการบำเพ็ญและการถอดถอนโดยลำดับ จนกระทั่งถึงผลสุดยอดที่เราประพฤติตามหลักธรรมคำสั่งสอน เราก็จะกลายเป็นอย่างนั้นขึ้นมา คือกลายเป็นคนดีละความชั่ว ปลดเปลื้องความชั่วออกจากตัวได้หมดจนกลายเป็นคนดีได้

แต่การจะปฏิบัติตัวให้เป็นคนดีได้นั้น มนุษย์ย่อมถือเป็นภาระอันมากมาย และดีไม่ดีกลับถือเป็นอุปสรรคเสียด้วยซ้ำ เพราะทำยาก ทำลำบาก ไม่อยากทำ อยู่ตามสบายดี

กว่า คนเรานั้นหากว่าอยู่ตามสบายดีกว่าแล้ว โลกมนุษย์นี้จะไม่มีใครชั่วใครผิดเลย มีแต่ดีกว่า ดีกว่าทั้งหมด แต่เดี๋ยวนี้มองดูใคร ๆ ไม่ว่าเราว่าท่าน ไม่เห็นมีใครดีกว่ากันเลย มันเหมือนกันไปหมด เดินเข้ามาหากันก็มีแต่ความทุกข์มาระบายจ่ายตลาดต่อกัน แล้วก็ไม่มีใครซื้อ เพราะต่างคนต่างมีเรื่องของความทุกข์อยู่แล้วด้วยกันทั้งนั้น จึงไม่มีใครดีกว่ากัน

ถ้าตั้งใจประพฤติปฏิบัติตนให้มีความสงบเยือกเย็นภายในจิตใจแล้ว ไม่พูดให้ใครฟังก็หยุดได้ในเรื่องความทุกข์ เข้าหาหมู่เพื่อนญาติวงศ์มิตรสหาย เมื่อเรามีความเย็นเป็นพื้นอยู่แล้ว ย่อมสามารถให้ความเย็นแก่คนอื่นได้มากน้อยตามกำลังแห่งความเย็นที่มีอยู่ในตัวเรา และตามกำลังความดีที่มีอยู่ในเรา นี่แหละความดีจึงแจกจ่ายได้สำหรับคนทั่ว ๆ ไป เมื่อเรามีความดีเราก็แจกจ่ายความดีได้ ถ้าเราไม่มีความดี เราจะเอาอะไรไปแจกจ่ายก็มีแต่ความทุกข์ร้อนซึ่งใคร ๆ ก็มี ไม่เห็นแปลกไปจากกันเลย

การสร้างความดีนั้นนับเป็นอุปสรรคอยู่ในตัวเสมอ คำว่าอุปสรรคคืออะไร คือกิเลสที่มีอำนาจบังคับเรา อยู่เหนือหัวใจเราอยู่เสมอนั่นแหละ มันหาอุบายกีดกัน จะทำบุญให้ทานสักเล็กน้อยมันก็กลัวจะสิ้นจะเปลืองจะหมด กลัวจะไม่ได้อยู่ ได้กิน ได้ใช้ได้สอยไปเสียทั้งนั้น ทั้ง ๆ ที่เรากับโลกที่เขาเคยทำบุญให้ทาน เสียสละ ก็ไม่เห็นมีใครแปลกต่างจากกัน คนที่เขาทำบุญให้ทานเสียสละสงเคราะห์พี่น้องเพื่อนฝูง สมณะชีพราหมณ์ สงเคราะห์ไปในที่ต่าง ๆ คนยากคนจน ก็ไม่เห็นมีใครเขาอดอยากขาดแคลนอะไร ผู้ที่ตระหนี่เหนียวแน่นไม่สามารถที่จะสละสิ่งของทำบุญให้ทานแก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ ก็ไม่เห็นเป็นผู้วิเศษวิโสได้รับความสุขความเจริญเพราะความตระหนี่ของตนต่างไปจากเขาเลย นั้นมันเป็นด้วยอำนาจของกิเลสตัวมันเหนียวแน่นแก่นตระหนี่ต่างหาก ความจริงมันเป็นเพราะอันนั้น

เพราะฉะนั้นมันจึงสร้างอุปสรรคให้คนเห็นแก่ตัวได้มาก นอกจากความเห็นแก่ตัวแล้ว ยังสร้างตน ส่งเสริมจิตใจตนให้โลภมากอีกด้วย เมื่อความโลภมีมาก ความเอารัดเอาเปรียบก็มีมาก เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วจิตใจก็แห้งผากเข้ากับใครไม่ได้ เข้ากับใครไม่ติด เป็นฟืนเป็นไฟไปหมด นี่เพราะอำนาจแห่งกิเลสตัวเป็นฟืนเป็นไฟพาให้เป็นไป ฉะนั้นจึงต้องอาศัยหลักธรรมเข้าไปชะล้าง การชะล้างต้องยาก เพราะการชะล้างด้วยอรรถด้วยธรรมนั้นต้องเป็นการต่อสู้กับกิเลสตัวที่มันเหนียวแน่น ตัวเฉลียวฉลาดแหลมคมที่อยู่ภายในจิตใจของเราอยู่แล้ว จนกว่าสิ่งนั้นจะแพ้ไป อ่อนกำลังลงไปมันจึงยาก

ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติธรรมแม้จะเริ่มเข้าศีลเข้าธรรม เข้าวัดเข้าวาก็ยังลำบาก เพราะถูกกิเลสมันต่อสู้ กิเลสมันบังคับ กิเลสมันหวงห้าม กดขี่ไว้ไม่ให้ไป เราพยายามไปหลายครั้งหลายหนเพราะเราเชื่อกิเลส เราเชื่อมันมานานแล้วได้ผลประโยชน์อะไรบ้าง ทีนี้เราจะเชื่อธรรม สถานที่มีธรรม เช่นไปวัดไปวา ไปหาครูอาจารย์ สถานที่นั่นที่นี่มันต้องไป ผู้ใฝ่ธรรม ผู้ฝืนกิเลสต้องเป็นเช่นนั้น มันจะต้องฝืนภายในจิตใจ ศีลไม่เคยรักษาก็ต้องพยายามบึกบึนรักษาเอาให้ได้

ภาวนา พุทโธ ธัมโม สังโฆ ว่าคำสองคำเหมือนจะสลบไสล เพราะมันว่ายากลำบาก การดุด่าว่ากล่าวบ่นให้เด็ก ให้ใครต่อใครฟัง บ่นได้วันยังค่ำ แต่ที่ว่าพุทโธ ธัมโม สังโฆ คำสองคำเหมือนจะสลบเพราะมันฝืนกิเลส อันนี้เป็นเรื่องต่อสู้กับกิเลส ส่วนที่เราบ่นเราว่าใครต่อใครนั้นเป็นการส่งเสริมกิเลส กิเลสชอบ จึงไม่เห็นเป็นความลำบากสำหรับเรา กิเลสไม่ให้ลำบากเพราะมันปิดความลำบากนั้นไว้เสียแล้ว ความจริงมันก็ลำบากเหมือนกันนั่นแหละ ด่าเขาก็ลำบาก จะไม่ลำบากได้ยังไงมันเป็นทุกข์ แต่มันพอใจต่างหาก กิเลสพาให้พอใจ ความโกรธตัวเป็นฟืนเป็นไฟมันก็ทำได้

การที่เราบำเพ็ญคุณงามความดีไม่เห็นเป็นฟืนเป็นไฟ มันยังทำไม่ได้เพราะอะไร เพราะกิเลสไม่ชอบ มันจะต้องฝืนกิเลส ธรรมะการปฏิบัติธรรมต้องฝืนกิเลส การฝืนกิเลสต้องเป็นความทุกข์ยากลำบากเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้นขอให้ทราบไว้อย่างนี้แล้วพยายามฝืนทน อย่างน้อยเวลาจะหลับจะนอนก็ขอให้มีพุทโธ ธัมโม สังโฆ บทใดก็ตาม นึกภาวนาบริกรรมไว้ในจิตใจ ให้รู้อยู่กับคำว่าพุทโธ หรือจะกำหนดอานาปานสติ ลมหายใจเข้าออกก็ได้ จนกระทั่งหลับไป มีสติให้รู้อยู่กับลมหายใจเข้าออกนั้น จิตใจก็จะปรากฏเป็นความสงบขึ้นมา เย็นขึ้นมามากเข้าไปโดยลำดับ ก็จะกลายเป็นความสงบแน่วแน่ลงในทางจิต นั่นแหละเราจึงจะเห็นสารคุณอยู่ภายในจิตใจ โดยไม่ต้องไปถามใคร ๆ ว่าที่ท่านภาวนาอยู่ในป่าในเขา เช่น ครูอาจารย์ท่านเที่ยวธุดงคกรรมฐานไปที่นั่นที่นี่ ท่านไปทำอะไร ทุกสิ่งที่เราเคยสงสัยมาก่อน ณ บัดนี้เราได้ทราบแล้วว่า อ้อ ท่านไปเพราะเหตุนี้เอง

ทีนี้ย้อนไปถึงพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญธรรมก็อยู่ในป่า ตรัสรู้ธรรมก็อยู่ในป่า จนกระทั่งถึงวันปรินิพพานก็ปรินิพพานในป่า สาวกทั้งหลายก็อยู่ในป่าในเขา เพราะอะไรมันก็จะทราบได้ละซิ เพราะเป็นสถานที่รื่นเริงบันเทิงในการประพฤติปฏิบัติธรรมทั้งหลายเข้าสู่ใจให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข จนกระทั่งถึงใจก็เป็นใจที่วิเศษวิโสขึ้นมา ก็เพราะใน

สถานที่นั้นเป็นที่อำนวยความสะดวกได้เป็นอย่างดี มันจะย้อนไปที่จิตใจ ทีนี้เมื่อเราภาวนาจิตใจของเรามีความสงบเยือกเย็นแล้ว เราก็เห็นสารคุณของเราเอง

ที่เราเคยฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม วิ่งเต้นเผ่นกระโดดจนหาหลักเกณฑ์ไม่ได้นั้น ก็เพราะเราไม่มีหลักยึด ทั้งๆ ที่เราหาหลักยึด แต่มันยึดไม่ได้ คว้าอะไรได้ก็ทำไป ทำไป ทำไปหมด เพราะมันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ส่วนมากเป็นฟืนเป็นไฟ แต่พอจิตใจยึดธรรมเท่านั้น เกาะติดปั๊บ เย็นๆ สบาย คนเรานั้นเมื่อเห็นผลในทางที่ดี ในทางความสุขแล้วใครจะไปเบื่อ มันต้องเกาะเข้าเรื่อย ติดเข้าเรื่อย แน่นเข้าเรื่อย มันเข้าเรื่อยไป แน่ะ ศรัทธาก็ฝังลงเรื่อย ความพากเพียรความอุตสาหะพยายามมันก็ตามๆ กันนั่นแหละ ขอให้มันพอใจ สิ่งที่จะทำให้พอใจคือความสุข ก่อนที่จะได้รับความสุขก็ต้องฝืนเสียก่อนดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

เมื่อปรากฏเป็นผลขึ้นมา ถึงแม้หากจะพอเป็นพอไปจนกลายเป็นผู้ติดธรรม เราติดโลก ติดกิเลสตัณหาอาสวะนั้นเราติดมานานแล้ว ได้บวกลบคูณหารดูซิเป็นความสุขความสบายแก่เราอย่างไรบ้าง ไม่มีเลย ทีนี้ติดธรรมเป็นยังไง น่าน รู้ละทีนี้ ติดธรรมติดมากเท่าไรยิ่งเย็น ยิ่งเบา ยิ่งสบาย สุดท้ายอยู่คนเดียวก็สบาย แล้วติดมากเข้า เอาจนกระทั่งถึงเป็นก็เป็น ตายก็ตายด้วยธรรมนี้แหละ ไม่หวังพึ่งอะไรในโลกนี้ทั้งสิ้น หวังพึ่งธรรมอย่างเดียว เอาธรรมเป็นชีวิตจิตใจ เอาธรรมเป็นลมหายใจ เอาธรรมเป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตาย ยิ่งหนุนความเพียรเข้าไป กิเลสยิ่งแตกกระจาย แตกกระจายออกไป ธรรมซึ่งเป็นแดนพ้นทุกข์โผล่ขึ้นมาเรื่อย โผล่ขึ้นมาเรื่อยภายในใจ จนกระทั่งสว่างกระจ่างแจ้งเป็นโลกวิทูปรากฏอย่างเด่นชัดขึ้นที่ใจแล้ว เอาละทีนี้ คำว่าติดธรรมก็หายหมด ติดโลกก็หายหมด ไม่ติดอะไรทั้งนั้น แน่ะ เห็นไหมล่ะ

เช่นเดียวกับเราเดินทางเข้ามายังวัดป่าบ้านตาดนี่ ต้องอาศัยสายทางเดินเข้ามา ปลีกแวะไม่ได้ จะว่าติดทางก็ยอมรับ แต่ทางนี้เป็นไปเพื่อจุดหมายปลายทาง เราต้องเดินไปตามทางนี้ นี่ติดธรรม เอ้าติดเถิด ติดเพื่อจุดหมายปลายทางแห่งความพ้นทุกข์ เมื่อผ่านพ้นถึงจุดที่หมายแล้วธรรมที่ว่าติดๆ นั้นมันก็หมดความหมายไปเอง เช่นเดียวกับเรามาถึงสถานที่นี้แล้วทางก็หมดความหมายไปเอง หมดความจำเป็นไปเอง นั่นให้ติดเสียทีเถอะ ติดธรรม อย่าติดเอาแต่ความขี้บ่น ไม่ดี บ่นให้ลูกให้หลาน บ่นให้สามีภรรยา ส่วนมากผู้หญิงชอบบ่น (ท่านอาจารย์หัวเราะเบาๆ เปลี่ยนจากเทศน์เป็นการคุยกัน) แต่เราไม่ได้ว่าผู้หญิงแถวนี้นะ โน่นอาจารย์ว่าทางฟากหนองคายต่างหากน่ะ ผู้หญิงฟากหนองคายบ่น

เก่งจู้จี้จุกจิก ทั้งหยิกทั้งข่วนยุ่งไปหมด ผู้ชายจะกลับบ้านทีต้องคิดหน้าคิดหลังว่า เอ ไอ้หลังข้างนี้ก็ยังไม่หาย ข้างโน้นก็ยังไม่หาย วันนี้มันจะเอาตรงไหนนะ มันเลยเป็นเหตุให้สร้างปัญหาขึ้นภายในใจ

ส่วนผู้ชายนั้นไม่ค่อยพูด หนักแน่น เฉยๆ เรื่อยๆ พวกผู้หญิงนี่อะไรก็ไม่รู้ อย่าเสียใจนะ อาจารย์ว่าผู้หญิงที่อื่นหรอก (ท่านหันมาบอกอย่างเป็นห่วง แต่ลูกศิษย์กลับหัวเราะชอบใจ) สำหรับพวกผู้ชายก็เหมือนกัน พวกที่เผลอไม่ได้ต้องเอาให้หนัก คนเราอยู่ด้วยกันแล้วต้องมีเหตุมีผล ต่างคนต่างมีเหตุผลแล้วอยู่ด้วยกันเถิด มนุษย์เรานี้เย็นได้ยิ่งกว่าอะไรเสียอีก ไอ้เรื่องความมั่งมี ความร่ำรวย ความเด่นดังอะไรนั้นไม่สำคัญไปกว่าใจที่มีความปรองดองสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันระหว่างสามีภรรยานั้นเป็นแก้วสารพัดนึก เป็นรากเหง้าเค้ามูลแห่งความอยู่เย็นเป็นสุขในครอบครัว นี้เป็นรากฐานที่สำคัญมาก ขอให้พากันรักษาให้ดี แล้วสิ่งที่ปรารถนาเหล่านี้ก็จะพากันเจริญขึ้นมาเอง เข้าใจแล้วหรือวันนี้ที่อธิบายให้ฟัง (ท่านอาจารย์ถาม ทุกคนก้มลงกราบรับโอวาทจากท่านอาจารย์) เออ ผู้ชายก็ไปแบบหนึ่ง ผู้หญิงก็ไปแบบหนึ่ง มันคนละแบบ วันนี้เราพูดถึงผู้หญิงผู้ชายที่มีแบบนะ ส่วนผู้ที่ไม่มีแบบเราก็ไม่พูดถึง เอาละ พอก่อน เอวัง”

จบเทศน์และธรรมรวมทั้งโอวาทของท่านอาจารย์ ทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใสปีติเบิกบานในธรรมที่ได้รับฟังในวันนั้นเป็นอย่างยิ่ง

จากการเดินทางไปโน่นไปนี่ ย้ายไปเกือบจะทั่วประเทศ ทำให้ได้พบปะผู้คนมากมาย ถ้าจะนับก็คงจะเป็นสิบล้านที่รู้จักอย่างฉาบฉวย ผิวเผิน แต่ก็มีเพื่อนพ้องผู้ร่วมงานอีกเป็นจำนวนมาก รวมทั้งชาวบ้านผู้คนอื่นๆ ที่ได้รู้จักรักสนิทชิดเชื้อเหมือนญาติพี่น้องอีกเป็นจำนวนไม่น้อยเหมือนกัน เมื่อย้ายมาอยู่ภาคอีสาน ครอบครัวของผู้เขียนจึงมีเพื่อนพ้องไปมาหาสู่กันมิได้ขาด สำหรับสหธรรมิกทั้งหลายต่างก็ดีปีกดีใจ เมื่อรู้ว่าเรามาทอดสมออยู่อีสานระยะหนึ่ง เพราะต่างก็หวังให้เราพาไปกราบเยี่ยมครูอาจารย์ทางด้านปฏิบัติสมาธิภาวนา

ผู้เขียนและคณะจะต้องวางแผนก่อน ว่าจะนำญาติมิตรทั้งหลายไปทางไหนก่อน แวะที่วัดไหนบ้าง โดยเริ่มที่ขอนแก่นเป็นศูนย์กลาง วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี จึงเป็นวัดที่จะต้องนำเพื่อนฝูงไปทุกครั้ง และโดยที่ทุกคนต่างก็มีธุระ มีวันเวลาอันจำกัดในการ

เดินทางไปกลับ บางครั้งก็ต้องเขียนจดหมายไปนัดกับท่านอาจารย์ไว้ก่อน โดยกราบเรียนทางวิทยุสั้นๆ ว่า "วันนี้ เวลานี้ จะมากราบท่านอาจารย์ จะอยู่หรือไม่" ท่านอาจารย์ก็จะตอบมาด้วยสำนวนเดียวกัน "วันนี้ เวลา ๘.๐๐ น. ยังอยู่ที่วัด หลังจากนั้น ถ้ามีธุระที่ไหนก็จะไปทำธุระเสียก่อน เสร็จธุระจึงกลับมาอยู่ที่วัด" ลูกศิษย์ทั้งหลายอ่านคำตอบของท่านแล้วหัวเราะด้วยความเข้าใจ รีบแต่งตัวแต่เช้าตรู่ออกเดินทางทันที เพราะท่านบอกแล้วว่าถ้ามีธุระก็จะไปทำธุระ ไม่นั่งรอใคร

พอไปถึงก็ต่อว่าท่าน "อ่านจดหมายท่านอาจารย์แล้วต้องรีบมาทันที กลัวท่านอาจารย์จะไปธุระที่ไหนๆ เสียก่อน"

"ก็อะไรมันแน่เสียที่ไหนเล่า บอกแล้วว่าถ้ามีธุระก็จะต้องไปทำธุระเสียก่อน จะมานั่งรออยู่ได้ยังไง จะตอบว่าอยู่แน่ๆ ได้เรอะ ของไม่แน่น่ะมันแน่ที่สุดละรู้ไหม" ท่านตอบแล้วหัวเราะ ทุกคนรับคำของท่าน เพราะเป็นจริงทุกประการ ผู้เขียนได้กราบเรียนท่านว่า "เมื่ออาทิตย์ที่แล้วก็มา แต่ท่านอาจารย์ไม่อยู่"

"รู้แล้ว แต่ไปธุระที่วัดโน้น อำเภอ...อยู่ที่หนองคาย" ผู้เขียนฟังแล้วก็เริ่มซัก

"ท่านอาจารย์ไปทำไมคะ ไปวิเวก"

"เปล่า ไปช่วยหมูป่า มันถูกคนเขายิงเอา หนีกันหัวซุกหัวซุน น่าสงสารเหลือเกินเลยไปช่วย"

"ช่วยอย่างไรคะ"

"ก็ไปเจาะกำแพงวัดไว้ให้เป็นช่อง พอให้มีหนีลอดเข้ามาหลบลูกปืนได้ น่าสงสารมาก" ท่านอาจารย์เล่าให้ฟังท่าทางสยดสยอง เวทนาสัตว์ผู้ยาก "อยู่ๆ ไปมันอด ไม่มีอาหารก็ต้องออกไปหากินไกลออกไปเรื่อย คนเห็นมันเข้าก็ไล่ยิง มันก็หนีความตาย เคยซื้อหัวมันบ้างอะไรบ้าง ที่มันกินได้ไปโยนไว้ให้เป็นคันๆ รถ เพราะกลัวมันอดตายนี่แหละ"

นี่คือธุระของท่านอาจารย์ ซึ่งนอกจากจะเกี่ยวข้องกับผู้คนทั้งใกล้และไกลแล้ว สัตว์ทั้งหลายทุกชนิดที่อยู่ในญาณ ที่ท่านเล็งเห็นล่วงรู้ได้โดยตลอด ที่มีทุกข์ยากสาหัส ท่าน

อาจารย์จะช่วยทันทีไม่มีรั้งรอ ความมีเมตตาอันมากมายล้นพ้น ผู้เขียนเคยเห็นด้วยตา และบางครั้งท่านก็ให้ผู้เขียนช่วยทำ คือท่านจะสั่งให้ไล่ไก่ที่คุ้ยเขี่ยอยู่ตามโคนต้นไม้ในป่าในวัดใกล้ๆ กุฏิของท่าน ครั้นถามว่าทำไมจะต้องไล่ไก่ที่มันคุ้ยเขี่ยหาอาหาร ท่านก็อธิบายว่า ต้นไม้ในวัดไม่มีอาหารเลย เพราะดินแห้งแล้ง ท่านพึ่งให้ซื้อปุ๋ยมาใส่ ให้อาหารแก่ต้นไม้ แต่ไก่ก็มาคุ้ยออกทั้งที่ไก่มีข้าว มีอาหารที่เหลือจากบาตรพระกินอยู่ทุกวัน แล้วไม่ได้อดอยากอะไร

และเราทุกคนที่เคยไปวัดป่าบ้านตาดได้เห็นมากับตา สูงจากไม้ใหญ่ขึ้นมาระดับหัวไหล่ จะมีศาลาเล็กๆ หลังคาสังกะสีหน้าตาเหมือนศาลเจ้า หรือศาลพระภูมิเจ้าที่ ในศาลาเล็กๆ นั้นจะมีข้าว กล้วย มะไฟ และของอื่นๆ วางอยู่จนเต็ม ได้ความว่า เอาวางไว้ให้กระรอก กระแตในป่าได้อาศัยกินข้าวก้นบาตรจากพระในวัด พวกเราบางคนยังเคยไปหยิบมะไฟเหล่านั้นมาชิม ได้รู้ว่ามะไฟนั้นหวานเจี๊ยบทีเดียว หลายคนบ่นเสียดาย แต่ไม่มีใครกล้าหยิบออกมา ความเมตตาของท่านอาจารย์และพระทุกองค์ในวัด ทำให้เราทุกคนตระหนักแน่ใจยิ่งขึ้นในการที่จะมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา

ทุกชีวิตต้องการอาหาร ไม่ต้องการอดอยากอนาถา ต้องการความสุขตามควรแก่สภาพของตน ท่านจะช่วยเท่าที่จะทำได้ทันที ทั้งคน ทั้งสัตว์ ต้นไม้ทุกชนิด อยู่ในความเมตตา อยู่ในขอบข่ายของการช่วยเหลือเท่าเทียมกันหมด มีหมาพันธุ์สปริตสีขาวตัวหนึ่งมาอยู่กับพระในวัด ไม่ทราบใครนำมาถวายไว้ให้ ท่านบอกว่า “เขาชื่อโป้ ใครมาดีมาร้ายอย่างไรเขารู้หมด เขาจะดมสำรวจแล้วมาเห่าบอกอาจารย์อยู่ใต้ถุนกุฏิ พอบอกว่า “รู้แล้วโป้ รู้แล้ว” เขาก็จะหยุดเห่า สำรวจสิ่งอื่นๆ ต่อไป เขาเป็นหมาที่มีนิสัยดีมาก” (ปัจจุบันนี้มีปั้งเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งตัว อยู่เป็นเพื่อนกับโป้)

ธุระของท่านอาจารย์นั้นเป็นสิ่งที่คนอย่างเราๆ คิดไม่ถึงหลายเรื่อง แต่เราได้รู้ทันทีว่า อ้อ เมตตาธรรมค้ำจุนโลกนั้นเป็นอย่างนี้นี่เอง ท่านอาจารย์จะทำทุกอย่าง ทั้งสั่งสอนช่วยเหลือ และทำทุกเรื่องด้วยเหตุด้วยผล ไม่มีผิดพลาด ทุกสิ่งเต็มเปี่ยมสมบูรณ์บริบูรณ์เพราะเป็นสิ่งที่ทำด้วยสติและปัญญาทุกขั้นตอน

“มีอะไรล่ะ ถึงได้รีบหูตาเหลือกมากันแต่เช้า” ท่านถามผู้เขียน ซึ่งเป็นตัวเจ้าปัญหาหมายเลขหนึ่ง

“มีญาติผู้ใหญ่มาจากกรุงเทพฯ ค่ะ ท่านทำสมาธิมานานแล้ว ได้เห็นนั่นเห็นนี่ แต่ตัวท่านเองไม่เชื่อ หรือเชื่อครึ่ง ไม่เชื่อครึ่ง ได้พบพูดคุยกับวิญญาณต่าง ๆ เหล่านั้นมาจะร่วมสามสิบปีเข้าแล้ว อยากจะมากราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่า สิ่งที่ได้เห็นนั้นจริงหรือไม่จริง” ท่านอาจารย์นิ่งฟังเฉย ๆ ผู้ใหญ่ที่ผู้เขียนพาไปได้กราบเรียนถามเพิ่มเติมขึ้นว่า “คือว่าผมสงสัยครับ เช่น ในขณะที่นั่งสมาธิได้เห็นเทวดา เห็นถนัดชัดเจนว่าแต่งตัวอย่างนั้น ๆ หลับตาก็เห็น ลืมตาก็ยังเห็นอยู่ อยากจะให้แน่ใจว่าสิ่งที่เห็นเป็นความจริง หรือว่าเราหลอกตัวเอง”

“มันมีทั้งสองอย่างนั่นแหละ” ท่านอาจารย์ตอบช้า ๆ “เทวดาก็มี เทวเดาก็มีส่วนมากเทวเดา” ลูกศิษย์หัวร่อ ท่านหันมาย้ำกับพวกหน้าเป็นทั้งหลาย

“อ้าว จริง ๆ นะ ไม่ได้พูดเล่น ๆ มันมีอยู่ทั้งสองอย่าง เทวดานั้นมี เทวเดาก็มีเดาไปซิ ธาตุสิบสองไปหลอกเจ้าของให้เข้าใจว่าเป็นความจริง นั่นเรียกว่า “เทวเดา” แต่เมื่อเรารู้ความจริงแล้ว เข้าใจจริง ๆ แล้ว มันไม่เป็นอย่างนั้น เหมือนอย่างเรามาหากันนี่แหละ มากันนี่นะ มากี่คน ผู้หญิงกี่คน ผู้ชายกี่คน สนทนาปราศรัยกันว่าอย่างไร แม้ไม่ได้เดินมาตรงนี้ มองเห็นกันอยู่ก็รู้ว่ามาหา เดินผ่านหน้าผ่านหลังไปก็รู้ เพราะมันเป็นความจริง แม้ว่าตาฝ้าฟางไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง ตาเห็นก็อีกอย่างหนึ่ง ทีนี้ตาภายในเล่าก็เหมือนกัน ตาภายในที่มีความชำนิชำนาญเป็นส่วนมาก มันก็อาจจะมีฝ้าฟางไปบ้าง แต่โดยนิสัยแล้วมันจะรู้อย่างนั้น ทีแรกมันจะผิด ๆ พลาด ๆ ไปก่อน ถ้าเราไปพลัดไปหลงเข้ามันก็ผิดไปเอง แต่ถ้าเราไม่หลง พยายามปรับปรุงหลักจิตของเราให้ดี เมื่อหลักจิตของเราดีแล้ว ความแม่นยำมันก็สูง เราก็ค่อยทราบเข้า ทราบเข้าเรื่อย สิ่งที่จริงก็รู้ สิ่งที่ปลอมก็รู้

เหมือนอย่างเช่น ธนบัตรปลอมกับธนบัตรจริง คนที่ไม่เคยเห็นธนบัตรปลอม หรือธนบัตรจริง แล้วจะเอาอะไรมาให้จริงเล่า เข้าใจไหม จะต้องคนที่ชำนิชำนาญในเรื่องธนบัตร เฉพาะอย่างยิ่งพวกธนาคาร เขาจับปั๊บรู้เลย นั่นมันเป็นอย่างนั้นนะ อันนี้ก็เหมือนกันนั่นแหละ นักภาวนาจะต้องมีความเชี่ยวชาญทางด้านภาวนา เหมือนกับนายธนาคารจะต้องชำนาญในเรื่องการเงิน ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญนี้พูดไม่ถูก สอนกันไม่ได้ ผู้ที่จะเป็นไปอย่างนั้นพื้นฐานเบื้องต้น นิสัยเบื้องต้นมันมีมันจะรู้ พอจิตสงบแล้ว มันจะแยกออกไปรู้ ทีนี้มันก็จริงละ คืออาการของมันจะแสดงออกมา”

“อย่างที่ผมเห็นนี่ มันเกิดวิจิกิจฉาว่าจริงหรือไม่ จึงมากราบเรียนถาม”

“ก็อาจารย์ไม่ได้เห็นกับคุณ จะรู้ได้อย่างไรว่าจริงหรือปลอม รับรองกันไม่ได้จึงไม่ทราบ”

“ถ้าเช่นนั้น เมื่อมีความชำนาญแล้ว จึงจะทราบด้วยตัวเอง รู้ได้เฉพาะตัวใช่ไหมครับผม”

“ถ้าเรามีความชำนาญ เข้าใจในทางออกทางเข้าของจิต ของกระแสจิตแล้วก็จะเข้าใจได้โดยลำดับ ละเอียดยิ่งกว่านั้นอีก มันสำคัญที่ความชำนาญ ความรู้ ความละเอียดลออของความรู้เราก็จะเข้าใจ แต่ว่าถ้าอะไรเป็นตัวเดาขึ้นละก็เป็นของหยาบ ๆ ทั้งนั้น นี่มันต่างกันนะ ความรู้พื้น ๆ ธรรมดา ๆ อย่างเรา ๆ ท่าน ๆ นี้อย่างหนึ่ง ถ้าฝึกมากก็จะละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปโดยลำดับ จนกระทั่งเป็นปรีชาญาณ นั่น หยั่งทราบได้หมดตลอดทั่วถึง ไม่ต้องไปกำหนดกฎเกณฑ์ก็รู้ อย่างเช่น พระพุทธเจ้าของเรา นี่มันต่างกัน จะเทียบก็เหมือนกับการเขียนหนังสือ เช่น คำว่า “ท่าน” กว่าจะเขียนออกมาได้ ต้องนึกถึงตัวนั้นตัวนี้ ท.สระอา น หนู แล้วก็ไม้เอก จึงจะอ่านว่า “ท่าน” ได้ แต่สำหรับคนที่ชำนาญแล้ว พอว่า “ท่าน” มันมาพร้อมกันหมดทุกตัว เข้าใจเสียทีซิ การภาวนานี่น่ะ”

“ก็อย่างที่ผมเห็นนี่นะครับ เป็นวิญญาณ พอนั่งปุ๊บเขาก็โผล่มาให้เห็น มาแสดงตัวว่าเขาอยู่ที่นี่ แต่งตัวอย่างนี้ แล้วก็มาเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง แต่ตัวเราเองมันเสียตรงที่ไม่ยอมเชื่ออะไรง่าย ๆ” ผู้ถามพยายามถามย้ำ ท่านอาจารย์จึงตัดบทว่า

เข้าใจละ ถ้าเราไม่เชื่อ ก็อย่าไปสนใจกับสิ่งเหล่านั้น ให้เราทำจิตของเราให้สงบเถิด หลักนี้ละเป็นหลักใหญ่ของการภาวนา นอกนั้นเป็นเรื่องปลีกย่อย มันจะเกิดมันก็เกิด มันไม่เกิดก็ช่างมันเถอะ ไม่มีความสำคัญอะไรนัก สำคัญที่ทำจิตของเราให้สงบเย็น หรือพิจารณาให้แยบคายทางปัญญา ที่จะพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ข้างนอกข้างในให้ละเอียดทั่วถึงเพื่อความปล่อยวาง อันนี้ต่างหากที่เป็นหลักของพระพุทธเจ้าโดยแท้” ท่านอาจารย์พยายามมิให้ผู้ฟังติดอยู่ในเรื่องของความเป็นผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งท่านเห็นว่าไม่สำคัญเลย ท่านสอนเพื่อความหลุดพ้น แต่ผู้คนอื่น ๆ เมื่อมาถึงจุดนี้แล้วจะหลง และติดอยู่กับสิ่งที่ได้เห็นเพียงแค่นั้น ไม่มีทางหลุดพ้นไปได้จากวัฏฏจักรนี้ ท่านย้ำอีก

‘‘การเห็นสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องปลีกย่อย ขอให้ยึดเอาหลักเกณฑ์ไว้ให้ดีเถิด เห็นอะไรแล้วจะเชื่อหรือไม่ อาจารย์ไม่ได้ตำหนิตรงนั้นนะ แต่ถ้าตรงนี้ตรงหลักใหญ่ยังไม่ได้เรื่องแล้วไปยุ่งกับตรงนั้น อันนี้ต้องตำหนิกันละ เพราะสำคัญมาก การภาวนาต้องเล็งถึงความสงบเป็นพื้นสำคัญ’’

ท่านอาจารย์พระมหาบัวไม่เคยสอนให้หลงในสิ่งที่เห็นในสมาธิ นรกสวรรค์ บาปบุญเป็นของมีจริง แต่มิให้ติดสิ่งเหล่านั้น เพราะมิใช่สิ่งที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ท่านสอนให้ตรงดิ่งเข้าเป้าหมายคือหลุดจากการเวียนว่ายตายเกิด สู่ความสงบอันเป็นนิรันดร ลูกศิษย์ถามขึ้นว่า

‘‘แล้วทำอย่างไร จึงจะผ่านจุดนี้ไปได้’’ ท่านอาจารย์จึงอธิบายต่อไป

‘‘มันจะผ่านหรือไม่ผ่านก็ตาม ขอให้จิตสงบเถอะ มันจะรู้ของมันเอง ไม่ใช่เหมือนกับว่าจะผ่านตรงนี้แล้วก้าวไปตรงโน้นนี่นา จิตน่ะเวลามันติด ไม่ต้องก้าวไปตรงไหนมันก็ติด พอเห็นบนฟ้าไปด้วยเรือเหาะเรือบิน ไปทวีปโน้นทวีปนี้ มันก็ติด มันติดอยู่ภายใน ไม่มีก้าว ไม่มีเข้ามีออก มันติดอยู่ภายในนี่ เวลาจะแก้มันก็แก้อยู่ภายในเช่นกัน ถ้ามันแก้ของมันได้ ก็จะเบาไป มันจะรู้เอง ไปไหนก็จะรู้ จนกระทั่งหมดจริง ๆ อยู่ไหนมันก็รู้ วางใจได้ตรงนี้ แน่ะ-เข้าใจแล้วเหรอ?’’ ท่านถามด้วยเมตตาแล้วอธิบายซ้ำอีก เมื่อเห็นลูกศิษย์ก้มลงกราบรับ แสดงว่าเข้าใจ และขอบพระคุณที่ท่านได้กรุณาชี้แจงแนะนำ

‘‘หลักของมันจริง ๆ เป็นเช่นนั้น ไม่ต้องก้าวไปไหนละ มันปลดมันเปลื้องตัวของมันเองที่มันผูกพันอยู่นั่นแหละ ค่อยปลดค่อยเปลื้องของมันไปโดยลำดับ ค่อยสว่างกระจ่างแจ้ง แจ้งออก ชัดออก ๆ นั่นแหละหลักสำคัญ เอาให้มันสงบนะ อย่าไปสนในเรื่องอื่นเลย เมื่อมันอยู่ในวิสัยของเราแล้วก็จะทราบได้เอง ทั้ง ๆ ที่เราเป็นคนไม่เชื่ออะไรเลย แต่แล้วพอรู้จริงเข้า จะค้านเจ้าของจนหัวแตก คือไม่มีถอย ถึงหัวจะแตกก็แตกแต่หัว ก็เราเชื่ออย่างนี้จะว่าไงวะ นั่นเมื่อมันถึงขั้นของมันจริง ๆ มันก็จริงอยู่อย่างนั้นจะว่าไง? ถ้ามันไม่จริงยังลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง มันก็เป็นธรรมดาอีก ที่มันจะแทรกอะไรเข้ามาก็ได้ เรื่องของธรรมและเรื่องของกิเลสเป็นคู่แข่งกันอยู่ มันเป็นธาตุสืบกัน แม้แต่เราจะปฏิบัติธรรมอันเป็นของจริง เราเชื่อได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เชื่อว่าธรรมนี้เป็นธรรมแท้ ๆ กิเลสมันยังเข้าแทรกว่าไม่ให้เชื่อธรรม ไม่ให้เชื่อบาป เชื่อบุญ ไม่ให้เชื่อนรก ไม่ให้เชื่อสวรรค์ นั่นล้วน

เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น ไม่ใช่เรื่องของธรรม ถ้าเป็นเรื่องของธรรมแล้วมีแต่ความจริงทั้งนั้นไม่ลบล้าง มีอะไรที่ไหน ภพน้อยภพใหญ่ที่ไหน ๆ พระพุทธเจ้าท่านไม่เคยลบล้าง...'' ถึงตอนนี้ลูกศิษย์ถามขัดขึ้น

''ถ้าเช่นนั้น วิจิกิจฉา หรือความสงสัยนี้ก็คือตัวกิเลสซิคะ?'' ท่านอาจารย์เลยดุเข้าให้

''ก็คือกิเลสนั่นแล้ว!'' มันจะอะไรที่ไหนเล่า? พูดกันมาตั้งนานหาว่าพูดเฉย ๆ อีกนั่นแหละ ถ้าจะว่ากันไปต่างคนต่างก็มีกิเลส แบกกิเลสเข้าหากัน เอ้า-กิเลสมากนักหรือ เอ้า-กิเลสรับไป มันก็เลยกลายเป็นคนบ้าใช่ไหม? ต้องพูดอย่างนี้แหละ ก็เป็นธรรมดา ยังจะมาพูดอยู่อีก ตัวที่เห็นนั่นละกิเลสละ'' ลูกศิษย์หัวเราะชอบใจที่โดนดุ เพราะเป็นอุบายที่จะบอกผู้มีวิจิกิจฉาว่ากิเลสนั้นคืออย่างไร ท่านอาจารย์หันไปฉันน้ำในแก้ว เพราะท่านคงจะเหน็ดเหนื่อยนักที่ต้องสอนผู้เบาปัญญาทั้งหลาย ครู่หนึ่งท่านก็สอนต่อว่า

''ไปอ่านหนังสือที่ให้ไว้ มีอยู่ในนั้นหมดแล้ว พยายามวางจิตให้อยู่กับที่ไม่วอกแวกจะได้ผลดี''

''ถ้าเช่นนั้นขอกราบเรียนถามปัญหาใหม่ คือในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา เช่นวันมาฆบูชา, วิสาขะฯ, เข้าพรรษาอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ได้พบว่าพระท่านมีของที่ผู้คนนำมาถวายมากมายเหลือเฟือ เราจึงหยุดทำบุญในวันเหล่านั้น เพราะโดยปกติก็ทำบุญใส่บาตรทุกวันกันอยู่แล้ว ความคิดเช่นนี้ผิดหรือถูกคะ? ท่านอาจารย์ตอบคำถามทันทีว่า

''ส่วนนั้นถูก ส่วนนี้ผิด ส่วนนั้นก็คือมีคนทำบุญกันเยอะแล้ว ก็เยอะจริง ๆ เสียด้วย นั่นเรียกว่าเยอะแยะมากมายไม่ผิด ข้อนี้เข้าใจไหม แต่ทีนี้ในเมื่อของมันเยอะแล้ว มันไปเยอะของเขา ไม่ใช่เยอะของเรา นี่-มันผิดตรงนี้ เข้าใจไหม หือ?'' ท่านอาจารย์ถามด้วยความเมตตาแล้วหัวเราะ อธิบายต่อไปว่า

''เราจะไปภาคภูมิใจอะไรกับของคนอื่นเขา ทั้งที่เราไม่ได้ทำน่ะ'' ลูกศิษย์อธิบายขัดขึ้น

“ก็ไม่ได้ภาคภูมิอะไรกับของคนอื่นหรอกค่ะ แต่เห็นของเหลือเฟือ พระท่านมีมากมายแล้วเลยหยุด”

“เออนั่นแหละ สมมุติว่าตำหนิของเขาทำไม ไม่ใช่ของเรา ภาคภูมิทำไมกับของเขาไม่ใช่ของเรา ของเยอะน่ะของใคร? มีของเราไหม? ไม่มี น่าน-ดูตรงนี้ซิ ใครทำบุญคนนั้นก็ได้บุญ เราไม่ได้ทำเราได้ไหมล่ะ? เฮ่อ...ของง่าย ๆ ลูกศิษย์พระกรรมฐานทำไมเป็นอย่างนี้วะ มาละให้โดนดุอยู่เรื่อย” ท่านพูดแล้วก็หัวเราะ ลูกศิษย์ก้มลงกราบรับด้วยความเข้าใจและยินดี กราบเรียนต่อท่านอาจารย์ด้วยความจริงใจว่า

“ไม่โดนก็ไม่มีความสุข”

“เข้าใจแล้วนะ ทีนี้” ท่านอาจารย์ถาม

“เข้าใจดีแจ่มแจ้งแล้วค่ะ เคยสงสัยว่าเราทำผิดหรือถูกที่เห็นว่าพระท่านมีของเหลือเฟือมากมาย จึงงดในวันสำคัญเหล่านี้”

“ใครเขาจะทำมากน้อยเพียงไรไม่ใช่เรื่องของเรา แต่เราไม่ถอยซิ เรื่องการทำบุญเราทำความดีเพื่อตัวเราเอง แยกออกไปให้เป็น ให้มันเห็นของง่าย ๆ แท้ ๆ”

“ที่จริงก็ของง่าย ๆ อย่างที่ท่านอาจารย์สอน แต่เรามันไม่ทันคิด จนท่านบอกจึงเข้าใจ”

“ของง่าย ๆ เหล่านี้แหละ แต่กิเลสมันมาช่วยทำให้ยากรู้ไหม? เราทำของเราต่างหาก เราไม่ได้ทำเพื่อใครที่ไหน ถ้าเป็นหลักของธรรมแล้วจะต้องเป็นอย่างนั้น ทำไปเถิดบุญน่ะ ทำมากทำน้อยก็ไม่เสียหายอะไร ได้ทั้งฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ แต่ถ้าจะคิดว่าเราเสีย ก็แล้วแต่จะคิดนะ ถ้าคิดในทางธรรมก็ต้องคิดว่า การทำบุญให้ทานเป็นของดี แต่ทีนี้ไอ้ที่โมโหลูกศิษย์นี่ก็เพราะมันชอบมาเซ้าซี้ อันนั้นก็ดี อันนี้ก็ดี บางทีอาจารย์ก็ฉันไม่ได้ ยังจะเอามาให้ฉันเรื่อยไป นี่ซิมันโมโหน่ะ มันฉันไม่ได้ก็บอกแล้ว ธาตุขันธ์มันไม่รับ เห็นเข้าก็จะอาเจียน มันกลืนไม่ลงนี่นา เวลาเจ็บป่วยไม่สบายรับไม่ได้”

‘‘ก็คุณหมอสั่งมาว่า ท่านอาจารย์ควรจะต้องฉันอย่างนี้ จิตก็เป็นเรื่องของจิต สังขารก็เป็นเรื่องของสังขาร ลงสังขารไม่ดีถึงจิตจะดียังไงมันก็อยู่ไม่ได้ เพราะมันต่อเนื่องกันอยู่ ก็เป็นห่วงท่านอาจารย์ จึงอยากจะถวายของที่ดี มีประโยชน์’’ ลูกศิษย์อดที่จะแย้งไม่ได้ แต่ก็ด้วยความเคารพและเป็นห่วง ท่านอาจารย์ตอบด้วยความเข้าใจว่า

‘‘เออรู้ละ เรื่องขันธ์ก็เรื่องของขันธ์ จิตก็เรื่องของจิต หมอไม่ต้องบอกหรอก เราสอนและปฏิบัติอย่างนี้อยู่แล้ว ธาตุขันธ์มันไม่ดีก็บอกว่าไม่ดี แต่เราไม่ได้บอกว่าจิตมันไม่ดี จิตมันชั่ว เราไม่ได้พูดนะ ถ้าจิตของพวกนั้นดีแล้ว เราไม่พูด แม้จิตเราดี เราก็ไม่พูด แน่ะ! ถ้าจิตเราไม่ดีเราจะพูด ถ้าจิตคนนั้นไม่ดีเราจะพูด ก็พูดกันตามความจริงนี่จะว่าไง? เรื่องธาตุเรื่องขันธ์เป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว ก็เหมือนรถรานี่แหละ อันนั้นมันเสีย อันนี้มันก็เสีย อะไรมันเสียเล่า ก็รถมันเสียน่ะซิ เราไม่ได้เสีย เราเป็นคนขับรถ เราไม่เสีย เราดีเราก็รู้อยู่ แต่รถมันเสียมันไปไม่ได้จะว่าไง (ท่านอาจารย์ถามแล้วหัวเราะ) เรื่องธาตุขันธ์มันก็เหมือนรถเหมือนกัน’’ แต่ลูกศิษย์ก็อดเถียงอ่อย ๆ ไม่ได้

‘‘เพราะฉะนั้น ก็จะต้องแก้ที่รถให้มันดี มันถึงจะไปกันได้ไงคะ ท่านอาจารย์’’

‘‘ก็นั่นแหละ จะแก้ยังไงที่ควรจะแก้ก็แก้กันไป แก้ไม่ได้ก็ทิ้งเหมือนกัน ก็รถทั้งหลายนี่แหละ เข้าอู่ไม่รู้กี่ครั้งกี่หน สวนเข้าไป สวนออกมา ที่เข้าไปแล้วไม่ออกก็มี ยังงี้แหละไอ้รถน่ะหมดกำลังของมันแล้ว คนขับจะมือดีขนาดไหนก็เถอะ ลองไปขับรถเสียหมดแล้ว ขึ้นไปนั่งดูซิพวงมาลัยหมุนไปหมุนมายังไงมันก็ไม่ไป เพราะฉะนั้นจิตจะดีขนาดไหนก็ตามลงธาตุขันธ์มันไม่อำนวยแล้ว ธาตุขันธ์มันไม่ไปจะว่ายังไงเล่า พาก้าวมันก็ไม่ก้าว พาลุกมันก็ไม่ลุก (ท่านอาจารย์หันมาถามว่า) แล้วเราล่ะจะว่ายังไง? เรื่องธาตุขันธ์กับจิตนี่มันคนละอย่างกัน เราพูดยันเลยทั้งสามโลกธาตุ พูดอย่างนี้ว่าเราไม่หวั่น จะหาสิ่งใดคัดค้านได้ อะไรจะค้านธรรมได้?–ไม่มี

ธรรมเป็นเครื่องนำออกจากกองทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ขอให้ปฏิบัติตามแล้วมันจริงทั้งนั้น ไม่ต้องบอกให้กราบพระพุทธเจ้า กราบลงไปเลย พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานไปกี่ร้อยกี่พันปี กี่ร้อยกี่พันองค์ ไม่ต้องไปคาดไปหมายหาเงา หาอะไร ดูความจริงที่ปรากฏอยู่กับเจ้าของเท่านั้นวิ่งถึงกันหมด นั่นฉันใด นี่ฉันนั้น – นี่ฉันใด นั่นฉันนั้น เท่านั้นเป็นพอ พระพุทธเจ้านิพพานไปไหน สูญไปไหนหือ? (ท่านถามศิษย์ซึ่งกำลังฟังเพลิน) มี

แต่พวกหูหนวกตาบอดเท่านั้นที่ว่านิพพานสูญ คนตายแล้วสูญ พวกตาดีไม่ว่าสูญ ตาดีก็คือพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย ท่านเหล่านั้นตาดี ท่านไม่ลบล้างสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลาย ไม่ว่าภพน้อยภพใหญ่ มีกี่ภพกี่ชาติในโลกธาตุของเรานี้มันนับได้หรือ? ภพมนุษย์นี้เป็นภพชาติหยาบ ๆ มองเห็นอะไรชัด พวกสัตว์เดรัจฉานแต่ละประเภท ๆ นี้ เป็นคนละภพละชาติของเขา มองเห็นกันได้ก็ไม่ลบล้าง

อันนั้นเป็นนก อันนี้เป็นกา อันนั้นเป็นกระรอก อันนี้เป็นกระแต มองเห็นเราไม่ลบล้างว่ามันไม่มีใช่ไหม? แต่สิ่งสุดวิสัยที่ตาของเราจะเห็นได้ เราจะไปลบล้างว่าไม่มีได้อย่างไร เพราะความจริงมันมี พระพุทธเจ้าท่านหยั่งทราบหมด อะไรมีไว้อย่างไร ก็ต้องยอมรับว่ามี ยอมรับว่ามีพร้อม กี่ภพกี่ชาติยอมรับไว้หมดเลย ทั้งอดีต อนาคต ภพชาติที่เคยเป็นมาแล้วอย่างไรก็ไม่ทรงลบล้าง ข้างหน้าที่จะเป็นอย่างไรประจำของสัตว์และโลกสงสาร ก็ไม่ทรงลบล้าง ปัจจุปันนี้เป็นอย่างไร พระองค์ก็ไม่ทรงลบล้าง มันมีมันจริงอยู่ด้วยกัน มีอยู่อย่างไร ทั้งอดีต อนาคต ปัจจุบันจริงเท่ากัน ถ้าลบล้างอดีต ลบล้างอนาคต ก็ต้องลบล้างปัจจุบันด้วยซี ปัจจุบันเป็นผู้เป็นมา ปัจจุบันจะเป็นผู้เป็นไปข้างหน้า ปัจจุบันเป็นอย่างไรเวลานี้ ถ้าลบล้างอดีตไม่ได้ก็ไปลบล้างอนาคตซึ่งเป็นความเป็นมาของตน และเป็นความเป็นไปของตน คน ๆ นั้นจะสร้างความชั่วลามกไว้มาก

พระพุทธเจ้าท่านเป็นองค์เดียวเท่านั้นที่สามารถสอนโลกธาตุทั้งสามโลกธาตุนี้ จะไม่อาจหาญได้อย่างไร ถ้าไม่อาจหาญจะสอนโลกได้อย่างไร นั่นแหละความจริงแท้ ๆ การตรัสรู้เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นสามารถสอนโลกได้หมดทั้งสามโลก กามโลก รูปโลก อรูปโลก คนเราจะสอนเจ้าของเองได้ยาก พอจะนั่งภาวนาก็เอาแล้ว ดูซิ ดูจิตมันดิ้น...ดิ้นแห็ก ๆ ๆ ๆ (ลูกศิษย์หัวเราะครืนเพราะท่านอาจารย์ทำท่าให้ดูด้วย) จะให้ภาวนาจะให้ทำความดีละก็มันเป็นอย่างนี้แหละ กิเลสมันลากคอไว้ไม่ให้ทำ แน่ะ เห็นไหมสอนตนได้ยังไงมันถึงได้เป็นอย่างนี้

บางรายนะ เขามาหาแล้วเล่าให้อาจารย์ฟัง ฟังแล้วก็ขำ ขำจะตายเพราะมันเป็นความจริง โดยเอามาเทียบกับธรรมะ คือภรรยาเขาเกิดยุ่งงาน ให้สามีช่วยไปจ่ายตลาด สามีก็ไปให้ แต่พอผ่านไปเห็นวงพนันเข้า ก็เข้าไปเล่น เสียพนันหมด กลับบ้านไม่ได้ ก็มันไปเล่นเสียนี่กลับบ้านเมียทุบ คนเราไม่กลัวเมียได้อย่างไร ปกติผู้ชายมันก็กลัวเมียอยู่แล้ว ชอบหยิกชอบข่วนใครจะเกินผู้หญิงวะ นั่นแหละ “ตัวเถลไถล” เราเอาคำนี้ต่างหาก ไป

จ่ายตลาดก็ไปจ่ายตลาดสิ ทำไมต้องไปจ่ายในวงพนันล่ะ นั่นมันผิด มันเถลไถล ทำไมไม่สอนตนว่าตนต้องไปจ่ายตลาด ถ้าไม่ไปจ่ายตลาดมันก็กลับบ้านไม่ได้ ป่านนี้มันจะกลับบ้านได้หรือยังไม่รู้ไอ้นั่นน่ะ!'' (ทุกคนฟังท่านเล่าแล้วก็หัวเราะพร้อม ๆ กัน)

''คงจะแบบเดียวกับที่ท่านอาจารย์สอนให้เดินตามรอยโค ก็จะต้องเจอโค ถ้าไปแวะเวียนเสียที่ไหนก็ไม่เจอโค'' หัวหน้าคณะเอ่ยเสริมขึ้น

''ก็นั่นแหละเหมือนกัน ให้รู้จักสอนตน เข้าใจไหมล่ะที่สอนวันนี้น่ะ เท่านี้ละนะ พูดมากไปก็เหนื่อย ก็ให้อาจารย์พูดอยู่คนเดียวนี่'' ท่านหันไปที่แก้วน้ำ ลูกศิษย์ถามขึ้นว่า

''ตอนนี้ท่านอาจารย์มีหนังสืออะไรบ้างไหมคะ?''

''ตอนนี้เหรอ?'' ท่านนิ่งคิด ''ไม่มี เออ มีอยู่เล่มหนึ่งเผ็ดร้อนมาก''

''ปฏิปทาพระธุดงคกรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น?'' ลูกศิษย์เดาทันที

''เล่มนั้นหมดแล้ว'' ท่านตอบ

''แล้วเล่มไหนที่ท่านอาจารย์ว่าเผ็ดร้อนจะได้ขออีก''

''เอ๊ ก็เคยให้แล้วไม่ใช่เหรอ ''ศาสนาอยู่ที่ไหน'' น่ะ ท่านตอบ

''อ๋อ เคยได้แล้วค่ะ''

''ก็นั่นแล้ว ที่เผ็ดร้อนน่ะ อ้อนี่แสดงว่ามันไม่ได้อ่าน ถึงไม่รู้ว่าเผ็ดร้อนน่ะ'' ท่านแกล้งดุดักคอ แต่ลูกศิษย์กลับหัวเราะเถียงคอเป็นเอ็น

''ปฏิปทาฯ ปฏิปทาเผ็ดร้อนกว่าเพื่อน'' ได้ยินดังนั้นท่านอาจารย์ยิ่งสำทับทันที

''เดี๋ยว อย่าเพิ่งหันไปทางอื่น ต้องตอบตรงนี้เสียก่อนน่ะ ตอบมาว่ามันยังไม่ได้อ่านหรือ?''

“อ่านค่ะ อ่านแล้วทุกเล่ม แต่เล่มไหนก็สู้ “ปฏิปทาฯ” ไม่ได้” ผู้ตอบยืนยันมั่นใจ

“แต่เราว่า เล่มนี้เผ็ดร้อนกว่านะ จะว่ายังไง?” ท่านอาจารย์ย้ำ ลูกศิษย์ยังกลัวบาป ที่จะต้องเถียงครูจึงตอบเลี่ยงไปทางหนึ่ง

“งั้นเดี๋ยวจะกลับไปอ่านใหม่” ท่านอาจารย์ชี้หน้า

“น่าน เห็นไหม?” แสดงว่ามันยังไม่อ่านหร็อก” แต่ลูกศิษย์ชอบเถียงยืนยันมั่นคง

“อ่านค่ะ อ่านทุกเล่ม”

“หน็อย – อ่านแล้ว มันอ่านแต่คำนำละซี้ มันโกหกได้น่ะ แน่...” ท่านอาจารย์ขู่ เอาอีก คนชอบเถียงไม่ยอมลดละเน้นถ้อยเน้นคำตอบอีกอย่างไม่ยอมเปลี่ยนแปลงแน่วแน่

“ไม่ใช่ค่ะ ไม่โกหก จะโกหกท่านอาจารย์ได้อย่างไร เพราะท่านทราบดีว่าใครอ่าน ใครไม่อ่าน มิฉะนั้นท่านอาจารย์จะขนให้ไปทำไม ที่ท่านให้ก็เพราะทราบดีว่าใครอ่านจริง ๆ หรือใครเอาไปหนุนหัวนอน...”

“เหรอ...เออ ถ้ายังงั้นก็ยอมละ” ท่านหัวเราะอย่างเมตตาเต็มเปี่ยม ทุกคนหัวเราะ สนุกสนานที่มีการโต้เถียงกันบ้าง ท่านบอกว่า

“ก็เราแหย่หาเหตุหาผล เราไม่ได้ตั้งใจจะขู่ใครโดยเฉพาะ ก็ต้องแหย่ดูหาเหตุหา ผลให้รู้นี่หว่า จะได้รู้ว่าเรื่องจริงเรื่องปลอมเป็นอย่างไร จะได้รู้ทั้งสองเงื่อน” ลูกศิษย์ยืนยัน ตามเดิม

“แล้วก็เถียงท่านอาจารย์ด้วย อย่าถือว่าเป็นผิดเป็นบาปเลย เพราะมีความเห็นว่า “ปฏิปทาพระธุดงคกรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น” เป็นเล่มที่ดุเดือด เผ็ดร้อนที่สุด”

“เออ – เออ เอาละยอมละ” ท่านหัวเราะพลางตอบ พักสักครู่ ลูกศิษย์ขี้สงสัยถาม ขึ้นอีก

"เอ — กระผมยังสงสัยเรื่องเห็นๆ อะไรนี่แหละ มันก็ไม่ได้ติดอะไรนะครับ" ท่านอาจารย์อธิบายซ้ำว่า

"อันนั้น เป็นกระแสของจิตมันออกไปน่ะ พอย้อนเข้าสู่วงภาวนาเดี๋ยวมันก็หาย มันจะยากอะไร อย่างเช่นเรามองเห็นต้นไม้นั้นนะ พอพลิกสายตากลับเข้ามามันจะไปเห็นอะไร ที่เป็นอยู่นั้น พอกระแสจิตออกไปปั๊บ มันแสดงภาพออกมา พอถอยจิตเข้ามาภาพมันก็ไม่มี เราเร่งอัปปนาให้ดีนะ ถ้าจิตของเราดี สิ่งเหล่านี้จะไม่ปรากฏถ้าเป็นสิ่งปลอมนะ สิ่งที่ปลอมสิ่งที่มันฝังกับนิสัยของจิตคือ จิตของบางท่านขั้นต้นๆ พอภาวนามันมักจะเป็นภาพต่างๆ ปรากฏเข้ามาเป็นภูเขา เป็นต้นไม้ เป็นผู้คนผู้หญิงผู้ชาย อันนี้ผ่านไปอันนั้นผ่านมา เป็นอยู่อย่างนี้แหละ นี่เป็นภาพประจำนิสัยของจิตที่ติดอยู่เบื้องต้น พอจิตเริ่มสงบเริ่มเงียบเข้าไป ภาพจะค่อยๆ จางหายไป นอกจากเป็นนิสัยของจิตแล้ว มันจะแสดงอยู่บางเวลา แต่ไม่ตลอดเวลา"

"นี่คงจะเหมือนกับที่ท่านเคยสอนว่า เหมือนไฟจากกระบอกไฟฉาย ถ้าส่องออกไปข้างนอกก็จะเห็นนั่นเห็นนี่ แต่ถ้าหันส่องเข้าตัวเองก็จะสว่างใช่ไหมครับ?" ลูกศิษย์ถามขึ้น ท่านอาจารย์อธิบายย้ำว่า

"นั่นแหละ ย้อนกลับเข้ามา ก็จะเห็นตัวเองได้ศึกษาดูว่าตัวเองเป็นอย่างไร จะไปดูที่อื่นทำไมดูตัวเองนั่นแหละ เอานะ เดี๋ยวจะไปหยิบหนังสือมาให้" ท่านลุกขึ้นไปค้นหนังสือในห้องมาแจกอีกคนละเล่ม

"ท่านอาจารย์ครับ ผมเคยนั่งสมาธิแล้วเห็นตัวเองไปอยู่ในสถานที่แห่งหนึ่งที่มีความสงบสบายเหลือเกิน ซึ่งไม่รู้ความหมายว่านั่นมันคืออะไร" ท่านเฉลยให้ทันทีว่า

"ความหมายมันมีแล้ว มันสุขอยู่เต็มหัวใจมันก็เป็นไปของมันเอง มันจะทุกข์-มันก็อยู่ในหัวใจให้รู้อยู่แล้วในตัวของมันเอง จะไปหมายอะไรอีก มันก็เป็นอย่างนี้แหละ ความสงบความสบายมันได้ปรากฏขึ้นแล้วอธิบายไว้แล้ว จะสงสัยอะไรอีก ไป-กลับเสียทีซิเหนื่อยแล้วนะ" ท่านไล่ให้กลับ เพราะลูกศิษย์คณะนี้ไม่ไล่เป็นไม่กลับ เพราะถือเป็นความสุขสำราญสุดยอดที่ได้สนทนาธรรมกับท่านอาจารย์ เพราะไม่มีความทุกข์ใจเลย ได้

เคาะกิเลส สนิมในใจออกมาได้มากมาย ทุกคนคุกเข่าก้มลงกราบเบญจางคประดิษฐ์แล้วคลานถอยลงมา เพื่อให้ท่านอาจารย์ได้พักผ่อนปฏิบัติภารกิจของท่านบ้าง

การเดินทาง อยู่ตลอดเวลานับเป็นกำไรแก่ชีวิต เพราะถ้าผ่านวัดใด จังหวัดใดในเส้นทางถ้ามีครูอาจารย์ทางด้านวิปัสสนากรรมฐานอยู่ ก็จะแวะเข้าไปกราบนมัสการขอฟังธรรมศึกษาหาความรู้จากท่านเหล่านั้นเสมอ เช่นถ้าไปสกลนคร ก็จะไปกราบท่านอาจารย์แบน แห่งวัดดอยธรรมเจดีย์ ขากลับมาเลี้ยวออกหนองคายไปกราบหลวงปู่เทสก์ ซึ่งพอเห็นหน้าท่านก็บอกว่า ‘‘เอ้า ถามอะไรก็ถามมา เราไม่มีจนหรอก’’ เลยไม่กล้าถามได้แต่กราบนมัสการขอฟังธรรม และชื่นใจในจริยาวัตรอันงดงามสว่างไสวของท่าน จากวัดหลวงปู่เทสก์ที่หนองคายมาอุดร ก็จะเลี้ยวเข้าวัดป่าบ้านตาดเสียก่อนจะกลับถึงขอนแก่น

ทุกครั้งที่แวะเข้าไปกราบเยี่ยมท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ท่านจะสนทนาด้วยอรรถด้วยธรรม การปฏิบัติภาวนาถ้ามีสิ่งใดนอกลู่นอกทางก็จะโดนท่านดุ ไม่มีการเพิกเฉยละเลยปล่อยปละให้หลงทางได้ จึงได้รับความรู้มากมาย นำมาศึกษา แก้ไข ค้นคว้าโดยไม่มีที่สิ้นสุด และปัญหาของผู้ขาดปัญญานั้นช่างมีมาก มากจริง ๆ พวกเราจึงมีคำถามกันไม่รู้จบ ท่านจะดุให้รู้จักคิด ประกอบด้วยคำอธิบายอย่างชัดแจ้ง บางครั้งก็ไปนั่งเถียงครูอาจารย์ในสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่เชื่อ จึงโดนท่านตอกหน้าให้ทุกที แล้วก็จะได้ฟังคำสอนคำอธิบายอย่างรุนแรงบ้าง หนักเบาบ้างตามสภาพของคำถามที่ป้อนเข้าไป บางครั้งเมื่อถึงอุดรในเวลาบ่ายมากก็จะรีบหาของ เช่นดอกไม้ธูปเทียนและของใช้เท่าที่พอจะหาได้ทัน รีบเข้าวัดแล้วกราบเรียนท่านว่า

‘‘วันนี้รีบเหลือเกิน ข้าวของใส่ถุงรุงรัง ไม่ได้จัดใส่ถาดภาชนะให้เรียบร้อย ต้องกราบขอประทานโทษท่านอาจารย์ด้วยค่ะ’’ ท่านจะยิ้มด้วยเมตตา พูดอย่างกันเองว่า

‘‘ไม่เป็นไรหรอก ส่งมาเถอะ ก็ทีลิงเอารวงน้ำผึ้งเข้าไปถวายพระพุทธเจ้าไม่เห็นใส่ถาดนี่’’

‘‘อ้าว ก็พวกเราไม่ใช่ลิงนี่คะ’’ ผู้เขียนเถียงท่าน ท่านอาจารย์สอนทันที

‘‘พระพุทธเจ้าท่านก็ไม่ได้บอกว่า นี่เป็นลิง นั่นเป็นคน ใครถวายอะไรท่านรับหมด’’ คนชอบเถียงเลยหัวเราะ เพราะรู้ว่าท่านสอนมิให้ยึดถือในเรื่องตัวตน ท่านอาจารย์ถามอารมณ์ดี เมื่อเห็นเถียงไม่ได้

“ว่าไง เราน่ะ คนหรือลิงก็ก้อนธาตุเหมือนกัน ใช่ไหมล่ะ?”

“ใช่สิคะ จึงไม่ได้โต้แย้งอะไร” ตอบแล้วก็ก้มลงกราบรับผิดในความปากเปราะของตัวเอง แล้วเริ่มต้นตั้งปัญหาถามใหม่

“ท่านอาจารย์คะ วันนี้อยากจะกราบเรียนถามเรื่องหนึ่งคือ องค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า ดวงพระวิญญาณของพระองค์ท่าน ยังทรงเป็นห่วงประเทศชาติและประชาชนคนไทยเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้หรือที่ทำให้พระองค์ท่านยังไม่ไปจุติในภพอื่น” ท่านอาจารย์ถามขึ้นบ้างว่า

“ก็แล้วไม่ดีหรือที่ท่านยังช่วยประเทศชาติอยู่ จะสงสัยไปทำไมเล่า สิ่งที่เป็นความดีงามเป็นคุณประโยชน์ เป็นความบริสุทธิ์หมดจดอย่างพระพุทธเจ้าของเรานี้ ท่านทรงมีความดี บริสุทธิ์ผุดผ่อง แม้จะทรงปรินิพพานไปแล้ว มีอะไรในส่วนที่ทำให้ชาวโลกได้ดีต้องกราบไหว้บูชานึกถึงพระองค์ท่านนั้นมีบ้างไหม หรือว่าสูญหายไปหมด?”

“มีค่ะ”

“นั่นซิ อันนี้ก็เหมือนกันนั่นละ เหมือนกันส่วนที่ว่ายังมีส่วนเกี่ยวข้องก็ยกไว้เสีย แต่ที่ยังไม่ไปเกิดนั้นเป็นส่วนหนึ่ง อันหนึ่งท่านยังไม่เกิด ยังรักประเทศชาตินั้น เป็นขั้นของภูมิของธรรมของคน เราจะพูดกันถึงสุดยอดนั้นเสียเลยอย่างเช่นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าท่านปรินิพพานไปแล้ว เรากราบไหว้ท่าน เรามีส่วนดีที่ได้รับจากท่านไหม? เมื่อเรามีส่วนที่จะได้รับความดีจากท่านได้ ก็แสดงว่าท่านมีอะไรสำหรับที่จะแบ่งส่วนมาให้เรา น่าน – ก็เหมือนกันนั่นแหละ เอ้ามีอะไรอีกล่ะ สงสัยอะไรอีกล่ะทีนี้หา?” ท่านอาจารย์ถามให้ใช้สติปัญญารู้จักคิดตริตรอง ผู้ถามก้มลงกราบขอบพระคุณที่ท่านได้กรุณาอธิบายให้เข้าใจแล้วขอต่อไปอีก

“ถ้าเช่นนั้น ขอฟังจากท่านอาจารย์ดีกว่าค่ะ อะไรก็ได้ เพราะเป็นประโยชน์ทั้งนั้น”

“นี่ก็พูดมาตลอดเวลาแล้วนะ ตั้งแต่มาถึงน่ะไม่ได้หยุดปาก (ทุกคนหัวเราะ) ถ้ามีถึงสามปาก ก็จะพูดให้มันฟังทั้งสามปาก นี่มีปากเดียวเท่านั้น คนฟังไม่รู้กี่สิบหู คนพูดปาก

เดียวจะไปไหวเรอะ?'' พูดแล้วท่านก็หัวเราะเมื่อเห็นลูกศิษย์เบิกบานสนใจในธรรม ท่านจึงสอนต่อไปว่า

''เอาละ วันนี้จะพูดถึงเรื่องการสร้างความดีตามหลักที่พระพุทธเจ้าสอน ซึ่งไม่มีอะไรผิด เพราะพระพุทธเจ้าเป็นบุคคลที่เลิศในโลก ในโลกทั้งสามไม่มีใครเลิศยิ่งไปกว่าพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าท่านเป็นอันดับหนึ่ง หนึ่งด้วยความบริสุทธิ์ของพระทัยคือใจด้วย หนึ่งเพราะโลกวิทู รู้แจ้งเห็นจริงโลกตลอดทั่วถึงด้วย หนึ่งเพราะความเฉลียวฉลาดในการแนะนำสั่งสอน ถ้าเป็นหมอก็ต้องเรียกว่าหมอปริญญาเอกเข้าใจไหม แต่ไม่ใช่อย่างนี้นะ (ท่านอาจารย์ทำตาเอกให้ดู ทุกคนหัวเราะครืน) เอกอย่างนี้มันนัยน์ตาเอกเข้าใจไหม จะพูดว่าเอก เอก อย่าไปเข้าใจว่ามันดีหมด ตาเอกมันดีที่ไหน เราก็ต้องแยกออกไปอีก การพูดมันมีหลายสับหลายสน เช่นต่อยไปไม่รับได้รึ เดี๋ยวเขาปั๊งออกมานี่สวนหมัดตอบมา ถ้าต่อยก็ต้องรับด้วยซิไม่งั้นคางหักนะ นี่แหละจึงว่า พระพุทธเจ้าท่านล้ำเลิศ ท่านรู้จริงเห็นจริง ทั้งรู้ทั้งเห็นประจักษ์

คนเรานั้นไม่ว่าใครก็ตาม แม้แต่เด็ก ๆ สิ่งใดที่เด็กไปรู้มาแล้ว ไปเห็นมาแล้ว ได้ยินมาแล้ว เราจะไปเถียงเด็กได้ไหมว่าอันนี้ไม่จริง เด็กก็จะเถียงเราแหลกไปเลย สู้เด็กไม่ได้ เพราะเด็กไปเห็นมาจริง ๆ จะด้วยเรื่องอะไรก็ตาม เด็กจะพูดเต็มปากเต็มคำ พระพุทธเจ้าท่านทรงทราบทุกอย่าง รู้ดี รู้ชั่ว รู้สุข รู้ทุกข์ รู้นรก สวรรค์ อเวจี พรหมโลก นิพพาน รู้ด้วยใจจริง ๆ เห็นชัดแจ้ง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นของมีมาแต่ดั้งเดิมใครจะมาลบล้างทำลายไม่ได้ เหมือนอย่างต้นไม้นี่นะ (ท่านชี้ต้นไม้ใหญ่ในป่า) คนตาบอดมันมองไม่เห็น มันจะไปลบล้างต้นไม้ได้ไหม? มันไปโดนเข้า ชนปึ๊งอย่างนี้ มันลบล้างได้ไหม ถ้าลบล้างได้ มันจะโดนได้อย่างไร คนตาบอดน่ะ มันไม่เห็นต้นไม้นี่เดินเข้าไป ต้นไม้ก็อย่าโดนหัวมันซิ แต่นี่ต้นไม้ไปโดนหัวมันอย่างนี้แหละ

เรื่องคนตาบอดนั้นก็เหมือนกับคนโง่ มิได้ผิดกันเลย ตาบอดเท่าไรยิ่งอวดดี คนโง่เท่าไรยิ่งอวดฉลาด เข้าใจไหม (ท่านหันมาถามผู้เขียนแล้วหัวเราะอธิบายต่อ) พอโดนปึ๊งเข้าก็ล้มอย่างนี้ หงายท้องขึ้นฟ้า (ทุกคนหัวเราะกันเกรียว) ก็มันโดนแรงนี่นะ จนหัวแตกน่ะ แต่ต้นไม้แม้แต่เปลือกมันก็ไม่ยักแตก แต่หนังหัวคนแตกหงายท้องขึ้นฟ้า แล้วก็หันไปทางโน้นนะไม่ได้หันไปทางต้นไม้หรอก ก็มันมองไม่เห็นร้องว่า ''เออ–ไอ้ต้นไม้ต้นนี้วันนี้เป็นไง สมใจกูละ กูพยายามโดนมึงมาตั้งแต่เมื่อวานนี้แล้ว วันนี้เป็นยังไง?'' ท่าน

อาจารย์หัวเราะ เพราะลูกศิษย์หัวเราะกันไม่ยอมหยุด ‘‘มันเป็นไงล่ะ เรียกว่ามันอวดดีไหม ก็เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็นซิ มันน่าสงสารไหม แล้วยังบอกว่า ‘‘กูพยายามโดนมึงมาแต่วานนี้ วันนี้สมใจละ’’ แต่เปล่า ไม่ได้หันไปพูดกับต้นไม้หรอก หันไปทางโน้น ต้นไม้อยู่ทางนี้ มันมองไม่เห็น’’ ท่านอธิบายแล้วหันมาถามว่า

‘‘เอ – นี่พูดเรื่องอะไรกันอยู่หว่า หา?’’ ทุกคนหัวเราะยั้งไม่อยู่ กราบเรียนท่านว่า

‘‘เรื่องความโง่ของคนค่ะ’’

‘‘เออใช่ละ แต่เราพูดเรื่องอะไรอยู่ก่อนนะ มันเป็นเงื่อนต่อกันอยู่’’ ทุกคนตอบไม่ได้เพราะยังหัวเราะจึงตอบไม่ได้ ท่านอาจารย์ขันแต่บ่นไปพลาง

‘‘ตอนนี้จะวกกลับมาหาเรื่องมันเลยไม่ได้เรื่อง ไอ้ที่พูดมันเป็นข้อเปรียบเทียบต่างหาก ทีนี้จะเอาตัวจริงมาประกอบเลยไม่ได้เรื่องเลย เอ – มันพูดเรื่องอะไรอยู่วะ’’ สักครู่ท่านก็คิดออก

‘‘อ๋อ พูดว่า เรื่องนรกสวรรค์นั้นมี ท่านผู้ตาดีท่านเห็น เช่นเดียวกับเราตาดีเห็นทุกอย่าง แต่คนตาบอดไม่เห็น แล้วจะไปลบล้างได้ไหมในสิ่งที่มีอยู่ แล้วคนตาดีเล่าจะเชื่อคนตาบอดไหม? คนตาดีจะไม่ยอมเชื่อคนตาบอดแน่นอน นอกจากคนตาบอดจะต้องเชื่อคนตาดี ถ้าคนตาบอดไม่เชื่อคนตาดี คนตาบอดจะต้องล่มจมลงทุกวัน อันนี้เราคนโง่จะเชื่อคนฉลาดหรือเชื่อคนโง่ หรือเชื่อตัวเองนั่น – ก็นรกมี สวรรค์มี บาปมี บุญมี ด้วยความรู้เห็นของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง เหมือนเราเห็นสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งนั้นมี สิ่งนี้มี เป็นอย่างนั้นๆ แล้วคนตาบอดจะมาลบล้างได้หรือว่าไม่มี เราไม่เชื่ออย่างนี้ สุดท้ายหน้าผากมันก็แตกใช่ไหม หน้าผากผู้ตาดีไม่แตก แต่หน้าผากผู้ตาบอดมันแตก เข้าใจไหม?

ผู้ที่ว่านรกอเวจี ไม่มีผู้นั้นแหละจะโดนเอา โดนเอา ผู้ที่รู้เห็นไม่โดน เพราะรู้แล้วมันหลีกได้ เหมือนคนตาดีมองเห็นอะไรแล้วหลีก มองเห็นขวากหนาม หินโสโครกก็หลีกได้ พวกนี้ไม่โดน แต่ถ้าตาดีแล้วประมาทก็โดน เช่นมองไม่ทันเห็นบ้างมันเป็นธรรมดาต้องโดน ถ้ารู้อยู่แล้วใครจะไปกล้าโดนวะ หือ? คนตาบอดมันมองไม่เห็นนี่ก็โดนเอา-โดนเอา ทีนี้คนบอดทางใจมันไม่เห็นนรกอเวจี บาปบุญคุณโทษ เหมือนคนติดคุกติดตะรางเต็ม

เมือง คนที่ติดคุกนั้นเขาแน่ใจของเขาว่า ไม่มีใครจับเขาได้แล้ว แต่เขาก็มาติดคุกติดตะราง เพราะอะไร เพราะการกระทำของเขาเองนั้นมันถูกต้องแล้วหรือ ถ้าถูกแล้วมาติดคุกทำไม ถ้าเราไปขโมยเขา เข้าใจว่าเขาจะจับตัวไม่ได้ แต่สุดท้ายเขาก็จับตัวมาเข้าคุกจนได้ นั่นแหละเชื่อตัวเองมันจะต้องเป็นอย่างนั้น

ด้วยเหตุนี้ บาปมันจึงอยู่เหนือคน เพราะคนสร้างบาปมีอำนาจสร้าง แต่เวลาสร้างแล้วกรรมเล่า? อำนาจของผลอันเกิดมาจากการกระทำของตน มีอำนาจบังคับกับคนอีกทีหนึ่ง นี่แหละทำให้คนตกนรกอเวจีเกลื่อนไป อย่าว่าแต่นรกเมืองผีเลย นรกเมืองคนก็เหมือนกันทุกวันนี้ ที่มันร้อนเป็นฟืนเป็นไฟไปหมด ความร้อนนั้นเป็นนรกแผดเผาอยู่อย่างนี้ เราจึงต้องรู้ทางออก อย่างมานี่ มาถามว่า "เป็นไงสบายดีหรือ?" มันจะไปสบายได้ยังไงคนกำลังจะตาย มีแต่เอาไฟมาเผากัน คนนั้นมาก็ระบาย คนนี้มาก็ระบายมา มีแต่ความทุกข์มาเล่าให้กันฟัง จะว่า "เออ-ข้ามาอยู่นานแล้วในโลกนี้ ข้ามีความสุข ข้าสบาย ข้ามีเงินมีทอง ข้ามีวิชาความรู้มาก ข้ามียศถาบรรดาศักดิ์มาก ข้ามีความสุขสบายแล้ว" มีไหมที่จะว่าอย่างนี้? มีแต่ความทุกข์มากันทั้งนั้น

คนจนก็มีความทุกข์ ถามเศรษฐีก็ว่ามีความทุกข์ ถามคนฉลาดก็เหมือนกัน คนโง่ก็แบบเดียวกัน ยุ่งไปหมด หาความสุขไม่ได้เลยในโลกนี้ นั่นแหละทีนี้เข้าใจได้ละว่าความสุขความทุกข์มันจะเกิดกับผู้ใดก็มีธรรมเป็นเครื่องชำระล้าง สิ่งนี้ชะล้างได้จริง ๆ ชะล้างได้โดยสิ้นเชิง ท้ายที่สุดร่างกายจะมีความเจ็บไข้ได้ป่วยหนักเบาขนาดไหนก็ตาม เมื่อจิตไม่ได้รับความกระทบกระเทือน จิตรู้ตามความเป็นจริงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีความกระทบกระเทือนจากสิ่งเหล่านี้เลย เพราะจิตมีความรอบตัว จิตมีความฉลาด จากธรรมอันนี้รักษาตัวได้ไม่กระทบกระเทือน ถ้าจิตโง่เสียอย่างเดียว พอเจ็บไข้ได้ป่วยหรือได้อะไรมาแล้วเสียไปเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะเกิดความยุ่งเหยิงวุ่นวายขุ่นมัวขึ้นมาภายในจิต เกิดความทุกข์ขึ้นมา นั่นก็คือจิตไม่ฉลาดละ เข้าใจไหม?

จึงต้องให้เรียนธรรมะ ปฏิบัติธรรมะ เชื่อพระพุทธเจ้า เพราะท่านทรงเป็นจอมปราชญ์ สิ่งที่ว่าในโลกนี้ไม่เห็น ตาเนื้อไม่เห็น หูไม่ได้ยิน พระพุทธเจ้าท่านเห็น ท่านได้ยินเป็นจักษุทิพย์ ตาญาณมองเห็นโลกได้ไกลที่สุดทั่วขอบเขตจักรวาลทั้งสามโลกธาตุ พระพุทธเจ้าจะทรงเล็งญาณได้หมด จะยกตัวอย่างพุทธกิจของพระพุทธเจ้า ห้าประการ

เพื่อทรงดำเนิน เป็นวิสัยของพระพุทธเจ้ามิใช่สาวกวิสัย เป็นวิสัยของพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้น

เมื่อเวลาบ่ายสามโมงสี่โมงเย็น มีประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้อง ทรงให้โอวาทสั่งสอนประชาชน นับแต่พระมหากษัตริย์ลงมา เศรษฐี ผู้ดี พ่อค้า ประชาชนคนธรรมดา

พอสองทุ่มสามทุ่มไปแล้วให้โอวาทแก่พระสงฆ์สาวก นี่เป็นกิจที่สองนะ

ทีนี้พอหกทุ่มสั่งสอน เทวดา เทวดาจากชั้นต่างๆ ทั้งรุกขเทวดา อากาศเทวดา ทุกประเภท ทุกชั้นให้โอวาทแก่เทพทั้งหลาย

ตั้งแต่หกทุ่มล่วงไปแล้วประมาณปัจฉิมยามตั้งแต่ตีสามเล็งญาณดูสัตวโลก ผู้ใดจะมีความรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทั้งหลายของพระองค์ มีอุปนิสัยสามารถแก่กล้า พูดง่ายๆ ก็คือรู้ธรรมได้อย่างรวดเร็วแต่จะเป็นอันตรายต่อชีวิตเสียก่อน จะไม่ทันรู้ธรรมเห็นธรรมนั้นพระองค์จะเสด็จไปหาผู้นั้นก่อน

ตอนเช้าจะไปบิณฑบาตก็ไปอบรมสั่งสอนผู้มีปัญหานั้น

นี่เป็นพุทธกิจของพระพุทธเจ้าห้าประการแล้วอย่างที่ท่านสอนนี่นะ อย่างเทวดาเราสอนได้ไหม เอ้าว่ามาซิ'' ท่านถามผู้เขียน

''ไม่ได้หรอกค่ะ''

''นั่นซี้ ตัวเราเองยังสอนไม่ได้ จะไปสอนเทวดาได้อย่างไร''

''อ้อท่านอาจารย์คะ อ่านพบในหนังสือประวัติพระอาจารย์มั่นที่ท่านอาจารย์เขียนไว้ว่า มีเทวดามาขอฟังเทศน์จากท่านพระอาจารย์มั่น ทำให้สงสัยว่าทำไมในภพในภูมิของเทวดานั้นไม่มีใครจะสอนได้หรือ จึงต้องมาขอฟังเทศน์จากท่านพระอาจารย์มั่นในโลกมนุษย์เรานี้ ในภพของเทวดาไม่มีเทศน์ให้ฟังเลยหรืออย่างไร?'' ท่านอาจารย์ตอบทันทีด้วยคำถามเช่นกัน

“เอ้าเอาอย่างนี้ เราจะถามบ้างนะ ตัวเราน่ะ เป็นอะไรอยู่ที่ไหนอาจารย์ลืมไปแล้ว” เมื่อกราบเรียนให้ทราบถึงตำแหน่งแห่งที่การงานอันมีขอนแก่นเป็นที่พำนัก ท่านก็ถามว่า

“แล้วทีนี้นะ เราน่ะ มาหาหลวงตาบัวทำไม ไม่มีครูอาจารย์จะสอนแล้วหรือที่ขอนแก่นหา?” ลูกศิษย์ทั้งคณะหัวเราะไม่ยอมตอบแต่ท่านอาจารย์ถามซ้ำอีก

“ตอบมาตรงนี้ก่อนทีเดียว ไม่มีพระแล้วหรือจึงต้องวิ่งมาหาหลวงตาบัวน่ะ อยู่กันแสนไกลยังมา”

“มีค่ะ มีครับผม” ทุกคนตอบทั้งที่ยังหัวเราะ

“มี-มี แล้วไง?” ท่านถามอีก

“คืออย่างนี้ค่ะ ท่านอาจารย์ พวกเราอยากทราบว่าในภูมิของเทวดานั้น มีพระที่จะสั่งสอนหรือให้เทวดาได้ฟังเทศน์บ้างนั้น มีไหมคะ?” ผู้เขียนกราบเรียนถาม

“คืออย่างนี้ นี่นะ ฟังไว้ ภูมิของพระมีนิสัยวาสนาต่างกัน ผู้ใดควรแก่เทวดา ผู้นั้นจะสอนเทวดาได้เข้าใจไหม? เพราะฉะนั้นเทวดาจะมาหาเฉพาะผู้ที่มีนิสัยเข้ากันได้เท่านั้น ...” ผู้เขียนก้มลงกราบ เรียนว่า

“อ๋อ เข้าใจแล้วค่ะ เข้าใจแล้ว”

“น่านหละ เป็นอย่างนั้น ...เข้าใจแล้วนะทีนี้ หรือมันอาจจะเป็นอย่างนี้ก็ได้ บางทีก็คิดว่า เออหลวงตาบัวอยู่ไกล เราผ่านมาทางนี้แวะเยี่ยมหลวงตาบัวหน่อยน่ะ แล้วก็มาให้หลวงตาบัวขู่เอา ขู่เอา ว่าทำไมทางโน้นไม่มีพระแล้วเรอะ ถึงต้องมานี่ นั่น! เห็นไหมล่ะ?”

“ถึงขู่ก็มาค่ะ” ลูกศิษย์หัวแข็งพนมมือตอบหน้าตาเฉยด้วยความคารวะอย่างสูง ท่านอาจารย์ยิ้ม

“ว่าไง ฟังแล้วเป็นไงบ้างล่ะ มาหาหลวงตาบัวน่ะ เป็นอย่างนี้ละเป็นอันว่าเข้าใจแล้วนะทีนี้

“ค่ะเข้าใจดีแล้ว”

“อย่างนั้นละ นี่แหละที่พระพุทธเจ้า หรือพระอาจารย์มั่นก็ดี ท่านอาจารย์มั่นท่านรวดเร็วมากกับเรื่องอย่างนี้ คนเราธรรมดามีตาเนื้อตาหนัง หูเนื้อหูหนังเท่านั้น ตาทิพย์ หูทิพย์ยังไม่มี ส่วนในภูมิของทิพย์นั้นมีจริง แต่ถ้าเราไม่มีตาทิพย์ก็ไม่สามารถมองเห็นได้ เสียงทิพย์นั้นมีก็จริง แต่หูทิพย์เราไม่มีก็ไม่สามารถจะได้ยินได้ใช่ไหมล่ะ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ทั้งหูทิพย์ ตาทิพย์ จึงสามารถรับได้หมด จึงเป็นวิสัยที่จะต้องมาเกี่ยวข้องกันได้ อย่างเช่น หมอนี้เป็นหมอตา หมอนี้เป็นหมอฟัน หมอนี้เป็นหมอจมูก หมอนี้เป็นหมออวัยวะทั่ว ๆ ไป คนไข้จึงต้องไปหาตามประเภทของหมอใช่ไหมล่ะ แน่-ก็เหมือนกันนั่นแหละสงสัยอะไร้” ท่านอาจารย์อธิบายให้ฟังแล้วหัวเราะด้วยความเมตตาในความโง่ของศิษย์ทั้งหลาย

“อ่านแล้วสงสัยก็ต้องกราบเรียนถาม เพราะท่านอาจารย์เป็นผู้เขียน แต่ว่ายังไม่มีหนังสือเล่มนี้เลยค่ะ”

“ปฏิปทาเหรอ?”

“ประวัติพระอาจารย์มั่นค่ะ ปฏิปทาพระธุดงคกรรมฐานมีแล้วมีครบทุกเล่มขาดแต่ประวัติฯ”

“เล่มนั้นหมด” ท่านอาจารย์ตอบ

“ที่จริงไปเจอที่อุดรนี่เล่มหนึ่ง เจ้าของดูเหมือนจะไม่ได้อ่านเก็บไว้เฉย ๆ น่าเสียดายนัก เขาให้ยืมมาอ่าน คิดจะไม่คืน จะเอาเสียเลยเขาก็คงไม่ว่า” ผู้เขียนกราบเรียนสารภาพ ท่านอาจารย์ดุว่า

“เฮ่ย อย่าไปคิดทุจริต มันผิด ก็ของเขา ไม่ใช่ของเรา มันผิดตรงนั้นน่ะ”

“นั่นซิคะ พอคิดว่าจะเอาซะดื้อ ๆ พอมาคิดถึงท่านอาจารย์เลยเลิก เพราะถ้าท่านทราบเป็นโดนดีแน่”

‘‘ดีแล้วละ อันที่จริงเรื่องทุจริตของพระก็มีเหมือนกันนะ คล้ายกับเรานี่แหละ จะเล่าให้ฟัง ตอนนั้นเราไปอยู่กับพระอาจารย์มั่นใหม่ ๆ ทีแรกเห็นท่านปลงผม เราก็คอยสังเกตเชียวว่า พระที่ท่านอยู่ด้วยจะปฏิบัติต่อผมของท่านอาจารย์มั่นอย่างไรบ้าง เราไปใหม่ ๆ ไม่อาจเอื้อม แต่จะสังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ เวลาที่ท่านปลงผมแล้วก็ไปเอากระดาษมาเก็บใส่กระดาษแล้วไปเหน็บไว้กับต้นไม้ เราก็ร้องฮะแอ้ม! ทันที เพราะยังไงเราก็จะเอาอยู่แล้ว (คราวนี้ทั้งท่านอาจารย์และลูกศิษย์ทุกคนหัวเราะขึ้นพร้อม ๆ กัน) นั่น-หลวงตาบัวเวลาจะพูดเหมือนเด็กก็พูดได้เหมือนกันนะ ไม่ใช่พระอิฐพระปูนนี่ พูดกันอย่างนี้พูดก็พูดได้เพราะพระก็มาจากคนนี้แหละ คนพูดได้ พระก็พูดได้ ถ้าไม่ผิดวินัยนะ

หลวงตาบัวฮะแอ้มน่ะ หมายถึงว่า เราจะเอาแน่ ๆ ละ เราก็เข้าไปจับปุ๊บถามว่า ‘‘นี้ไม่มีใครเอาแล้วหรือ?’’ ไม่มีเลย พระอื่น ๆ ท่านก็จ้องอยู่ ที่จริงนั้นจ้องได้จ้องไป นึกในใจนะ ลงถึงมือเรา ไม่มีใครมาเอาได้ละ เรานั้นนึกว่าไม่มีใครมาเอาได้ใช่ไหมล่ะ เราก็เอาไปไว้ในกุฏิ แล้วไปเดินจงกรมที่ในป่า พอกลับมา... ก็ผมของท่านอาจารย์มีมากน้อยขนาดไหนเรารู้นี่ ผมหมดศีรษะเราได้ไว้หมด แล้วเราก็เก็บไว้อย่างเรียบร้อย ก็เรียบร้อยอย่างพระนั่นแหละ ใครจะไปมีเซฟไว้เก็บล่ะ

กลับจากเดินจงกรมมาดู เอ๋ ทำไมมันน้อยลงไปนะ เหลือนิดเดียว ใจก็กะว่าต้ององค์นั้นแน่ ๆ กะแล้วไม่มีผิดละ ก็สนิทกันอยู่แล้วนี่ พอไปถึงก็ต่อว่า ‘‘ท่านน่ะไปขโมยผมท่านอาจารย์จากผมมา ผมท่านอาจารย์เอาเก็บไว้ตรงนั้น ๆ’’ ‘‘โฮ้ย! ก็มีมากแล้วแบ่งให้หมู่เพื่อนบ้างซิ ทำไมจะเอาคนเดียวเหรอ?’’ องค์นั้นท่านขู่เอาบ้าง’’ ท่านอาจารย์เล่าแล้วก็หัวเราะพร้อมกับลูกศิษย์

‘‘นี่แหละเห็นไหม ทุจริตแบบพระก็มี แทนที่จะยอมรับนะกลับว่า ‘‘มีมากแล้วแบ่งให้หมู่เพื่อนบ้างซิ หวงเอาไว้คนเดียวได้เหรอ?’’ เราก็เลยม๊ดท่าไป จะว่าอะไรกันได้นะเป็นบาปเป็นกรรมอะไรมันก็ไม่เป็น เราก็เลยหมดท่าไป’’ ท่านอาจารย์เล่าพลางหัวเราะ

ในคณะที่ร่วมเดินทางไปกราบนมัสการท่านอาจารย์พระมหาบัวแต่ละครั้ง จะมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสหน้าใหม่ ๆ ร่วมขบวนไปด้วยเสมอ คราวนี้ก็เช่นกัน ผู้ที่เดินทางจากกรุงเทพฯ ได้กราบเรียนว่า

‘‘ขอความกรุณาให้ท่านสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้บ้าง’’ ท่านอาจารย์ตอบว่า

‘‘การปฏิบัติมีอยู่ครบในหนังสือ ‘‘ปฏิปทาพระธุดงค์ฯ’’ ลูกศิษย์ที่เคยได้รับไปแล้วช่วยกันตอบเซ็งแซ่

‘‘ของผมมีแล้ว, ของดิฉันมีแล้ว’’

‘‘ถ้าอย่างนั้นในหนังสือมีวิธีสอนแล้ว แต่ทางเราไม่ใช้วิธีสอนนั้นละซิ’’ ท่านอาจารย์ขึ้นเสียงดุ ‘‘ใช่ไหมล่ะ ทางเรามีวิธีสอน ด้วยการมอบหนังสือให้แล้ว นั่นเป็นวิธีสอน แต่ตัวเองไม่ปฏิบัติแล้วมันจะใช้ได้ยังไงล่ะ’’

‘‘แต่ ท่านอาจารย์คะ พวกที่มาจากกรุงเทพฯ เขายังไม่ได้หนังสือซักเล่มนึง’’ ท่านอาจารย์หัวเราะออกมา

‘‘แหม แหม ช่วยกันแก้ออกตรงนั้นเชียวนะ เราไล่เข้าใส่มุม นึกว่ามันจะจนตรอกแล้วเชียวนะ’’

‘‘เราอยู่กันคนละจังหวัดครับ’’

‘‘ท่านอาจารย์ให้ดิฉันมาเล่มเดียว พวกนี้ยังไม่ได้’’

‘‘อ้อ ช่วยกันออกปรู๊ดไปเลยนะ เออเอาละ เป็นอันแล้วไปคราวนี้ คราวหลังระวังให้ดีนะ’’ ท่านขู่แล้วหัวเราะอย่างใจดี ลุกจากอาสนะเข้าไปหยิบหนังสือดีที่หายากออกมาแจกผู้เขียนอดทวงไม่ได้

‘‘แล้วประวัติพระอาจารย์มั่น...?’’

‘‘บอกว่ายังไม่มี เอ๊ คนนี้มันยังไง บอกว่าต้องรอให้พิมพ์เสร็จอีกสามเดือนโน่นเฮ่อ...’’ ท่านถอนใจอย่างเหน็ดเหนื่อย ถามว่า

“เป็นไงบ้างล่ะวันนี้ เหนื่อยแล้วนะ พูดซะเต็มเหนี่ยวเลย พูดตั้งแต่โผล่หน้าเข้ามา เขาเทศน์กันยังมีเอวัง พระท่านเทศน์ยังมีเอวัง นี่มันไม่ยอมให้เอวังเลยนะ”

“ก็ท่านอาจารย์ไม่ได้เทศน์ ไม่ต้องมีเอวังก็ได้” ลูกศิษย์ตอบท่านเสริมขึ้นว่า

“มาถึงก็ตีตั๋วลงทะเลตูมเลย” ทุกคนหัวเราะ รอบๆ กุฏิมีแต่บรรยากาศอันรื่นเริงในธรรม ใครคนหนึ่งไม่ยอมเลิกถามง่ายๆ เอ่ยขึ้นว่า

“กระผมอยากจะเรียนถามว่า การปฏิบัติภาวนาที่ผมทำมาตั้งนานแล้วนั้น ไม่เห็นเกิดผลสักที”

“สิ่งที่เราคิดนั้นมันเป็นเรื่องของกิเลสกล่อมหัวใจคน ขอให้เข้าใจไว้ ถ้าเข้าใจแล้วว่าสิ่งนี้เป็นกิเลสเป็นมารของการประพฤติปฏิบัติแล้ว เราก็มีทางที่จะต่อสู้กับมันได้ มีแต่ใจเท่านั้นที่จะต่อสู้ ความขยันหมั่นเพียรก็จะมาเอง ถ้าเรายังไม่รู้ว่าสิ่งที่ตนคิดเป็นภัยต่อเรา เรายังเข้าใจว่ามันเป็นเพื่อนสนิทที่เราจะต้องติดมันไปเรื่อยๆ ละก็ พอนึกระอาก็จะหยุดปฏิบัติทันที พอจะนึกภาวนายังงี้ โอ๊ย อ่อนเปียกไปหมดทั้งที่กระดูกในร่างกายเรามันแข็งจะตายไป มันกลับอ่อนเป็นเนื้อเป็นหนังไปได้นี่ กิเลสมันกล่อมคนได้ขนาดนี้ กระดูกแข็งๆ ก็อ่อนเข้าใจไหมล่ะ

เอามันไปต้มใส่น้ำร้อนหรืออะไรก็ตาม ต้มนานขนาดไหนกระดูกมันไม่อ่อนให้ง่ายๆ หรอก แต่พอโดนกิเลสต้มเท่านั้นอ่อนนิ่มเลย อ่อนเปียกจะภาวนาก็ไม่ได้ มันนึกหาแต่หมอนแหละ หมอนน่ะมันเสกคาถาไว้แล้ว มันเสกคาถา อือ-อือไว้ละ ไม่นานสักประเดี๋ยวเราก็ล้มตูมลงบนหมอน นั่นคือกิเลสมันกล่อมคน ถ้าเรารู้อย่างนี้ว่ากิเลสมันกล่อมคน เราก็ฝืนมันได้ ทำไมจะฝืนไม่ได้ พระพุทธเจ้าท่านเคยฝืนมานับครั้งไม่ถ้วน สลบไปถึงสามครั้งสามหน สลบจริงๆ นะ ทำไมเล่า? นั่นท่านต่อสู้กับกิเลส ไอ้เรานี่สลบก็ยังไม่เคยสลบ ยังครอกครอกล้มลงบนหมอนจะให้เห็นผลทันตายังไงโห ไป๊...ไปปฏิบัติ จะมัวมานั่งถาม” ท่านอาจารย์ไล่อีกครั้ง แต่ลูกศิษย์หัวเราะ ผู้เขียนเล่าให้เพื่อนๆ ที่ไปด้วยกันฟังว่า

“วันก่อนก็มากราบเรียนถามท่านอาจารย์อย่างนี้แหละ จิตมันไม่ยอมลงตัวซักที เวลาจะทำก็ไม่ค่อยมี ท่านอาจารย์ก็เลยดุว่า “รอให้มันตายเสียก่อนซิวะจะได้มีเวลาสบายไป” ท่านอาจารย์หัวเราะเบา ๆ บ่นขึ้นบ้าง

“ก็มันน่ารำคาญนี่หว่า ชี้แจงกันถึงขนาดนี้ ยังจะบอกว่าจิตจับไม่ถึง จับไม่ถึง ลงไม่ได้ซักที เลยบอกว่าให้มันตายเสียก่อนซีวะ มันถึงจะถึงที่”

“ที่จริงแล้ว ถ้าจะทำจริง ๆ ถึงเวลามันก็ทำได้ มันติด มันอยากจะนั่งสมาธิอยู่เรื่อยเพราะสบายดี” ผู้เขียนบอกเพื่อน ๆ ท่านอาจารย์ย้ำขึ้นอีกให้แน่ใจ

“ทำได้ซิทำไมจะทำไม่ได้ ทุกอย่างมันอยู่ที่หัวใจเรานี่แหละ ถ้าเราไม่ยอมให้กิเลสมันกล่อมเสียอย่างเดียวหรือกล่อมเสียหลับสนิท ก็จะต้องทำได้” มีผู้เอ่ยถามขึ้นอีก

“ถ้าอย่างนี้แปลว่า ผู้ปฏิบัติไม่ได้อย่างดิฉัน คงไม่มีพื้นทางนี้มาก่อนเลยตั้งแต่ชาติปางก่อนใช่ไหมคะ?”

“นั่นก็กิเลส เห็นไหมเรื่องของกิเลสมันสอนเราละ “ไม่มีพื้นมาก่อน” นี่มันก็กล่อมเราอีก ไม่มีพื้นมาก่อนเลยมันจะมาเกิดเป็นมนุษย์ได้อย่างไร พื้นที่จะมาเป็นมนุษย์นั้นต้องควรแก่ศีลแก่ธรรมมันต้องมี นี่ถ้าเราพูดว่า “เราไม่มีพื้นมาก่อนเลย” แสดงว่าเรานั้นตำหนิตัวเอง การตำหนิตัวเรานั้น กิเลสมันพาให้ต้องตำหนิ จะไม่ให้เราทำดี ปฏิบัติดีต่อตัวเรา พอว่าพื้นไม่มีแล้วจะให้ทำยังไง? ให้อยู่สบาย ๆ ดีกว่ารึ? นั่นกิเลสบอกว่าดีกว่า ดีกว่ามันดียังไง? มีแต่คนตายแล้วเท่านั้นที่อยู่เฉย ๆ ก็เราไม่ใช่คนตายนะ ดีก็ชอบ ชั่วก็เกลียดแต่เราไม่ทำตามความดี จะทำตามความชั่ว ทั้ง ๆ ที่เราไม่ชอบมัน จึงว่าเป็นเรื่องของกิเลสกล่อม และมันกล่อมเราตลอดเวลานี่

กิริยาของคนก็ดี ของสัตว์แต่ละตัวก็ดี มีแต่เรื่องของกิเลสแสดงอยู่ทั้งสิ้น ถ้าเราอยากจะรู้ถึงสิ่งเหล่านี้ให้เราเรียนวิชาของกิเลสและวิชาธรรมะให้จบสิ้น เอาซี ทีนี้มันจะแสดงแง่ไหนเป็นรู้หมด กิเลสตัวนี้ออกมารึ ลูกกิเลสกูก็เคยฆ่ามันตายแล้ว หลานกิเลสกูก็เคยฆ่ามันตายแล้ว เหลนกิเลสก็เคยฆ่ามันมาแล้ว พ่อแม่ของกิเลสก็เคยฆ่ามันตายหมด, โคตรแซ่ของกิเลสก็ฆ่ามันแหลกมาแล้ว, เพราะฉะนั้นมันจะมาแสดงอะไรหลอกกูไม่ได้เลย

นั่น! ต้องอย่างนั้น! เข้าใจไหมล่ะ วิชาธรรมะที่เหนือกิเลสนั้นจะรู้กลมารยาที่มันแสดงออกทุกแง่ทุกมุม

ถ้าเราไม่เคยเรียนวิชาธรรมะมาเป็นเครื่องเทียบเคียง เป็นเครื่องวัดเครื่องตวง เป็นคู่แข่งกันแล้ว เราจะไม่ทราบเลยว่ากิเลสกล่อมหัวใจคนได้ขนาดไหน ทั้งๆ ที่เราเห็นว่ามันเป็นสิ่งผิดหรือเห็นว่าเป็นสิ่งถูกก็ตาม พอเอาวิชาธรรมะเข้าจับปุ๊บ อ๋อ-นี่เราจะรู้เลยว่า สิ่งนี้เป็นคุณ สิ่งนี้เป็นโทษ ทีนี้มันก็มีทางต่อสู้กันใช่ไหมล่ะ เท่านั้นแหละ เฮอ...จบเสียที ไปเสียทีซิ เหนื่อยแล้ว'' ท่านอาจารย์ไล่เป็นครั้งที่สาม ทุกคนลงกราบงามๆ พร้อมกันด้วยความเคารพอย่างสูง แล้วคลานถอยลงจากกุฏิอันแสนสงบและสะอาดด้วยความปีติเบิกบาน

ผู้คนที่ไปกราบนมัสการ ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน นั้นมีมากมายหลายระดับ ท่านอาจารย์ได้ให้การต้อนรับตามฐานะอันควรแก่การสั่งสอน ตามขั้นตอนของธรรมอันเหมาะสมฐานะแต่ละบุคคล กับผู้ที่ไปหาจนคุ้นเคยกัน ท่านอาจารย์ก็จะพูดด้วยอย่างครูกับศิษย์ ดุบ้าง ขู่บ้าง แล้วก็สอนด้วยความเมตตาและอารมณ์ขันแทรกไว้เสมอ ธรรมที่ได้รับจากท่านอาจารย์พระมหาบัวจึงแจ่มแจ้งแจ่มใสเบิกบานโดยตลอด ท่านเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า เป็นเรื่องที่ ''เราคุยกัน'' มิใช่เทศนาดังที่มีพระแสดงตามวัดวาอารามหรือในเทศกาลสำคัญต่างๆ โดยปกติท่านอาจารย์จะเทศน์ ขณะที่มีผู้คนมาชุมนุมกันมากๆ ที่วัดหรือเทศกาลเข้าพรรษา ซึ่งท่านจะเทศน์ในตอนค่ำ

แต่เนื่องจากพวกเราอยู่กันคนละจังหวัด มีผู้คนทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อย กว่าจะพบรวมกันไปหาท่านอาจารย์ได้แต่ละครั้งก็ไม่ง่ายนัก เหตุนี้เมื่อเข้าไปกราบเยี่ยมท่าน จึงได้ฟังธรรมจากท่านอาจารย์ทุกครั้งที่ได้พบ อยากถามอะไรก็ถามได้ ข้องใจอะไรก็ถามท่านอาจารย์ทันที คำถามต่างๆ ก็แตกต่างกันไปตามวัยและความรู้ทางธรรมของผู้ถาม ถ้อยคำที่ถอดออกมาจากเทป จึงเป็นสารพัดเรื่องที่คุยกันจริงๆ จึงอาจจะมีถ้อยคำที่ไม่ค่อยสุภาพเรียบร้อย มีทั้งโต้เถียงขัดแย้งกันบ้าง ซึ่งท่านอาจารย์จะดุเอาบ้าง เอ็ดเอาบ้าง แล้วท่านก็ตอบและสอนด้วยเมตตาอันเต็มเปี่ยมไม่มีบกพร่องหรือติดขัดเลย สิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์มาก คำถามอันยืดยาวของลูกศิษย์บางครั้งจะได้รับคำตอบสั้นที่สุด แต่ได้เนื้อหาสาระบริบูรณ์เต็มเปี่ยมเสมอ ไม่มีข้อสงสัยหรือวิจิกิจฉาเหลือในหัวใจอีกต่อไป เพราะคำตอบของท่านอาจารย์จะเปิดโลกให้คนตาพร่ามัวเห็นได้ทันที

"ท่านอาจารย์คะ มีผู้เข้าใจกันว่า การปฏิบัติสมถภาวนาอันเป็นทางไปสู่สภาวะปรินิพพานในที่สุดนั้น เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นเฉพาะตัว มิได้ช่วยผู้คนหรือสังคมด้วยจริงหรือไม่คะ" นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยหนึ่งกราบเรียนถาม ท่านอาจารย์ฟังแล้วก็ถามบ้าง

"ก็แล้วใครเล่าที่ช่วยคนอื่นได้ คนไหนกันที่ช่วยผู้อื่นได้มากที่สุด ยิ่งไปกว่าท่านที่ยังอยู่และปรินิพพานด้วยความบริสุทธิ์ เอ้า หามาซิจะได้มาค้านกัน ในโลกทั้งสามนี้มีใครที่ทำประโยชน์ได้มากที่สุดยิ่งกว่าท่านผู้ครองขันธ์ด้วยความบริสุทธิ์ และปรินิพพานไปแล้วด้วยความบริสุทธิ์ของท่าน?"

"ข้อนี้ ท่านอาจารย์คงจะหมายถึงพระพุทธเจ้า?"

"ก็หมายถึงผู้นิพพานนั่นแหละ ก่อนจะนิพพานท่านมีขันธ์ของท่านบริสุทธิ์" ผู้เขียนฟังเข้าใจแล้วเลยก้มลงกราบขอบพระคุณท่าน

"เข้าใจแล้วหรือ?" เอาละนะ" ท่านหันมาสอนนักศึกษาที่พาไปต่อ

"ทีนี้มีผู้ใดเล่าที่อยู่ในโลกนี้ เอาในทั้งสามโลกเลยหละ ไม่ต้องพูดถึงธรรมดาในโลกมนุษย์ละ กามโลก รูปโลก อรูปโลก อรูปโลกก็ชั้นมหาพรหมนั่นไงล่ะ มีผู้ใดที่ทำประโยชน์ให้โลกได้รับความสมบูรณ์พูนผลมากยิ่งกว่าผู้ทำใจให้บริสุทธิ์ ทำประโยชน์ให้แก่โลกด้วยการแนะนำสั่งสอนให้พ้นทุกข์ ให้โลกร่มเย็นเป็นสุข จากนั้นท่านจึงนิพพาน แม้เมื่อยังไม่นิพพานก็ยังเป็นเครื่องดึงดูดจิตใจชาวโลกมากมายนักแล้ว ก่อนที่ท่านจะนิพพานท่านทำประโยชน์มากมายเพียงใดแล้ว และผู้สงสัยนั้นเล่าได้ทำประโยชน์ให้แก่โลกมากมายหรือไม่ นี่มันต่างกันตรงนี้ หาทางออกไม่ได้เลยละ" ท่านตอบให้รู้จักคิด ทุกคนนิ่ง ผู้เขียนกราบเรียนป้อนคำถามใหม่เข้าไปอีก

"มีพระองค์หนึ่งท่านสอนว่า การไปสู่แดนพระนิพพาน อันเป็นแดนสงบวิเศษนั้นไปได้เฉพาะพระผู้มีศีล ๒๒๗ ข้อเท่านั้น คนอื่นไม่มีทางไปได้ ทำให้สงสัยขึ้นมาว่า ในแดนแห่งความหลุดพ้นที่ใคร ๆ ปรารถนานั้น ผู้หญิงไม่มีสิทธิ์เลยหรือยังไง ตอนเข้ากรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดนครราชสีมา ได้แวะเข้าไปกราบเรียนถาม ท่านพระอาจารย์ชินวงศาจารย์ วัดป่าสาลวัน ท่านอธิบายว่า การจะไปสู่แดนพระนิพพานนั้น ไม่จำเป็นต้องมีศีล ๒๒๗

ตัวอย่างพระองค์แรก คือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์มีศีลห้า บริสุทธิ์ บริบูรณ์ทุกประการก็เข้าสู่แดนนั้นได้ ส่วนศีล ๒๒๗ ข้อนั้น เป็นข้อห้ามที่บัญญัติขึ้นภายหลัง เมื่อมีพระสงฆ์สาวกไปทำความผิดต่างๆ กันขึ้น จึงมาขอกราบเรียนถามขอคำอธิบายจากท่านอาจารย์บ้าง ซึ่งอาจจะมีอะไรแนะนำเพิ่มเติมอีก'' ฟังคำถามอันยืดยาวแล้ว ท่านอาจารย์ก็ตอบทันที

''ก็ได้ แต่จะขยับขึ้นมาจากนั้นอีกนิดหนึ่งนะ คือขอให้ทำใจให้บริสุทธิ์เถิด แล้วไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายก็นิพพานได้ทั้งนั้น เท่านั้นแหละ'' ท่านตอบสั้นๆ ชัดเจนดีนัก แต่ยังมีผู้สงสัยอีกว่า

''แม้จะมีศีลไม่ถึง ๒๒๗ ข้อ''

''ศีลไม่ศีลไม่ว่า ลงได้มีใจบริสุทธิ์แล้วอยู่ที่นั่นหมด ไม่ว่าศีลว่าธรรมประเภทใดรวมอยู่ในจิตบริสุทธิ์นั้นหมด เข้าใจไหม นั่นละผู้ไปนิพพานได้จะต้องมีจิตอันบริสุทธิ์ จะมีศีลอะไรก็ตาม ถ้าจิตไม่บริสุทธิ์ก็ไปนิพพานไม่ได้ นั่นหลักตายตัวมีอย่างนั้น จำไว้ เพราะว่านิพพานนั้นอยู่นอกโลกสมมุติแล้ว จิตที่บริสุทธิ์เท่านั้นเป็นสิ่งคู่ควรกับนอกโลกสมมุติ'' ท่านตอบจบแล้วนิ่ง ไม่พูดอีก ผู้เขียนจึงหาเรื่องให้ท่านดุ จะได้ฟังธรรมจากท่านอีกต่อไป

''เมื่อวานนี้วันพระ ก็ถือศีลแปดอย่างมั่นคงด้วยจิตบริสุทธิ์เต็มที่ แต่เกิดอุบัติเหตุขึ้น คือ นั่งภาวนากำลังจะสงบดี แต่เผลอไปลูบแขนยุงติดมือมาหนึ่งตัว อะไรต่างๆ เลยพังทั้งที่จิตบริสุทธิ์'' ท่านหันมาดุว่า

''เฮ่ย-จิตบริสุทธิ์ของคนธรรมดาทั่วๆ ไปอย่างเรานี้เป็นอย่างหนึ่ง ท่านเรียกว่าจิตบริสุทธิ์ก็เพราะไม่ได้ทำผิดอะไร แต่จิตของพระอรหันต์ไม่มีกิเลสประเภทใดติดอยู่ในนั้นเลย นั่นมันต่างกันนั่นแล้ว จิตบริสุทธิ์นั้น ย่อมไม่มีกิเลสติดอยู่สักปรมาณูเหลืออยู่ในจิตนั้นเลย นั่นคือจิตที่บริสุทธิ์''

บรรดานักศึกษาที่เพิ่งสำเร็จปริญญา และต่างก็กำลังถกเถียงปัญหาเรื่องสอบเข้าทำงานในสถานที่ต่างๆ ได้กราบเรียนถามขึ้นว่า

''ท่านครับ ทำอย่างไรจึงจะไม่กลัวตาย'' ท่านอาจารย์ตอบด้วยคำถามทันที

“ทำยังไงเราถึงกลัวตาย” ทุกคนหัวเราะทั้งที่ยังงง แต่ท่านอาจารย์คาดคั้นให้ตอบ

“เอ้า ว่ามาซี”

“นั่นซีคะ ก็ของมันกลัว” นักศึกษาหญิงผู้หนึ่งตอบอย่างจนปัญญา ท่านอาจารย์ถามอีก

“ก็นั่นนะซิ ถึงได้ถามว่าทำไมเราถึงกลัว เมื่อเราถามอาจารย์ว่า ทำอย่างไรถึงจะไม่กลัว ก็นั่นแล้วคือคำตอบ ทำไมถึงได้กลัว” ท่านสอนให้รู้จักใช้ปัญญา ผู้เขียนจึงกราบเรียนขยายคำถามให้นักศึกษาว่า

“คือเขาจะต้องเรียนให้รู้ว่า ความตายคืออะไร คือการเปลี่ยนของร่างกาย สังขารเปลี่ยนชาติภพ อะไรเหล่านี้ เด็ก ๆ ไม่เข้าใจเห็นว่าความตายนั้นน่ากลัว สยดสยอง เป็นความทุกข์นักหนา” นักศึกษาหญิงคนหนึ่งได้ถามเสริมขึ้นว่า

“เช่นคำพูดที่มีอยู่ว่า การพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ และความตายคือการพลัดพรากจากสิ่งที่เรารัก ทำให้เป็นทุกข์ ความทุกข์เป็นสิ่งทำให้จิตใจหม่นหมองค่ะ” ท่านอาจารย์นิ่ง แล้วในที่สุดก็ปรารภขึ้นกับผู้เขียนว่า

“คำว่าทุกข์ ทุกข์นั้นมีจริงเขาก็รู้อยู่นี่นะ แล้วทำไมจึงไม่รู้ว่าความทุกข์เป็นของดีหรือไม่ดี”

“เป็นของไม่ดี” ใครคนหนึ่งตอบขึ้นอย่างรวดเร็ว ท่านอาจารย์ไล่ถามต่อไปอีกว่า

“ถ้าเช่นนั้น ความทุกข์เป็นของไม่ดีใช่ไหม?” คำถามของท่านนั้นตอบได้หลายทางเพื่อให้เข้าประเด็นที่ถาม ผู้เขียนจึงกราบเรียนเสริมว่า

“จะว่าไม่ดีเสียเลยไม่ได้ การที่เราพยายามทุกทางเพื่อให้พ้นทุกข์นั้นคือความดีของความทุกข์ เราทุกคนกลัวทุกข์จึงต้องพยายามศึกษาค้นคว้าให้เกิดปัญญาเพื่อแก้ไขความทุกข์ เพราะความทุกข์เป็นของจริงอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับความตายทุกคนต้องได้พบแน่” ท่านอาจารย์ฟังจบแล้วเริ่มอธิบายด้วยความเมตตา

“ก็นั่นน่ะซิ ท่านจึงว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** คนเราเมื่อได้เห็นตามความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่า นั่นเป็นทุกข์ มันจึงเป็นทุกข์เพิ่มขึ้น แต่ถ้าเราได้ใช้ความทุกข์นั้นเป็นหินลับปัญญาแล้ว ปัญญาก็จะคมกล้า สามารถรู้ได้ในเรื่องของความทุกข์ แม้จะเคยกลัวตายมาด้วยกันก็ตาม สัตว์โลกไม่ว่าตัวไหนละ นอกจากสัตว์ที่มันตายแล้วเท่านั้น มันถึงจะไม่กลัวตาย ใช่ไหมล่ะ ก็มันตายแล้ว เข้าใจไหม (ท่านอาจารย์สอนพลางหัวเราะ) มันกลัวตายด้วยกันทั้งนั้น ถ้ายังมีสติสตังอยู่มันเป็นกลัวตายด้วยกันทั้งนั้น อย่าว่าใครเลย เอ้า-อย่างหลวงตาบัวนี่แหละ เคยกลัวตายมาแต่ไหนแต่ไร พอพูดถึงความตายเป็นสะดุดกึ๊ก แต่มันคงเป็นอะไรถ้าเราพิจารณาย้อนหลังดูนะ ตั้งแต่เป็นฆราวาสมานะคุยอะไรก็ได้เพลิดเพลินดีมาถึงความตายมันสะดุดทุกทีไป

ทีนี้พอหันมาปฏิบัติธรรม ความตายนั้นก็มี เรื่องของความตายนั้นก็มี มันปฏิบัติไป-ปฏิบัติไป เราก็ไม่ทราบว่า เราเข้าถึงความจริงหรือไม่ถึงความจริง เราจำได้แต่ว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** นั้นเป็นของจริง ทุกข์เป็นของจริงอันประเสริฐ เวลามันจนตรอกจนมุม มันก็หมุนติ้วเข้ามาหาตรงนี้ เรื่องความทุกข์ ความทุกข์ที่อยู่ในขันธ์ของเรานั่นแหละ เฉพาะอย่างยิ่งเวลาเราต่อสู้กับทุกขเวทนาด้วยการมองให้มันรู้ของจริงที่ว่า ทุกข์เป็นของจริง ทำไมมันมาอยู่กับเรา ค้นคว้าหาเรื่องของความทุกข์แยกออกไปให้ได้ ให้มันรู้ชัดว่า อันใดเป็นอะไรแล้ว ความทุกข์กับความกลัวมันก็ไม่เห็นมี และนอกจากไม่เห็นมีความกลัวแล้ว มันยังกล้าหาญต่อความตายอีกด้วย อย่าว่าแต่ทุกข์ในขณะนี้เลย แม้แต่ทุกข์ในขณะที่จะตายมันจะเอาทุกข์หน้าไหนมาหลอกเรา ถ้าไม่เอาทุกข์หน้าที่มันเป็นอยู่เวลานี้ สู้กันอยู่เวลานี้ รู้กันอยู่เวลานี้ไปหลอกเราเวลาข้างหน้าว่า มันตายแล้ว

เอ้า-อะไรตาย? ไล่กันไปซิจนกระทั่งถึงสิ่งที่มันตาย ที่เป็นดินก็เป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ มันเป็นของมันอยู่อย่างชัดเจน ก็ไม่เห็นมีอะไรตาย แล้วมันกลัวอะไร? จิตเล่า? เป็นผู้กลัวตายรึ มาดูที่จิตซิจิตยิ่งสว่างกระจ่างแจ้ง จิตยิ่งมีความองอาจกล้าหาญ หาความตายมาประจำจิตไม่มีเลย เอ๊ะ! แล้วมันกลัวทำไม? สุดท้าย มันก็ถึงขั้น **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ทีนี้มันจะไม่จริงไปได้อย่างไร ก็เหมือนกัน มรรคก็จริง นิโรธก็จริง ต่างอันต่างจริง แล้วสิ่งเหล่านี้มันก็เป็นเพียงสมมุติที่มีมาแต่ดั้งเดิม เรามาติดอยู่ที่นี่เฉยๆ ถ้าจิตแยกตัวออกไปจากสิ่งเหล่านี้แล้วจะมีอะไรตาย...แน่ะ เห็นไหม?

ท่านอาจารย์อธิบายอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน เปิดโลกให้ดูทีเดียว ท่านมิให้ยึดติดในตัวตนสมมุติ นักศึกษาผู้หนึ่งถามขึ้นว่า

“ที่ว่ากลัวตายนี้นะครับ ไม่ใช่ว่ากลัวตาย แต่กลัวว่าเกิดมาแล้วยังทำหน้าที่ของตัวเองไม่ได้ครบ เช่นยังไม่เป็นลูกที่ดี ยังไม่ได้ทำหน้าที่ของมนุษย์ ยังไม่ได้ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น แล้วเกิดมาตายเสียก่อนเช่นนี้ นี่เป็นเหตุให้ยังไม่อยากถึงความตายนั้น คิดว่าควรที่จะทำประโยชน์ต่าง ๆ เสียก่อน อย่างนี้จะถือว่าติดข้องอยู่ในกิเลสหรือเปล่าครับ?” ฟังคำถามนี้จบท่านอาจารย์ก็หัวเราะด้วยความเอ็นดูเด็ก ๆ

“มันจะไม่ติดยังไง้ ก็มันอยู่นั่นเห็น ๆ มันก็ยังอยากนั่น ยังไม่อยากตาย-ไม่อยากตายโดยเอาเหตุผลที่ดีขึ้นมาอ้าง, แล้วก็ร้องว่ายังไม่อยากตาย...” ทุก ๆ คนหัวเราะ

“อย่างนี้เรียกว่าโกหกตัวเองใช่ไหมครับ?” ผู้ถามถามต่อ

“เอ๊อ ก็นั่นแล้ว ที่สอนนี่สอนเรื่องจริงนี่หว่า เฮ้อ! เหนื่อย” ท่านอาจารย์ตอบขัน ๆ แล้วหันไปที่กระติกน้ำ ศิษย์คนหนึ่งนำยาลมเข้าไปถวายกราบเรียนว่าเป็นยาที่ดีมาก ท่านอาจารย์รับของดู ๆ แล้วก็วางด้วยความไม่อยากขัดศรัทธาใคร เพราะท่านใช้ธรรมโอสถเท่านั้นรักษาตัวของท่านอยู่ตลอดเวลาแล้ว เมื่อพักจนเห็นว่าท่านหายเหนื่อยแล้ว หัวหน้าคณะได้กราบเรียนถามขึ้นว่า

“มีเพื่อนผมคนหนึ่งเคยมาทอดผ้าป่าที่นี่ แล้วติดใจวัดป่าบ้านตาดมาก เขาอยากจะมาพักเพื่อหัดภาวนา จะต้องทำอย่างไรบ้างครับ จะเป็นภาระแก่ทางวัดมากไหมครับผม?”

“เออ-อันนี้ตอบยากนะ เรื่องของคนมาหากัน มันก็ต้องมีการต้อนรับ อย่างเช่น เรามาหากันเวลานี้ ก็ต้อนรับกันด้วยคำพูดคำจา สงเคราะห์กันด้วยอรรถด้วยธรรม แล้วคนที่สงเคราะห์กันด้วยอะไรต่ออะไรที่เห็นว่าเป็นความเหมาะสมกับฐานะ ในสถานที่ และบุคคลผู้มาเกี่ยวข้องก็เพราะธรรมต่อกันนะ มันก็เป็นขั้นเป็นตอนของมันไป ถ้าหากจะพูดอย่างที่เราพูดอย่างนั้นถ่ายเดียว คิดอย่างนั้นถ่ายเดียวว่าจะเป็นภาระ ที่นี่ก็รับใครไม่ได้ คนนั้น ๆ ก็มาไม่ได้ แน่ะ-แล้วจะว่าไง?” ท่านอาจารย์หันมาถาม ผู้เขียนฟังแล้วก็ร้องว่า

“โอ้โฮ ท่านอาจารย์ตอบเฉียบขาดที่สุด แปลว่า ถ้าอย่างนั้นก็มาเถอะ” ท่านอาจารย์หัวเราะอารมณ์ดี

“แล้วจะให้เราว่ายังไง เข้าใจไหมล่ะ ถูกไหมที่ตอบนี่น่ะ” ท่านถาม

“เข้าใจค่ะ แปลว่า ท่านอาจารย์อนุญาตให้มาได้ ไม่ขัดข้อง” ผู้เขียนกราบเรียนตอบแปลให้เสร็จ

“เออ-เข้าใจหรือไม่ก็ตามละ พูดอย่างนี้เพราะเอาหลักความจริงมาพูดกันนี่” ทุกคนหัวเราะเบิกบานในความเมตตาของท่าน ผู้เขียนได้กราบเรียนถามธุระสำคัญเรื่องหนึ่งว่า

“มีเรื่องหนึ่งค่ะ ที่วัดป่าคีรีวัน บ้านฝาง ต.หวายยาง จ.ขอนแก่น มีวิหารเล็กๆ อยู่หลังหนึ่ง มีพระประธานปางทรมานองค์ใหญ่อยู่ในนั้น ที่ฐานพระบรรจุอัฐิพระอาจารย์มั่นไว้ข้างหนึ่ง อัฐิพระอาจารย์สิงห์ไว้ข้างหนึ่ง เราได้ตั้งใจกันว่าจะนำอัฐิของท่านอาจารย์ทั้งสององค์นั้นออกมาให้คนได้กราบไหว้บูชา จะรื้อวิหารเก่าออกแล้วสร้างใหม่ให้กว้างกว่าเดิมพอเป็นที่ปฏิบัติภาวนาของผู้คนทั้งหลายได้ อยากจะมากราบเรียนนิมนต์ท่านอาจารย์ไปเป็นประธาน เพื่อจะได้ดูแลให้พวกเราได้ทำอะไรให้ถูกต้อง แต่จะมิให้เป็นภาระแก่ท่านอาจารย์เลยในเรื่องที่เราจะสร้างวิหารใหม่

ท่านอาจารย์ฟังแล้วยิ้ม พูดออกมาเบาๆ ให้ทุกคนได้ยินทั่วๆ กันว่า

“มันพูดอะไรออกมานะ มีแต่จะเอาเชือกมามัดคอทั้งนั้น”

“ไม่ได้มัดค่ะ” ผู้เขียนตอบเป็นการเถียงเสียงอ่อยๆ แต่ท่านอาจารย์หัวเราะรู้ทัน

“เออ ไม่ได้มัด พูดอะไรธรรมดาอย่างโลกเขาพูดกันไม่ยอมพูด ถ้าไม่ได้มัดคอคนแล้วมันอยู่ไม่สบายอย่างนั้นหรือ หือ?” ทุกคนหัวเราะครืน “นี่นะ พอมันอ้าปากพูดก็ดึงเชือกออกมาอยู่ในมือพร้อมเลย ก็เราเป็นคนไม่ใช่ควายจะได้คอยแต่กัดหญ้าเรื่อยไป ไอ้นี่มัดคอเรื่อยเลยละ” ท่านอาจารย์ว่าแล้วหัวเราะขันๆ

“คืออยากจะกราบเรียนถามว่า ท่านอาจารย์จะขัดข้องไหมคะถ้าจะไปวัดป่าคีรีวัน หรือจะปล่อยให้พวกเราทำกันเอง?” ผู้เขียนถามย้ำ ท่านอาจารย์บอกว่า

“ไม่ตอบเลย-คำนี้ ขี้เกียจตอบ เพราะตอบแล้วจะมัดคอเรา เราจึงไม่ตอบ เราไม่อยากโดนมัดคอ” พูดแล้วท่านอาจารย์ก็หัวเราะเพราะรู้ทัน ผู้เขียนจึงกราบเรียนรวบรัดว่า

“ถ้าอย่างนั้นก็ต้องถือว่า ไม่ตอบเป็นการยอมรับ ถึงเวลาก็มารับท่านอาจารย์ไปเลย”

“อ้าว-นั่นก็มัดอีก เป็นเปลาะที่สอง เราจึงไม่ตอบ” ท่านพูดยิ้ม ๆ ผู้เขียนกราบเรียนว่า

“ท่านอาจารย์บุญเพ็งไม่ว่าอย่างนั้น ท่านให้มากราบเรียนขอให้ท่านอาจารย์เป็นประธานงานนี้เลย ดิฉันตอบว่าไม่เอาละเดี๋ยวท่านอาจารย์ไล่ลงจากกุฏิไม่ทัน” ทุกคนหัวเราะแจ่มใสเป็นอันรู้กันว่าจะไม่ไปรบกวนท่าน

“เมื่อวันที่ ๑๒ เดือนก่อนนี้ก็ไป ไปขอนแก่นน่ะ ลูกหลานเขานิมนต์ไป เขาเคยบวชอยู่ที่นี่ พอเสร็จธุระก็เลยไปนอนพักที่วัดท่านบุญเพ็ง วัดป่าวิเวกธรรมน่ะ จนบ่ายถึงได้กลับมาอุดรนี่” ท่านเล่าให้ฟัง ลูกศิษย์เอะอะขึ้น

“ถ้าเช่นนั้นกลับไปนี่ ต้องต่อว่าท่านอาจารย์บุญเพ็งที่ไม่ยอมบอกให้ว่าท่านอาจารย์ไปขอนแก่น”

“จะไปต่อว่าท่านได้ยังไงเล่า ก็เราบังคับนี่นาว่าไม่ให้บอกใคร เราจะไปหาความสงบไม่ได้ไปหาความยุ่งนี่นะ” ท่านว่าลูกศิษย์เป็นตัวยุ่ง ซึ่งคงจะยุ่งจริง ๆ ของท่าน

“ทราบว่า เดือนมกราคมจะเปิดพิพิธภัณฑ์ พระอาจารย์ฝั้นหรือครับ” หัวหน้าคณะถามขึ้น

“ใช่วันที่ ๙ พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จทรงบรรจุอัฐิพระอาจารย์ฝั้น เราก็ต้องดูแล รู้ไหมเอาจริงๆ เข้าตกไปตั้งสิบหกล้าน ตัวเลขจริงๆ นั้นสิบห้าล้านเก้าแสน ทำไปทำมาก็สิบหกล้าน

“เห็นว่าจะต้องตั้งมูลนิธิไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อเก็บดอกผลไว้ซ่อมบำรุงรักษามิใช่หรือคะ?” ผู้เขียนถามท่าน

“นั่นแหละ รวมหมดเลย รวมทั้งซื้อที่เพิ่ม ทั้งมูลนิธิด้วยสิบหกล้านพอดี” ท่านอาจารย์ตอบ ทุกคนได้ฟังตัวเลขแล้วก็ถอนใจด้วยความรู้สึกทั้งเหนื่อยและอัศจรรย์ในบารมีของท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ที่ผู้คนเคารพศรัทธาในองค์ท่านเป็นอย่างยิ่ง อีสานแห้งแล้งน้ำ แต่ไม่เคยแล้งน้ำใจ และศรัทธาอันมั่นคงต่อพระศาสนา มีพระสาวกสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นพระสุปฏิปันโนสมบูรณ์ไม่มีที่ติ และอีสานมีความงดงามแห่งสีผ้ากาสาวพัสตร์อันอร่ามเป็นอย่างยิ่ง ยากที่จะหาที่ใดมาเทียบได้ ผู้คนที่ว่าอดอยากยากจนในถิ่นทุรกันดารแห่งที่ราบสูงนี้ เต็มเปี่ยมในการเจริญรอยตามบาทพระศาสดา พระอริยสงฆ์ทุกองค์มีมากมายด้วยความเป็นผู้ทรหดอดทนเป็นยอดเยี่ยม เพราะภูมิประเทศดินฟ้าอากาศเป็นเช่นนั้นแวดล้อมให้นักบวชทุกองค์แกร่งกล้าในการปฏิบัติ ประกอบกับผู้คนในภาคนี้เป็นคนทรหดอดทนนัก มิได้รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในดินฟ้าอากาศที่ตนอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม จึงมิได้เดือดร้อนรำคาญ ไม่ว่าจะหนาวจัดร้อนจัด เขายังยิ้มแย้มแจ่มใส เห็นเป็นธรรมดาโลก

ผู้คนในภาคอีสานจึงเป็นคนที่มีอารมณ์ขัน เป็นกวี เป็นนักปรัชญาตัวยง ด้วยมีธรรมแห่งพระพุทธองค์และพระสงฆ์สาวกเป็นแกนนำ แสงธรรมเรืองรองสว่างไสวมั่นคงอยู่ที่นั่น ที่ภาคอีสานมาเนิ่นนานนัก เราจึงไม่แปลกใจที่ได้กราบพระธาตุพนมอันงามตระหง่าน ได้เห็นพิพิธภัณฑ์พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ งดงามแบบอีสาน คือ แข็งแรงสง่าและสงบ พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ที่สวยแปลก มีความหมายทุกขั้นตอน ที่ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นองค์ประธาน ผู้คนได้ร่วมมือช่วยเหลือกันทั้งใกล้ไกล เราได้ประจักษ์แจ้งในความศรัทธาของผู้คนในภาคนี้ที่มีต่อพระศาสนา ต่อองค์พระอาจารย์ฝั้นและต่อองค์ประธานคือ ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนอดถามตามประสาคนปากอยู่ไม่สุขไม่ได้ว่า

“เสร็จงานนี้แล้ว ท่านอาจารย์จะต้องสร้างอะไรให้ใครอีกล่ะคะ?” ท่านเลยหันมาเอ็ดเอาว่า

“ถามอะไร้ใครจะไปตอบได้ ไม่รู้ว่ะ เอาละนะ จะให้พรละ “ยะถา วาริวะหา...” ท่านอาจารย์ให้พรช้า ๆ ชัดถ้อยชัดคำ มิได้สวดยืดยาว ให้พรด้วยสติอันแน่วแน่มั่นคงชัดเจนจนจบทุกถ้อยคำ ผู้รับพรทุกคนมีความอิ่มเอิบปีติ มีพลังอันแน่วแน่ในการปฏิบัติดีประพฤติชอบ ด้วยความเมตตาที่ท่านอาจารย์มอบให้แผ่ซ่านท่วมท้น ทุกคนได้รับพลังแห่งเมตตานั้นไว้กับตัวอย่างเต็มที่ เรากราบลาออกมาด้วยความมั่นใจในความดีงามที่ได้รับเป็นอย่างยิ่ง และอดที่จะกระซิบบอกกันไม่ได้เลยว่า ไม่เคยฟังพระองค์ไหนให้พรได้ไพเราะ ชัดเจน หนักแน่น บริบูรณ์เต็มเปี่ยมเท่าท่านอาจารย์พระมหาบัวเลย สาธุ สิ่งนี้คือความจริงแท้แน่นอน มิใช่ความหลงของพวกเราเลยแม้แต่น้อย

ผู้ที่มีความทุกข์ ครองกายครองใจทั้งหลาย ได้ใฝ่หาธรรมะจากพระพุทธองค์เป็นเครื่องชำระล้างให้จิตใจทุเลาความเร่าร้อนลงได้ ด้วยพระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติดีประพฤติชอบเป็นผู้แนะนำสั่งสอนให้รู้จักแก้ที่ต้นเหตุ ให้ดูที่จิตของตัวเองอันทุรนทุรายไร้สาระ ให้แก้ไขสงบระงับได้ ให้รู้ว่านั่นคือเหตุ นี่คือผล นั่นคือกิเลส และให้ปล่อยวาง เลิกยึดถือในที่สุดซึ่งจะทำให้เบาทั้งกายและใจลงได้ ท่านอาจารย์แบน แห่งวัดดอยธรรมเจดีย์ สกลนคร เคยสอนผู้มีความทุกข์ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด และได้บุกบั่นเข้าไปหา ท่านได้สอนไว้ดังนี้

“ผู้ใดที่คิดว่าเกิดมาแล้วจะต้องมีความสุข อย่างนั้นอย่างนี้ คนผู้นั้นจะต้องผิดหวังอย่างที่สุด เพราะความจริงแล้ว ในโลกนี้เขาไม่มีความสุขให้แก่ใครเลย จึงให้ปล่อยปลดเปลื้องเครื่องรกรุงรังในหัวใจเสียให้หมด ปล่อยเสีย วางเสีย จะได้เบาสบายขึ้นบ้าง” “เครื่องรกรุงรัง” ที่ท่านว่าก็คือกิเลสทั้งหลาย มีมากมายหลายทัพ ทัพใหญ่ ๆ สามทัพคือโลภ โกรธ หลง ซึ่งเราทั้งหลายพ่ายแพ้มันมาโดยตลอด

ด้วยเหตุนี้ ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด อุดรธานีซึ่งอยู่ใกล้กับพวกเรามากที่สุด จึงต้องเหน็ดเหนื่อยในการตอบปัญหา แก้ปัญหา ทั้งทางโลกทางธรรม ท่านต้องผจญกับกิเลส อันมีสามทัพใหญ่ ๆ จากพวกเราทุกคน ที่ต่างก็ระดมคำถามเข้าไปหาท่าน ให้ท่านช่วยเหลือแก้ไข โดยที่ท่านมิได้รังเกียจคนจนตรอกเหล่านี้คำถามอันเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็น คำถามเป็นเหมือนสิ่งปฏิกูล ซึ่งท่านอาจารย์

จะใช้ธรรมะชะล้างให้ทันทีเหมือนล้างภาชนะ สิ่งใดล้างง่าย ท่านอาจารย์ก็เหนื่อยน้อย สิ่งใดล้างยาก ท่านก็ต้องลงทั้งกาบมะพร้าว ฝอยเหล็ก ขัดถูให้สะอาดจนได้ คำถามทุกคำและคำตอบของท่านอาจารย์ทุกคำ จึงมีลักษณะหนักเบาแตกต่างกันไปตามสติปัญญาของผู้ถาม แต่คำตอบอันเฉียบขาด คมกริบ ลึกซึ้งของท่านอาจารย์เป็นประโยชน์แก่ผู้คนทุกชั้น

ผู้เขียนได้รวบรวมไว้ทั้งหมด บางคำถามดุเดือดเหมือนก้าวร้าว แต่เต็มไปด้วยความเคารพศรัทธาอย่างยิ่งต่อองค์ท่านอาจารย์ ท่านจึงตอบทุกครั้ง เพราะท่านรู้เข้าใจดีว่าพวกเราผู้ถามทั้งหลายโดนความทุกข์มันฟัดเอาเสียจนบอบช้ำ บ้าเลือดไปตาม ๆ กัน ท่านจึงใช้ความเย็นแห่งธรรมะแก้ไขให้ สอนไป ดุไป และไม่ว่าท่านอาจารย์จะสอนในลักษณะใด ก็อยู่บนพื้นฐานแห่งความเมตตาอันบริสุทธิ์สูงส่งของท่านอาจารย์ ที่มีต่อเพื่อนร่วมทุกข์ที่ยังวนเวียนแหวกว่ายในวัฏฏะ ซึ่งท่านได้พยายามดึงขึ้นมาฉุดขึ้นมาใช้ธรรมะชะล้าง ธรรมที่พระบรมศาสดาทรงแสดงไว้นับเป็นเวลาสองพันกว่าปี ยืนยงคงอยู่ได้ด้วยความสามารถของพระสงฆ์สาวก ผู้ปฏิบัติตามรอยพระบาทพระศาสดามิให้คลาดเคลื่อนไปได้ เราทุกคนจึงถือเป็นบุญนักที่ได้มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งทางใจ ให้พอดำรงชีวิตรอดปากเหยี่ยวปากกามาได้จนทุกวันนี้...จนกว่าจะสิ้นสังขาร

“สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ” พระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบจึงเป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตายได้จริง ๆ ดังนี้

“มนุษย์นั้นฉลาดนัก ถ้าสอนให้ดีได้ ก็จะเป็นคนที่ดี ดีเลิศ การสอนมนุษย์ให้ดีนั้น สอนยากเป็นที่สุด ไม่มีอะไรยากไปกว่านี้” ท่านอาจารย์พระมหาบัวเคยปรารภให้ฟัง แต่ท่านก็สอนของท่านได้เรื่อยมา สอนไม่หยุด คำถามต่างๆ ที่ป้อนเข้าไปพรูพรั่งเหมือนกระสุนปืนระดมยิงเข้าใส่ท่าน แต่ท่านอาจารย์ไม่เคยสะดุ้งสะเทือน ไม่มีหวาดหวั่น มั่นคงแน่วแน่เด็ดขาดกับปัญหาทุกประเภททุกกิเลสทุกประการของทุกคนที่แสดงกันเข้ามา ดังคำถามสารพัดที่ได้ถอดออกมาจากเทปเป็นส่วนหนึ่งดังนี้

“กระผมมาขอความกรุณาให้ท่านอาจารย์อธิบายเรื่องการทำสมาธิว่า ทำอย่างไรจึงจะถูกกับจริตนิสัยเพื่อจะให้เกิดผลโดยรวดเร็ว”

“ก็ขึ้นอยู่กับการกำหนดจิตว่า ภาวนาอย่างไหนจิตจะสงบโปร่งสบาย มันก็เหมือนกับโรคแต่ละโรคว่ามันจะถูกกับยาอย่างไหน ยาทั้งหมดแก้โรคทั้งนั้น แต่ว่ามันแก้คนละประเภทกัน” ท่านตอบช้าๆ

“บางคนก็ยุบหนอพองหนอ บางคนก็พุทโธ” ผู้ถามถามต่อ ท่านตอบว่า

“อะไรก็ตาม ทำได้ทั้งนั้น”

“สมถภาวนา กับ สมถกรรมฐาน เหมือนกันไหมครับ?”

สมถะหมายถึงความสงบ วิปัสสนา หมายถึงปัญญา นี่เรียกว่า “สมถะ–วิปัสสนา” เช่นบอกว่า “นั่งวิปัสสนา” อย่างนี้ก็ฟังกันออกเข้าใจได้ แต่ถ้าจะให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายที่แท้จริงแล้ว นั่งวิปัสสนาก็คือว่า ผู้ที่จะมาทางด้านปัญญา นั่งสมถะนี่ไม่มีใครพูดกันหรอก”

“นั่งสมถะคือ นั่งเฉยๆ หรือครับ” ผู้ศึกษาธรรมหน้าใหม่ถามขึ้น ท่านอาจารย์อธิบายว่า

“นั่งสมถะก็นั่งเพื่อความสงบ ภาวนา พุทโธ – พุทโธ นี่เป็นสมถะ เพื่อให้จิตสงบ เรียกว่า สมถะ วิปัสสนานั้นหมายถึงความพิจารณาด้านปัญญา เพื่อแยกธาตุ แยกขันธ์ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ความแตกสลาย ให้ปัญญาได้เห็นชัด พิจารณาให้เห็นชัดตามความเป็นจริงแล้วมันจะแก่กล้าขึ้น” “สำหรับคนธรรมดาอย่างพวกผมนี้ ควรเริ่มจากสมถะก่อนใช่ไหมครับ?”

“ร้อยทั้งร้อย สมถะต้องเป็นพื้นฐานก่อนเสมอ”

“คือต้องมีความสงบก่อน” ผู้ถามย้ำให้แน่ใจ

"ใช่ — ตามธรรมดาของจิตนั้น มันยุ่งตลอดเวลาอยู่แล้ว เราจะต้องตะล่อมจิตเข้าสู่ความสงบ พอจิตได้รับความสงบแล้วก็จะเป็นพลังเหมือนเราชาร์จแบตเตอรี่"

"ผมก็ภาวนามานานแล้วนะครับ แต่ไม่ได้สม่ำเสมอ ทีนี้ควรจะภาวนาไปนานสักแค่ไหน มันถึงจะได้พิจารณาอะไรบ้างอย่างที่ท่านอาจารย์เรียกว่า "วิปัสสนา" คือเกิดความรู้ขึ้นมา?"

"ก็ตั้งแต่เราไม่เคยพิจารณาเลย กี่เดือน กี่วัน กี่ปี ไม่คิดเล่า ทีนี้พอเริ่มภาวนาขึ้นมาจะต้องนานเท่าไรเชียวละ นั่นแน่ะ — มันแพ้เปรียบกันอยู่ตรงนี้แหละนะ ตรงความพยายาม"

"ความจริง — ถ้าทำไปเรื่อย ๆ ทำเสมอ ๆ แล้วจะรู้ขึ้นเองใช่ไหมครับ?"

"จะรู้ได้เองซิ เพราะการทำสิ่งเหล่านี้ทำเพื่อให้รู้ไม่ใช่ทำเพื่อให้หลงนี่ ทำเพื่อให้รู้"

"คือถ้าหากภาวนา พุทโธ อยู่ตลอดเวลา ก็จะได้แค่พุทโธเท่านั้นเอง?" ลูกศิษย์ข้องใจ

"เออ — ให้มันได้แค่พุทโธก็ยังดีนะ เวลาเราภาวนาพุทโธ พุทโธ จิตมันไปยุ่งกับอะไรมากไหมเล่า"

"ไม่ยุ่งครับ มันนิ่งหายไปเลย ทีนี้พอว่าเรารู้ว่า ไอ้เจ้าร่างกายนี้มันต้องแก่ ต้องเจ็บต้องแห้งเหี่ยวไป เมื่อรู้แล้วต่อไปจะเป็นอย่างไร?"

"เวลาที่จิตสงบแล้ว คำว่า "ความรู้" ที่เรารู้ กับคำว่า "พุทโธ" จะเป็นอันเดียวกันใช่ไหม?"

"ใช่ครับ"

"นั่น หลักธรรมดาของมันจะต้องเป็นอย่างนั้น คือคำว่า "พุทโธ" นี่ หากจะเทียบกับภายนอกก็เหมือนกับตามรอยโค เอาโคไปปล่อยไว้ที่จุดใดจุดหนึ่ง เวลาตามไปดักทางโน้นทางนี้ก็ไม่เจอไม่พบ เราก็ต้องตามรอยมันไปจนกระทั่งถึงตัวโค พอถึงตัวโค รอยโคก็หมดปัญหาเลย เพราะเราตามเพื่อเอาตัวโค เราไม่ตามเพื่อเอารอยของมัน ประการหนึ่งรอยกับโค มันอยู่ด้วยกันแล้วใช่ไหม? เมื่อถึงตัวโคแล้วรอยก็หมดปัญหาไป อันคำว่า "พุทโธ" ก็ดี อานาปานสติก็ดี ก็เป็นการตามรอยเพื่อให้ถึง "พุทธะ" อันแท้จริงนั่นเอง เราต้องรู้ว่าพุทโธนี้ก็พาให้ไปถึงตัวจริงของพุทโธเหมือนกัน เราไม่ปล่อยมันก็ถึงตัวโคจนได้ แต่นี่

มันไม่อย่างนั้นซิ พอตามรอยโคไปแล้ว ไปเถลไถลที่นั่นที่นี่อย่างนั้นก็ไม่เจอโค เราพุทโธ พุทโธ คำหนึ่งสองคำแล้วเถลไถล มันก็ไม่ถึงพุทโธ''

''ไม่หรอกครับ ไม่'' ลูกศิษย์ค้านขึ้น

''ไม่ – ไม่ – พูดแต่ไม่ ไม่ยังไง ไหนว่าไปซิ'' ท่านอาจารย์ซักบ้าง

''คือแต่ก่อนนั่งฝึกใหม่ ๆ มันก็เป็น แต่ระยะหลัง ๆ นี่เราพยายามควบคุมพุทโธไว้ได้ อยู่กับพุทโธอยู่กับตัวรู้ครับ แต่ทีนี้ทำอย่างไรจึงจะรู้ว่า เราได้มาถึงตัวโคหรือยัง''

''เอ๊า ถ้ามันอยู่กับที่ไม่ไถลไปไหน มันก็ต้องถึงซิ''

''ไม่ถึงครับ บางทีพุทโธ พุทโธ อยู่ก็หายไปเฉย ๆ เหมือนจะหลับ แต่ผมว่าผมไม่ได้หลับ''

''เวลาภาวนาพุทโธให้ติดต่อกันเรื่อย ๆ พุทโธนั้นก็จะละเอียดลงไป ละเอียดลงไปจนไปกลมกลืนกับความรู้ ความรู้กับพุทโธจะเป็นอันเดียวกัน ทีนี้เราจะพุทโธหรือไม่พุทโธก็ตาม ความรู้นั้นจะแน่วแน่ละเอียดเข้าทุกที'' ท่านอาจารย์อธิบายชี้แจงอย่างชัดเจน

''แล้วเวลาไม่รู้สึกตัวเล่าครับ?''

''ไม่รู้สึกตัวก็ช่างมันเถิด ขอให้มันรู้อยู่กับตัวเอง''

''คือเราควรจะปล่อยไปอย่างนั้นหรืออย่างไรครับ เพราะมันดับไม่ได้ยินอะไร มันนิ่งไปเลย"

''เมื่อมาถึงจุดนี้แล้วนะ เราจะพิจารณาอะไรก็ได้ เราก็พิจารณาต้องพิจารณา ตรงนั้นละ ตรงที่จิตมันอิ่มตัว เราจะพิจารณาอะไรก็ได้สบาย ๆ คือตอนนี้จิตมันอิ่มตัวแล้ว ไม่หิวโหยกับอารมณ์ต่าง ๆ เพราะฉะนั้น สมถะจึงเป็นพื้นฐานของวิปัสสนาได้เป็นอย่างดี เข้าใจหรือยัง เข้าใจไหม?'' ท่านอาจารย์ถามแล้วอธิบายซ้ำอีก

''เมื่อมันสงบแล้ว เราจะพิจารณาอะไรก็ได้ แต่ถ้าหากว่ามันสงบแล้วเราจะพิจารณาอะไรมันเหมือนกับจะไปกวนความสงบนั้น ไม่อยากจะพิจารณา อันนั้นก็ต้องรอไว้ก่อน ให้อยู่สงบสบาย ๆ นะ พอมันเขยิบออกมาจะเคลื่อนที่ ทีนี้ก็นำพิจารณาได้ พิจารณาในเรื่องอะไรต่าง ๆ''

''อย่างที่ผมทดลองปฏิบัติมีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือจิตอยู่นิ่งรู้สึกสงบและสบายนั่นเป็นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งพอมาถึงจุดนี้แล้วมันเลยไปอีก คือไม่รู้สึกอะไรเลย มันเหมือนกับเราหลับจนกระทั่งระยะหนึ่งจึงรู้สึกตัว แต่มันหายไปช่วงหนึ่งครับ''

“เวลาหายไปแล้วถอนตัวออกมา รู้สึกมีกำลังไหม รู้สึกสบายไหม?” ท่านอาจารย์ถาม

“สบายครับ ท่านอาจารย์”

“ถ้าสบายนั่นเป็นกำลังของจิต ทีนี้พอถอนจากตรงนั้นแล้วให้พิจารณาเรื่องธาตุ เรื่องขันธ์เกี่ยวกับเรื่องปัญญา ก็จะเกิดความรู้ขึ้น” ท่านอาจารย์แนะนำให้อีก

“คือบางทีนั่งแล้วมือมันหายไป” ลูกศิษย์เรียนให้ทราบถึงผลที่ได้รับ

“นั่นมันหายไปจากความรู้สึกต่างหากของจริงมันไม่หาย เช่นเรานั่งอยู่นี้กายเราหายไปเพราะความรู้สึกของเราไม่ได้กังวลกับกาย ความรู้สึกนี้เป็นตัวของมันเองโดยเฉพาะ ไม่ได้มาเกี่ยวกับด้านวัตถุ เพราะฉะนั้น วัตถุอะไรต่าง ๆ มันจึงหายเงียบไป บางครั้งในการพิจารณาด้านปัญญาก็เหมือนกัน อย่าว่าแต่ทางด้านสมถะอันเป็นความสงบ เราพิจารณาเรื่องกายของเรา พิจารณาไป พิจารณาไป ร่างกายก็หายอีกเหมือนกันทั้ง ๆ ที่เราพิจารณากายอยู่นั่นแล้ว มันจะเป็นกายวิภาคอันหนึ่ง มันเป็นอารมณ์อันหนึ่ง ส่วนกายหยาบ ๆ นี้มันจะเบาไป เบาไป หายเงียบไป มันเพลินไปกับอารมณ์ที่พิจารณา” ท่านอาจารย์กรุณาอธิบายให้จนชัดแจ๋ว แต่ลูกศิษย์ยังไม่หมดปัญหา

“ผมยังไม่เข้าใจการพิจารณา ว่าพิจารณาอย่างไร”

“เราพิจารณาอย่างนี้ก่อนนะ ในจำพวกกรรมฐาน “กรรม” แปลว่า “งาน” แปลว่าการกระทำ “ฐานะ” แปลว่า “ที่ตั้งของงาน” ที่ทำของงาน” เช่นเราพิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ อันใดก็ตาม รวมกระทั่งทุกอาการสามสิบสอง อันใดที่เหมาะกับจริตของเรา เช่นเราพิจารณาเรื่องหนังเราก็ดูว่า มันเป็นยังไงนะหนังนี่ เราดูตั้งแต่หนังข้างนอก แล้วดูเข้าไปข้างใน พลิกข้างในออกมา ดูข้างนอก ดูซิว่าเป็นอย่างไร นั่นเรียกว่าปัญญานะ จากผิวหนังบาง ๆ ไปแล้วมันเป็นอะไร เป็นอย่างไร หมดทั้งตัวของเรานี่มันเป็นอย่างไร แน่ จะเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วสภาพทั้งหมดนี้ต้องแปรไป พิจารณาไป ตรองไป ตรองไป จิตก็จะเพลิดเพลินไป ทีนี้มันก็ชัดลงไป ชัดลงไป จิตก็จะเบาขึ้น เบาขึ้น ตามลำดับ นี่คือเรื่องของปัญญา ตรงนี้เรียกว่าเกิดปัญญา การพิจารณาเพื่อให้เกิดปัญญาจะเป็นอย่างนี้”

“เช่นนี้หรือครับเป็นทางไปสู่วิปัสสนากรรมฐาน”

“เดี๋ยวนี้เราก็เริ่มแล้วนี้ พอเริ่มพิจารณาออกด้านปัญญาก็เรียกว่า เริ่มวิปัสสนา”

“มีอีกจุดหนึ่งครับท่านอาจารย์ พอพิจารณาไปแล้วก็ได้รับความสว่างเป็นดวงแก้ว มีสีสันสารพัดปรากฏขึ้น และเราสามารถบังคับความสว่างดวงนั้นให้เลื่อนไปตามจุดต่าง ๆ ของร่างกายได้ นี้คืออะไร?”

“จะคืออะไร หรือเรียกว่าอะไรก็ตาม พูดง่าย ๆ ก็คือ “ความสว่างที่เกิดขึ้นจากการภาวนา” ถ้าจะพูดมากก็จะฟั่นเฝือกันมากไป ไม่อยากให้เลอะ” ท่านอาจารย์พยายามมิให้เราติดอยู่กับสิ่งที่เห็น

“แต่มันก็ไม่ได้เห็นทุกครั้งไปนะครับ”

“นั่นแหละ มันจะเป็นทุกครั้งหรือครั้งใดก็ตาม ให้เข้าใจไว้ว่ามันเป็นอย่างนี้ได้ และมันจะเป็นอย่างอื่นได้ แล้วมันจะเป็นแปลกประหลาดยิ่งไปกว่านี้ก็ได้ ตามแต่กรณีที่มันควรจะเป็นได้ เพราะการภาวนาเป็นเรื่องของจิตกับธรรมโดยเฉพาะ เราจะเอาสิ่งภายนอกไปพิสูจน์มันก็ไม่ได้ความ เป็นเรื่องเฉพาะของผู้ภาวนาเท่านั้นจะรู้เรื่องเหล่านี้ได้ดี”

“ทีนี้พวกเราที่ภาวนาอยู่ด้วยกันนี่แหละ นั่ง ๆ ไป เกิดเห็นนั่นเห็นนี่ เห็นเหมือน ๆ กัน เห็นตรงกัน ตอนหลัง ๆ นี่ก็ตั้งจิตว่าไม่อยากเห็นอยากให้ผ่านจุดนี้ไป ไม่ต้องการให้ภาพต่าง ๆ มารบกวนความสงบจะทำอย่างไร?”

“สมมุติว่ เราเห็นอะไร ๆ นะ ธรรมดาสิ่งเหล่านี้จะปรากฏอยู่ภายนอก ทีนี้พอเราพลิกย้อนจิตเข้ามาปั๊บ สิ่งนั้นก็จะหายไป เพราะมันเป็นกระแสจิตออกไปนี่” ท่านอาจารย์อธิบาย

“กระแสจิต?” ลูกศิษย์ทวนคำงง ๆ

“ใช่ เป็นกระแสของจิตออกไปเท่านั้นเอง พอย้อนจิตเข้ามาก็ไม่มีอะไร บอกแล้วยังไง” ท่านย้ำ

“แสดงว่าจิตของเราตอนนี้ ไม่ได้อยู่กับพุทโธแล้วใช่ไหมครับ?”

“อยู่ก็อยู่หรอก จะว่าไม่อยู่กับพุทโธก็ไม่ใช่ มันส่งกระแสออกไป เปรียบเหมือนไฟฉายที่ฉายไปนี่แหละ จะว่าความสว่างไม่อยู่กับไฟฉายก็ไม่ใช่ แต่มันไปเห็นแสงสว่างที่ตรงนั้น ๆ มันกระจายกระแสของมันออกไป อันนี้ถ้าหากว่าจิตไม่มีความชำนาญ มันจะไม่รู้สึกตรงนั้น โน่นไปรู้สึกตรงโน้น แล้วมันก็ไปกระเทือนตรงโน้นนะ ถ้าหากจิตมันมีความรอบคอบรอบตัวแล้วนะ มันจะรู้ทางโน้นด้วยทางนี้ด้วย มันไม่หลงหรอก หลายชั้นหน่อยนะ เพราะฉะนั้นการพูดเรื่องธรรมะจึงต้องระวัง ระวังยังไง? สำหรับผู้ฟังที่อาจจะไม่เคยฝึก

ก็มี ในธรรมะนั้นมีขั้นต่างกัน จึงต้องพูดให้ฟังเฉพาะ ๆ เข้าใจไหม ที่พูดนี่น่ะ?'' ท่านอาจารย์หันมาถามตรงตัวผู้เขียน

''เข้าใจค่ะ คือเมื่อปฏิบัติแล้ว ผู้ปฏิบัติจะรู้ได้ด้วยตนเอง'' ผู้เขียนกราบเรียนเพื่อสรุป

''ใช่ จะไปพูดสุ่มสี่สุ่มห้าไม่ได้ ผู้ฟังอาจจะฟั่นเฝือไปเลยไม่เกิดประโยชน์ จึงพูดให้ฟังเฉพาะจุดให้ผู้นั้นเท่าที่จำเป็นควรจะได้รับ''

''หมายความว่า เมื่อภาวนาจนจิตสงบนิ่งแล้ว จึงพิจารณาใช่ไหมครับ จะภาวนาอยู่เฉย ๆ ไม่ได้"

''นั่น — ต้องพิจารณา เพราะสมถะ คือความสงบเป็นเพียงพื้นฐาน เป็นเพียงกำลังเท่านั้นนะ ที่จะกระจายออกไปเป็นความรู้แจ้งแทงทะลุไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งฆ่ากิเลส ถอดถอนกิเลสได้โดยลำดับ จนกระทั่งกิเลสหมดไป ทั้งหมดนี้จะเป็นไปได้ด้วยปัญญาเท่านั้น สมถะนั้นไม่มีทางจะถอดถอนกิเลสได้เลย''

''ถ้าเผื่อไม่พิจารณา ก็ได้เพียงสมถะเท่านั้น ก็แค่ภาวนาเท่านั้นหรือครับ'' ลูกศิษย์ยังไม่สิ้นสงสัย

''เท่านั้น สมถะมีเท่านั้น''

''งั้นทุกวันนี้ ผมก็มีแค่นี้ แย่จริง ๆ นอกนั้นไม่เห็นมันไปไหนซักที'' ผู้พูดกราบเรียนแล้วหัวเราะขัน ๆ ในการปฏิบัติอันไม่เอาไหนของตนเอง ท่านอาจารย์ถามขึ้นว่า

''ทำไมเรื่องนี้ก็เขียนไว้แล้วในหนังสือว่าให้ทำอย่างไร ที่เขียนนั่นแหละเป็นการยืนยันหัวชนฝาเชียวนะหัวชนกำแพงด้วย''

''แต่ไม่เหมือนกับที่ได้มากราบเรียนถามท่านอาจารย์เอง ว่าขณะนี้เราไปได้แค่นี้แล้ว มีความสงสัยว่า จะไปตรงไหนต่อไปอีก ก็ต้องวิ่งมากราบเรียนถามครูอาจารย์ว่าจะทำอย่างไรต่อไปดี''

''นั่นแหละให้พิจารณาอย่างนั้น เมื่อจิตสงบแล้วให้ออกทางด้านปัญญามันจึงจะกระจายออกไป ความรู้มันจะกระจายออก ทีนี้จิตใจของเรามันจะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยนะ ภายในความรู้สึกนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามอัตราความรู้ที่พิจารณาไปแล้ว แยบคายออกไปเรื่อย ๆ คล่องตัวไปเรื่อย มันไม่เป็นเหมือนสมถะนี่นะ ทีนี้ต่อจากนั้นไป ถ้ามันไม่รอบตัวหรือไม่มีผู้แนะนำไว้ก่อน จะมาตำหนิว่าสมาธินี่จะมานอนตายจะได้เรื่องอะไร มันจะต้องออกไปทางด้านปัญญาต่างหากนั่นน่ะ ความจริงสมาธิมีประโยชน์อันหนึ่ง เข้าใจไหมล่ะ

ปัญญาก็เป็นประโยชน์อันหนึ่ง จึงอยากให้ประโยชน์ทั้งสองอย่างนี้มารวมกัน'' ท่านอาจารย์กรุณาแยกให้เห็น

''ทีนี้การพิจารณาก็ต้องใช้ขันธ์ใช่ไหมครับ''

''ขันธ์อะไรก็ได้ ทั้งนอกทั้งในก็ได้ ถ้าเราพิจารณาเพื่อถอดถอนนะ ถ้าหากว่าจะเป็นไปเพื่อกิเลสแล้ว ข้างในมันก็เป็นกิเลส ข้างนอกมันก็เป็นกิเลส เข้าใจไหม?''

''ครับผม''

''อย่างเช่นพระพุทธเจ้าท่านทรงสอนให้ไปเยี่ยมป่าช้า คือเรายังไม่รู้จักอะไร ท่านให้ไปเยี่ยมป่าช้าก่อน ให้ไปเห็นคนตายเก่าตายใหม่ ในสมัยพุทธกาลไม่ได้เผา ฝังกัน ชิ้นส่วนต่าง ๆ มันเหมือนผักปลา ท่านสอนให้พระไปเยี่ยมป่าช้า และพระองค์ก็จะสอนด้วยนะว่าอย่าเข้าใต้ลมให้เข้าเหนือลม ผู้ที่ยังไม่เคยพบ ไม่ชำนาญ อย่าด่วนไปดูศพตายใหม่ ๆ ให้ไปดูศพตายเก่าเสียก่อน จนกระทั่งเข้าใจขึ้นเป็นลำดับ สติปัญญาแก่กล้าขึ้นเป็นลำดับแล้ว จะไปศพไหนก็ไปเลยละทีนี้ พอจับหลักอันนี้ได้การแยกธาตุขันธ์มันก็หมดปัญหาไป พอรู้หลักแล้ว อันนี้อันนั้นมันก็เหมือนกัน ทีนี้ก็เอานี่เอาตัวเองเป็นสนาม เป็นป่าช้าเลยนั่น นี่แหละที่เรียกว่าพิจารณาภายนอกก็ได้ ภายในก็ได้ คืออย่างนี้

''พอเป็นเช่นนี้แล้ว มันก็เกิดความรู้ว่า นั่นก็ไม่ดี นี่ก็ไม่ดี เกิดสลดสังเวช'' ศิษย์กราบเรียน

''นั่นแหละสลดสังเวชด้วยการพิจารณาอย่างนั้นนะ ก็จะรู้จักปล่อยวาง จิตของเราก็จะเบาเข้า ๆ โดยลำดับ''

''แต่ผมไปเห็นอีกอย่างหนึ่งท่านอาจารย์ครับ ตอนที่บวชอยู่อุปัชฌาย์ท่านก็สอนให้พิจารณาเกสา โลมา อะไรพรรค์นี้ ท่านสอนผมก็เชื่อและเห็นจริงอย่างท่านว่า คือว่า ผมคนเรามันก็ยาว มันก็ร่วงหงอก ร่างกายเนื้อหนังมันสกปรกโสโครกต้องชะล้าง รู้ครับแล้วก็เชื่อ แต่เมื่อมาคิดดู มันก็เท่านั้นแหละ เราเชื่อเราไม่ได้หลงในร่างกายเนื้อหนังว่าเป็นของดี แต่มันกลับไปเห็นอีกอย่างหนึ่งว่า มันเป็นธรรมดาโลก ในเมื่อคนเรามีร่างกาย มันก็ต้องมีเน่าเปื่อยไป มันไปนึกติดอยู่เพียงเท่านี้ ไม่เห็นว่ามีอะไรลึกซึ้งออกไป'' ลูกศิษย์ข้องใจไม่หาย ท่านอาจารย์ถามว่า

''มันเป็นธรรมดาจริงหรือ? ที่ฟังมามันเป็นธรรมดาของกิเลสต่างหากนี่ มันไม่ได้เป็นธรรมดาของปัญญาที่หยั่งทราบได้จริง ๆ เมื่อรู้เช่นนี้แล้วมันก็ไปติดอยู่ตรงนี้''

‘‘ไม่ครับ ไม่ติดครับ’’ ผู้เป็นศิษย์ยืนยันคัดค้านโดยไม่รู้ว่าตัวเองติดขัดทางตันหาทางออกไม่ได้

‘‘ติดซิ นี่เรียกว่าติดละ มันติดอยู่ตรงนั้น ถ้าเป็นเรื่องธรรมดาของปัญญาจริง ๆ แล้วมันไม่ติดอยู่แค่นั้น มันจะถอนตัวเข้ามา – ถอนตัวเข้ามา อย่าว่าแต่รูปหยาบ ๆ นี้เลย แม้เวทนา ความทุกข์ ความสุข สรรเสริญ สัญญา ความจำมั่นหมาย มันก็จะรอบรู้เข้าโดยลำดับละเอียดลออเข้า ปล่อยเข้าโดยลำดับ จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลืออยู่ภายในใจเลย นั่นจึงเรียกว่าปัญญาแท้ ปัญญากิเลสหลอกเอาก็มี โอ๊ย! มากมายอย่างนั้นละ อย่างนี้ละกิเลสมันพูด มันบอกเราง่าย ๆ ว่ารู้ไปมันก็เท่านั้นแหละ เป็นธรรมดาไม่ลึกซึ้งอะไร...นอนเสียดีกว่านั่นน่ะ เห็นไหม แล้วก็หันไปหาหมอน ฟังดูเท่านี้ก็รู้ว่ามีเพลงกิเลสกล่อมเราอยู่กล่อมคนให้ขี้เกียจ เรื่องของกิเลสมันแหลมคมขนาดไหน มันกล่อมให้นอนน่ะ เห็นไหมเล่า?’’ ท่านอาจารย์ดุลูกศิษย์ ทุกคนหัวเราะ ใครคนหนึ่งเอ่ยขึ้นขัน ๆ

‘‘เลยกลายเป็น พุทโธครอก – พุทโธครอก แสดงว่าเรายังไม่ลึกซึ้ง’’ ท่านอาจารย์หัวเราะสำทับเอาว่า

‘‘เฮ่ย มันจะไปลึกซึ้งอะไร้ ลึกซึ้งไปทางนอนนี่หว่า นอนเสียดีกว่า อะไร ๆ มันก็เป็นธรรมดานอนดีกว่า ฟังดูซิ เรื่องของกิเลสมันจึงต้องแยกออกมา นี้ไม่ได้คุยหรอกนะ เพราะเราก็เคยซัดกับกิเลสมาแทบเป็นแทบตายแล้วนี่ ปัญญาของกิเลสมันแหลมคมใช่เล่นเมื่อไรอย่างที่ว่ามานี้ เป็นกลมารยาของกิเลสมันหลอกเอาน่ะ

‘‘แต่ผมเองก็ไม่ได้หลงนะครับ รู้ว่ามันไม่ดี’’

‘‘มันว่ามันไม่หลง ตัวกิเลสบอกว่าไม่ได้หลงนะ แต่ธรรมชาติของเรานั้นมันหลงกิเลสมันหลอกว่าเราไม่ได้หลง ถ้ารู้จริง ๆ แล้ว มันจะรู้เรื่องของความสำคัญอันนี้’’ ท่านเน้นประโยคนี้

‘‘คือผมไม่ได้กลัวว่า มันจะป่วยจะตายอะไรเลย’’

‘‘เออ ถ้ามันปล่อยวางได้จริง ๆ ไม่กลัวจริง ๆ มันก็ถูกนะ เพราะธรรมะนี้สอนเพื่อความถูกความจริง ไม่ได้สอนเพื่อปลอม กิเลสต่างหากเล่าที่เป็นของปลอม เพราะฉะนั้นจึงแก้สิ่งที่ปลอมนี้ออกให้หมดเหลือแต่ความจริงเท่านั้น เมื่อเหลือแต่ความจริง ต่างคนต่างจริงแล้วไม่มีผิดทาง ไม่รัก ไม่ชัง ไม่เกลียด ไม่โกรธ...’’

‘‘แต่เรื่องโกรธนี่ยังมีครับ’’ ลูกศิษย์กราบเรียนขัดขึ้น ท่านอาจารย์หัวเราะชี้หน้าบอกว่า

"นั่น! เห็นไหม?" พอจี้เข้าไปตรงจุดนั้นมันก็ติดอยู่แล้ว นั่นก็ตรงนั้นละมันปลอม เห็นหรือยัง ถ้าต่างคนต่างจริงแล้วมันไม่กระเทือนกันหรอกนะ อะไรก็ตาม มันก็เข้าใจ เข้าใจหมด ต่างคนต่างจริงหมดมันก็ไม่กระเทือนกัน ถ้ายังกระเทือนถึงกันนี่ มันก็เกิดเรื่องกันได้ใช่ไหมล่ะ นั่นแสดงว่าจิตมันยังไม่รอบ"

ทุกคนนิ่งฟังแล้วต่างก็ยอมรับเพราะเห็นจริงตามที่ท่านอาจารย์ว่า จิตของเราแต่ละคนขาดความรอบคอบ รอบรู้ จึงมีกิเลสคลุกเคล้ารบกวนอยู่เสมอ เพราะเราไม่รู้จักใช้สติพิจารณานี่เอง

"อยากจะกราบเรียนถามอีกข้อหนึ่ง แต่อาจจะเป็นคำถามที่โง่ๆ เพราะอาจจะเป็นการไปยุ่งกับเรื่องคนอื่น แต่ถ้าไม่ถามก็ไม่รู้" ผู้เขียนกราบเรียน จึงโดนท่านดุเหมือนรำคาญ

"ฮื้อ โง่หรือฉลาดก็ถามมาเถอะ พูดมาเถอะฟังได้ทั้งนั้นแหละ ใครมันก็เคยโง่มาด้วยกันทั้งนั้นแหละ"

"คืออย่างนี้ค่ะ เทพต่างๆ ในชั้นพรหมหรือชั้นไหนๆ ก็ตามทำไม เพราะเหตุใดท่านยังติดข้องอยู่กับความรัก ความอยาก ความยินดีหรือ ท่านจึงต้องไปเกิดเป็นเทพในชั้นนั้นๆ ต่างๆ กันไป ทำไมท่านก็มีความรู้มากมายจึงไม่ปฏิบัติเพื่อบรรลุให้ถึงที่สุดแห่งการปฏิบัติ" ท่านอาจารย์อธิบายว่า

"ก็วิบากนั่นแหละ วิบากของท่านแต่ละบุคคลแต่ละสัตว์ ซึ่งควรจะอยู่ในชั้นใด ภูมิใด กำเนิดใด ก็ต้องไปอยู่ตามอำนาจของวิบาก วิบากดีชั่ว มีความหนักเบาต่างกัน มากน้อยเพียงใดก็ต้องเป็นไปตามนั้น วิบากนี้อยู่กับจิต ถึงท่านเหล่านั้นจะยังไม่อยากไปเกิดก็ตาม อยากจะอยู่อย่างนั้นๆ แต่เมื่อกำลังของตัวเองเป็นได้แค่นั้นก็จำเป็นจะต้องไปเกิด สิ่งที่ชั่วช้าลามกเราไม่ต้องการ แต่มันก็เจอจนได้ แน่ะมันก็มี เพราะมันสบเหมาะกันพอดีกับตรงนั้น กำลังของเราไม่พอ"

"ถ้าตัดสิ่งเหล่านี้ออกไปได้ ก็จะถึงแดนสงบ ถือพระนิพพานแน่นอนใช่ไหมคะ?" ผู้เขียนถามประสาโง่

"จะถึงหรือไม่ก็ตาม ขอให้มันขาดออกไปจากใจเถิดน่ะ นี่พูดกันตรงๆ เลยนะ นิพพานที่เคยอยากมาเป็นหมื่นกัปนับไม่ถ้วนนั้น พอลงมันอิ่มตัวแล้ว นิพพานก็ไม่อยาก เหมือนกับเรื่องรับประทานนี่แหละ เวลาที่เราหิวมากๆ อะไรๆ อร่อยหมด แม้แต่ใบไม้แห้งก็อาจเห็นว่าเป็นผักได้ใช่ไหมล่ะ พอรับทานอิ่มเต็มที่แล้ว อะไรมันก็ไม่อยาก นั่นละ

ขอให้จิตมันพอตัวเถิดน่ะ เรื่องนิพพานที่มันเคยอยากมาแทบเป็นแทบตาย มันก็ไม่อยากเหมือนกัน เพราะอะไรถึงไม่อยาก? ความอยากมันกวนนะ แต่ความพอตัวมันกวนเมื่อไรล่ะ นิพพานไม่ได้สอนให้รบกวนตัวเองนี่ เข้าใจไหมว่าความอยากน่ะมันกวน?'' ท่านอธิบายแล้วถาม

''เข้าใจแล้วค่ะ จากการอ่านได้พบว่า เทพชั้นสูงไหน ๆ ก็ตามท่านมีบารมีสูงส่ง เหตุใดจึงไม่เร่งบำเพ็ญเพียรภาวนาธรรม เพื่อไปสู่ความสุขสงบที่ดีกว่า ท่านเหล่านั้นยังติดข้องกับอะไรหรือ?''

''ก็นั่นแหละ ยังติดอยู่ อย่าว่าแต่เทพที่เราไม่เห็นเลยนะ ทีนี้หันมาดูตัวเราเองมองด้วยนัยน์ตาของเราเอง เห็นกันอยู่ชัด ๆ มันติดอยู่ด้วยกันทั้งนั้น มันถึงไปไม่ได้ อย่างเรานั่น ดูซิมันติดอะไรเราก็ฟาดมันลงไปตรงนั้น ฟาดลงไปซิ'' ท่านอาจารย์สอนให้ดูตัวเองอีกครั้ง

''ทราบแล้วค่ะท่านอาจารย์ ตัวเรานั้นรู้แล้วว่าติดอะไร''

''รู้แล้วก็ละเสียซิ มันยังไม่ละนี่นะ''

''ก็มาสงสัยว่า คนอย่างเรานี่จะไปเกิดเป็นอะไรได้ ก็ว่าปฏิบัติดีมาตลอด แต่เทพทั้งหลายท่านมีบารมีสูงก็ยังติดอยู่ตั้งเยอะ ปัญหาอยู่ตรงนี้ว่าติดอะไรหนอ อะไรเป็นสาเหตุสำคัญให้ติด'' ท่านอาจารย์สอนซ้ำอีก

''เราก็พยายามทำให้เลยชั้นเทพขึ้นไปซิ ถ้างั้นเราก็ไม่ดีกว่าเทพไปได้ คนอื่นจะติดอย่างไรไม่สำคัญเท่าเราติด เมื่อติด เราต้องละ ผลจะเป็นของเราใช่ไหม? อันนั้นมันเป็นผลของเขาต่างหาก ผลของคนนั้น - คนนั้น ของสัตว์ตัวนั้น – ตัวนั้น...''

''หมายความว่า เทพทั้งหลายท่านยังละได้ไม่หมดใช่ไหมครับ''

''ก็นั่นแล้ว เท่านั้นเอง จะไปพูดอะไรมากนักวะ หือ เรื่องอะไรจะไปวินิจฉัยคนอื่น? ท่านถาม

''ไม่ได้วินิจฉัยหรอกค่ะ เพียงแต่อ่านเจอแล้วมันสงสัยข้องใจ ก็มากราบเรียนถามท่านอาจารย์''

''พอละได้หมดแล้วนะ จะไปสู่นิพพานหรือไม่ไปนิพพานก็ไม่คิดให้เสียเวลาหรอก'' ท่านสอนศิษย์

''อ่านพบว่าต้องได้ญาณสี่ ญาณอะไรต่าง ๆ พวกนี้แหละค่ะ ทำให้สงสัย''

“อย่าไปวินิจฉัยให้มันมากญาณนั้นญาณนี้อะไรยุ่งนัก!” ทุกคนหัวเราะที่โดนท่านดุ ท่านสอนต่อไปว่า

“ยิ่งรู้มาก ยิ่งสงสัยมาก ยิ่งยุ่งมาก มีปัญหาไม่รู้จักคิด เห็นไหม เด็ก ๆ น่ะถ้าเราไปยื่นขนมให้ อันไหนถูกกับลิ้นของเด็กนะ มันหวานนี่ กร๊อบ ๆ ๆ เรียบวุธเลย มันไม่จำเป็นต้องมาถามว่า ขนมนี่เป็นอย่างไร ชื่ออะไร มาจากโรงงานไหน มันไม่ถามให้เสียเวลาหรอก ก็เหมือนกัน สิ่งที่ประกาศให้เด็กรู้มันมีอยู่ ชิวหาประสาทสิ่งที่รับกันมีอยู่ อันนี้จิตกับธรรมเป็นสิ่งที่รับกันได้ถนัด มันมีอะไรยิ่งไปกว่าธรรมะให้นึกไปเถอะ จะอยู่ไหน พรหมโลกที่ไหน สวรรค์อยู่ที่ไหน นิพพานอยู่ที่ไหน ไม่ต้องถามหรอกน่า ถามไปทำไมมันรู้เองสิ่งที่จะต้องทำให้มันเป็นไปอย่างนั้น ๆ ไม่ทำ ฮิ? ไม่ได้เรื่องนะเราน่ะ” ลูกศิษย์ก้มลงกราบรับคำสอนอันประเสริฐของท่านไว้จำใส่สมอง พอเงยหน้าขึ้นก็ตั้งปัญหาถามใหม่ไม่ยอมหยุด

“มีอีกอย่างหนึ่งค่ะ เมื่อวันวิสาขบูชาที่ผ่านมาแล้วไปเจอเข้าแล้ว ก็มานั่งเถียงกันว่าขณะนี้ภิกษุณีไม่มีแล้ว เพราะไม่มีอุปัชฌาย์ที่จะบวชให้ ข้อนี้เป็นอย่างไรคะท่านอาจารย์”

“ไม่ตอบ ขี้เกียจตอบ เสียเวลามาถามอะไรภิกษุณีสุเนอโน่นแน่ะ” ท่านอาจารย์หันไปอีกทางหนึ่ง

“ก็ไปเจอเข้าแล้วมันสงสัย” ลูกศิษย์กราบเรียนเสียงอ่อย ๆ แต่ท่านอาจารย์ดุทันที

“สงสัยอีกละ แล้วไปยุ่งกับเขาทำไม เขาก็เป็นเขา เราก็เป็นเราต่างหากนี่นะ”

“ไม่ได้ยุ่งค่ะ” ผู้เขียนกราบเรียน

“เฮ่ยนี่ละยุ่งละ หาเรื่อง!” ท่านดุ แต่ลูกศิษย์ไม่ยอมลดละ

“ก็มันสงสัยว่า เอ–ในพระพุทธศาสนาของเรานี้ ภิกษุณีไม่มีแล้ว ขอความกรุณาท่านอาจารย์อธิบายให้ฟังว่า ภิกษุณีเกิดขึ้นและหมดไปได้อย่างไร แม้จะเคยเรียนมาแล้วแต่จำไม่ได้ เดี๋ยวนี้มันเป็นไปไม่ได้แล้วใช่ไหมครับ?” ท่านอาจารย์ฟังแล้วก็ถอนใจอธิบายสั้น ๆ

“ก็ตามหลักของพระพุทธเจ้า มันเป็นไปไม่ได้แล้วจะว่ายังไงหา? ภิกษุณีที่จะบวชจะต้องมีอุปัชฌาย์ถึงสอง บวชทางฝ่ายภิกษุณีที่เป็นอุปัชฌาย์แล้วจะต้องให้พระท่านเป็นอุปัชฌาย์จริง ๆ อีก เป็นอุภโตสงฆ์ บวชถึงสองครั้งโน่น–จะว่าไง?” ท่านกรุณาตอบทั้งที่รำคาญ

“ครับผม ผมน่ะจำไม่ได้ถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ รู้แต่ว่าขณะนี้ไม่มีแล้ว

“ก็ใครเขาจะว่ายังไงก็ให้ว่าไปซี้ แบบแผนตำรับตำรามีอยู่ให้เขาโกหกได้อย่างไรเล่า เราเป็นชาวพุทธเพื่อความฉลาด พุทธะแปลว่าอะไร? แปลว่า ฉลาด นี่เห็นอะไรเข้าก็หลง สิ่งโน้นก็หลง นี้ก็หลง หลงไปหมด”

“ไม่ได้หลง แต่สงสัย” ลูกศิษย์กราบเรียน

“ยังงี้มันก็น่าหลอกนะ ไปที่ไหนเห็นอะไรก็หลงไปเรื่อยๆ อย่างนี้ ก็น่าให้เขาหลอก” ท่านบ่น

“เปล่า ไม่ได้หลงครับผม” ลูกศิษย์แย้งขึ้น ท่านอาจารย์จึงดุทันที

“ไม่หลงแล้วเอามายุ่งทำไม เสียเวลาไปทำไมกับเรื่องอย่างนี้ฮึ?”

“ก็ไม่เข้าใจว่า สิ่งที่เขาทำกันคืออะไร?” พวกเรากราบเรียนท่าน

“นั่นแหละไอ้ตัวไม่เข้าใจนั่นแหละ อะไรก็ไม่รู้ไปยุ่งอะไรกับเรื่องของเขา”

“แปลกใจครับ ว่าบ้านเมืองเราเป็นกันไปได้ถึงเพียงนี้ ไปปักกลดกันกลางเมืองเอิกเกริก ทั้งที่ข้อวัตรปฏิบัติมีอยู่ว่า ธุดงควัตรคืออะไร มันเหมือนอะไรก็ไม่รู้” ลูกศิษย์บ่นให้ท่านฟัง

“เราก็อย่าไปปักกับเขาซี อย่าไปยุ่งกับเขา”

“ก็ไม่ได้ยุ่งหรอกค่ะ แต่พอสงสัยก็วิ่งมากราบเรียนถามครูอาจารย์ของเรา ว่าสิ่งที่เห็นคืออะไร ผิดหรือถูก” ท่านอาจารย์ฟังผู้เขียนกราบเรียนแล้วอธิบายช้าๆ ว่า

“หลักธรรมของพระพุทธเจ้ามีอยู่ พระวินัยปิฎกก็มี พระสุตตันตปิฎกก็มี พระอภิธรรมปิฎกก็มี นั้นยืนยันรับรองในการประพฤติปฏิบัติ ตลอดไปจนถึงเพศภูมิของพระ ของชี ของภิกษุณีอะไรก็แล้วแต่ ดูตามนั้นก็จะเข้าใจได้แล้ว เราจะไปหาอะไรยิ่งไปกว่านั้นเล่า เรื่องบ้าของคนมีขอบเขตเมื่อไร เอาสิ่งที่มันมีขอบเขตมายืนยันกันตรงนั้นเข้าใจไหม?”

“ผมไม่เชื่อไม่เห็นด้วยเลยในสิ่งที่เขาทำกัน สงสัยว่า ทำไมเขาไม่ปฏิบัติตามขอบเขตที่มีอยู่”

“ก็แล้วเรามาถามนี่น่ะ เขาจะเห็นด้วยหรือ?” ท่านอาจารย์ถามบ้าง

“ช่างเขาปะไร นี่เราพูดกันระหว่างท่านอาจารย์กับลูกศิษย์ว่าอะไรเป็นอะไร” คณะศิษย์ตอบ

"เรามาถามอาจารย์ทั้งที่เราไม่เห็นด้วยกับเขา ก็ไม่ควรมาถามขี้เกียจตอบ ถึงจะตอบเขาก็ไม่มาเห็นด้วยกับเรา ใช่ไหมล่ะ?" ท่านอาจารย์ถามให้รู้จักคิด

"มิได้ครับ เราจะได้รู้และจำเอาไว้ ถ้ามีใครมาถามก็จะได้อธิบายให้เขาฟังได้ว่า ครูอาจารย์ท่านสอนมาว่า ในพระวินัยมีแจ้งไว้หมดแล้ว ว่า ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นอย่างไร ต้องปฏิบัติตามนั้น ต้องมีตามนั้น หรือว่าต้องไม่มีตามนั้น ที่มากราบเรียนถามท่านอาจารย์ก็มิใช่ว่าจะไปหลงตามเขา แต่เพราะเห็นว่ามันไม่ถูก ก็มากราบเรียนถามว่านี่มันอะไรกัน" ท่านอาจารย์ฟังแล้วก็หัวเราะในความไม่เข้าท่าของลูกศิษย์ ท่านตอบว่า

"อ้อ เห็นว่าไม่ถูกต้องแล้วยังจะถามเหรอ จึงไม่ตอบ เสียเวลาเปลืองลม ปอดกำลังจะสบายดีก็ต้องพองลมขึ้นมาอีก ไม่เห็นว่าจะเกิดประโยชน์" ทุกคนหัวเราะกราบเรียนซ้ำอีกว่า

"เกิดซิครับ อย่างน้อยก็ให้คนที่ไม่รู้ได้รู้" ท่านอาจารย์เอ็ดขึ้นมาบ้าง

"ก็เหนื่อยนี่หว่า ลมก็หมดไป ที่เหนื่อยก็เหนื่อยไป!" ลูกศิษย์หัวเราะครืน "เรื่องของกิเลสมันเป็นอย่างนี้ละ มีเล่ห์กลมากมายขนาดไหนก็รู้ ๆ กันอยู่" ท่านหันไปฉันน้ำ

"คือใจผมมันยังอดไม่ได้ว่าไม่ใช่เรื่องของเรา เห็นอะไรไม่สมควรก็เดือดร้อนไปหมด"

"มันเป็นเรื่องของคนน่ะ อยากดัง อยากมี" ท่านอาจารย์สอนหัวเราะ ๆ ลูกศิษย์เอ่ยขึ้น

"จริงซินะคะ พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนว่า "ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความอยากใหญ่ (อยากดัง) ธรรมเหล่านั้นมิใช่ของศาสดา" คนขนาดนายพัน นายพล เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ยังหลงไปได้ขนาดนี้ ชาวบ้านอย่างพวกเราเห็นเข้าเลยฝ่อไปหมด"

"จะยศอะไรมันก็ส่วนหนึ่ง" ท่านอาจารย์สอน "ความหลงมันไม่ได้เป็นนายพันนายพลด้วยนี่ ก็หลงกันไปละซี เราไม่ได้ว่าสรณัง คัจฉามิ เรื่อยเปื่อย "ขี้หมูราขี้หมาแห้งสรณัง คัจฉามิ" เราไม่ได้ว่านะ (ทุกคนได้ยินแล้วหัวเราะเห็นด้วยกับท่าน" เราว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ต่างหาก ใครจะเป็นอะไรช่างเขาซิ เราไปเดือดร้อนอะไรกับเขาด้วยล่ะ สรณะของเรามีอยู่แล้วนี่ ถ้าเขามายื้อแย่งสรณะของเราไปค่อยเดือดร้อน ค่อยไปแย่งกลับคืนมาเพราะเราไม่มีสรณะ แต่ที่วิ่งโร่มาหาครูอาจารย์เตรียมจะไปกัดกับเขานี่นา" ท่านดุดักคอ ทุกคนหัวเราะไม่ยั้ง

“ไม่กัดค่ะ รับรองได้ แต่เห็นอะไรมันไม่เข้าท่าเป็นอดไม่ได้ ยังปล่อยวางไม่สำเร็จ”

“ทีตัวของตัวไม่เข้าท่า เจ้าของคนไหนมันอดไม่ได้มีไหม?” ท่านอาจารย์ถาม

“นั่นซิครับ อย่างท่านพูดก็จริง” ลูกศิษย์ยอมรับโดยดี

“ฮื่อ คนอื่นไม่เข้าท่าละอดไม่ได้ ทีตัวเองไม่เข้าท่าทำไมมันอดได้ อยู่ได้สบายวะ? แน่ะ เอาละซิ เอาตรงนี้จะแก้ความไม่เข้าท่าของเจ้าตัวเองได้สบาย ๆ ละ ทีนี้พอแก้ตัวเจ้าของที่มันไม่เข้าท่าได้แล้ว ใครเขาจะไม่เข้าท่าอย่างไรก็ตาม ดูได้หมด ฟังได้หมด สบายหมด เพราะฉะนั้น อย่าไปยุ่งกับเขา เขี้ยวก็ตัดออกเสีย เขี้ยวนั้นมันเป็นเขี้ยวของกิเลส เอาธรรมขึ้นมาใช้แหลมคมเปี๊ยบอยู่ข้างในนี่แล้วไม่กัดถ้าไม่ใช่ตัวจริง ถ้าเป็นตัวจริงเอาให้แหลกทันที กัดปลอม ๆ ไม่กัด เข้าใจไหม? วิ่งมาถามครูบาอาจารย์เพื่อลับเขี้ยวไปกัดกับเขาทำไม ไม่เอา เข้าใจไหมล่ะ?” ท่านอาจารย์ถามแล้วหัวเราะเพราะรู้ทันกิเลสในหัวใจของพวกเราเป็นอย่างดี

“เข้าใจครับผม-เข้าใจค่ะ” ทุกคนตอบรับคำสอน คำสั่งของท่าน

“เข้าใจแล้วก็กลับซิ กลับกันเสียที” ท่านอาจารย์ไล่ให้กลับ เพื่อท่านจะได้มีเวลาปฏิบัติกิจของท่านบ้าง

ในการฝึกปฏิบัติภาวนานั้น ผู้ฝึกทั้งหลายจะได้รับความรู้ทางจิตที่ใหม่และแปลกเพิ่มอยู่เสมอ และคงจะเป็นตัวกิเลสนั่นเองที่ทำให้มีข้อโต้แย้งถกเถียงกันขึ้นในใจของผู้ปฏิบัติ ต่างก็ได้นำปัญหาไปกราบเรียนถามท่านอาจารย์มิได้ขาด ท่านอาจารย์ไม่เคยเหนื่อยหน่ายที่จะตอบคำถามของลูกศิษย์ ไม่ว่าคำถามจะมาในรูปใดลักษณะใด ท่านฟังได้ตอบได้ สอนได้หมด วันหนึ่งลูกศิษย์ช่างสงสัยเดินหน้านิ่วเข้าวัด คลานขึ้นไปกราบเรียนถามท่านอาจารย์พระมหาบัวเป็นการส่วนตัว โดยไปกับผู้ร่วมคณะเพียงสองสามคน มิได้ยกโขยงไปเป็นสิบเหมือนครั้งก่อน ๆ กราบเสร็จลงนั่งเรียบร้อย ท่านอาจารย์มองหน้าถามขึ้นตรงตัวผู้มีปัญหา

“ว่ายังไง วันนี้” ลูกศิษย์ถอนใจเฮือกอย่างหนักใจไม่ค่อยอยากจะบอกจะเล่าให้ใครฟัง เพราะเป็นคำถามที่พบมาเฉพาะตัวและออกจะพิสดาร แต่เห็นว่าเป็นประโยชน์จึงบันทึกไว้ ค่อย ๆ เล่ากราบเรียนให้ท่านอาจารย์ฟังว่า

“ปีนี้ได้พาพวกเพื่อน ๆ ที่กรุงเทพฯ มาทอดกฐินกันที่ขอนแก่นค่ะ เพื่อสร้างวิหารที่วัดป่าคีรีวันที่จะนำอัฐิพระอาจารย์มั่น และพระอาจารย์สิงห์ออกมาไว้ให้ประชาชนได้กราบ

ไหว้บูชา การทอดกฐินปีนี้ได้เงินมาจำนวนหนึ่ง นับว่ามากสำหรับพวกเรา ทุกคนต่างดีใจชื่นใจที่ได้เริ่มวางรากฐานพระวิหารได้แล้ว แต่แล้วอยู่ๆ ก็มาคิดว่า เงินที่ว่าได้มามากนั้น มีของเราอยู่สักกี่บาทกี่สตางค์กัน เกิดสลดใจว่าจะได้บุญอะไรนักหนา ยิ่งคิดก็ยิ่งใจเสีย ความจริงก็ทำบุญทอดกฐินกันมาทุกปีตามวัดต่างๆ ไม่เคยคิดอะไรที่เป็นกิเลสอย่างนี้แม้แต่ครั้งเดียว ความสลดใจนี้เกิดขึ้นแล้วก็ไม่ได้สนใจ คิดเสียว่าตัวเองเป็นคนบุญน้อยจึงทำได้น้อยอะไรอย่างนี้เท่านั้น แล้วก็สวดมนต์ภาวนาทุกเช้าเย็นไปตามปกติทุกวันที่เคยทำ แล้วก็นั่งสมาธิ มีอยู่วันหนึ่งปรากฏเป็นองค์พระอาจารย์มั่นอยู่ตรงหน้าได้ยินท่านสอนชัดเจน จำได้ทุกถ้อยคำไม่มีลืม ท่านสอนว่า

"บุญส่วนตัวของตัวนั้น คือการปฏิบัติภาวนา ทำไมไม่เร่งทำเข้า"

เมื่อถอนสมาธิออกมาแล้วก็แปลกใจค่ะ ท่านอาจารย์คะ แปลกใจว่าพระอาจารย์มั่นท่านกรุณามาสอนจริงๆ หรือ เรามีบุญถึงเพียงนั้นเชียวหรือ เราคิดไปเองหรือ จะว่าคิดไปเองก็คงไม่ใช่ เพราะรู้ว่าลำพังตัวเองไม่มีสติปัญญาจะสั่งสอนตัวเองได้ด้วยถ้อยคำอันมีคุณค่าถึงเพียงนั้น ดิฉันเป็นคนที่ไม่มีปัญญา มีแต่ปัญหา พอดีมีธุระขึ้นไปสกลนคร แวะเข้าไปกราบเรียนถามท่านอาจารย์แบน ท่านก็บอกว่า นั่นแหละท่านอาจารย์ใหญ่มาสอนให้ดิฉันเร่งการปฏิบัติให้มากขึ้น ขากลับลงมาทางอุดรจึงเข้ามากราบเรียนถามท่านอาจารย์ขอคำอธิบายจากท่านเป็นที่พึ่งว่า สิ่งที่ได้พบในสมาธิคืออะไร หรือว่าเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาที่เกิดขึ้น เพื่อตอบปัญหาเรื่องการทอดกฐินแล้วได้บุญน้อยบุญมากอะไรนั่น หรือท่านอาจารย์มั่นได้กรุณามาบอกทางให้เร่งการปฏิบัติภาวนาให้มากยิ่งขึ้นจริงๆ" ท่านอาจารย์พระมหาบัว ฟังคำถามอันยืดยาวจบลงแล้ว ท่านก็ตอบช้าๆ มีความไพเราะจับใจนักดังนี้

"การทำบุญมีสองอย่าง หนึ่งคือการสละทรัพย์เงินทองเพื่อสร้างถาวรวัตถุในพระศาสนา หรือการบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนข้าวของ เรียกว่าอามิสบูชา ส่วนบุญอีกอย่างหนึ่งนั้นคือการถือศีลภาวนาทำสมาธิวิปัสสนา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งแทงตลอดให้เกิดเป็นปัญญาเป็นผู้รู้ ดังที่เราภาวนาว่า "พุทโธ" ซึ่งแปลว่า "ผู้รู้ผู้ฉลาด" อันนี้เรียกว่า "ปฏิบัติบูชา" เป็นบุญอันสูงสุด อันจะนำตนเองให้พ้นจากกองทุกข์ในโลกนี้ได้ ช่วยตัวเองได้ มิให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป บุญข้อนี้เป็นบุญอันสูงสุดที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญผู้ปฏิบัติ ทั้งอามิสบูชา และปฏิบัติบูชานี้เป็นเสมือนแม่น้ำสองสายที่ใสสะอาดไหลมารวมกันลงสู่แอ่งน้ำใหญ่อันอยู่ในห้วงหัวใจของเราเอง เป็นแหล่งน้ำอันเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ พร้อมที่จะนำ

ความเย็นฉ่ำชุ่มชื่นไปทั่วทุกหัวระแหง เกิดคุณค่าและประโยชน์อันประมาณมิได้ที่สายน้ำนั้นได้ซึมซาบ ผ่านไปยังถิ่นต่าง ๆ แอ่งน้ำในหัวใจเราเป็นเสมือนเขื่อนกักน้ำไว้เพื่อประโยชน์ตนและผู้อื่น แต่บัดนี้ได้เกิดมีรูรั่วขึ้นที่เขื่อนกั้นน้ำนั้นแล้ว คือเกิดสลดใจวิจิกิจฉาในบุญกุศลที่ตัวได้ทำลงไป พระอาจารย์มั่นท่านจึงมาสอนเราให้รู้จักอุดรูรั่วในหัวใจหรือเขื่อนกั้นน้ำนั้นเสีย มิให้น้ำที่ไหลมารวมกันนั้นรั่วไหลไปที่อื่นอย่างไร้ประโยชน์ รักษาแอ่งน้ำนั้นไว้ให้มีน้ำเต็มเปี่ยม บริสุทธิ์และสะอาด เพื่อยังประโยชน์ต่อไป เข้าใจไหม?"

ท่านอาจารย์ได้กรุณาอธิบายจนแจ่มแจ้งไพเราะงดงามเป็นที่สุด ผู้ฟังน้ำตาซึม ก้มลงกราบสำนึกในพระคุณของครูอาจารย์ ที่ได้ขัดเกลากิเลสออกจากหัวใจของผู้มีสติปัญญาอันน้อยนิด และได้ประจักษ์ในทันทีว่าองค์สมเด็จพระบรมศาสดาพระองค์ใดก็ตาม และพระอรหันตสาวกทั้งหลายที่ได้ไปสู่แดนอันสงบสะอาดประณีตนั้น มิได้ทอดทิ้งสัตว์โลกทั้งหลายเลย ท่านได้ถ่ายทอดให้พระสงฆ์สาวกสั่งสอนแนะนำไว้แล้ว ผู้ที่รับได้ก็จะได้พบได้เข้าสู่ภูมิธรรมอันควรแก่สภาวะของปัญญาของแต่ละบุคคลผู้นั้น-ผู้นั้น

ลูกศิษย์ค่อย ๆ กราบเรียนถามท่านอาจารย์ต่อไป ด้วยความเกรงว่าสิ่งที่ตนเล่าให้ท่านอาจารย์ฟังนั้น จะเป็นการแสดงความวิเศษของตนเหนือผู้อื่น แต่ท่านอาจารย์เข้าใจทะลุปรุโปร่งไปหมด

"ท่านพระอาจารย์มั่น เคยปรากฏในสมาธิหลายครั้ง ครั้งแรกได้รูปเหมือนองค์ท่านมาจากวัดป่าสาลวัน โคราช ก็มานั่งพิจารณาด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเป็นที่สุด จิตเริ่มสงบลงทุกที เข้าสมาธิก็ได้ยินเสียงดุก้องอยู่ในหัวสมองของตัวเองว่า "มานั่งดูเราทำไม ทำไมไม่ดูตัวเอง!" ได้ยินดังนั้นก็ตกใจ ถอนสมาธิทันที แล้วไม่กล้าเล่าให้ใครฟัง จะเล่าให้ท่านอาจารย์ฟังนานแล้วก็กลัวจะโดนดุหาว่าเลอะเทอะ แต่เชื่อว่าท่านดุแน่ ๆ เพราะถ้าคิดเอาเองก็คงไม่คิดดูตัวเอง จะมีแต่คิดเข้าข้างตัวเองว่าตัวนั้นดีแล้ว วิเศษแล้วเท่านั้น" ท่านอาจารย์พระมหาบัวยิ้มด้วยเมตตา สอนว่า

"ก็ถูกของท่านแล้วนี่ ไม่รู้จักดูตัวเอง แยกธาตุแยกขันธ์ดูในตัวเอง ไปนั่งดูท่านก็โดนอย่างนี้"

"นับว่ากระแสจิตนี้สำคัญที่สุดและรวดเร็วมากนะคะท่านอาจารย์ คิดอะไรนิดเดียวก็จะไปถึงอีกจุดหนึ่งทันที" ผู้เขียนปรารภกับท่านอาจารย์อย่างอัศจรรย์ใจยิ่ง ท่านอาจารย์ตอบว่า

“จะมีอะไรรวดเร็ว และรุนแรงยิ่งไปกว่าจิตเล่า จิตคิดอย่างไรดีร้ายเป็นถึงกัน รู้ได้ทันที”

“มีอีกหลายครั้งที่ท่านมาหยุดยืนมองการปฏิบัติอยู่นิ่ง ๆ บางครั้งก็เห็นเป็นจุดสีทองเล็ก ๆ แล้วใกล้เข้ามาใหญ่ขึ้น ใหญ่ขึ้น จนเห็นชัดเต็มองค์ ก็เลยต้องลงกราบ มีครั้งหนึ่งค่ะ เหมือนท่านจะทดลองที่วัดป่าวิเวกธรรม ไปนั่งภาวนาด้วยกันหลายคน ได้เห็นเหมือนกันทุกคน ครั้งแรกเห็นเป็นกะโหลกศีรษะก่อนแล้วเห็นเป็นโครงกระดูก แล้วเห็นเป็นจีวรห่มโครงกระดูกนั้น ในใจก็นึกว่า “อ้อ นี่ผีพระ” ไม่ได้กลัวเลยค่ะ นั่งดูในสมาธิต่อไป หัวกะโหลกนั้นค่อย ๆ เกิดมีเนื้อหนังเต็มขึ้นทีละน้อย จนเห็นชัดว่าเป็นพระอาจารย์มั่น จึงก้มลงกราบ ทราบว่าท่านมาสอนแน่นอน เกิดความรู้ว่า คนเรานั้นลงเหลือแต่กระดูกแล้วเหมือนกันหมด ดูไม่ออกว่าใครเป็นใคร ออกจากวัดกลับบ้านคืนวันนั้นทุกคนนิ่งเงียบไม่มีใครกล้าเล่าให้ใครฟัง เกรงว่าเพื่อนจะกลัว แต่ดิฉันอดไม่ได้พูดขึ้นก่อนว่าได้เห็นอะไรบ้าง ทุกคนก็ร้องเป็นเสียงเดียวกันหมดว่า เห็นเหมือนกัน บางคนก็กลัวไม่กล้าพูด ทำให้รู้ได้ว่ารูปร่างหน้าตาผิวพรรณเนื้อหนังของคนเรานี้ เป็นสิ่งปรุงแต่งขึ้นจากจิตทั้งสิ้น ถ้าเหลือแต่กระดูกแล้วมันดูเหมือนกันหมด ไม่ได้แตกต่างอะไรกันเลยค่ะท่านอาจารย์”

ท่านอาจารย์ฟังนิ่ง ๆ แล้วสอนลูกศิษย์ทั้งหลายว่า

“จำไว้ว่า การปฏิบัติภาวนานั้น ย่อมจะปรากฏสิ่งต่าง ๆ ขึ้นได้เสมอ ต้องเร่งความเพียรให้มาก มีความเพียรให้มาก คนเราส่วนใหญ่ทำ ๆ ไปแล้วเกิดขี้เกียจ เกิดกลัวว่าจะเป็นบ้าเป็นหลัง เอ้าใครนั่งภาวนาแล้วเป็นบ้าให้มาหาหลวงตาบัว บางคนเกิดเบื่อหน่ายทั้งที่ความเพียรกำลังจะให้ผล ความรอบรู้ของจิตกำลังจะแตกฉาน ครูอาจารย์ท่านจึงให้เร่งความเพียรให้มาก เข้าใจแล้วหรือทีนี้” ท่านถาม

“เข้าใจแล้วค่ะ ที่ว่านั่งสมาธิแล้วเสียสตินั้นก็สงสัยว่า ถ้านั่งสมาธิด้วยสติอยู่กับตัวรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา มีสติติดตามดูอารมณ์ต่าง ๆ แล้วจะบ้าไปได้อย่างไร?”

“ก็นั่นแหละ ถ้ามีสติแล้วไม่บ้า ไม่มีทางเป็นไปได้เลย พูดกันไปเรื่อยเปื่อยให้กิเลสมันหลอกเอาน่ะ ขอจงอย่าได้ท้อถอยในการปฏิบัติเพราะเป็นความดีเป็นบุญอันสูงสุด เป็นทางเดียวที่จะถ่ายถอนตนเองออกจากกองกิเลสได้ มิให้ตกสู่อบายภูมิ รีบเร่งทำเข้าเถิดตายแล้วทำไม่ได้นะ” ทุกคนกราบรับคำสอนของท่าน และเมื่อได้พูดกันถึงเรื่องพระอาจารย์มั่น และความตายแล้ว ผู้เขียนก็เกิดความคิดขึ้นในฉับพลันทันทีว่า ท่านอาจารย์พระมหาบัว เป็นอาจารย์ของพวกเราทุกคน จึงควรที่จะเขียนประวัติของท่านให้ลูกศิษย์ทุก

คนได้รู้ถึงความเป็นมา ความพากเพียรพยายามในการปฏิบัติอันแน่วแน่มั่นคงขององค์ท่านที่ได้ถ่ายทอดออกมาจากพระอาจารย์มั่น

ผู้เขียนได้ทราบมาว่า ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน องค์นี้เป็นศิษย์เอกองค์หนึ่งที่อยู่กับพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ถึงแปดปีเต็ม และเป็นหนึ่งในสามองค์ที่อยู่รับใช้ปรนนิบัติพระอาจารย์มั่นมาตลอดเวลา จนท่านพระอาจารย์มั่นมรณภาพที่วัดป่าสุทธาวาส สกลนคร และได้ทราบมาอีกว่า ท่านอาจารย์พระมหาบัวองค์นี้เคยเข้ากราบเรียนถกปัญหาธรรมต่างๆ กับพระอาจารย์มั่นครั้งละนานๆ จนได้เข้าใจแจ่มแจ้งจึงเลิก นับเป็นเวลาครึ่งค่อนวันก็มี เพราะฉะนั้นธรรมะข้อปฏิบัติต่างๆ ของท่านพระอาจารย์มั่นนั้น ท่านอาจารย์พระมหาบัวซึ่งเป็นศิษย์เอกองค์สำคัญจึงรับไว้ได้ทั้งหมด เมื่อท่านพูดอ้างถึงความตาย ก็ทำให้ผู้เขียนต้องกราบเรียนถามในฉับพลันทันทีที่คิดได้ตามประสาคนที่มีสติไม่รอบตัว ทั้งกลัวว่าจะโดนดุหาว่ากำเริบ แต่คำว่า "ตายแล้วทำไม่ได้" ของท่านอาจารย์สำคัญกว่า ท่านสอนมิให้ประมาท ทั้งตัวเราเองและทั้งท่านอาจารย์เองด้วย จึงได้ตั้งคำถามกับท่านดังนี้

"อยากจะกราบเรียนขอความกรุณาท่านอาจารย์ค่ะ คือท่านอาจารย์บอกไว้ในหนังสือ "ประวัติพระอาจารย์มั่น" ว่า ตะเกียกตะกายเขียนด้วยความยากลำบาก เพราะต้องเรียบเรียงไปถามจากพระผู้ใหญ่มากมายหลายองค์กว่าจะรวบรวมได้ จึงทำให้อยากจะรวบรวมประวัติและเรื่องราวของท่านอาจารย์ไว้บ้าง" ท่านอาจารย์มองหน้าลูกศิษย์ผู้โง่เขลาเบาปัญญาอยู่ครู่หนึ่ง จึงดุแหวขึ้นทันที

"เห็นหลวงตาบัวเป็นไงวะ ถึงต้องมาเขียนประวัติ หา?" ท่านพูดแล้วตบกระดานปังขู่ศิษย์

"ก็เห็นว่า ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นพระสุปฏิปันโน ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว เป็นที่เคารพบูชาของลูกศิษย์และผู้คนทุกหมู่เหล่า ควรที่พวกเราจะได้รู้จักปฏิปทาของท่านอาจารย์ไว้ ก็ไม่เห็นมีอะไรเสียหายนี่คะ" ผู้เขียนกราบเรียนด้วยความจริงใจตามปกติ

"ไม่ให้เขียน?" ท่านอาจารย์ตอบสั้นๆ เมินหน้า แต่ลูกศิษย์ ยังไม่หายโง่

"เหตุผลล่ะคะ ท่านอาจารย์"

"เราเขียนประวัติพระอาจารย์มั่นด้วยความเคารพบูชาครูอาจารย์ เป็นแนวทางในการปฏิบัติของศิษย์ทั้งหลายไว้แล้ว นี่จะมาเขียนประวัติเราเป็นการตีเสมอครูบาอาจารย์

สมควรหรือ ท่านพระอาจารย์มั่นท่านสูงส่ง เลิศล้ำขนาดไหน ท่านสอนได้ทั้งมนุษย์และเทวดา เราเป็นลูกศิษย์ท่าน เทียบท่านไม่ได้เลย เหลวไหลนัก เราน่ะ'' ผู้เขียนก้มลงกราบขอประทานโทษท่านอาจารย์ด้วยกายและใจ แต่ปากกราบเรียนท่านว่า ''มิได้มีเจตนาเช่นนั้นเลยค่ะ ที่กราบเรียนจะขอเขียนเรื่องราวของท่านอาจารย์ ก็เพราะลูกศิษย์ทุกคนเคารพบูชาท่านอาจารย์อย่างจริงใจ ท่านอาจารย์เคารพบูชาพระอาจารย์มั่นอย่างไร เราก็เคารพบูชาท่านอาจารย์ผู้สั่งสอนมาอย่างนั้น มิได้คิดว่าจะเป็นการตีเสมอพระอาจารย์ใหญ่เลย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน มีลูกศิษย์ทั่วเมือง ท่านอาจารย์สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ผู้คนมากมายเหลือจะคณานับ ทำไมเราจะทราบเรื่องราวของท่านอาจารย์บ้างไม่ได้ และท่านอาจารย์สอนไม่ให้ประมาท ถ้าท่านอาจารย์ไม่อยู่เสียแล้ว จะไปถามอะไรจากใคร ๆ ก็สู้ถามกันเสียตั้งแต่ตอนนี้จะดีกว่า ไม่ต้องลำบากอย่างที่ท่านอาจารย์เคยตะเกียกตะกายมาแล้ว''

''ไม่ให้เขียน'' ท่านยืนยันตามเดิม ''ถ้าอยากให้เขียน เราให้คุณหญิงเขียนเสียนานแล้ว มีเยอะแยะไปที่อยากจะมาเขียน แต่ทำอย่างนั้นไม่ได้ พระอาจารย์มั่นท่านเป็นครูอาจารย์ ต้องเคารพบูชาท่านไว้ในที่สูง จะไปตีตนเสมอท่านไม่ได้จึงไม่ให้เขียน เข้าใจไหม?'' ผู้เขียนจึงกราบรับคำท่านไปเล่าให้ใคร ๆ ฟัง ทุกคนก็หาว่าทะลึ่ง อยู่ดี ๆ ไปขอเขียนเรื่องของท่าน ที่ท่านอาจารย์ไม่ฟาดให้ตกกุฏิลงมาก็นับว่าเป็นบุญนัก ผู้หลักผู้ใหญ่หลายคนเดือดเนื้อร้อนใจ ให้หาดอกไม้ธูปเทียนไปขอขมาลาโทษจากท่าน แต่ตัวผู้เขียนเองนั้นมั่นใจว่าท่านอาจารย์พระมหาบัวไม่ถือเป็นโทษ เพราะท่านเข้าใจลูกศิษย์ดี เพื่อเป็นการป้องกันโทษอันอาจจะมี และเพื่อตัดความรำคาญรบเร้าด้วยความหวังดีของสหธรรมิกทั้งหลาย

ผู้เขียนจึงคลานเข้าไปกราบแทบเท้าท่านอาจารย์ พร้อมด้วยพานดอกไม้ธูปเทียนกราบเรียนท่านว่า

''มีผู้หลักผู้ใหญ่และเพื่อน ๆ หลายคน หาว่าดิฉันล่วงเกินท่านอาจารย์ที่มาขอเขียนเรื่องราวและการปฏิบัติของท่าน เขาว่าดิฉันทำผิด จนดิฉันชักจะเชื่อว่าตัวเองทำผิด จึงมากราบขอขมาท่านอาจารย์''

ท่านอาจารย์พระมหาบัวของศิษย์ทุกคนฟังผู้เขียนแล้วหัวเราะด้วยความเมตตา เย้าว่า

"ใครเขาบอกให้มาขอขมา ตัวก็ไปขอขมาคนนั้นซิ ก็เราไม่ได้โกรธเลยสักนิดจะมาขอขมาทำไม"

"แต่ดิฉันอาจจะทำผิดหรือล่วงเกินท่านอาจารย์ จึงมากราบเท้าขอโทษ"

"ก็เราไม่ได้ว่าตัวทำผิด ล่วงเกินอะไร ทำไมจะต้องขอโทษ" คราวนี้ลูกศิษย์ชักจะฮึดฮัด

"ท่านอาจารย์จะไม่รับจริง ๆ หรือคะ" ท่านอาจารย์หัวเราะอารมณ์ดีหยิบผ้ามารับของบอกว่า

"เออ รับก็ได้วะ แต่ให้รู้นะว่าเราไม่เคยโกรธ ที่รับนี่เพราะลูกศิษย์มันจะโกรธ ความโกรธมันดีที่ไหนกันเล่า?" ทุกคนก้มลงกราบที่คิดผิดถนัด เกรงว่าท่านอาจารย์จะโกรธ แท้จริงนั้นท่านอาจารย์ได้พ้นความโกรธ ความไม่พอใจความรำคาญไปนานนักหนาแล้ว เรานี่ช่างโง่เง่าเสียนี่กระไรไม่สมกับเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์พระมหาบัวเลย ผู้เขียนนั้นเห็นว่าท่านแจ่มใสก็อดพูดอีกไม่ได้ และเชื่อมั่นว่าท่านอาจารย์รู้จักลูกศิษย์ประเภทปากไวใจอ่อน สอนง่ายอย่างพวกเราได้ดี กราบเรียนถามว่า

"เป็นอันว่า ท่านอาจารย์ไม่ยอมให้เขียนแน่นะคะ"

"ไม่ให้เขียน จะไปทำอะไรเทียมครูอาจารย์ไม่ได้" ท่านอาจารย์ตอบมั่นคง เด็ดเดี่ยว

"ก็ไหนท่านอาจารย์ว่า ไม่ให้ลุแก่ความประมาท" อดหาเรื่องให้ท่านดุไม่ได้ แต่ท่านไม่ดุ ถามว่า

"เออ-แล้วไง?"

"อะไร ๆ ท่านอาจารย์ก็บอกว่า "ตายแล้วทำไม่ได้" เรื่องนี้ก็เหมือนกันแหละค่ะ"

"เอ๊...ไอ้คนนี้นี่ พูดจาเนิบ ๆ เทิบ ๆ อยู่ได้!" ท่านขึ้นเสียงดุ ผู้เขียนและเพื่อน ๆ หัวเราะเกรียว

"รู้จักไหมล่ะ เนิบ ๆ เทิบ ๆ น่ะ เป็นภาษาทางนี้เขาพูดกัน" ท่านถาม ผู้เขียนกราบเรียนตรง ๆ ว่า

"ไม่ทราบหรอกค่ะ ขอคำอธิบาย"

"ก็ดึงทางโน้น ไปหย่อนทางนี้ ดึงทางนี้ไปหย่อนทางโน้น เนิบ ๆ เทิบ ๆ ก็เหมือนกันแหละ พูดทางนี้มันออกไปทางนั้น พูดทางนั้นมันไปทางนี้ จะเอายังไงวะ?"

“ตกลงค่ะ ไม่เขียนก็ไม่เขียน ที่จริงท่านอาจารย์น่าจะเขียนไว้เองด้วยซ้ำจะได้ไม่มีอะไรผิดพลาด ที่มากราบเรียนขออนุญาต ก็เพราะทุกคนต่างก็เคารพบูชาท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง”

“ถ้าเคารพกันแล้ว ก็จงอ่านประวัติและปฏิปทาของท่านพระอาจารย์มั่นที่เขียนไว้แล้วนั่นเถิด เพราะท่านเป็นครู เป็นอาจารย์สั่งสอนผู้คนพระเณรมามากมาย จนเกิดพระที่ดีขึ้นมากถึงในสมัยนี้ เคารพและปฏิบัติตามที่ท่านสอน เพราะท่านเป็นพระอาจารย์ใหญ่ของพุทธศาสนิกชนทุกคน ท่านเกิดมาเพื่อทำประโยชน์สั่งสอนให้ผู้คนดำเนินตามรอยพระพุทธองค์ ท่านได้ถ่ายทอดธรรมะมาเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์มากมายเหลือจะคณานับ ขอจงเคารพบูชาพระอาจารย์มั่นเพียงองค์เดียวนั้นเถิด” และอาจจะเป็นเพราะลูกศิษย์จะเสียน้ำใจ ท่านจึงออกปากอนุญาตว่า

“ถ้าจะเขียน ก็อนุญาตให้นำเรื่องที่เราคุยกันนี้ไปเขียนรวบรวมไว้ได้” ผู้เขียนดีใจเป็นที่สุด

“รวมทั้งที่อัดเทปไว้ด้วยนะคะ”

“นั่นแหละ เขียนได้เลย เพราะมีประโยชน์” ท่านย้ำให้แน่ใจอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อกราบลาท่านออกมาจากวัดแล้ว ได้พิจารณาดูตลอดทางที่นั่งรถกลับ ก็เห็นว่าจริงดังที่ท่านอาจารย์สอนทุกประการ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ผู้เป็นพระอาจารย์ใหญ่ทางวิปัสสนากรรมฐานองค์สำคัญนั้น ท่านอาจารย์พระมหาบัวได้เขียนประวัติ ปฏิปทาอันแน่วแน่มั่นคง การสั่งสอนอย่างเปิดโลก หมดจด เฉียบขาด หาใครเสมอเหมือนได้ยากยิ่ง ควรแก่การเคารพบูชาให้ระลึกถึงพระเดชพระคุณของท่านไว้เสมอ และควรปฏิบัติตามที่ท่านสอนซึ่งนับว่าเป็นการบูชาครูอย่างดีเลิศที่สุด ท่านอาจารย์พระมหาบัวสอนมิให้ล่วงล้ำก้ำเกินครูอาจารย์ทุกวิถีทาง ให้ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด เพื่อถ่ายถอนกิเลสให้หลุดพ้นจากหัวใจให้ได้

พวกเรานั้นมีปัญหามากนัก คราวที่เครื่องบินตกมีพระอาจารย์มรณภาพไปหลายองค์ เราทุกคนต่างก็หน้าตาตื่น เข้าไปกราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่าพระทั้งหมดทุกองค์นั้น ท่านได้ปฏิบัติดีมาโดยตลอด เพราะเหตุใดจึงประสบเคราะห์กรรมเช่นนั้น ท่านอาจารย์ตอบว่า

“ทั้งหมดเป็นเรื่องของกรรม รู้จักไหม “กรรม” น่ะ” ท่านหันมาถามผู้เขียน

“ทราบค่ะ แต่กรรมอะไรจึงต้องตายเช่นนี้” อดสงสัยไม่ได้ ท่านจึงดุเอาว่า

“ตายเช่นนี้ ตายเช่นไหนก็เหมือนกัน ก็คือต้องตายน่ะ เลือกได้เรอะ ตายเช่นไหนแปลกอะไร”

“เคยไปกราบเรียนถามท่านอาจารย์บุญเพ็งที่วัดป่าวิเวกธรรม ท่านก็บอกว่า ไม่เห็นแปลกอะไร ในสมัยพุทธกาล มีพระอรหันต์ตายกลางอากาศถมไป” ผู้เขียนเล่าให้ท่านฟัง ท่านอาจารย์สอนว่า

“ที่จริงท่านอาจารย์องค์หนึ่งก็ทราบว่า ไปครั้งนี้เครื่องบินจะตกจะต้องตาย แต่ท่านไม่ได้เกรงกลัวความตายนั้น เมื่อเป็นเรื่องกรรมที่ทำไว้มาถึงตัวท่านก็ชดใช้หนี้กรรมทันทีไม่ได้อาลัยชีวิตหรือสังขารเลย พระปฏิบัตินั้นท่านกล้าหาญชาญชัยนัก กรรมนั้นจะต้องได้รับแน่นอนไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือไม่ดี เพราะฉะนั้นจึงสอนให้เร่งปฏิบัติ มีความพากเพียรในการภาวนา สติปัญญาจะได้แตกฉาน มีความรอบรู้รอบตัว เอาตัวรอดได้ เวลาตายจะตายแบบไหนก็ละวางได้ทั้งสิ้น” ทุกคนได้ฟังแล้วนิ่งอึ้ง เห็นประโยชน์ในการปฏิบัติสมาธิภาวนาชัดเจนยิ่งขึ้น แต่อดเรียนถามให้ท่านดุอีกไม่ได้

“ตอนเขามานิมนต์พระ เขาคงจะนิมนต์ท่านอาจารย์ด้วยใช่ไหมคะ แต่ท่านอาจารย์ทราบเหตุล่วงหน้าเลยไม่รับนิมนต์” ท่านอาจารย์พระมหาบัวตอบเรียบ ๆ ชัดเจนว่า

“เราจะไปเฉพาะเรื่องที่เห็นว่าควรจะไปเท่านั้น” ทุกคนก้มลงกราบด้วยความเข้าใจเป็นอันดี

เข้าพรรษาปีหนึ่ง ในช่วงระยะที่ยังอยู่ในภาคอีสาน คณะศิษย์ทั้งหลายพากันไปทำบุญตามแต่ตนจะศรัทธา รวบรวมข้าวของเครื่องใช้ มีผ้าอาบน้ำฝนสำหรับพระทั้งวัดและข้าวของอื่น ๆ เพื่อมอบไว้ให้แก่โรงครัว เราทุกคนได้พบว่าที่วัดป่าบ้านตาดนั้นมีผู้คนล้นหลามเต็มลานวัด บนศาลาอเนกประสงค์ ท่านอาจารย์นั่งอยู่ท่ามกลางพุทธศาสนิกชนเห็นอยู่ไกลลิบ คณะของเราช่วยกันแบกหอบหิ้วข้าวของเข้าไปพะรุงพะรัง และแหวกคนเข้าไปได้เฉพาะหัวหน้าคณะและพวกผู้ชายที่ช่วยกันหิ้วของเท่านั้น พวกผู้หญิงจึงหาระเบียงศาลาด้านหนึ่งเป็นที่ตั้งมั่นอยู่ไกล ๆ พอรับของที่นำเข้าไปถวายแล้ว ท่านอาจารย์ก็ถามถึงผู้เขียนว่ามาหรือเปล่า มีผู้กราบเรียนว่ามา แต่นั่งอยู่ด้านนอกเพราะไม่อยากบุกคนเข้าไป ท่านก็ร้องสั่งออกมาให้ได้ยินทั่วกันว่า

“เอ้า! ฟังนะ วันนี้จะพูดเรื่องการทำบุญ!”

วันนั้นท่านอาจารย์ได้เทศน์ให้ผู้คนฟังเหมือนที่เคยสอนผู้เขียนไว้ เรื่องการทำบุญว่า บุญนั้นเปรียบเหมือนสายน้ำอันเย็นฉ่ำชื่นใจทั้งผู้ให้และผู้รับ ประดุจแม่น้ำใหญ่สองสายอันมีนามว่า อามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ซึ่งได้ไหลมาบรรจบพบกันในห้วงน้ำอันกว้างใหญ่ไพศาลหาที่ประมาณมิได้ นั้นคือในห้วงหัวใจของผู้ทำบุญทั้งหลายนั่นเอง ฯลฯ... วันนี้ท่านอาจารย์พระมหาบัวเทศน์เรื่องบุญได้ไพเราะจับใจ ละเอียดลออกว่าที่เคยสอนผู้เขียนไว้ในครั้งก่อน ผู้ฟังทั้งศาลานิ่งเงียบกริบเหมือนไม่มีลมหายใจ เสียงท่านอาจารย์เทศน์ช้า ๆ แจ่มใส น่าเสียดายที่ผู้เขียนนั่งอยู่ไกลเกินไป ไม่สามารถจะอัดเทปไว้ได้ เวลาผ่านไปเกือบชั่วโมงจึงจบเทศน์เรื่องบุญลงท่ามกลางความเงียบสงัด มีแต่เสียงลมพัดใบไม้ไหว และเสียงแห่งธรรมะจากท่านอาจารย์เท่านั้น

สังเกตดูผู้คนที่ได้ฟังเทศน์ในวันนั้น มีดวงหน้าอันเบิกบาน แช่มชื่นเหมือนดอกบัวได้แสงตะวันยามเช้า สดใส กระปรี้กระเปร่า ดวงตาเป็นประกายไร้ความหม่นหมอง ความทุกข์ใจทุกข์กายที่มีอยู่ในแต่ละคน เหมือนจะสูญสลายหายไปในทันทีที่ได้ฟังธรรมอันงามบริสุทธิ์จากท่านอาจารย์พระมหาบัว ท่านเทศน์ได้ไพเราะชัดเจนทุกถ้อยคำทุกขั้นตอน ท่านได้เพิ่มพลังในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ลงในหัวใจของพุทธศาสนิกชนทุกผู้ทุกนามมิได้ละเว้น ใครรับได้เพียงใดก็รีบตักตวงไว้เถิด

บรรยากาศในวัดที่เคยสงบเงียบร่มเย็น ด้วยร่มเงาของแมกไม้และธรรมในวันนี้เพิ่มความปีติในบุญกุศลที่แต่ละคนได้ร่วมกันทำ เป็นความปีติชื่นใจอันหาที่จะเปรียบประมาณมิได้ การทำบุญกับพระสงฆ์สาวกผู้ซึ่งมีแต่ความบริสุทธิ์ งดงามในจริยาวัตรทุกประการ เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ตามรอยบาทองค์พระบรมศาสดา ได้ให้ความเบิกบานในธรรมอย่างแท้จริง ทุกคนก้มลงกราบศีรษะจรดพื้น ด้วยกาย ด้วยใจ ด้วยวาจา ว่าข้าพเจ้าทั้งหลายมีเพียงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่อาศัย เป็นสรณะอันแท้จริงเพียงอย่างเดียวเท่านั้นในชีวิตนี้ เมื่อผู้คนสร่างซาลงไปแล้ว พอมีช่องทางให้คลานเข้าไปกราบท่านได้ ท่านก็ทักขึ้นว่า

"เป็นอย่างไรบ้างล่ะ ที่เทศน์วันนี้"

"ดีเยี่ยมที่สุดเลยค่ะ ท่านอาจารย์ แต่เสียดายที่วันนี้ไม่ได้อัดเทปไว้ เพราะนั่งอยู่ไกลเกินไป"

"เฮ่ย ไกลอะไรกัน นั่งอยู่บนศาลานี่แท้ ๆ ยังจะว่าไกล ทีตัวอยู่ขอนแก่นมาฟังเทศน์ถึงอุดรนี่ไม่ไกลเรอะ" ท่านอาจารย์ว่าแล้วหัวเราะ ซึ่งก็จริงของท่านแต่ก็อดที่จะบ่นให้ท่านฟังไม่ได้

"อัดเทปไม่ได้เลยค่ะ เสียดายแท้ๆ วันหลังจะมาขอฟังใหม่ดีกว่า วันนี้แขกเยอะเหลือเกิน"

"เทศน์ใหม่ก็ไม่เหมือนเก่า" ท่านอาจารย์ตอบยิ้มๆ ซึ่งผู้เขียนกราบเรียนทันทีว่า

"ไม่เป็นไรค่ะ ไม่ว่าท่านอาจารย์จะเทศน์เรื่องอะไร ฟังได้รับได้หมด ไม่มีปัญหาเลย" ท่านหัวเราะมองหน้าลูกศิษย์

"เออ ให้มันมีที่สุดอยู่ตรงนั้นแหละ ให้มันได้อย่างนั้น จะได้เป็นคนหมดปัญหาเสียที"

"ท่านอาจารย์เหนื่อยมากไหมครับวันนี้" หัวหน้าคณะถามขึ้น "เหนื่อยซีทำไมจะไม่เหนื่อย ก็แก่แล้วนี่ ซักวันหนึ่งหรอกคงหลงๆ ลืมๆ คว้าบาตรออกไปบิณฑบาตตอนห้าโมงเย็นเข้าบ้างหรอก" ท่านพูดขันๆ ทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใส ผู้เขียนกราบเรียนตามประสาคนที่ไม่ชอบอยู่ในฝูงชนมากๆ

"ถ้าเช่นนั้น วันนี้ท่านอาจารย์คงไม่ได้พักผ่อนทั้งวัน เพราะใครๆ ก็อยากมาทำบุญกับท่าน จึงขอกราบลาไปก่อนดีกว่า วันหน้าจะมารบกวนท่านอาจารย์ใหม่ ขอให้เป็นวันธรรมดาที่ไม่ใช่เทศกาล จะได้พูดคุยกราบเรียนถามปัญหาได้บ้าง" ท่านอาจารย์พยักหน้ารับอย่างเข้าใจและเห็นด้วย ท่านอนุญาตว่า

"ไปเถอะ สักพักก็จะกลับกุฏิเหมือนกัน" คณะเรากราบลาท่านลงจากศาลามาแล้วยังนึกอยู่ในใจว่า ถึงท่านจะกลับกุฏิแล้ว ก็ยังจะมีคนตามไปที่กุฏิอีกน่ะแหละ จนกว่าท่านจะร้องออกมาว่า "ไม่ให้พบ ไม่ว่าง" เพราะท่านอาจารย์พระมหาบัวก็มีกิจอันต้องปฏิบัติ คือการเจริญภาวนา เพื่อวิหารธรรม คือความอยู่สบายในธาตุขันธ์ที่จำเป็นต้องปฏิบัติต่อกันให้เหมาะสมต่อไป

หนังสือต่างๆ ที่ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เขียนไว้มีหลายเล่ม เช่น ประวัติพระอาจารย์มั่นฯ, ปฏิปทาพระธุดงคกรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น, แว่นดวงใจ, แว่นส่องธรรม, ธรรมคู่แข่งขัน, เทศนาในกรุงลอนดอน, ธรรมสามัคคี, ธรรมชุดเตรียมพร้อม, ศาสนาอยู่ที่ไหน, ศาสนธรรมปลุกคนให้ตื่น, เข้าสู่แดนอวกาศของจิตของธรรม, เข้าสู่แดนนิพพาน และประวัติหลวงปู่ขาว อนาลโย ซึ่งพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาว ซึ่งผู้เขียนได้รับเมื่อไม่นานมานี้ หนังสือแต่ละเล่มของท่านอาจารย์มีขนาดแปดหน้ายก หนาเป็นสิบยกขึ้นไป พิมพ์อย่างดี ประณีต มีเล่มเล็กและบางที่สุดคือ

ตอบปัญหาธรรมในกรุงลอนดอน นอกนั้นเล่มใหญ่ ๆ ซึ่งท่านอาจารย์บอกว่า ''เอาไว้ให้นั่งอ่านไม่ใช่ให้นอนอ่าน'' ทันทีที่เข้าไปกราบนมัสการและถ้ามีหนังสืออยู่ ท่านอาจารย์จะแจกหนังสือแก่ทุกคน แจกเป็นชุดถ้ามีครบชุด และถ้ามีไม่ครบ ก็แจกเท่าที่มีอยู่ ท่านให้นำไปอ่านและปฏิบัติตามนั้น หนังสือเหล่านี้เขียนขึ้นโดยท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี ศิษย์องค์สำคัญของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ

ท่านเป็นพระสุปฏิปันโน เป็นนักต่อสู้อวิชชา เป็นพระผู้ปฏิบัติมาแล้วอย่างเจนจบลบโลก เป็นองค์วิวัฏฏะ ผู้บริสุทธิ์แท้จริงอีกองค์หนึ่ง ธรรมะที่ท่านสอนจึงเป็นธรรมอันบริสุทธิ์ลึกซึ้ง แต่ชัดแจ้ง แต่ละเล่มมีรสชาติผิดแผกแตกต่างกันออกไปในเนื้อหาและสาระ ผู้ที่ได้ไว้จึงนับว่าเป็นโชคดี เพราะเท่ากับมีเพื่อนร่วมเป็นร่วมตายในยามเหงา ว้าเหว่ ขาดแคลน ขัดสน เป็นทุกข์ หรือแม้กระทั่งเวลาเจ็บไข้จะเป็นจะตาย ก็จะมีธรรมะจากหนังสือนั้นเป็นที่พึ่งที่อาศัย เท่ากับมีพระสงฆ์องค์บริสุทธิ์ผู้เป็นครูอาจารย์อยู่ใกล้ตัว คอยบรรเทาปัดเป่าความเดือดร้อนเหล่านั้นมิเคยได้ห่างไปจากเราเลย ธรรมคำสอนและการปฏิบัติมีอยู่ครบถ้วนในหนังสือที่ท่านเขียนไว้ ด้วยเหตุนี้ หนังสือของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน จึงเป็นที่ปรารถนา เป็นสมบัติอันล้ำค่าของนักอ่านและนักปฏิบัติธรรมทุกคน

ผู้เขียนได้รับหนังสือจากท่านอาจารย์ทุกครั้งที่แวะเข้าไปกราบเยี่ยม มีอะไรท่านก็หยิบออกมาให้ ให้กันเป็นชุด ๆ ไปทีเดียว ได้มาหลายชุด แต่ละชุดอยู่ด้วยไม่นาน เพราะมีผู้ที่สนใจในธรรมมาพบเข้าก็ขอต่อไปอีก ผู้เขียนจึงต้องกลับไปขอท่านอาจารย์ใหม่ทุกครั้ง บางคนก็บอกว่าขอเลย บางคนก็เกรงใจบอกว่าขอยืม แต่ไม่เห็นมีใครส่งคืน และตัวเองก็มิใช่คนหวงหนังสือหรืออะไรทั้งสิ้น ได้หนังสือดี ๆ มาก็อยากให้เพื่อนพ้องญาติพี่น้องอ่านบ้าง ก็ยกให้เขาไปจนหมดเรียบ แล้วก็วิ่งหน้าแห้งเข้าไปขอจากท่านอาจารย์ใหม่อีกเพราะคิดว่าตัวเองอยู่ใกล้ นั่งรถไปเพียงชั่วโมงเดียวก็ถึง ส่วนคนที่เขาอยากได้แต่อยู่ไกลก็ต้องให้เขาก่อน

เกือบสี่ปีเต็มที่อยู่ภาคอีสาน ไปพบท่านอาจารย์ทีไรเป็นขอทีนั้น ท่านอาจารย์ก็ไม่เคยถามเลยว่า ไอ้ที่ให้มาแล้วหายไปไหน ทำไมไม่รู้จักเก็บ ซึ่งท่านก็คงจะทราบดีแล้ว จนมีผู้ใหญ่ท่านหนึ่งในกรุงเทพฯ ประสบปัญหาอย่างเดียวกับผู้เขียน คือได้หนังสือจากท่านอาจารย์พระมหาบัวมาเท่าไรก็หมดเรียบไม่เหลือเก็บไว้ได้เลย เพราะมีคนขอต่อจนหมดเกลี้ยง ในที่สุดก็สั่งผู้เขียนว่า ถ้าไปพบท่านอาจารย์เมื่อไร ก็ให้ขอหนังสือมาเผื่อบ้างสัก ๑ ชุด ผู้เขียนก็รับคำ พลางก็คิดหาวิธีที่จะไม่ให้ใครมาคว้าหนังสือของท่านไปอีก เพื่อเป็นการปรามให้ผู้ขอยืมรู้จักเกรงใจเจ้าของหนังสือ หรือไม่คิดยักยอกหนังสือของคนอื่นอีกต่อไป

จึงนำความคิดอันไม่เข้าท่านี้ไปกราบเรียนท่านอาจารย์ เมื่อท่านมอบมาให้อีก ๑ ชุดตามที่ขอ ต้องเรียกว่าขอลายเซ็นของท่านด้วย ซึ่งคิดตามประสาคนที่หลงว่า มีความฉลาดแต่ไม่รอบตัว ท่านอาจารย์ตอบว่า

"เราไม่เซ็น"

"ถ้าท่านอาจารย์ไม่เซ็น ใครมาเห็นเข้าอยากได้ก็คว้าไปอีก ไม่มีเกรงใจกันเลย"

"นั่นไม่ใช่ธุระของเรา" ท่านตอบสั้น ๆ แต่ผู้เขียนไม่ยอมจบ

"ใช่ซิคะ ท่านอาจารย์จะว่าไม่ใช่ธุระได้อย่างไร พอเขาเอาไปแล้ว ก็ต้องวิ่งมาขอใหม่อีกรบกวนอีกเรื่อยไป"

"ถ้ามีหนังสืออยู่อีก ก็จะให้อีก ให้เรื่อยไปเหมือนกัน" ท่านตอบเฉยเมยไม่แยแส

"แล้วถ้าไม่มีหนังสือก็อด" ผู้เขียนบ่นขึ้นบ้าง

"ถ้าไม่มีหนังสือ ก็ไม่ได้ ต้องรอให้พิมพ์ใหม่จึงจะได้" ได้ยินท่านตอบแล้วอดหัวเราะไม่ได้ แต่ยังเซ้าซี้ต่อไป

"แต่ถ้าท่านอาจารย์เซ็นว่ามอบให้คนนั้นคนนี้ ก็จะตัดปัญหาเรื่องหนังสือหายไปได้"

"เราไม่เซ็น เพราะหนังสือทุกเล่มพิมพ์ไว้แจก ใครได้ไปแล้วไม่อยากให้หายก็เก็บให้ดีซี ถ้าอยากให้เพื่อนไปแล้ว ตัวเองก็ต้องรอเอาใหม่ มีเล่มไหนก็ให้เล่มนั้น"

นี่คือท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน พูดกันแต่เรื่องจริง เรื่องที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่มีอ้อมค้อม และนี่เป็นการกระทำที่ถูกต้องที่สุด ผู้เขียนกราบรับคำท่าน และปฏิบัติตามนั้น ใครอยากได้เล่มไหน ถ้าเรามีเกินหนึ่งเล่มขึ้นไป ก็แบ่งให้เขาได้ ความไม่เข้าท่าของผู้เขียนนั้นมีมากมาย ไปเล่าเรื่องนี้ให้เพื่อน ๆ ฟัง ทุกคนก็ว่า ดีนะที่ไม่โดนท่านเอาอะไรขว้างกบาลให้ อยู่ ๆ จะไปขอให้ท่านเซ็นหนังสือให้ ท่านเป็นพระ เป็นครูอาจารย์ของเรา ท่านจะทำแต่สิ่งที่ถูกต้องด้วยวิจารณญาณอันรอบรู้ รอบคอบด้วยสติเสมอ การพูดจาไม่เข้าท่ากับท่านอย่างมากก็โดนดุ แต่เรื่องจะโดนยิ่งกว่านั้นไม่มี เพราะท่านมิใช่มนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาอย่างเรา ๆ แต่ท่านอาจารย์ได้หลุดพ้นจากความโกรธ ความไม่พอใจต่าง ๆ โดยสิ้นเชิงแล้ว ที่ดุบ้าง เอ็ดบ้าง ก็เพื่อปรามกิเลสของคนที่โดนดุ ให้พิจารณาแก้ไขตัวเอง ใครที่พูดว่าท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ดุนักหนานั้น เป็นการพูดโดยขาดสติ มิได้พิจารณาข้อบกพร่องของตนเองเลยว่า ที่ท่านดุนั้นจริงหรือเปล่า ตรงตัวผู้ถูกดุหรือเปล่า ถ้าคิดได้ก็เป็นบุญแก่ตัวเอง

ท่านอาจารย์จะสั่งสอนอยู่ตลอดเวลาว่า จริตกิริยาอาการของมนุษย์แต่ละคน สัตว์แต่ละตัวนั้น เป็นอาการของกิเลสที่เคลือบเอาไว้ทั้งสิ้น ท่านจึงให้รู้จักพิจารณาด้วยสติไตร่ตรองทุกครั้ง ก่อนที่จะคิดก่อนที่จะพูด และก่อนที่จะทำ ถ้าใครขาดสตินำแต่เรื่องของกิเลสไปพูดกับท่านซึ่งเป็นเรื่องไม่จริง ท่านอาจารย์ก็จะนำธรรมะซึ่งเป็นเรื่องของความจริงชะล้างให้ในทันที ชะล้างด้วยวิธีการสอนที่แตกต่างกันไปตามแต่กิเลสของใครจะหนาบางเพียงไร ถ้าได้เห็นความจริงข้อนี้แล้ว ก็จะได้พบกับความเมตตาอันสะอาดบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจากท่าน ใครรู้รับได้จึงเรียกว่าเป็นบุญแก่ตนเอง มิได้ผิดพลาดเลย

ชีวิตอันร่อนเร่พเนจร ไม่มีหลักประกันให้คาดหวังอะไรได้เลย เราไม่เคยรู้ว่าจะต้องเดินทางโยกย้ายกันเมื่อไร รู้แต่เพียงว่า พอถึงฤดูกาลโยกย้ายแต่ละปีจะต้องเตรียมตัวเก็บของกันทุกปี ของหนักๆ ที่ยากแก่การขนย้าย หรือต้นหมากรากไม้ที่ปลูกไว้ ก็แจกจ่ายถวายวัดทุกครั้งไป ทั้งเนื้อทั้งตัวจึงมีแต่เพียงกระเป๋าเสื้อผ้าคนละใบ ไม่มีเครื่องรกรุงรังหัวใจ ไม่เคยอาลัยอาวรณ์ ใครจะวิ่งเต้นโยกย้ายกันไป อยู่ในที่ซึ่งจะบันดาลให้ร่ำรวยล้นฟ้าเพียงไรเราไม่เคยทำ ไม่เคยสนใจ มีแต่ความยินดีที่ได้เปลี่ยนสถานที่พบปะผู้คนใหม่ๆ เราจึงมีสภาพใกล้ธุดงค์เข้าไปเต็มที ไม่ติดสถานที่ ไม่หอบหิ้ว ไม่วิตกกังวล ไม่สะสมในทุกสิ่ง เพียงมีชีวิตอยู่รอดก็นับว่าเป็นบุญ บุญที่ได้สร้างสมแต่คุณความดี ทำให้ผู้คนอื่นอยู่เย็นเป็นสุข ทำประโยชน์ให้เขาเหล่านั้นให้ได้ดีที่สุดเท่าที่สามารถ ก็นับว่าไม่เสียชาติเกิด ได้พบได้รับรสและแสงแห่งธรรมของพระพุทธองค์บรรจุไว้ในดวงใจเต็มเปี่ยม คุณความดีเหล่านี้ได้ประคับประคองให้อยู่รอดปากเหยี่ยวปากกามาได้

ทั้งนี้โดยที่องค์สมเด็จพระบรมศาสดา ได้ทรงถ่ายทอดหลักธรรมะแสดงไว้ให้แก่พระสาวกสงฆ์ทั้งหลาย เพื่อนำมาสั่งสอนประดับสติปัญญาของผู้คนอันเกิดมาด้วยกิเลสตกอยู่ท่ามกลางกิเลส เราทุกคนเกิดความปีติซาบซึ้ง สำหรับผู้เขียนนั้น ถึงกับน้ำตาร่วงพรูเมื่อคลานเข้าไปกราบแทบเท้าท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาดจังหวัดอุดรธานี เพื่อกราบลาไปรับงานใหม่ในภาคกลาง ได้รู้ซึ้งเป็นอย่างยิ่งว่า ในเสี้ยวหนึ่งของชีวิตอันทุกข์ยากหนักหนานี้ เราได้พบแสงสว่างกระจ่างแจ้งจากธรรมะโดยท่าน ทำให้เข้าใจในความจริงของการที่ต้องเกิดมามีชีวิตอยู่ และจะอยู่ต่อไปอย่างไร ตายอย่างไรจึงจะหลุดพ้นจากกิเลสและความหลงในทุกๆ สิ่งได้ เกิดความเห็นใจ เมตตาไปหมด ทั้งผู้คน สัตว์ มิตร ศัตรู

ท่านอาจารย์สอนมิให้เป็นผู้คับแคบทั้งความคิด สติปัญญา การกระทำ ตลอดจนกิริยาวาจา ท่านจึงเป็นประดุจกระจกเงาอันเที่ยงตรงส่องให้เราได้เห็น ได้รู้จักตัวเอง และแนะทางแก้ไขข้อผิดพลาดต่างๆ ให้ทันที ด้วยธรรมะและเมตตาอันใสสะอาด จนกระทั่งพวกเราทุกคนพอจะมีสติปัญญารอบรู้ขึ้นมาบ้าง พระเดชพระคุณนั้นยิ่งใหญ่มหาศาลนักน้ำตาแห่งความปีติตื้นตันที่มีโอกาสได้เป็นศิษย์ของท่านจึงไหลพรูไม่รู้หยุด สุดที่จะห้ามได้จึงต้องได้ปล่อยให้เลยตามเลย ถือเสียว่าสังขารไม่ใช่ของเรา บังคับไม่ได้ ห้ามมันให้หยุดมันฟังเสียงที่ไหนเล่า ท่านอาจารย์บ่นขึ้นเบาๆ ว่า

“ศิษย์พระกรรมฐาน ทำไมเป็นอย่างนี้วะ” ได้ยินแล้วก็ยิ้มทั้งน้ำตา ในใจก็เถียงว่ามันร้องของมันเอง

“มากราบลาไปรับราชการภาคกลาง ไม่ทราบว่าอีกเมื่อไรจะได้มากราบเท้าท่านอาจารย์อีก” กราบเรียนท่านแล้วพยายามเช็ดน้ำตาให้แห้ง ท่านอาจารย์นั่งฟังเฉยเมย สงบแน่วแน่ เพราะท่านเห็นเป็นเรื่องธรรมดาโลก ผู้เขียนบ่นต่อไปอีกว่า

“ย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ บ้านก็ไม่มีให้ ไม่ทราบว่าจะไปอยู่ที่ไหนได้ แต่ก็ต้องไป ไปตายดาบหน้า ก็นายเขาสั่งให้ไปก็ต้องไป เขาไม่สนใจว่า เราจะไปอยู่ที่ไหนอย่างไร” กำลังจะเผลอสับหน่วยงานของเราให้ท่านฟัง ท่านอาจารย์เบื่อจะฟังจึงสอนคนขี้บ่นขึ้นว่า

“จำไว้ เราน่ะ บ้านที่อยู่นั้น จะเล็กน้อยหรือใหญ่โตอะไรก็ตาม ไม่สำคัญ หรือจะหรูหราฟู่ฟ่าอะไรก็ไม่สำคัญทั้งสิ้น ทุกอย่างมันอยู่ที่ใจของเราเท่านั้นว่าจะทำให้มันหรูหราฟู่ฟ่าเพียงไหนก็ได้” ท่านอาจารย์เตือนสติ ได้ยินท่านเตือนเท่านี้ก็รู้ทันทีว่าที่อยู่ใหม่ของเราที่จะได้พบนั้นเป็นอย่างไร เดาอนาคตตัวเองได้ถูก ทีนี้ก็หันมาตั้งหน้าดุเคี่ยวเข็ญขู่ตะคอกตัวเอง ด้วยความรำคาญที่น้ำตาไม่ยอมหยุดไหล ห้ามอย่างไรมันก็ไม่ฟัง จนผู้คนและลูกน้องทั้งหลายที่ไปด้วยแปลกใจ เพราะไม่เคยเห็นบทนี้มาก่อน มีแต่ชื่อเสียงในทางหัวแข็งอวดดี เด็ดขาดมาโดยตลอด อยู่ๆ ก็บ้าน้ำตาร้องไห้ต่อหน้าครูบาอาจารย์ จนท่านเย้าด้วยเมตตาว่า

“เฮ่ย พอไปเจอครูอาจารย์ใหม่เข้า ก็ลืมหลวงตาบัวเท่านั้นละว้า”

“ไม่มีทางค่ะ” กราบเรียนได้เท่านั้นก็พูดไม่ออก ท่านอาจารย์เวทนาเต็มที สอนขึ้นสั้นๆ เฉียบขาดนักว่า

“พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ที่ไหน อยู่ในหัวใจของตัวมิใช่หรือ? ครูอาจารย์ก็อยู่ที่นั่นแหละ จะมานั่งร้องไห้ทำไม หา”

“ก็ไม่ได้อยากร้อง น้ำตามันออกของมันมาเอง” คนชอบเถียงอดไม่ได้ ท่านอาจารย์หัวเราะ ลุกขึ้นเข้าไปในห้อง หยิบของอย่างหนึ่งออกมาส่งให้แล้วสั่งว่า

“เอ้า เอาไป ไม่เคยให้ใครนะนี่ แต่สำหรับรายนี้จะให้ แล้วอย่าถือโร่ไปให้ใครๆ เขาเห็นล่ะ เดี๋ยวใครๆ ก็จะแห่กันมาจะเอาบ้าง เราไม่มีจะให้ มีอยู่เท่านี้แหละ อย่าเที่ยวอวดใคร เดี๋ยวเราเดือดร้อน” ผู้เขียนก้มลงกราบรับของที่ท่านมอบให้ด้วยความเมตตาและเข้าใจลูกศิษย์แต่ละคนเป็นอย่างดี ท่านหยั่งน้ำใจทราบได้ทุกระยะ แล้วให้ศีลให้พรเป็นที่จับใจว่า

“ขอให้เจริญทั้งทางโลกและทางธรรม ให้ธรรมะที่อาจารย์สอนสัมผัสอยู่ในหัวใจตลอดไป “พุทโธ” ที่ภาวนาแปลว่า ผู้รู้ ผู้ฉลาด ให้หมั่นปฏิบัติสวดมนต์ภาวนาอย่าได้ขาด อย่าได้ท้อถอยในการสร้างความดี ให้รู้เท่าทันเล่ห์กลของกิเลสที่เข้ามาทุกรูปแบบ ให้มีสติปัญญารอบตัว ลึกซึ้ง ละเอียดขึ้นทุกขณะ เอาดีให้ได้ อย่าให้เสียชาติเกิด เร่งความเพียร

ให้มากเป็นการเพิ่มพลังให้แก่ตนเอง พึ่งตัวเองให้ได้ ไม่ต้องเกาะอยู่กับครูอาจารย์ตลอดเวลา จะได้พาตัวเองให้หลุดพ้นความทุกข์ได้ ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน ให้มีสติพิจารณาความทุกข์ ความสุขนั้น ๆ สิ่งทั้งหลายเป็นเพียงมายา ธรรมเท่านั้นที่เป็นของจริงเป็นความจริง ทำให้กล้าหาญไม่ขี้ขลาดหวาดกลัวอะไรเลย แม้กระทั่งที่สุดคือความตายเท่านั้นละ ไปได้แล้ว''

ท่านอาจารย์สอนอย่างมั่นคง เด็ดเดี่ยว และวางใจกับธรรมที่ท่านสอนไว้ดีแล้ว แม้จะมีคนดื้อรั้นอวดดีอย่างผู้เขียนรวมอยู่ด้วย ก็โดนธรรมะจากท่านปราบเสียเรียบร้อย เคยกราบเรียนท่านว่า รู้สึกว่าตัวเองสุภาพราบเรียบนิ่มนวลขึ้นเป็นกอง นับแต่โดนท่านอาจารย์หวดเอาแรง ๆ ด้วยไม้เรียวหรือฝีปากของท่าน แต่ท่านกลับตอบว่า ยังใช้ไม่ได้หรอก จะต้องให้ดีกว่านี้ นิ่มกว่านี้ เรียบร้อยกว่านี้อีก ก็เลยสารภาพว่า ตัวเองเป็นเสมือนก้อนดินสุดแท้แต่ท่านอาจารย์จะทุบตีขัดเกลาเถิด เพราะเมื่อสำเร็จเป็นภาชนะขึ้นมาแล้ว ก็ย่อมจะเป็นของดีมีประโยชน์และสวยงามด้วย ส่วนท่านอาจารย์นั้นก็จะต้องเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างยิ่ง ท่านสอนเราทุกคนว่า

''มนุษย์นั้นเป็นชาวโลกที่ฉลาดที่สุด สอนยากที่สุด แต่เมื่อทำได้สำเร็จก็จะได้คนดีที่สุด มนุษย์ที่ดีเลิศที่สุด''

ผู้เขียนกราบลาท่านอาจารย์ออกมาด้วยน้ำตา ทั้งที่มิได้คร่ำครวญสะอึกสะอื้น แต่น้ำตาไหลรินไม่รู้จักหยุดจนรำคาญตัวเอง ความรู้สึกโศกเศร้าอาลัยไม่มีเลย มีความปีติตื้นตัน ไม่มีความรู้สึกว้าเหว่อ้างว้าง เพราะท่านอาจารย์อยู่ในหัวใจของเราทุกคนดังที่ท่านบอกไว้แล้วไม่ได้ห่างหายไปไหน คำสั่งคำสอนอันเด็ดเดี่ยว มั่นคง แน่วแน่ของท่านยังก้องอยู่ในสำนึก ซึมซาบเข้าไปในทุกอณูของร่างกายและจิตใจ ท่านอาจารย์วางเฉยกับการร่ำลาของลูกศิษย์เพราะท่านทราบแน่นอนแล้วว่า ธรรมะที่ท่านนำมาสั่งสอนพวกเราทุกครั้งที่ได้พบกันนับเป็นเวลาแรมปี ได้ซาบซึ้งซึมอยู่ในดวงใจของศิษย์ทุกคนแล้ว ไม่มีสิ่งใดจะต้องเป็นห่วง เพราะผู้รับ รับได้ ไม่มีวิจิกิจฉาในธรรม ไม่เป็นผู้มีปัญหา หรือสร้างปัญหาให้แก่ใคร ๆ ในสังคม และจะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยคนอื่น และไม่มีอุปสรรคในการเพียรภาวนาต่อไปอีกแล้ว ส่วนจะทำได้มากน้อยเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับหน้าที่การงานของแต่ละคนที่ต้องรับผิดชอบ

''อย่าไปว่าคนอื่นเขา ตัวเรานั้นดีแล้วหรือ?''

''ให้เร่งปฏิบัติภาวนา ตายแล้วทำไม่ได้นะ''

สองประโยคสำคัญนี้ มีคุณค่ามหาศาล และเราต่างปฏิบัติตามกันโดยเคร่งครัด พอจะเอ่ยปากถากใครให้ปวดแสบปวดร้อนตามสันดานเดิมที่เป็นคนปากเปราะ คำสอนอันเด็ดขาดของท่านอาจารย์พระมหาบัวจะดังขึ้นทันทีทันใด ทำให้สงบ ระงับโทสะ หุบปาก

ได้สนิทที่เดียว ที่เคยจะ "ลับเขี้ยวไว้กัดกัน" ดังที่ท่านอาจารย์ว่า ก็เป็นอันว่าจบลงได้ ไม่มีปัจจัยให้สืบต่อเนื่องเป็นเวรเป็นกรรมกันต่อไป ไม่ต้องแยกเขี้ยวตีหน้ายักษ์หน้ามาร ใครจะพูดจาก้าวร้าวล่วงเกิน ดูหมิ่นเหยียดหยามอย่างไรก็วางใจได้ มีแต่ความเฉย เรียบ เงียบ และเงียบเพื่ออะไรกันเล่า? ก็เพื่อความหลุดพ้นไปตามขั้นตอน ไม่ต้องเจอะเจอกับสิ่งที่ตนไม่ชอบต่อไปและตลอดไป ทุกชาติ ทุกภพ ทุกภูมิ ไม่มีปัจจัยให้ต่อเนื่อง "ตัดปัจจัยให้ขาด ทำเดี๋ยวนี้ ทำทันที" ท่านอาจารย์สอนไว้ดีแล้ว ถ้าทำได้ก็จะถามตัวเองและจะได้รับคำตอบในทันที "ตัวเรานั้นดีแล้ว...หรือ?" ถ้าดีแล้วจะไม่หวั่นไหวในทุก ๆ สิ่ง เรากำลังเพียรพยายามอยู่แล้วอย่างดีที่สุด

ด้วยกาย วาจา และดวงใจ ขอกราบนมัสการสยบแทบเท้าท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี ด้วยสำนึกในพระเดชพระคุณอันหาที่สุดมิได้ ที่ท่านได้กรุณาเมตตาสั่งสอนอบรม ขูด เคาะ ขัดเกลา ชะล้างกิเลสในหัวใจของผู้เขียนและคณะศิษย์กลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มนี้ให้บรรเทาเบาบางลง และคงจะสะอาดหมดจดได้ในที่สุด ความสว่างผ่องแผ้วในดวงใจ ซึ่งมีท่านอาจารย์สถิตอยู่ เป็นดุจดวงประทีปส่องไสวให้มองเห็นปัญหาและแก้ได้ด้วยปัญญาอันฉลาดลึกซึ้ง ไม่พรั่นพรึงต่อสิ่งใด มีความองอาจกล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคอันเป็นกลอุบายของกิเลสทุกรูปแบบ แม้จะต้องตกอยู่ท่ามกลางกระแสของกิเลสอันเชี่ยวกรากในสังคมมนุษย์ ก็ขอให้ธรรมะของพระพุทธองค์ที่ท่านอาจารย์ได้ถ่ายทอดสั่งสอนอบรมด้วยวิธีการต่าง ๆ ดำรงคงมั่น กล้าสู้กับกระแสกิเลสเหล่านั้นได้ ขอพระเดชพระคุณ บารมีธรรมอันล้ำเลิศ สะอาดบริสุทธิ์ของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นที่พึ่งแก่บรรดาศิษย์ตลอดไป อย่าให้ต้องเสียท่าต่อกิเลสเหล่านั้นได้เลย ไม่ว่าจะหลากไหลมาในรูปใด ก็ขอให้มีสติได้คิดและคิดได้ทุกครั้งไปด้วยเถิด เจ้าพระคุณ***

หลังจากที่ได้กราบลาท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ลงมาอยู่ภาคกลาง ผู้เขียนและคณะต่างก็ตั้งใจไว้ว่า จะต้องขึ้นไปกราบท่านอาจารย์กันอีก นึกถึงท่านทีไรก็น้ำตาร่วงทีนั้น เหมือนลูกที่ต้องจากพ่อแม่ รู้สึกว้าเหว่อยู่ตลอดเวลา เขียนจดหมายขึ้นไปกราบเรียนสารภาพความในใจว่าเคารพบูชาท่านมากเพียงไร ท่านไม่เคยตอบ ถ้าจะมีก็ให้พระที่ทำหน้าที่คล้ายเลขาฯ ของท่านตอบมาแทนว่า มีธุระอะไรก็ให้เขียนไปสั้น ๆ เอาแต่ใจความ ทำให้ลูกศิษย์ได้สติทันทีว่า เราออกจะเพ้อเจ้อมากไปแล้ว จึงต้องหยุดเขียน ส่วนการส่งเงินไปถวายร่วมทำบุญกุศลกับท่านยังทำอยู่เสมอตามวาระต่าง ๆ กัน ท่านก็จะตอบเพียงสั้น ๆ ว่า "ได้รับแล้ว ขอให้ได้บุญมาก ๆ นะ"

เป็นเวลาเกือบสองปีเต็มที่ต้องจากครูบาอาจารย์ ได้แต่นึกน้อยใจในวาสนาของตัวเองว่า ทำไมหนอใคร ๆ เขาไปวัดป่าบ้านตาดกันได้ทุกเดือน ไปปฏิบัติภาวนาด้วยความพร้อมทุกประการ มีแต่เราเท่านั้นที่ไม่พร้อม จึงได้แต่อาศัยการสวดมนต์ภาวนาไปตามที่ครูบาอาจารย์เคยสั่งสอนกันมา แม้ตัวจะไปไม่ได้ แต่ให้ใจสงบร่มเย็นเข้าไว้แล้ว ครูบาอาจารย์ท่านก็อยู่ใกล้ตัว อยู่ในหัวใจของเราเองจริง ๆ ขอบารมีท่านช่วยชี้แนะแนวทางต่าง ๆ ที่เราติดขัด ให้มีสติปัญญาแก้ไขปัญหาของตัวได้สำเร็จทั้งในด้านการงานและในการปฏิบัติภาวนา ซึ่งก็นับเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ที่สามารถจะทำได้ และมีความอบอุ่นใจเสมอ สามารถตัดสินใจในงานต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว แน่นอน ความหวาดกลัวกริ่งเกรงต่าง ๆ หายไปจนหมดสิ้น

"พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ที่ไหน อยู่ในหัวใจตัวเองไม่ใช่หรือ ครูบาอาจารย์ก็อยู่ที่นั่นแหละ จะมานั่งร้องไห้ทำไม หา?"

เสียงที่ท่านดุด้วยเมตตายังก้องอยู่ในหูไม่เคยลืมเลย และเชื่อว่าท่านอาจารย์ก็ไม่ลืมลูกศิษย์เช่นกัน จะเห็นได้จากเมื่อมีเพื่อนพ้องคนรู้จักกันไปกราบท่าน ท่านจะสั่งมาว่าให้บอกลูกศิษย์คนนั้นคนนี้ด้วยนะว่าคิดถึง ไม่เห็นไปเยี่ยมอาจารย์บ้างเลย จนกระทั่งวันหนึ่งมีเพื่อน ๆ หารถตู้มาได้หนึ่งคัน จึงช่วยกันขับรถฝ่าฝนเดือนกันยายนลุยไปบนถนนโคลนระหว่างขอนแก่นไปอุดร กรมทางกำลังรื้อถนนสร้างใหม่ แต่พวกเราไม่รู้ว่าผู้คนเขาพากันใช้เส้นทางอื่น จึงขับรถไปบนทางนั้น ทำให้รถเสียการทรงตัวเกือบจะลื่นลงถนนไปหลายครั้ง เมื่อถึงอุดรฯ เป็นเวลามืดค่ำ ทุกคนเหนื่อยและเพลีย จึงพากันเข้าที่พัก และเข้าไปกราบท่านในตอนเช้า รอให้พระและท่านอาจารย์ฉันแล้วเราจะได้คุยกับท่านบ้าง เมื่อไปถึงวัดผู้คนบางตาลงไป มีแต่คณะของผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเพิ่งย้ายไปใหม่กำลังคุยกับท่านอยู่ ท่านอาจารย์กำลังสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษว่าเป็นของมีจริง อะไรที่เป็นบุญให้เร่งทำ สิ่งที่เป็นบาปแล้วอย่าทำหรือเข้าใกล้เลย ท่านสอนย้ำแล้วย้ำอีก เมื่อหัวหน้าคณะของเราคลานเข้าไปกราบอยู่เบื้องหลังท่านก็หันมาถามว่า

"มาถึงเมื่อคืนนี้หรือ?" เราทุกคนก้มลงกราบ ท่านอาจารย์บอกว่า

ขณะนี้กำลังปวดหลัง เดี๋ยวจะกลับกุฏิแล้ว ต้องให้พระท่านช่วยประคบด้วยยาไทย" แล้วท่านก็หันไปย้ำกับคณะท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอีก ให้ระลึกเสมอถึงบาปบุญคุณโทษเพราะเป็นของมีจริง คุยอีกสักครู่ ท่านก็หันมาบอกว่า

"จะลุกไปแล้วนะ กลับกันเสียทีซิ" ผู้เขียนซึ่งเป็นคนปากเปราะกราบเรียนขึ้นว่า

"ดูท่านอาจารย์ซิ เพิ่งมาถึงแท้ ๆ ท่านก็ไล่ให้กลับ"

"เอ–ก็บอกว่าพระท่านรอจะประคบหลังอยู่ จะให้ท่านรอนานได้รึ เสียเวลาของท่านน่ะ"

“ท่านอาจารย์จะประคบนานไหมคะ พวกเราจะได้รอ” พยายามอีกหนแต่ไม่สำเร็จ ท่านหันมาดุ

“ไม่ให้รอ บอกให้กลับก็กลับซิ”

“โธ่ ก็ขับรถฝ่าฝนลุยโคลนมาจากกรุงเทพฯ ตั้ง ๖๐๐ กิโลเมตร และตั้งสองปีแล้ว ไม่ได้มากราบเท้าท่านอาจารย์เลย มาถึงท่านก็ไล่ให้กลับ” ท่านอาจารย์เลยดุสำทับเข้าอีก

“ก็ดีแล้วนี่ สองปีถึงมาหาครูบาอาจารย์ที ก็ต้องไล่ให้กลับอย่างนี้แหละ จะได้รู้สึกเสียบ้าง โดนบ้างแหละดี ทีคนอื่นเขาทำไมมากันได้ทุกวัน...”

“ก็หนูอยู่กรุงเทพฯ นี่คะ” ผู้เขียนอดเถียงไม่ได้

“นั่นแหละ จะอยู่ไหนก็ตาม สองปีมาทีก็ต้องเจออย่างนี้ละ” คราวนี้ลูกศิษย์หัวเราะ เพราะรู้ว่าท่านกำลังสอนเราอย่างเจ็บแสบ ทั้งที่ท่านก็นึกถึงลูกศิษย์กลุ่มนี้อยู่เหมือนกัน ผู้เขียนหาเรื่องกราบเรียนต่อ

“หนูจะมาเรียนท่านอาจารย์เรื่องหนังสือด้วยค่ะ”

“อ๋อ-หนังสือยุ่งๆ นั่นน่ะหรือ ตัวทำตัวก็ยุ่งไปคนเดียวซิ จะให้อาจารย์ไปยุ่งด้วยเรื่องอะไร เราไม่อยากยุ่งด้วยหรอก รู้บ้างไหมว่าขณะนี้ผู้คนหลั่งไหลมาวัดป่าบ้านตาดมากมาย ตัวก็มีหัวใจ เราก็มีหัวใจ ตัวไม่ต้องรับแขกก็ไม่ต้องเหนื่อย แต่เราต้องรับแขก เราก็เหนื่อยนี่หว่า เอาละ จะลุกละนะ” ท่านพูดจบก็ลุกไปกราบพระประธาน ลงจากศาลา พวกเราก้มลงกราบเมื่อท่านเดินผ่าน แล้วนั่งหน้าแห้งอยู่บนศาลา สักครู่หนึ่งพระท่านก็เข้ามาเก็บกวาดปัดถู โดยไม่สนใจคนที่เดินทางไกลเลยสักองค์เดียว จึงต้องพากันขับรถกลับด้วยใจที่ห่อเหี่ยว แต่หันไปสั่งเสียกับประตูวัดไว้ว่า จะต้องกลับมาอีกแน่นอน “ไม่มีวันเข็ดหรอก จะบอกให้” เราสาบาน

ในระยะนั้นผู้เขียนเริ่มทำหนังสือ “เรื่องที่คุยกัน” พิมพ์เป็นของขวัญวันปีใหม่ พ.ศ.๒๕๒๘ สำหรับแจกผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและสหธรรมมิกทั่วไป จำนวนเพียง ๑,๐๐๐ เล่ม ปรากฏชัดในเมตตาบารมีของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะมีผู้ร่วมสมทบทุนเป็นจำนวนมาก ค่าพิมพ์หนังสือสามหมื่นห้าพันบาท แต่เราได้เงินจากผู้มีใจเป็นกุศลศรัทธาเลื่อมใสเป็นจำนวนถึงห้าหมื่นบาท เมื่อเพียงพอกับความต้องการแล้วก็ปิดรับเงิน เมื่อหนังสือเสร็จออกมาแล้วมีเงินเหลืออีกหนึ่งหมื่นห้าพันบาท จึงได้รวบรวมเพื่อนๆ ที่อยากขึ้นไปกราบท่านอาจารย์ให้ลางานพร้อมกัน เพื่อนำปัจจัยที่เหลือไปถวายมอบให้วัดป่าบ้านตาดใช้ในกิจการที่จำเป็นต่อไป เมื่อทุกคนพร้อมแล้ว ก็เขียนจดหมายขึ้นไปกราบเรียนว่าจะมากราบท่านในวันที่เท่านี้

ก่อนออกเดินทางเพียงวันเดียวก็ได้รับจดหมายตอบมาว่า ในวันที่เราจะไปกราบท่านนั้น ท่านจะไม่อยู่ที่วัด มีธุระต้องไปทำ แต่เมื่อคณะศิษย์ได้ตั้งใจว่าจะไปแล้วก็ต้องไป คิดกันว่า เราคงตามหาท่านที่วัดใดวัดหนึ่งได้แน่นอน คิดด้วยความประมาทดังนี้ ก็พากันออกเดินทาง ไปถึงแล้วก็ไม่ได้พบจริงๆ จึงถวายปัจจัยไว้กับท่านปัญญาวัฑโฒ ซึ่งเป็นพระอาวุโสรองจากท่านอาจารย์ ท่านปัญญาวัฑโฒ เป็นชาวอังกฤษ เป็นวิศวกรมาก่อน ขณะนี้บวชได้ ๒๐ พรรษาแล้ว ท่านปัญญาเป็นพระสุภาพอ่อนน้อมเป็นอย่างยิ่ง ท่านอาจารย์เคยเล่าให้ฟังว่า ตั้งแต่อยู่ด้วยกันมาไม่เคยดุท่านเลย เพราะท่านปัญญาปฏิบัติดีปฏิบัติชอบพร้อมทุกประการ กราบเรียนถามท่านปัญญาว่า ท่านอาจารย์ไปไหนก็ไม่มีใครทราบ เพราะท่านไม่เคยบอกใคร จะกลับเมื่อไรก็ไม่มีใครทราบ

เราเลยใช้วิธีเดาสุ่ม วัดไหนที่ท่านอาจารย์เคยไปเราก็ตามขับรถตะลุยฝุ่นเข้าไปถึงวัดป่าดานวิเวก ที่ท่านอาจารย์เคยเล่าว่า เอาหมูป่ามาปล่อยไว้ ก็ได้พบท่านอาจารย์ทุยพระอาจารย์ทุยบอกว่า เมื่ออาทิตย์ที่แล้ว ท่านหนีคนมาพักที่นี่ เพราะเหน็ดเหนื่อยต่อการรับแขกมาก ท่านอาจารย์พระมหาบัวนั้นเวลาท่านไปไหนไม่มีใครทราบ และไม่มีใครกล้าถาม คราวนี้เราก็เลยพากันขับรถกลับ แวะขอนแก่นเข้าไปกราบท่านอาจารย์บุญเพ็งที่วัดป่าวิเวกธรรม ท่านกลับหัวเราะชอบใจที่เรามาเก้อ ตามหาท่านอาจารย์พระมหาบัวไม่พบ

"ใครจะไปรู้ว่าท่านไปไหน ท่านต้องการพักผ่อนยังจะไปกวนอยู่ได้"

"ไปกราบค่ะ ไม่ได้ไปกวน" ผู้เขียนขัดขึ้น

"นั่นแหละไปกราบไปกวนมันก็เหมือนกัน ก็ท่านไม่สบายน่ะ ท่านก็ต้องหาที่พักผ่อน ตามท่านไม่เจอหรอก เมื่อเดือนที่แล้วท่านก็มาขอนแก่น มาพักนอนเล่นที่นี่ เราต้องช่วยกันระมัดระวังท่านอาจารย์พระมหาบัวไว้ให้ดี รู้จักทะนุถนอมครูบาอาจารย์ไว้ ให้ท่านอยู่กับพวกเรานานๆ จะดีกว่า นั่นเณรยกข้าวมาแล้ว กินข้าวเสียก่อนซิ" ท่านอาจารย์บุญเพ็งนั้นมีเมตตาเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ลูกศิษย์น้ำตาซึมเมื่อเห็นอาหารห่อเล็กถุงน้อยวางอยู่เต็มถาด เป็นอาหารที่พระทุกองค์บิณฑบาตมาได้ตั้งแต่เช้า ยังเหลือไว้เลี้ยงลูกศิษย์ แม้ว่าเราจะทำบุญใส่บาตรทุกเช้าแต่ไม่เคยนึกเลยว่า อาหารเหล่านั้นจะกลับมาเลี้ยงพวกเราเข้าในวันหนึ่ง โดยท่านอาจารย์ออกบิณฑบาตแล้วยังเหลือมาเผื่อแผ่สัตว์โลก ด้วยความรักความอาทรว่าลูกศิษย์จะหิวโหย ทำให้ตื้นตันจนกินไม่ลง

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงทานข้าวก้นบาตรท่านอาจารย์ได้ทุกครั้งอย่างสนิทใจ ไม่เคยเลือกว่าจะตักสิ่งนั้นสิ่งนี้ จะเป็นทุเรียน ปลาร้า ผักต้ม ปนมากับข้าว ตักส่วนไหนได้ก็ทานได้ทั้งหมด เพราะอาหารเหล่านั้นเป็นสิ่งบริสุทธิ์ได้มาด้วยบารมีอันสูงยิ่งของท่านอาจารย์ และเป็นอาหารที่ดีที่สุดของผู้นำมาถวาย ไม่ว่าจะปรุงแต่งให้เลอเลิศอย่างไร ท่านก็จะตักรวมลงในบาตร ฉันด้วยความสงบ สำรวม และสะอาด ไม่ติดในรสของอาหาร ครูบา

อาจารย์ทุกองค์ท่านฉันอย่างนี้ เราต้องทำตามท่านให้ได้ เพราะฉะนั้น เมื่อมีผู้กล่าวว่าอาหารนั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นยาแก้โรคภัยไข้เจ็บ ผู้เขียนจึงมีความคิดไม่เหมือนผู้อื่น รู้แต่เพียงว่า ท่านสอนไม่ให้ติดในรสอาหาร ท่านสอนให้เป็นคนเลี้ยงง่าย ผู้เขียนรับอาหารก้นบาตรมาทานได้อย่างสบาย ไม่เลือกว่าจะมีอะไรปนเปกันมาบ้าง เป็นการฝึกฝนตัวเองอีกวิธีหนึ่ง เมื่อไม่ติดในเรื่องอาหารการกินแล้ว ก็ไม่ติดในเรื่องอื่น ๆ ถ้ายังติดอยู่บ้าง เมื่อรู้ตัวก็จะละได้โดยง่ายจากสิ่งที่เราหลงใหล ละได้ วางได้ในที่สุด แล้วเราก็จะเบา สบายใจเป็นอย่างยิ่ง

กลับจากอีสานคราวนั้น นั่งอยู่ในกรุงเทพฯ ได้สองวันก็ต้องเดินทางไปธุระทางภาคตะวันออก พบผู้ปฏิบัติธรรมหลายคนเล่าให้ฟังว่า เมื่อเช้าได้ใส่บาตรท่านอาจารย์พระมหาบัว ผู้เขียนถึงกับร้องเอะอะว่าพบท่านที่ไหน เขาก็บอกว่าท่านอาจารย์มาพักอยู่ที่บางละมุง เพราะเหน็ดเหนื่อยที่วัดป่าบ้านตาดมาก จึงมาหาที่อยู่สงบ ๆ เพื่อสังขารจะได้พักผ่อนบ้าง โธ่เอ๋ย เราหรืออุตส่าห์ดั้นด้นตามท่านไปถึงขอนแก่น อุดร หนองคาย ก็ไม่พบ ท่านกลับมาอยู่แถว ๆ บ้านเรานี่เอง เรื่องนี้สอนให้ตัวเองรู้ว่า อย่าไปทำเก่งกับครูบาอาจารย์ไม่ได้เป็นอันขาด เรามันอยู่เพียงปลายอ้อปลายแขมเท่านั้น

ในตอนเช้าวันต่อมา จึงเข้าไปกราบท่านในสถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง บนฟากฝั่งทะเลตะวันออก ท่านอาจารย์ถามด้วยความเมตตาและอารมณ์ขันเมื่อทราบว่าลูกศิษย์ตามล่าพระอาจารย์สุดเหวี่ยงทีเดียว

‘‘แล้วรู้ได้อย่างไรว่าอาจารย์อยู่ที่นี่’’

‘‘ก็ใช้วิชาตำรวจเข้าช่วยครับผม’’ หัวหน้าคณะกราบเรียน ท่านหัวเราะชอบใจ

‘‘เออ ทำยังกับเราเป็นผู้ต้องหาเชียวนะ นี่หลวงตาบัว เวลานี้ไปไหนก็บอกใครไม่ได้ นั่งรถก็ปิดกระจกมืด ยังกับผู้ต้องหาไม่มีผิด ใครรู้เข้าก็มา แห่กันมา ตอนพระอาจารย์มั่นท่านมรณภาพใหม่ ๆ ใคร ๆ ก็มามะรุมมะตุ้มเอากับเรา ต้องหนีขึ้นไปอยู่บนเขาโน่น แล้วมาทำไมกันนี่น่ะ’’ ท่านอาจารย์ถามลูกศิษย์ที่นั่งหน้าสลอน

‘‘ก็มากราบมาเยี่ยมดูว่าท่านอาจารย์เจ็บป่วยเป็นอย่างไรกันบ้าง’’ ผู้เขียนกราบเรียน

‘‘มาเยี่ยม มาดู ดูแล้วเป็นอย่างไงล่ะ เห็นไหมว่าอาจารย์เป็นอย่างไร สังขารมันชำรุดน่ะ ก็ต้องพักซิ แล้วอย่าไปบอกใครอีกล่ะว่าเราอยู่นี่’’ ท่านสั่งกำชับ ซึ่งบรรดาลูกศิษย์รับปากกันแซ่ด

‘‘รับปากว่าไม่พูดแล้ว ไปบอกว่า ‘‘อย่าบอกใครนะ ว่าอาจารย์อยู่ที่นี่ ต่อ ๆ กันไปเลยมากันหมดยิ่งยุ่งเข้าไปอีก เราจะพักก็ไม่ได้พักกันละ เป็นไงมาแล้ว บอกว่าป่วยมันก็ไม่

ฟังกัน'' ท่านบ่นเบื่อ ๆ ''รับรองค่ะ ว่าจะไม่บอกให้ใครมารบกวนท่านเป็นอันขาด'' เราทุกคนรับปากกับท่านอย่างมั่นคง แล้วให้คนเขาจัดหาน้ำดื่มไว้ถวายตลอดเวลาที่ท่านพักอยู่ในเขตนี้ ท่านอาจารย์บอกว่า

''จะมายุ่งอะไรเรื่องน้ำเรื่องท่า สมัยเราธุดงค์ น้ำไหนก็กินได้ทั้งนั้น เอามากรองให้สะอาดแล้วก็ฉัน''

''ก็สมัยก่อนท่านอาจารย์แข็งแรงดีก็ไม่เป็นไรซิคะ ตอนนี้ต้องระวังกันหน่อย'' ท่านอาจารย์นิ่ง เพราะท่านคงจะเหน็ดเหนื่อยที่จะเถียงกับคนหัวดื้อเหล่านี้ แต่ท่านก็ทราบดีว่าลูกศิษย์เคารพและมีความกตัญญูรู้คุณต่อท่านมากเพียงไร จึงมิได้ห้ามปราม พวกเราที่อยู่กันในกรุงเทพฯ พากันปิดปากเงียบ สักอาทิตย์หนึ่งจึงไปกราบท่านเพื่อดูแล และหาสิ่งที่จำเป็นไปถวาย เมื่อเห็นท่านค่อยยังชั่วขึ้น จึงเพิ่มการไปพบเป็นอาทิตย์ละสองครั้ง จะสังเกตได้ชัดว่า จากการได้พักผ่อนเต็มที่ ไม่มีผู้ใดนำกิเลสไปให้ท่านชำระชะล้าง ทำให้ท่านอาจารย์แข็งแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว เราจึงไปกราบท่านได้วันเว้นวัน ท่านอาจารย์ได้สั่งสอนการปฏิบัติภาวนาให้วันละสิบห้านาทีบ้าง ยี่สิบนาทีบ้าง หลังจากที่ท่านฉันแล้ว เราก็จะทานอาหารกันอย่างเร่งด่วนและขอโอกาสที่จะได้ฟังธรรมอันวิเศษจากท่าน

''ใคร ๆ เขาก็ว่า หลวงตาบัวดุ ดุยังไง ก็คนมันเข้ามาเอาแต่เรื่องร้อนใจมาให้ จะไม่ให้ดุกิเลสที่คนแบกเข้ามาหาได้ยังไง คนไม่เข้าใจก็ว่าดุ มันเหมือนกับมีน้ำสองถังนะ ถังหนึ่งเป็นน้ำสกปรก น้ำพุ่งออกมาแรงเปรอะเปื้อนไปหมด เราก็ต้องเปิดน้ำที่สะอาดออกมาชะล้าง น้ำที่สะอาดนั้นต้องพุ่งแรงกว่าจึงจะชะล้างสิ่งสกปรกออกได้หมดสิ้น เข้าใจไหมล่ะ'' ทุกคนรับว่าเข้าใจ ผู้เขียนจึงกราบเรียนถามว่า

''เมื่อตอนที่ไปวัดป่าบ้านตาด ท่านอาจารย์ไม่อยู่ อยากจะสนทนาธรรมกับใครก็ไม่ได้ พระแต่ละองค์ท่านไม่สนใจจะคุยกับพวกเราเลยค่ะ ถามอะไรท่านไม่ได้ ผู้ที่ติดขัดในการภาวนาทั้งหลายจึงเป็นคนน่าสงสารเพราะไม่มีที่พึ่ง กราบเรียนถามท่านปัญญา ท่านก็ถามคำตอบคำ องค์อื่น ๆ ท่านก็ดูเหมือนไม่อยากคุยกับใครเลย ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นคะ''

''ท่านปัญญาท่านเป็นพระที่ดีมาก ถามข้อสงสัยท่านก็ตอบให้แล้วจะเอาอะไรอีก ส่วนพระองค์อื่น ๆ ท่านก็คงจะรู้ดีว่าผู้แบกกิเลสเข้าไปหาท่านนั้นเป็นอย่างไร และตัวท่านเองเป็นอย่างไร ท่านจึงไม่อยากจะพูดจะตอบ ท่านจึงระมัดระวังมากนะในเรื่องนี้'' ท่านอาจารย์อธิบายกว้าง ๆ

''น่าสงสารคนเหล่านี้นะคะ ยิ่งเป็นผู้หญิงท่านยิ่งไม่มอง ดูเหมือนท่านรังเกียจพวกผู้หญิง''

"เรื่องอะไรจะไปรังเกียจ เพราะแม่เราก็เป็นผู้หญิงนี่นะ แต่ท่านรู้จักดีว่าผู้หญิงเป็นอย่างไร และท่านเป็นอย่างไรต่างหากเล่า เข้าใจไหม?" ฟังแล้วได้สติ ผู้เขียนจึงก้มลงกราบไม่มีข้อสงสัยอีก

"เข้าใจค่ะ เข้าใจดีแล้ว"

"เออ นั่นละ ก็เท่านั้นละ กลับไปเสียทีซิ" ท่านอาจารย์ไล่เลย ผู้เขียนจึงร้องขึ้นว่า

"อะไรกันคะ ขอเวลาครึ่งชั่วโมง นี่ยังคุยกันได้ไม่กี่นาที" คราวนี้ท่านอาจารย์หัวเราะขึ้น

"อ้อ มันนับไว้เลยนะว่ากี่นาทีแล้ว เพิ่งจะสิบนาที สิบห้านาที สิบเจ็ดนาที ยังไม่หมดเวลาที่ขอเลย ยังงั้นรึ?" ลูกศิษย์หัวเราะกิ๊ก

"ก็ยังไม่ทันหมดเวลาเลย กำลังจะถามว่า ศาลาฉันมีอะไรขาดอีกบ้าง จะสร้างถังน้ำฝนหรือเปล่าคะ?" ผู้เขียนพยายามยืดเวลาต่อ ท่านก็ตอบว่า

"ศาลาที่สร้างขึ้นเพราะพระที่มาปฏิบัติในสถานที่นี้ ท่านไม่มีที่ฉันรวมกัน จึงสร้างศาลาเล็ก ๆ ไว้ให้ท่าน เขาอาจจะสร้างถังน้ำฝนหรือจะใช้แท้งค์น้ำก็ไม่ทราบ"

"ถ้าจะใช้แท้งค์น้ำ พวกเราจะได้นำมาถวายค่ะ แต่ถ้าสร้างถังน้ำฝนคอนกรีต ก็จะได้ไม่นำมา"

"ก็ต้องถามคนสร้างเขาซิ เราไม่รู้เรื่องของเขาหรอก บอกว่าศาลาให้พระฉันไม่มีเขาก็สร้างให้ ต้องแล้วแต่คนสร้างเขา ไปเสียทีซิ คนพวกนี้เป็นยังไงวะ ไล่ไม่ครบสามครั้งเป็นไม่ไปซิน่า" ท่านอาจารย์ไล่ แล้วหัวเราะขันในความดื้อของลูกศิษย์ ท่านทราบดีว่า ที่ดื้อก็เพื่อจะตักตวงอรรถธรรมจากท่าน เมื่อให้จนเหนื่อยแล้วท่านจึงไล่ ลูกศิษย์ต้องกราบลาลงมาด้วยความเสียดาย

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน มีโรคภัยไข้เจ็บประจำอยู่คือโรคหัวใจ ซึ่งในเวลากำเริบ ท่านต้องเก็บตัวอยู่อย่างเงียบเชียบในกุฏิ มิให้ใครมารบกวนได้ แม้พระลูกศิษย์จะคอยเฝ้าอยู่ใต้ถุนกุฏิหรืออยู่ใกล้ ๆ ท่านก็จะไล่ไม่ให้อยู่ แล้วท่านจึงนั่งปฏิบัติภาวนาอย่างสะดวกปลอดโปร่ง เมื่ออาการเจ็บป่วยทุเลาลง ท่านจึงจะออกมาเอง ในขณะที่ภาวนานั้นท่านเล่าว่า มีอาการเจ็บปวดที่หัวใจเหมือนมีอะไรปักเสียบอยู่ในนั้น จะหายใจไม่ใคร่ได้ท่านต้องค่อย ๆ ผ่อนลมหายใจเข้าออกแต่ละครั้งด้วยความยากลำบาก เคยเป็นมากถึงขนาดกำหนดวันละสังขารไว้แล้ว แต่ยังเป็นห่วงหมู่เพื่อนพระที่อยู่กับท่านว่าจะพาตนเองไปไม่ตลอดรอดฝั่ง ท่านจึงต้องรักษาสังขารนี้ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหมู่เพื่อนต่อไปอีก

ระยะเวลาหนึ่ง ลูกศิษย์ทั้งหลายฟังแล้วก็ใจฝ่อ ท่านก็เตือนแรง ๆ ว่า ให้รีบไปปฏิบัติกันเข้า จะมัวมานั่งพูดอยู่ทำไม ไม่มีอะไรจะต้องถาม ปฏิบัติแล้วก็จะรู้เอง ซึ่งจริงของท่าน

เมื่อเข้ากรุงเทพฯ ท่านอาจารย์จะพักชั่วครั้งชั่วคราวเพียงวันสองวัน ท่านจะไม่บอกให้ใครทราบ ทำธุระเสร็จก็กลับ แต่ถ้าพักหลายวันลูกศิษย์จึงจะทราบ ท่านได้รับบริจาคที่ดินจากแพทย์หญิงคนหนึ่งไว้ ๑๘ ไร่ ท่านอาจารย์ได้สร้างศาลา และกุฏิไว้สำหรับพระและลูกศิษย์ผู้ติดตามจากจังหวัดอุดรธานี ในบริเวณหน้าที่ดินที่แพทย์หญิงผู้ปฏิบัติธรรมตามรอยท่านอย่างเคร่งครัด เป็นสระบัวขาวกว้างใหญ่ ทั้งสองฟากฝั่งถนน ท่านตั้งชื่อสถานที่แห่งนี้ว่า ‘‘สวนแสงธรรม’’ อยู่บริเวณถนนพุทธมณฑลสายสอง เราจะได้รับฟังธรรม ได้ทำบุญกับท่านด้วยความปีติยินดี นับเป็นกุศลอันสูงยิ่ง ที่ได้ร่วมทำบุญกับพระผู้บริสุทธิ์ เป็นครูบาอาจารย์ของโลกอีกองค์หนึ่ง

ท่านอาจารย์จะพักอยู่เพียงสองสามแห่ง ไม่พักที่วัดใดโดยเฉพาะ เพราะท่านมีวัตรปฏิบัติตนแบบพระป่า รักษาข้อธุดงควัตรไว้ได้อย่างดีเยี่ยม มิให้ด่างพร้อย ถ้าไปพักที่วัดใดก็เกรงจะทำให้พระที่อื่นลำบากไปกับท่านด้วย ท่านจึงสร้าง ‘‘สวนแสงธรรม’’ ไว้พักเมื่ออยู่ในกรุงเทพฯ และสร้างกุฏิและศาลาเล็ก ๆ ไว้ที่บางละมุงอีกแห่งหนึ่ง ออกพรรษาท่านก็จะเดินทางไปตามวัดต่าง ๆ ทางภาคอีสาน ที่มีธุดงควัตรเหมือนกัน เช่น วัดดอยธรรมเจดีย์ สกลนคร วัดป่าดานวิเวก หนองคาย และฯลฯ เนื่องจากมีลูกศิษย์อยู่ทั่วประเทศท่านจึงเข้ามาในกรุงเทพฯ บางครั้ง ซึ่งจะพักที่สวนแสงธรรม และที่บางละมุง เป็นครั้งคราวเพื่อโปรดสัตว์ เมื่อร่างกายแข็งแรงดี ท่านก็จะเทศน์สั่งสอนไม่เคยขาด ท่านอาจารย์เป็นธรรมะทั้งองค์ ไม่ว่าจะพูดอะไร ผู้ฟังจะได้รับความรู้เป็นอรรถเป็นธรรมทั้งหมด เป็นธรรมะที่เบิกบาน สะอาด ปราศจากกิเลสโดยสิ้นเชิง วันหนึ่งเมื่อลูกศิษย์ขอฟังธรรมจากท่าน เพราะเห็นว่าท่านแข็งแรงแจ่มใสขึ้นแล้ว ท่านก็บ่นว่า

‘‘อะไร ๆ ก็พูดให้ฟังจนหมดแล้ว เรามันเหมือนรถโปเก คอยแต่จะเสียอยู่เรื่อย ขับไปชั่วโมงเข้าอู่เสียสามเดือน ร่างกายมันไม่ดีก็ต้องเข้าอู่ซ่อมเหมือนกัน ดูยาซิ ไม่ทราบของโรงพยาบาลไหน ๆ มารวมกันอยู่ที่นี่หมด โรงพยาบาลยังสู้ที่นี่ไม่ได้’’ ท่านพูดไปแล้วก็ไอหยุดกระแอมชั่วขณะแล้วก็เทศน์โปรดสัตว์ทั้งหลายดังนี้

‘‘เอาละ ตั้งใจฟังนะ จะเริ่มละ พระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมศาสดาของเรามีพระนามแปลแล้วว่า เป็นผู้มีมหากรุณาแก่สัตว์โลกทั้งหลายไม่มีใครเสมอเหมือน นี่เป็นเพราะมาจากจิตใจจริง ๆ ด้วยความสงสารแก่สัตว์โลก มิได้เป็นการเสกสรรปั้นยอให้เห็น เป็นไปด้วยความรัก ความเมตตาที่บริสุทธิ์ใจ เพราะใจนั้นบริสุทธิ์แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงขึ้นจากใจย่อมบริสุทธิ์โดยทั่วกัน ในอาการที่แสดงออกต่อสัตว์ ไม่มีอะไรที่จะเป็นพิษเป็นภัยจากพระพุทธเจ้า ในตำนานท่านพูดไว้ว่า พระพุทธเจ้านั้น ถ้าหากจะเทียบทางโลกเหมือน

คนสามัญธรรมดาเราแล้วจะไม่มีเวลาพักผ่อนเลย มีแต่เวลาทำหน้าที่โปรดเมตตาสงเคราะห์สัตว์โลกโดยตลอด **สตฺถา เทวมนุสฺสานํ** คือไม่เพียงสงเคราะห์มนุษย์เท่านั้น ยังสงเคราะห์เทวดาทั้งหลาย ตลอดพรหมโลก สัตว์โลกที่อยู่ในข่ายแห่งความสงเคราะห์ได้ พระองค์จะต้องสงเคราะห์โดยทั่วไป จะไม่มีเวล่ำเวลา

ตามตำราท่านบอกไว้ว่า พุทธกิจห้าประการคืออะไร-นั่น-คืองานของพระพุทธเจ้ามีห้าประการ เราจะไม่ยกเป็นบาลี จะแปลเป็นภาษาไทยเลย คือในเวลาสามสี่โมงเย็น ก็จะประทานพระโอวาทแก่ประชาชนทั้งหลายมากน้อย นับแต่พระมหากษัตริย์ลงมาตามลำดับถึงประชาชนทั่ว ๆ ไป พอสองทุ่มเริ่มประทานโอวาทแก่พระภิกษุสงฆ์ พระองค์จะแก้ไขข้อข้องใจให้ นอกจากประทานโอวาทโดยทั่วถึงกันแล้ว ยังทรงตอบคำถามความสงสัยของเทวดาทั้งหลายด้วย นี่ตอนหกทุ่ม-เที่ยงคืน ทีนี้พอค่อน ๆ คืนปัจฉิมยามจะทรงเล็งญาณที่ใครจะมาข้องตาข่ายญาณของพระพุทธเจ้า คือเป็นผู้มีนิสัยที่จะบรรลุธรรมโดยรวดเร็ว แต่ชีวิตจะต้องตายเสียในไม่ช้า ก็ต้องเสด็จออกไปโปรดคนนั้นก่อนเพื่อน ในตอนเช้าก็เสด็จออกบิณฑบาต

ถ้าหากจะคิดตามนี้แล้วพุทธกิจของพระพุทธเจ้า ท่านไม่มีเวลาพักผ่อนเลย แต่ได้ทรงประกาศไว้ว่า นี่เป็นภารกิจของพระองค์ เป็นความจำเป็นของพระพุทธเจ้า ไม่มีใครทำแทนได้ภาระทั้งห้าข้อนี้ เรียกว่าเป็นพุทธวิสัย คือเป็นวิสัยของพระพุทธเจ้า ดังที่ท่านแสดงธรรมโปรดพระมารดาของท่าน ทรงทำบุพนิมิตขึ้นแสดงธรรม เวลาพระองค์แสดงธรรมองค์หนึ่งแล้ว อีกองค์หนึ่งเดินจงกรมอยู่เสียอย่างนี้ หรือเวลาพระองค์ทรงพักผ่อนบุพนิมิตก็ทรงแสดงธรรมแทนเป็นต้น นี่คือที่เรียกว่าทำแทนพระองค์ เป็นวิสัยของพระพุทธเจ้า และในพุทธกิจนี้ก็ไม่ใช่จะจำเป็นอยู่ตลอดไป เช่นเวลาพระองค์เสด็จไปอยู่ป่าไม่เกี่ยวกับประชาชนท่านใดเลย อยู่ในพรรษา เวลานั้นก็มีช้างอุปถัมภ์พระองค์อยู่ตลอดในหนังสือกล่าวไว้ไม่เกี่ยวกับประชาชนพระองค์ก็ทรงได้พักผ่อน แต่พระเมตตานั้นมีต่อประชาชนอยู่อย่างสม่ำเสมอภายในจิตใจ

จะเห็นได้ว่า พระเมตตาที่อยู่ในพระทัยของพระพุทธเจ้านั้นเป็นสิ่งบริสุทธิ์ล้วน ๆ มีอยู่ตลอดเวลาไม่มีคำว่าบกพร่องเลย นี่คือองค์ศาสดาของพวกเรา เราควรจะเห็นใจพระพุทธเจ้าว่ามีเมตตาขนาดไหน ส่วนเรารึไม่ค่อยมีเมตตา ไม่สงสารเจ้าของ เดือดร้อนวุ่นวายก็เพราะเจ้าของทำลายเจ้าของเอง ก็กลับเข้าใจว่าเจ้าของเมตตาเจ้าของเอง เพราะไม่รู้-นั่นซิเป็นของสำคัญ ถ้าหากว่าเราจะทำความจริงจังต่อเราเป็นบางกาล บางเวลาก็ยังจะดี ถ้าพูดถึงเราไม่ค่อยจะเข้มงวดกวดขันในการประพฤติปฏิบัติตน ตามหลักศาสนาเพื่อความดีงามแก่ตนอะไรนัก ไม่เหมือนกับศาสนาอื่น ๆ เขา ศาสนาอื่นเขาจริงจังมากนะ จะทำอะไรเขาจริงจังมากทีเดียว แต่ศาสนาของเรานี่รู้สึกว่าจะโลเล ไม่ค่อยจริงจัง แม้แต่พระก็

เหมือนกัน ขึ้นชื่อว่าพุทธบริษัทสี่แล้ว ส่วนมากมักจะโลเล เป็นนักโลเลกันทั้งนั้น จากพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายมาแล้ว นับวันแต่จะโลเลไปเรื่อยๆ

ยิ่งมีสิ่งแวดล้อมยั่วยวนมากๆ อันนี้เรียกว่า "อธรรม" คือ "ข้าศึก" ของธรรม ก็คือข้าศึกของเรานั่นแหละ มันยิ่งมีมากขึ้นทุกๆ ทาง ไม่เคยคิดคาดฝันว่าจะมีมันก็มี อย่างที่เราเห็นกันนี่เป็นอย่างไร-เห็นส่วนตาก็เห็น หูได้ยิน ตั้งแต่เกิดมาต้องขออภัยเพราะหลวงตาบัวเป็นพระป่า พูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเสียบ้างเพื่อท่านทั้งหลายจะได้ฟัง คือเกิดมาตั้งแต่โคตรแต่แซ่หลวงตาบัวไม่เคยเห็นอย่างนั้น ไอ้เรื่องทำลายอยู่ทุกวันนี้มันมีแล้วเห็นไหม ปฏิเสธได้ไหม วิทยุ โทรทัศน์ เทวทัต-อ้อ ไม่ใช่ โทรทัศน์นั่น วิดีโอ เป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้ความได้มันมีเพียงน้อยนิด ส่วนความเสียหายมันเก้าสิบห้าเปอร์เซ็นต์ ทำความเสียหายแก่พวกเรามาก สำหรับคนที่ไม่เคยคิดอ่านไตร่ตรองอะไรกันเลยก็มีแต่ความเสียหาย ความได้ไม่ค่อยมี

อย่าว่าหลวงตาบัวอุตริน่ะ โคตรพ่อโคตรแม่หลวงตาบัวไม่เคยเห็น หรือหลวงตาบัวมาเห็น หรือว่าหลวงตาบัวดีกว่าพ่อแม่รึ? หรือหลวงตาบัวมันเลว ถ้ายึดเอาเหตุผล เอาหลักเกณฑ์อันดีจากสิ่งเหล่านี้มาเป็นคติสอนใจกันได้แล้ว สิ่งเหล่านี้จะกลับกลายเป็นสิ่งทำลายตัวเราเองได้เป็นอย่างดี ให้ระมัดระวังสิ่งเหล่านี้ คำว่าอันตรายๆ เราอย่าไปเข้าใจว่าคนนั้นคนนี้จะมาทำอันตรายต่อเรา ตัวเรานั่นแหละทำลายตัวเอง ตาเห็นก็ทำลาย หูได้ยินก็ทำลาย เพราะไม่ฉลาด-เพราะโง่ ทำตามความเพลิดเพลิน ความเพลิดเพลินนั้นเป็นสื่อของกิเลส เป็นสื่อของอธรรมที่จะนำเชื้อเป็นพิษเป็นภัยมาทำลายตัวเรา เราไม่คิดอ่าน จึงชวนกันมาคิดมาอ่าน

ให้มีความจริงจังต่อตนบ้าง เช่น-วันนี้จะรักษาศีล-ว่างั้นนะ, วันนี้จะภาวนา ก็ให้เป็นรักษาศีลจริงๆ เป็นการภาวนาจริงๆ เอากี่ชั่วโมงวันนี้ ในรอบยี่สิบสี่ชั่วโมงนี้ จะรักษาศีลห้า ศีลแปดอะไรก็แล้วแต่ให้มันขลังบ้างซี ตัวเองไม่ขลังแล้วจะให้ศีลธรรมขลังได้อย่างไร เครื่องมือน่ะจะเป็นนิวเคลียร์หรือนิวตรอนก็ตามเถอะ จะเลิศขนาดไหน เก็บไว้มันก็เก็บไว้ มันทำลายอะไรไม่ได้ถ้าเราไม่เอามาทำลายตัวเอง นั่น วันนี้ก็เหมือนกันความคิดความปรุงแต่ง ถ้าเราไม่คิดเอามาทำลายตัวเองมันก็คิดไม่ได้ แล้วความดีก็เหมือนกันถ้าเราไม่คิดทำความดีเพื่อตัวเอง มันก็เป็นความดีไม่ได้ มันจะอยู่ในสิ่งนั้นเท่านั้น แต่มันจะไม่มาสัมผัสสัมพันธ์เพื่อเป็นความดีสำหรับเราได้เลย เพราะเราไม่สนใจ

ศาสนานั้นศักดิ์สิทธิ์แต่เรามันไม่ศักดิ์สิทธิ์ มันโลเล ทำอะไรไม่มีความจริงจัง จะภาวนาสักห้านาที ก็เหมือนจะเอาไปฆ่าในตะแลงแกงแล้ว ดิ้นกวัดแกว่งวุ่นวายจะเป็นจะตาย พอทีหลังจะภาวนา-เข็ด! ไม่ได้ภาวนา ร้องว่า โอ๊ย-เมื่อคืนนั่งภาวนาตั้งห้านาทีเกือบตาย! ไม่เห็นได้เรื่องอะไร ฟังซิห้านาทีเกือบตาย เข็ดแล้ว...ทีเวลากิเลสต้มไม่เห็นมันเข็ด

นี่ให้จำให้ดี นี่เป็นข้อหนึ่ง พวกเราสิเสียเปรียบตัวเองอยู่ตลอด เสียเปรียบฝ่ายต่ำที่มีอยู่กับตัวเองนั่นแหละ ถ้าเราอยากให้ศาสนาของเราขลังเป็นของศักดิ์สิทธิ์วิเศษ ลองนำศาสนามาปฏิบัติต่อตัวเองบ้างซิจะเป็นยังไง เมื่อนำศาสนามาปฏิบัติต่อตัวเองแล้ว เรานั่นแหละจะเป็นผู้ขลังขึ้นมาในตัวของเราเอง ไม่มีใครมาคอยเสกสรรปั้นยอให้ขลังละ เราจะขลังในตัวของเรา จะมีแต่ความยิ้มแย้มแจ่มใส มีความร่มเย็นเป็นสุขภายในจิตใจ ยิ่งได้มีจิตตภาวนาด้วยแล้วยิ่งมีความสงบเย็น ใจเย็นจิตเย็นอะไรก็สู้ไม่ได้ น้ำแข็งก็สู้ไม่ได้ น้ำแข็งเย็นมากก็เป็นทุกข์ ใจนี้ยิ่งเย็นมากเท่าไรก็ยิ่งมีความสุขความสบายมาก

ให้พากันตั้งใจประพฤติปฏิบัติบ้างซิ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เลิศประเสริฐไม่มีอะไรเสมอเหมือนแล้ว เราพยายามปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา มีความเมตตามีความสงสารตนบ้างซิ อย่าให้กิเลสมันหลอกว่าสงสารตน สงสารตน กิเลสนั้นมันมีฟืนไฟเผาตนอยู่ตลอดเวลา ถ้าสงสารตนจริงๆ ทำได้แล้วคนเราจะสงบร่มเย็น มนุษย์นี่แหละฉลาดกว่าเพื่อน ไม่มีอะไรฉลาดเกินมนุษย์หรอก แต่บทเวลาโง่ มนุษย์นี่โง่กว่าสัตว์ ไม่มีอะไรโง่กว่ามนุษย์ สิ่งใดที่สัตว์ทำไม่ได้ในสิ่งที่เสียหาย มนุษย์เราทำได้ สิ่งใดที่เป็นความดีงามสัตว์ทำไม่ได้ มนุษย์เราทำได้ นั่น-ถึงว่ามนุษย์เรานี่ฉลาด จึงต้องปฏิบัติตนให้สมกับความฉลาดโดยอรรถโดยธรรมแล้วจะมีความสุขความสบายเจริญรุ่งเรืองขึ้นก็เพราะมนุษย์นี่แหละ ไม่มีใครเกินมนุษย์ได้เลย

ฉะนั้นจึงขอให้พี่น้องทั้งหลายได้นำไปประพฤติปฏิบัติ วันนี้เป็นวันปีใหม่ คำว่าปีใหม่คือให้แก้ตัว อะไรที่ไม่ดีเมื่อวานนี้ ย้อนหลังไปหาปีกลาย ให้ตัดความไม่ดีทั้งหลายทิ้งเสีย พยายามสร้างสมความดีขึ้น นี่เรียกว่าทำการแก้ตัวเอง เรานั้นแหละแก้เรา เพราะเราเป็นผู้ผูกผู้มัดด้วยความไม่ดีของเรา พยายามแก้ตัวเองด้วยความดีทั้งหลาย ต่อไปก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ วันนี้เทศน์เพียงเท่านี้แหละ เอาละนะ พอ เหนื่อยแล้ว

การไปกราบท่านอาจารย์ทุกครั้งเป็นการไปทำบุญ ใครมีอะไรก็นำมาถวาย จะเป็นอาหาร ข้าวของ เงินทอง ท่านอาจารย์จะรับไว้เพื่อแจกจ่ายต่อผู้คนอื่นๆ ต่อไป ไม่มีอะไรเก็บสะสมไว้เลย อาหารทุกปิ่นโต ทุกสำรับมีมากขึ้นทุกวัน ข้าวทุกเมล็ด แกง ผัด ทุกช้อนที่ท่านอาจารย์ตักลงไปรวมไว้ในบาตรนั้น เป็นสิ่งที่ผู้คนบรรจงจัดหามาถวายเพื่อเป็นบุญเป็นกุศลทั้งนั้น สิ่งของเหล่านี้จึงเป็นของดีเลิศ และเมื่อพิจารณาลึกลงไปอีกจะเห็นความชาญฉลาดขององค์สมเด็จพระศาสดา ที่ทรงให้ฉันในบาตรเป็นวัตร เพราะเท่าที่ได้พบและเห็นข้อปฏิบัติของท่านอาจารย์ทุกครั้งหลังจากที่ท่านกลับจากบิณฑบาตแล้ว ผู้คนจะตามมาถวายข้าวปลาอาหารอีกมากมาย ถ้าจะให้ฉันก็คงจะฉันได้ไม่ทั่วถึงทุกคน แต่ท่านจะตักข้าวปลาอาหารเหล่านั้นไว้อย่างละช้อนสองช้อน ให้เจ้าของได้เห็นและเกิดปีติโดยทั่วถึงกัน

หลังจากนั้นจะให้พรแผ่เมตตา พิจารณาอาหารแล้วจึงฉัน เห็นท่านอาจารย์จัดอาหารลงบาตรแต่ละวันแล้วรู้สึกเหนื่อยแทนท่าน ท่านเคยบ่นขันๆ ว่า นับวันจะมีผู้คนนำอาหารมามากรายมากขึ้นทุกที หนักเข้ากว่าจะได้ฉันก็คงจะบ่าย เพราะจัดอาหารไม่เสร็จสักที ผู้เขียนเคยกราบเรียนถามถึงการทำบุญว่า ทำไมคนโน้นคนนี้จึงร่ำรวยสามารถทำบุญได้มากกว่าคนอื่นๆ ท่านจะย้อนถามดุๆ ทันที

"แล้วมันเรื่องอะไรของเรา ใครเขาจะร่ำรวยทำบุญมากน้อยแค่ไหน ไปสนใจทำไม"

"อ้าว ก็อยากรู้บ้างซิคะ เราจะได้ทำบุญเหมือนเขาบ้าง เกิดใหม่จะได้ไม่ลำบากอย่างนี้" ผู้เขียนตอบซื่อๆ ท่านอาจารย์มองลูกศิษย์แล้วชี้แจงด้วยความเมตตาสงสาร

"บุญนั้นมีหลายอย่าง เราก็มีบุญของเราอย่าง เขาก็มีบุญของเขาอย่าง ที่ว่าคนโน้นคนนี้ทำบุญอะไรมานั้นจะนำมาเทียบกันไม่ได้ ก็คนมันทำมาคนละอย่างไม่เหมือนกัน เรื่องทรัพย์สินเงินทองนั้นเป็นสมบัติของโลก ใครมีมากก็ทำมาก ใครมีน้อยก็ทำน้อย ตามกำลังฐานะของแต่ละบุคคล อีกหน่อยเราก็มีอย่างเขา การทำบุญนั้นเหมือนกับการเปิดประตู ถ้าเราเปิดประตูน้อย อากาศก็เข้ามาน้อย ถ้าเราเปิดประตูหน้าต่างให้กว้างมาก อากาศก็เข้ามามาก บ้านช่องก็ร่มเย็น อากาศถ่ายเทได้สะดวก เราก็อยู่ได้สบายปลอดโปร่ง หายใจได้สะดวก ถ้าเราปิดประตูหมด หน้าต่างก็ปิด เป็นยังไง-ไม่มีอากาศหายใจ ร้อน-ตายกันพอดี จะมานั่งสงสัยอะไรไม่เข้าเรื่อง เข้าใจไหมเล่าที่ว่าให้ฟังนี่น่ะ" ท่านอาจารย์อธิบายเรื่องบุญไว้ง่ายๆ แต่ชัดเจนนัก ผู้เขียนก้มลงกราบรับคำสอนด้วยความเข้าใจอย่างซาบซึ้ง แต่ก็ถามต่อเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและเพื่อนผู้ฟังคนอื่นๆ จะได้รับความรู้ด้วย

"พอทำบุญเสร็จท่านก็สอนให้แผ่เมตตา โอ้โฮ-ท่านอาจารย์คะ พระพุทธเจ้าท่านสอนให้แผ่เมตตาแก่สัตว์ทุกชนิด นับหยาบๆ ได้ตั้งสิบสองประเภท บุญที่ทำมีน้อยนิดเดียวมันจะพอกันหรือคะกับจำนวนผู้ที่เราแผ่เมตตาให้"

"พอซิทำไมจะไม่พอ ถึงทำน้อยก็ยังดีกว่าไม่ทำเลยละ เราทำอยู่เสมอๆ มันก็มากขึ้นมาเองแหละจะให้มากสมใจอย่างไร แม้แต่ตัวเราเองยังไม่สมใจเรา ก็เรารับประทานอาหารน่ะ ทานทีละช้อน ทีละคำ ต่อไปก็มากขึ้น หลายช้อน หลายคำ สุดท้ายมันก็อิ่มได้น่ะ" ท่านอาจารย์สอนง่ายๆ แต่ลูกศิษย์อดถามไม่ได้

"หนูว่าที่หนูทำมันทีละหยด ไม่ใช่ทีละช้อน" ท่านตอบทันทีว่า

"ทีละหยด...ก็เห็นไหมเล่าที่น้ำมันท่วมบ้านท่วมเมือง กรุงเทพฯมหานครใครมาเป็นผู้ว่า กทม. ไม่ได้ ถูกเขาให้ออก เพราะน้ำท่วม กำจัดน้ำท่วมให้เขาไม่ได้ นั่น-เห็น

ไหม? ว่าทีละหยดมันเป็นอย่างไร ก็บอกแล้วไว้ในหนังสือยังมีนี่นา ฝนตกทีละหยดละหยาดทำน้ำให้เต็มได้ฉันใด ผู้ที่ทำบุญทีละน้อยก็สามารถทำบุญให้เต็มได้ฉันนั้น''

''แล้วผู้ที่เราทำบุญอุทิศให้มีมากมายหลายทิศ มันจะพอกันหรือคะท่านอาจารย์'' ลูกศิษย์ถามย้ำให้แน่ใจ

''ก็ใจเรามีมากมายหลายทิศยิ่งกว่านั้น จะว่ายังไง ใจเรามีมากมายรอบทิศรอบด้าน ทำไมจะไม่พอกัน''

''เช่นใส่บาตรพระองค์เดียว...?''

''องค์เดียวก็จะเป็นไรไป เราใส่บาตรพระ-พระแปลว่าประเสริฐว่าไง บุญธรรมทั้งหลายจะหาประมาณไม่ได้ ไม่มีอะไรมาเปรียบเทียบ ไม่มีอะไรเป็นคู่แข่ง เช่นสัตว์ทั้งหลายมีมากธรรมไม่เพียงพอ ไม่ใช่เป็นคู่แข่งกัน เพราะธรรมนั้นมีอยู่เสมอ มีตลอดเวลา ไม่งั้นจะเรียกว่า โลกุตรธรรมหรือ โลกุตรธรรมคือธรรมเหนือโลก แต่เราอย่าให้เป็นตรงกันข้าม อย่าให้โลกเหนือธรรมก็แล้วกัน โลกเหนือธรรมก็คือความขี้เกียจทั้งนั้น มันอยู่เหนือความขยัน เข้าใจไหม? ทำอะไรก็มีความขี้เกียจเข้าครอบครอง นั่นแหละที่เรียกว่าโลกเหนือธรรม ท่านกล่าวไว้ว่า ''ธรรมเหนือโลก'' พระพุทธเจ้าท่านเป็นธรรมเหนือโลก สาวกทั้งหลายก็เป็นธรรมเหนือโลก ส่วนเราอย่าให้มันเป็นธรรมใต้โลกก็แล้วกัน''

''ตอนนี้ความจริงก็ไม่ได้ขี้เกียจนะคะ ห้าหกทุ่มก็ยังไม่เสร็จธุระ ยังสวดมนต์ภาวนาอยู่ในห้องพระ''

''เฮ่ย ทีตอนขี้เกียจละไม่เอามาพูด'' ท่านอาจารย์ขัดขึ้นบ้างพร้อมเสียงหัวเราะของลูกศิษย์ทั้งหลายที่ท่านอาจารย์รู้ทันพวกเราทุกอย่าง

''ว่าไง เอาความขี้เกียจมาพูดบ้างซี'' ท่านย้ำ

''ก็ต้องมีขี้เกียจบ้างซิคะ เพราะเช้าขึ้นก็จะต้องรีบมา'' ท่านอาจารย์หัวเราะย้อนว่า

''นั่นแล้ว เอะอะก็รีบมา รีบมา ตอนจะรีบนอนละทำไมไม่พูด เออ นี่เราก็พูดให้เป็นคติธรรมหรอกนะเข้าใจไหม? เราไม่ได้ตำหนิใครโดยเฉพาะ เรื่องอรรถเรื่องธรรมมันไปเกี่ยวข้องกับใคร เราต้องแตะเสียบ้าง แล้วก็แตะผ่านกันไปเรื่อย ๆ...ผ่านไปเรื่อย ๆ...'' ท่านอาจารย์ชี้กราดไปทั่วทุกคนแล้วหัวเราะ

''คงเหมือนบิลเลียด โดนลูกนี้แรงหน่อย แล้วชิ่งไปลูกโน้น ลูกนี้ กระทบกันต่อ ๆ ไป'' ท่านหัวเราะไม่ตอบ

''ท่านอาจารย์คะ พระคาถาเมตตาหลวงเป็นของหลวงปู่มั่น ใช่ไหมคะ?''

''ก็ของพระพุทธเจ้านั่นละ จะว่ายังไง หลวงตามั่นหรือหลวงปู่มั่น ก็คือพระพุทธเจ้านั่นละ เมตตาหลวงท่านสอนคนว่าอย่างไร สอนคนให้ฉิบหายรึ-หือ?''

"ท่านสอนให้แผ่เมตตาค่ะ"

"แน่ ก็นั่นแล้ว พระพุทธเจ้าท่านก็เป็นอย่างนั้นแหละ มีแต่ความเมตตาความสงสารสัตว์โลก ให้อภัยโดยตลอด ถ้าเป็นคาถาพระเทวทัตก็จะมีแต่เห็นแก่ตัว ธรรมไม่มีประมาณ โลกก็ไม่มีประมาณ แต่ว่าธรรมนั้นจะต้องเหนือโลก จึงจะลบล้างโลกภายในใจของเราได้ ชนะโลกได้จึงเป็นโลกุตรธรรมไงเล่า เมื่อกี้ก็บอกแล้ว ถ้าจะยกให้เป็นบาลีก็ต้องว่ากันแบบตรงกันข้าม เช่น โลกุตรธรรม-ธรรมกุตรโลก แน่ะโลกเหนือธรรม-ธรรมเหนือโลก ทีนี้เราจะน้อมเข้ามาเป็นประโยชน์เป็นคติธรรม แล้วเราก็น้อมเข้ามาเพื่อเราว่า ธรรมเหนือโลกเป็นยังไง เราจึงควรทำตัวของเราให้เป็นธรรมเหนือโลก หรือจะให้โลกเหนือธรรม ก็ขี้เกียจเข้า บอกแล้วนี่นา" ลูกศิษย์กราบเรียนท่านว่า

"ที่จริงมันเป็นธรรมดาของจิตคน ที่เหมือนน้ำมักจะไหลลงสู่ที่ต่ำเสมอค่ะ"

"เออ-ก็นั่นนะซี้ ถ้าเป็นธรรมดาของธรรมไม่มีต่ำมีแต่สูง นี่มันเป็นธรรมดาของโลกไม่ใช่หรือ ธรรมดาของธรรมมันก็แพ้ซิใช่ไหม? เราต้องหาจุดนี้นำมาใช้ให้ได้ซิ"

"พวกเราก็ต้องอาศัยท่านอาจารย์แหละค่ะ เป็นระหัดวิดพวกเราขึ้นมา" ท่านอาจารย์ฟังลูกศิษย์อุปมาอุปมัยแล้วท่านก็หัวเราะ

"จะคอยแต่อาศัยครูบาอาจารย์เท่านั้นแหละ เราน่ะสอนแล้ว ก็นำเอาไปปฏิบัติซิ จะให้มาแบกคนทั้งโลก แบกคนโน้น แบกคนนี้ เราก็ตาย มันแย่ว่ะ" ท่านอาจารย์สอนแล้วหันไปถามลูกศิษย์ที่มาจากทางไกลอีกคณะหนึ่ง

"เป็นยังไงล่ะ ฟังหลวงตาบัวพูดอย่างนี้น่ะ"

"ดีเจ้าค่ะ"

เขาว่าหลวงตาบัวดุ ก็ดุอย่างนี้แหละ ลูกศิษย์มันเด็ด อาจารย์ก็ต้องดุซิ ถ้าลูกศิษย์ไม่เด็ดแล้ว อาจารย์ก็ไม่ดุ ลูกศิษย์มันเด็ด อาจารย์ต้องดุ จำไว้" ลูกศิษย์จึงกราบเรียนขึ้นว่า

"ไม่งั้นก็ไม่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา" ท่านอาจารย์ฟังแล้วยิ้ม มีลูกศิษย์อีกคณะหนึ่งกราบเรียนว่ากำลังจะขึ้นไปภาคอีสาน เพื่อกราบนมัสการพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบหลายวัด ท่านตอบว่า

"ดีแล้วละ ไปมากก็ได้บุญมาก ถ้าพูดกันตามส่วนแล้ว ทางภาคอีสานมีพระกรรมฐานมากนะ แต่ท่านจะอยู่กันตามป่า ท่านไม่ค่อยออกมา จะมีก็ตอนเช้า ๆ ที่ท่านออกบิณฑบาตเท่านั้น"

หลังจากนั้น ผู้เขียนได้เรียนปรึกษาท่านเกี่ยวกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในเขตที่เรารับผิดชอบเกือบจะทุกปีเป็นประจำ ว่าอาจจะต้องนิมนต์ท่านอาจารย์ไปแผ่บารมีให้แก่

คนเหล่านั้น ท่านอาจารย์ตอบว่าให้จัดการแก้ไขกันเอง ให้พิจารณาตามเหตุตามผลว่า เมื่อมีผลร้ายเกิดขึ้นให้ดูที่เหตุ

"ไปดูตามเรื่องตามเหตุการณ์นะสิ่งที่ว่านั่นน่ะ เรื่องเหล่านี้มันมีอยู่ทั่วไปนั่นแหละ จะว่ามาเป็นเฉพาะเรามันก็ไม่ถูก เมื่อถึงวาระไม่ว่าใคร ๆ มันก็เป็น"

"แต่ที่อื่นไม่เป็นนะคะ"

"เป็นซิที่อื่นมันก็จะเป็นมากกว่าเราเสียอีก เวลาเราไม่รู้ก็เหมือนกับเขาไม่เป็น เช่นเดียวกับคนในบ้านของเราตายสักคน ก็เหมือนกับว่าคนทั้งโลกจะเป็นจะตายเหมือนเรา"

"คืออย่างนี้นะคะท่านอาจารย์ สถานที่เรารับผิดชอบมีหลายจังหวัด แต่มีอยู่แห่งเดียวที่เกิดเหตุซ้ำ ๆ กันมาห้าปีเข้าแล้ว" ผู้เขียนกราบเรียนซ้ำ แต่ท่านอาจารย์กรุณาอธิบายให้แจ่มชัดขึ้นอีก

"ก็เหมือนกับร่างกายของเรานี่แหละ เมื่อมาถึงจุดนี้ตรงนี้มันพิการ อวัยวะส่วนนี้มันพิการแค่นั้น ๆ ทุกแห่งที่รับผิดชอบก็เป็นเสมือนอวัยวะของเรา แต่มันมีบางส่วนที่พิการ ส่วนไหนที่พิการก็ต้องรักษาส่วนนั้น เช่น เป็นที่แขนตรงนี้ ก็รักษาตรงนี้ เมื่อมันหายแล้วมาเป็นตรงนั้นอีก ก็รักษาส่วนนั้น ๆ ถ้ามันเป็นตรงขาก็ต้องรักษาที่ขา รักษากันไปเรื่อย ๆ จะให้มันดีเป็นไปตามใจของเราไม่ได้หรอก อวัยวะของเราก็คือเขตที่เรารับผิดชอบ มันมีขอบเขตกว้างขวางขนาดไหนก็ต้องแก้ไขไปทีละจุด เรามีหน้าที่แก้ก็แก้ไปซิ จะมายุ่งอะไรกับหลวงตา ชวนหลวงตาไปยุ่งด้วย ไม่ใช่เรื่องของเราสักหน่อย" ท่านอาจารย์ดุแล้วไล่ให้ออกไปดูเรื่องราวต่าง ๆ

"ไปซิ จะมานั่งอยู่แล้วจะรู้เรื่องได้ยังไงเล่า ใช้สติปัญญาของตัวเข้านั่นแหละ เดี๋ยวก็รู้เอง" พวกเราจึงกราบลาท่านออกมา ในวันต่อมาไปทำบุญอีก ท่านอาจารย์ก็ถามว่า

"เป็นไงเล่า ที่ไปดูน่ะ"

"เป็นเรื่องของคนตาบอดเดินชนต้นไม้ค่ะ" ผู้เขียนกราบเรียน

"แล้วคนตาดีเขาเห็นใช่ไหมล่ะ"

"ใช่ค่ะ ท่านอาจารย์" ท่านอธิบายให้ฟังว่า

"คนตาดีเขาเห็นนี่ว่าต้นไม้อยู่ตรงไหน แต่คนตาบอดมองไม่เห็นก็เลยเดินชนเอาเจ็บตัวไป"

"เราก็ได้แต่บอกเขาว่า ต้นไม้อยู่ตรงนี้นะ อยากเดินชนอีกก็ตามใจเขา" ลูกศิษย์กราบเรียน

“ก็นั่นแล้ว บอกให้แล้วจะชนอีกก็เรื่องของเขา อะไรที่มองไม่เห็นอย่านึกว่ามันไม่มี พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ทำความดีจะได้รับผลดีแก่ตนเอง เพราะท่านรู้จักทั้งรูปโลก และอรูปโลก เราจึงต้องเชื่อท่าน”

ผู้เขียนกราบลาท่านออกมาแล้ว ยังระลึกถึงพระเดชพระคุณที่ท่านตักเตือนสั่งสอนให้รู้จักพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยเหตุด้วยผล ไม่ใช่พอเกิดเหตุการณ์ใดขึ้นก็จะต้องให้พระเข้าไปยุ่งเกี่ยวแก้กรรมทำพิธีทุกครั้งไป ผู้ใดใครก่อกรรมไว้ย่อมจะได้รับผลกรรมนั้นเมื่อถึงวาระที่ควรจะเป็น ทำให้ไม่ประมาทหรือก้าวก่ายล่วงเกินสิ่งที่เรามองไม่เห็น แต่มิใช่งมงาย ต่างคนต่างอยู่ไม่ก่อกรรมชั่วช้าลามก สร้างแต่กุศลผลบุญแผ่เมตตาให้แก่สัตว์โลกทั้งหลายซึ่งมีมากมายหลายประเภท แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลยก็ตาม การแผ่เมตตานั้นเป็นผลดีต่อตัวเราเพียงประการเดียว ไม่มีผลร้ายใด ๆ ทั้งสิ้น สมกับที่มีผู้กล่าวว่า อยู่ที่ไหนก็ให้เป็นที่รักของมนุษย์ สัตว์ และเทวดาทั่วไป ทุกสิ่งจึงต้องมีเหตุมีผล ผลกรรมไม่ดีต้องแก้ที่ตัวต้นเหตุ ผลกรรมดีก็ให้ผลแก่ตัวต้นเหตุ เมื่อรู้หาสาเหตุพบแล้วก็แก้ไขได้เสมอ ไม่มีอะไรที่คนมีสติปัญญาจะแก้ไขไม่ได้

ระหว่างที่ท่านอาจารย์มาพักที่บางละมุง ผู้เขียนจะไปถวายอาหารแก่ท่านเสมอ ถ้าไปไม่ได้ก็จะให้สมัครพรรคพวกในละแวกนั้นไปแทน ถ้ามีสิ่งใดขาดก็ให้จัดหาไปให้ เนื่องจากตัวเองอยู่ในกรุงเทพฯ วันที่จะไปทำบุญเราจะลุกขึ้นทำของกันตั้งแต่ตีสี่ เสร็จตีห้า พอตีห้าครึ่งก็รีบขับรถออกไปบางละมุง กะเวลาให้ทันกับท่านอาจารย์กลับจากบิณฑบาตพอดี เพราะเหตุที่ท่านอาจารย์ฉันมื้อเดียว เราจึงต้องไปให้ทันเวลาฉันของท่านทุกครั้ง มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ท่านอาจารย์จัดอาหารเสร็จ เอาผ้าคลุมปากบาตรแล้วผู้เขียนเพิ่งไปถึง ท่านอาจารย์ตั้งท่าจะให้พรชาวบ้าน ลูกศิษย์ร้องเอะอะขึ้น

“เดี๋ยวซิคะ หนูเพิ่งมาถึง ยังไม่ได้ถวายของเลย”

“ทำไมเพิ่งมาเล่า จนพระจะให้พรแล้วยังจะให้หยุดอีกแน่ะ” ท่านดุบ้างที่เห็นเรามาสายไม่เหมือนคนอื่นเขา โดยปกติแล้วท่านไม่ชอบให้ใครทำตัวเป็นจุดเด่นกว่าคนอื่น ให้ทำทุกอย่างเสมอหน้าเท่าเทียมกันหมด แต่ครั้งนี้ท่านเห็นว่าเราเพิ่งไปถึงจริง ๆ ไม่ได้แกล้ง จึงเปิดผ้าคลุมบาตรออก รับประเคนแล้วถามว่า

“ออกจากกรุงเทพฯ กี่โมง”

“หกโมงกว่าค่ะ เลยช้าไปหน่อย” ท่านอาจารย์ฟังแล้วหันไปหยิบนาฬิกาขึ้นดูนับเวลาเดินทาง เห็นว่าเราไม่ได้ตั้งใจทำเด่นอะไรท่านก็ไม่ว่า ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ไม่ล้ำหน้าคนอื่นสำคัญนัก เพราะทำให้เกิดความสวยงามพร้อมเพรียง เมื่อสวนแสงธรรมสร้าง

เสร็จใหม่ ๆ ท่านอาจารย์ก็ลงมาจากอุดร ในบริเวณนี้มีหมาแม่ลูกอ่อนครอกหนึ่งวิ่งเข้าวิ่งออก จนท่านสั่งให้คนไปหาไม้เรียวไว้สำทับหมาพวกนั้น ท่านถามผู้เขียนว่า

"เห็นไหม หมาพวกนี้มันไม่มีระเบียบ เพราะมันเป็นหมา ไม่รู้ภาษาอะไร ซึ่งก็เหมือนคนถ้าไม่มีระเบียบแล้วจะน่าดูที่ตรงไหน?" ท่านอาจารย์ตั้งใจจะอบรมผู้เขียนโดยตรง เพราะรู้ว่าลูกศิษย์คนนี้ไม่เหมือนศิษย์อื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเรียบร้อย ผู้เขียนนั่งพนมมือฟังท่านนิ่ง ๆ เป็นการยอมรับแต่ก็กราบเรียนว่า

"ท่านอาจารย์ให้หาไม้เรียว ลูกหมามันเห็นเข้าวิ่งตามไม้เรียวเป็นพรวนเลย มันไม่รู้จักหรอกค่ะ ว่าไม้เรียวคืออะไร"

"เออ ก็ยังไม่โดนเข้าน่ะซิ พอโดนเข้าสักทีมันก็ร้องไปเท่านั้น" ท่านตอบพลางจัดอาหารแล้วหยิบไม้เรียวตีพื้นกระดานขู่ลูกหมา แต่มันก็ไม่กลัวเพราะตีไม่ถูกตัวมันด้วยความเมตตาของท่าน

"หนูไม่เห็นมันจะกลัวเลย" ผู้เขียนกราบเรียนซ้ำด้วยความรำคาญแทนท่าน ท่านอาจารย์จึงให้จับลูกหมาไปขังไว้ในกรงใต้ถุนกุฏิซึ่งตีไม้ตารางไว้โดยรอบ รอจนกว่าพระจะจัดอาหารเสร็จจึงค่อยปล่อย

"จริง ๆ นะ มันไม่กลัวไม้เหมือนพวกหนังหนานั่นแหละ ตีเท่าไรก็ไม่เจ็บ ยังวิ่งเข้ามาให้หวดอยู่นั่นแหละ เราไปอยู่ไหน ๆ ก็ตามไปให้หวดให้เจ็บตัว" ท่านอาจารย์บ่นกับผู้เขียน เพราะท่านเรียกพวกเราว่า "พวกหนังหนา" บ้าง "พวกตีไม่เจ็บ" บ้าง

"ก็ถ้าโดนหวดเจ็บตัวแล้วมันจะฉลาดขึ้นบ้างก็ต้องยอมเจ็บละค่ะ" ท่านอาจารย์นิ่งจัดอาหารไปเงียบ ๆ สักพักหนึ่ง แม่หมาก็พาลูก ๆ เข้ามาอีก มาแสดงความยินดีกันให้ท่านเห็น ท่านอาจารย์ก็ชี้ให้ดู

"นั่น-นั่น เห็นไหม ลูกมันหลุดออกมาได้แล้ว แม่หมามันดีใจที่ลูกหลุดออกมาได้พาลูกมากระโดดโลดเต้นเยาะเย้ยเราอีกด้วย" ท่านอาจารย์พูดแล้วก็หัวเราะด้วยความเมตตา หันมาถามผู้เขียนอีก

"ว่าไง เราน่ะ หมาที่ขังไว้หลุดออกมาได้อย่างนี้จะเอาผิดกับใคร กับคนที่เอาไปขังหรือกับหมาที่มันลอดออกมาได้น่ะ" ผู้เขียนรู้สึกสนุกที่ท่านอาจารย์มีอารมณ์ขันและนำพฤติกรรมของหมามาสั่งสอนเปรียบเทียบให้ลูกศิษย์ฟัง จึงกราบเรียนว่า

"ไม่ใช่ความผิดของหมาหรือคนจับหมาไปขังแน่นอนค่ะ" ท่านอาจารย์หันมามองแล้วถามต่อ

"แล้วเราว่าเป็นความผิดของใคร?"

“ก็เป็นความผิดของคนสร้างกรงหมา ว่าสร้างยังไงให้หมามันหลุดออกมาได้” คราวนี้ท่านอาจารย์หัวเราะพร้อม ๆ ลูกศิษย์อื่น ๆ ทั้งหมด ท่านอาจารย์ร้องขึ้นว่า

“โน่น มันออกไปโน่น ไปเอาผิดกับคนสร้างกรงโน่นแน่ะ ยังกะปลาไหลเชียวนะ ลื่นไปได้เรื่อย ทีนี้ถ้าคนสร้างกรงหมามาเราจะบอกเขาให้นะว่า สร้างกรงขังหมาไม่ดีให้หมามันลอดออกมาได้” ผู้เขียนพนมมือกราบเรียนท่านหน้าตาเฉยว่า

“ดีแล้วค่ะ” ท่านอาจารย์ได้ยินแล้วก็หัวเราะอย่างเมตตาเต็มเปี่ยม การคุยกับท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน นั้นจะต้องรับฟังท่านด้วยเหตุผล และเมื่อมีคำถามก็ต้องตอบด้วยเหตุผลเช่นกัน ลูกศิษย์ที่พูดจาตรงแบบขวานผ่าซากนั้นดูเหมือนจะมีเฉพาะผู้เขียน ท่านอาจารย์จึงอบรมสั่งสอนเป็นส่วนตัวเสมอว่า ให้เป็นคนระมัดระวังในการพูดจาอะไรควรพูดจึงพูด อะไรไม่ควรพูดก็อย่าพูด เพราะผู้ฟังอื่น ๆ มิได้มีเมตตาอันสูงส่งอย่างท่านทุกคนไป จะทำให้ผู้ฟังไม่พอใจได้ เหตุที่ท่านเข้าใจลูกศิษย์เป็นอย่างดีนี่เอง ท่านจึงดุตรง ๆ ว่าแรง ๆ ด้วยการชี้ให้ดูลูกหมาที่มันวิ่งเพ่นพ่าน เมื่อถูกจับขังก็จะร้องโหยหวน เพราะไม่เคยถูกขังให้อยู่ในระเบียบวินัย อยากทำอะไรก็ทำ อยากจะพูดอะไรก็พูด

ท่านอาจารย์จะสั่งสอนด้วยถ้อยคำรุนแรงเพียงใดก็ตามก็เป็นธรรมมะทั้งหมด ด้วยความรัก เมตตาทะนุถนอมลูกศิษย์ไม่ให้ใครว่าได้ ท่านจึงดุของท่านเสียเอง หวังจะให้ทำตัวเป็นคนดี เป็นผู้ดี และดีพร้อมทุกประการ ความเมตตากรุณาของท่านอาจารย์นั้นแผ่ไพศาลผ่องแผ้วยิ่งนัก ช่วยให้ลูกศิษย์รอดปากเหยี่ยวปากกามาได้ ทั้งที่บางครั้งคันปากยิบ ๆ อยากจะพูดอะไรที่แสบ ๆ ร้อน ๆ กับคนที่เราไม่ชอบ แต่ระงับยับยั้งไว้ได้เสมอ ใครจะชั่วจะเลวเพียงไร ก้าวร้าวล่วงเกินต่อเราเพียงไร คำสอนของท่านอาจารย์จะดังก้องเสมอในสำนึกว่า “เราจะต้องไม่ชั่วไม่เลว ไม่ก้าวร้าวดูถูกคนอื่น เหมือนกับที่ผู้อื่นทำกับเรา” ความเป็นคนกับมนุษย์ต่างกันอยู่ตรงนี้

มีหลายครั้งที่ท่านอาจารย์จะเล่าเรื่องการปฏิบัติภาวนาให้ฟัง หรือไม่ก็เป็นเรื่องออกธุดงค์ ที่ท่านได้ผจญกับความหวาดเสียวน่ากลัวหลายเรื่อง แต่ท่านก็เล่าเป็นเรื่องสนุกไปเสียทั้งหมด ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ที่ดุร้าย เช่นเสือ ซึ่งจะได้เรียบเรียงไว้ในโอกาสต่อไป

ระหว่างที่ท่านอาจารย์พักที่บางละมุงนั้น หลังจากฉันเสร็จท่านจะกลับไปที่กุฏิ ให้พวกที่มาทำบุญร่วมกันทานอาหาร เรียบร้อยแล้วก็จะแยกย้ายกลับไป แต่พวกเรานั้นจะกราบเรียนพระที่อยู่ดูแลปฏิบัติท่านอาจารย์ ให้ขออนุญาตขอเวลาคุยกับท่าน เช่นเมื่อทราบว่าท่านอาจารย์ไม่สบายเกี่ยวกับโรคหัวใจ เราก็พาหมอใหญ่คนหนึ่งร่วมคณะไปด้วย และคณะผู้เขียนเป็นผู้หญิงเสียส่วนใหญ่ หมอที่ไปด้วยก็เป็นผู้หญิงจะขอตรวจดูก็ไม่ได้ เพียงแต่ไปร่วมสังเกตอาการของท่านจากการพูด แม้หมอจะอยากตรวจดูที่เท้าของท่านอาจารย์แทบแย่ก็ไม่กล้า เพราะท่านอาจารย์จะนั่งพับเพียบเรียบร้อยเสมอ ผู้เขียนเกรงว่า

หมอหยุดงานมาดูท่านอาจารย์จะเสียเวลาเปล่า เพราะยังไม่ตรวจตามประสาหมอ จึงต้องกราบเรียนหาเรื่องให้ท่านอาจารย์พูดและเปลี่ยนอิริยาบถเพื่อให้หมอตรวจด้วยสายตา

''ท่านอาจารย์คะ เวลานั่งสมาธิแล้วจิตไม่ยอมหยุดนิ่ง ท่านอาจารย์สอนให้ฟาดมันลงไป เราจะฟาดด้วยอะไร ฟาดลงตรงไหนคะ?'' ก็ฟาดด้วยสตินั่นแหละ ถ้าจิตมันไม่ยอมนิ่งก็เอาสติคอยจับดูว่าที่ไม่สงบไม่นิ่งเพราะอะไร ก็ฟาดมันลงไปตรงนั้น จึงว่าให้สอนตัวเองอยู่ตลอดเวลา จะมีตัวรู้บอกให้เราทราบถึงความคิดที่แล่นไปโน่นไปนี่ เมื่อสติจับได้แล้วก็รีบแก้ไขประคับประคองให้มั่นคงให้สงบนิ่งตามที่มันควรเป็น ให้ปฏิบัติบ่อย ๆ จึงจะรู้และเกิดความชำนาญขึ้นอย่างไรเล่า'' ท่านอธิบายทั้งที่เหนื่อย

''เวลาที่ท่านอาจารย์นั่ง นั่งอย่างไรคะ?''

''ไม่แน่ ถ้านั่งธรรมดาก็นั่งอย่างนี้'' ท่านนั่งขัดสมาธิ มือและเท้าขวาซ้อนบนมือและเท้าซ้ายหลังตรง

''ทีนี้ถ้านั่งอยู่คนเดียวเล่าคะ?'' ได้ฟังคำถามนี้ท่านมองหน้าเหมือนรู้ใจ ตอบขึ้นว่า

''ก็บอกแล้วว่านั่งสมาธิต้องนั่งอย่างนี้ ยังจะให้นั่งแบบอื่นอยู่อีก เอ้าถ้านั่งคนเดียวบางทีก็นั่งอย่างนี้'' ท่านอาจารย์เหยียดเท้าพรวดออกมาให้ดูสมใจนึก แล้วท่านก็นั่งพับเพียบเรียบร้อยตามเดิม แล้วสอนว่า

''จะนั่งอย่างไรก็ได้ให้มีสติควบคุมกำกับไว้ตลอดเวลา นี่แหละที่ว่าฟาดให้ฟาดตรงนี้ อย่าเผลอให้กิเลสเข้าครอบงำได้'' พอกราบลาท่านอาจารย์ออกมาแล้ว หมอบอกกับเราว่าไม่มีอะไรน่าวิตก อาการของหัวใจนั้นเป็นไปตามสังขารที่เข้าสู่วัยชราของท่าน ผู้เขียนทราบดีว่า ท่านอาจารย์เอาชนะโรคภัยไข้เจ็บเสมอมา บางครั้งท่านเล่าถึงการกำหนดวันจากไปไว้แล้ว แต่ยังห่วงเพื่อน ๆ พระด้วยกันและลูกศิษย์ซึ่งยังเอาตัวไม่รอด ท่านว่ารู้รสของการขาดครูบาอาจารย์เป็นอย่างดี สมัยที่ท่านอาจารย์มั่นมรณภาพใหม่ ๆ นั้น ท่านต้องฝึกฝนฟันฝ่าอุปสรรคอย่างเด็ดเดี่ยวมั่นคงจนบรรลุธรรมสุดยอด ท่านต้องไปอยู่ตามป่าตามเขา ผจญเสือและสัตว์อันน่ากลัวหลายชนิด ซึ่งท่านเล่าให้ฟังดังนี้

''สมัยออกธุดงค์ที่สกลนครนั้น เราทำปะรำเล็ก ๆ ยกพื้นขึ้นสูงสักศอก เป็นร้านเหมือนเตียงนี่แหละ พอเช้าขึ้นก็เปียกไปหมด เพราะน้ำค้างแรงมาก ใบไม้ที่อยู่เหนือเราก็เปียก เปียกเหมือนซักผ้า มุ้งต้องตากแดดกันทุกวัน แต่มันทนไม่ไหว หนักเข้าก็ราขึ้น ดูเป็นจ้ำ ๆ ทั่วไป แต่มันก็สะอาดนะ อยู่อย่างนั้นจนหมดหน้าหนาวก็หมดน้ำค้าง บางทีก็มีเสือเดินผ่านมุ้งเราไปนี่ เสือตัวนี้มันชอบกลอยู่นะ เป็นเสือโคร่ง แต่เข้ามาหากินในบ้านธรรมดาจะมีแต่เสือดาวมาหากินหมา แต่นี่เป็นเสือโคร่งน่ากลัวกว่านะ คนเขามาบอกมาเตือนแล้วให้ระวังเสือ เวลามันเข้าในหมู่บ้านไม่รู้มันเข้าทางไหน แต่เวลาออกมันเดินเฉียด

พระ รอยเท้าที่มันเดินเหยียบน้ำค้างผ่านไปเห็นได้ชัด เป็นรอยใหม่สดๆ ร้อนๆ เสือโคร่งตัวนี้กำลังคึกคะนอง แต่มันไม่ได้สนใจอะไรกับเรา ถ้ามันมีอะไรกับเรามันก็ต้องเดินวนเวียนอยู่นะ ดูรอยเท้ามันก็รู้ว่ามันผ่านไปเฉยๆ''

''หนูว่ามันไม่เห็นท่านอาจารย์มากกว่า'' ลูกศิษย์กราบเรียนแสดงความเห็น

''จะว่าไม่เห็นได้ยังไง มันเดินเฉียดไปน่ะ ใครจะฉลาดไปกว่าเสือวะ ความฉลาดของมันนั้นตอนมันกินคนแล้วจึงรู้ว่ามันฉลาด ตอนไปอยู่อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ไปพักบนเขา คนเขาก็ขอร้องว่าไม่ให้ไป เขาว่าไอ้ทุ่งไอ้ป่าอะไรไม่สำคัญหรอก เสือมันไปได้หมดมันน่ากลัวมาก เพราะมันกินคน ที่ว่ามันฉลาดนั้นเป็นอย่างไร เวลาไปกินคนมันก็เลือกพวกที่ออกไปทำไร่ทำสวน มันไปดักที่นั่น ที่อื่นเคยไปมันก็ไม่ไป ไปตามเรือกสวนของคน พอกินปั๊บก็ไปบ้านโน้น หายเงียบไปเลย ไม่ไปซ้ำซากหรอก กินตรงโน้นแล้วก็เปลี่ยนไปตรงนี้ ตรงนั้น...ไม่ซ้ำที่กัน พอข่าวจางๆ คนลืมก็กลับมาใหม่อีก กินบ้านเก่านั่นแหละเคยเห็นมาแล้ว ที่ดงใหญ่ เขาเรียกดงศรีชมภู ดงภูลังกา จึงรู้ว่าเสือกินคนนั้นเป็นอย่างไร มันฉลาดมาก'' หัวหน้าคณะของพวกเรากราบเรียนถามว่า

''เขาว่าเสือนี่ ถ้ามันไม่เจ็บ ไม่แก่ก็จะไม่กินคน จะหาสัตว์อื่นเป็นอาหารจริงไหมครับ''

''ส่วนมากก็จะเป็นอย่างนั้นนะ สำหรับเสือตัวนี้มันก็ไม่มีอะไร คิดว่ามันคงจะคะนองปาก ที่ดงภูลังกามันกัดแล้วก็ไม่ได้กิน คนก็ตายแล้ว แต่มันไม่กิน เหมือนมันกำลังคะนองปาก มันคงเห็นอยู่ในป่าเปลี่ยวคนเดียวก็เลยกัดเอา แต่ไม่กิน หลังจากนั้นมันก็ทำอีก เสือตัวนี้ไม่ได้เป็นเสือแก่หรือเจ็บป่วยอะไร ไม่ใช่เสือลำบากด้วย ถ้าธรรมดาแล้วเสือลำบากถูกเจ็บแล้วจะอาฆาตคนแล้วจึงจะกัดคน''

''ที่วัดดอยธรรมเจดีย์ของท่านอาจารย์แบน มีที่มากตั้ง ๙๐๐ กว่าไร่ กั้นกำแพงไว้โดยรอบ มีเสือติดอยู่ในนั้นบ้างหรือเปล่าคะ?'' ผู้เขียนกราบเรียนตามประสาโง่

''เฮ่ย มันไม่ติดอยู่หรอก มีทางคนผ่านไปผ่านมาทุกวัน วัดธรรมเจดีย์ไม่ใช่วัดป่าดงอะไรนี่ พื้นที่เป็นโคก เป็นเขาขึ้นไป นั่นแหละมีถ้ำ เคยเห็นไหมล่ะ ถ้ำวัดธรรมเจดีย์น่ะ'' ท่านถามขึ้น

''เคยได้ยินท่านอาจารย์แบนหรือพระที่นั่นเล่าให้ฟังเหมือนกันค่ะว่ามีถ้ำ''

''นั่นแหละมีเรื่องขันๆ อยู่เรื่องหนึ่ง มีเณร ชื่อเณรแป้นไปอยู่วัดนั่นกับพระ แล้วหนีไปนอนในถ้ำ เสือนั้นนานๆ จะมาที วันที่เณรเข้าไปนอนเล่นในถ้ำตั้งแต่พลบค่ำ ยังไม่ทันหลับ ยังไม่ได้เข้าที่ภาวนา ได้ยินเสียงหายใจฟืดฟาด-ฟืดฟาด เณรก็คิดว่า คนที่ไหนมานอนหายใจใกล้ๆ ก็นึกว่าเป็นพระด้วยกันนั่นแหละ จะเป็นใคร แต่ก็ผิดวิสัย ไม่ใช่เวลาจะ

มาเพราะค่ำแล้ว พอนึกได้ว่าเป็นเสือเท่านั้นแหละ โอ้โฮ มันก็แปลก จิตคนนี่นะ พอนึกว่าเป็นเสือเท่านั้น จิตลงทันทีความที่กลัวตาย จิตลงปึ๊บหายเงียบไปเลย เสือก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี จนกระทั่งใกล้เวลาบิณฑบาตจิตถอนออกมา พอนึกว่าเสืออยู่ทางนี้ตัวก็เผ่นมาอีกทาง ออกวิ่งแน่วไปที่ศาลา ปากก็ร้องว่า เสือ ๆ ๆ ลั่นไปหมด

ส่วนเสือนั้นพอมันรู้ว่ามีคนมันก็หนีไปตั้งนานแล้ว ส่วนเณรพอจิตถอนก็ร้องลั่นไปถึงศาลา พระท่านก็ดุเอาว่ามาร้องเสือ ๆ อะไรกันวะ เณรนี่นอนตื่นสายแล้วยังมาร้องเอ็ดอีกแน่ะ เณรก็เล่าให้ฟังว่าเห็นเสือจริง ๆ เมื่อเช้านี่แหละ ก็พากันไปดู ค่อย ๆ เดินฉากเข้าไปกลัว ๆ กล้า ๆ ฉากเข้าไป ฉากเข้าไป มองดูแล้วว่าไม่มีเสือ ก็เลยเข้าไปดู เห็นแต่รอยของมัน เณรก็ร้องว่า นี่ไงรอยของมัน-ก็มันไปแล้วน่ะ จะร้องทำไม มันไปไกลห้าทวีปแล้ว วัดดอยธรรมเจดีย์มีถ้ำเสืออยู่ตรงนั้นแหละ''

''แต่เรื่องจิตลงนี่ อาจจะเป็นเพราะเณรตกใจจนช็อคไปมากกว่ากระมังคะ? ผู้เขียนกราบเรียนถาม

''ไม่ได้ช็อค เณรแกบอกว่า พอรู้ว่าเสือแกนึกพุทโธทันทีนะ ได้พุทโธเป็นที่พึ่ง พอนึกได้จิตก็ลงวูบไปจนกระทั่งสว่างนั่นแหละ''

''เดี๋ยวนี้ยังเป็นถ้ำเหมือนเดิมหรือคะ''

''ก็เหมือนเดิมนั่นแหละ ไม่มีใครไปอยู่หรอก พระท่านก็ไม่ไป มีแต่เณร ก็เณรมันเตี้ยนี่นะ เข้าไปนั่งในถ้ำเสือซึ่งเป็นถ้ำเตี้ย ๆ พอดีกับเสือ เณรกับเสือก็เลยอยู่ด้วยกันได้พอดี'' ทุกคนหัวเราะกันเกรียวทีเดียว ท่านอาจารย์เล่าต่อไปอีกว่า

''ที่จริงมันเป็นถ้ำสำหรับพอให้เสือหลบนอน เณรเห็นลมพัดเย็นดีเข้าไปนอนบ้างเลยเจอกัน ท่านอาจารย์บุญมาก็เคยโดนเสือตัวนี้แหละ ที่หน้าวัดธรรมเจดีย์ ท่านไปกับเณรตั้งแต่บ่ายสามสี่โมงเย็น เสือตัวนี้มันจะขึ้นไปหาที่นอนของมัน จะหลบจะซ่อนก็ไม่ทัน มันเลยหลบในป่าละเมาะเล็ก ๆ มีป่าหญ้าคาและต้นไม้ขึ้นเป็นพุ่มรก มันเข้าไปหมอบอยู่ พอคนเข้าไปใกล้มันก็คำราม เสือก็กลัว คนจะเข้าไปที่นั่นคนก็ตกใจ ท่านอาจารย์บุญมาก็เดินถอยฉากออกมาร้องทักเสือว่า ''เออ มึงอยู่นี่หรือ กูไม่ทำอะไรมึงหรอกนะ ก็กูกลัวแล้วน่ะซี้ มึงอยู่นั่นแหละ มึงไม่เป็นไรหรอก แต่มึงอย่าคำรามซิ กูกลัวเหมือนกันนี่นา...'' ฟังท่านอาจารย์เล่าแล้วทุกคนหัวเราะอย่างยั้งไม่อยู่ ท่านเล่าต่อไปว่า ''กูไม่ใช่พระอิฐพระปูนนี่หว่า มึงอยู่นั่นแหละ มึงอย่าออกมานะ''

อาจารย์บุญมาท่านสั่งเสืออย่างนั้นแหละ ขาท่านก็ฉากออกมา...ฉากออกมา...ท่านบอกว่า ขออภัยนะ ขนหน้าแข้งงี้ชูไปหมด ไม่ทราบว่าไปดูทำไมขนหน้าแข้ง พวกฆราวาสที่ฟังอยู่ฮากันตึง ท่านว่า ปรากฏว่านะ ฮู้ย ขนหน้าแข้งชูไปหมด ก็เสือตัวนั้นแหละกำลัง

คะนอง ขณะนี้ทำกำแพงล้อมรอบไว้หมด จะไปมีเสือได้อย่างไร ถ้าจะมีก็มีเสือท่านอาจารย์บุญมา เสือเณรแป้นเท่านั้นแหละ จะมีก็แต่หมูป่า ต้องกั้นคอกให้มันนอน มันไปเที่ยวไหนๆ ทั้งวันแล้วก็กลับมานอนคอก ไล่มันก็ไม่ไป เหมือนนกตัวหนึ่งที่วัดป่าบ้านตาดนี่แหละ เราเลี้ยงไว้นะ ตอนเช้าพอพระฉันแล้วท่านก็ไปปล่อยเปิดประตูกรงให้เขา เขาก็ไปเที่ยว พอเย็นลงก็กลับมาเข้ากรง ไล่ก็ไม่ไปเหมือนกัน สุดท้ายเราก็ต้องปิดประตูกรงให้เขาเพื่อความปลอดภัยของเขาเอง เช้าขึ้นพระท่านก็เปิดให้ ทำกันอย่างนี้เป็นประจำวัน”

ความเมตตาของท่านอาจารย์และพระวัดป่าบ้านตาดนั้นมีมากมาย ต่อผู้คนและสัตว์ทั้งปวง ผู้เขียนได้พบรูแย้เต็มไปหมด เจ้าของรูแต่ละตัวอ้วนท้วนมีสีสันงดงาม เขาชะเง้อมองพวกเราผู้ไปเยี่ยมอย่างสัตว์ที่คุ้นเคยกับคนเป็นอย่างดี ในระหว่างเข้าพรรษาไปกราบท่านอาจารย์ไม่พบกับแย้เหล่านี้จึงกราบเรียนถามท่านอาจารย์ ท่านบอกว่า แย้จะอยู่ในรูของตนไม่ออกมาเป็นเวลาหลายเดือน ดูเหมือนมันจะจำศีล ไม่ออกมาให้เห็นเลยแม้แต่ตัวเดียว เราได้พบแต่รูบนพื้นดินที่พระท่านกวาดไว้สะอาด นึกดีใจแทนแย้เหล่านั้นว่า ถ้าอยู่นอกวัดคงโดนจับไปนานแล้ว ขอให้ขนพวกพ้องเข้ามาอยู่ในวัดกันเถิด เพราะปลอดภัยจริงๆ

ท่านอาจารย์ได้พูดถึงการออกธุดงค์ และได้พบว่าขณะนี้มีการตัดไม้ทำลายป่ากันมากมาย จนต้องมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทหารออกไปดูแลรักษาป่ารักษาสัตว์เอาไว้ ท่านพบคนพวกนี้แล้วเลื่อมใสศรัทธา จึงขนข้าวสารไปให้เป็นคันรถ รวมทั้งอาหารกระป๋อง ขนมเป็นปี๊บๆ รถขนกันเป็นขบวนยาวทีเดียว ท่านอาจารย์ให้และให้อยู่ตลอดเวลา ผู้คนจึงพากันหลั่งไหลไปทำบุญกับท่านมากมาย ได้รับความปีติอิ่มเอิบใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการให้ที่บริสุทธิ์สะอาดต่อพระอริยะผู้ทรงความบริสุทธิ์อยู่เหนือจากกิเลสทั้งมวล ท่านได้จัดสรรแจกจ่ายให้แก่ชาวโลกผู้ยากไร้ตลอดมา โดยนำปัจจัยไปสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ซื้อเครื่องมือทางการแพทย์อันทันสมัยให้โรงพยาบาล

ในทันทีที่ทราบว่ามีผู้เดือดร้อนท่านอาจารย์ก็มิได้นิ่งนอนใจ ที่อยู่ไกลท่านก็ให้ลูกศิษย์เข้าไปดูแลขอทราบรายละเอียด ทหารขอรถพยาบาลท่านก็มอบให้ ดร.เชาวน์ ณ. ศีลวันต์ จัดหารถพยาบาลที่ดีที่สุดให้หนึ่งคัน และรถพยาบาลที่ดีพร้อมใช้ประโยชน์ได้เต็มเปี่ยม มีอุปกรณ์พร้อมสรรพ จำเป็นต้องสั่งซื้อจากเมืองนอก ราคาประมาณคันละห้าแสนขึ้นไป ท่านอาจารย์เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า

“รถจะมาถึงประมาณมกราฯ หรือกุมภาฯ นี่แหละ ทั้งที่นิสัยเราไม่เป็นอย่างนั้นนะ ธรรมดาถ้าหากเป็นเนื้อในหนัง เราก็ต้องเอาหนังในเนื้อของเรา เราไม่เอาเนื้อนอกหนังเป็นอันขาด เนื้อในหนังน่ะเข้าใจหรือเปล่า” ท่านหันมาถามผู้เขียน

“ไม่ทราบค่ะ ขอคำอธิบาย”

“เฮ้อ อะไร้ ของแค่นี้ก็ไม่เข้าใจ” ท่านถอนใจเบื่อหน่ายลูกศิษย์โง่

“ก็เนื้อในหนังมันก็เนื้อของเราซิคะ?” คนโง่เสมอปรารภขึ้น

“ก็นั่นแล้ว เนื้อของเราซิจะไปเอาเนื้อใคร เนื้อนอกหนังมันก็ไม่ใช่ของเรา จึงสั่งเขาไปถึงเมืองนอกนั่นยังไงเล่า ไม่งั้นจะสั่งทำไมวะ เนื้อนอกหนังน่ะ”

“อ๋อ ใช่ค่ะ” ลูกศิษย์เพิ่งเข้าใจ

“เอ้อ นั่นละ ไม่เข้าใจได้ยังไง” ท่านอาจารย์สำทับ

“ที่แท้ก็เป็นนโยบาย เมดอินไทยแลนด์ ของท่านอาจารย์นั่นเอง” ท่านหัวเราะ

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน และพระวัดป่าบ้านตาดแต่ละองค์ อยู่ด้วยผ้าสามผืน บาตรหนึ่งใบ เท่านั้น มีกุฏิพอเอนกาย ส่วนใหญ่ท่านจะอยู่กับธรรมชาติในป่า เพราะธรรมชาติคือธรรมะ เมื่อเดือนกรกฎาคมปีนี้ ท่านอาจารย์ได้ส่งเงินมาให้แปดหมื่นบาท สั่งว่าให้นำไปทำประโยชน์แก่คนพิการ หูหนวก ตาบอด ที่ไหนก็ได้ ผู้เขียนและพรรคพวกจึงบุกเข้าไปตามสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เช่น สถานสงเคราะห์คนพิการทางสมองและปัญญา ปากเกร็ด ซึ่งมีผู้พิการต้องการความช่วยเหลือหลายอย่าง มีจำนวนประมาณสามร้อยคน สถานฝึกอาชีพคนพิการพระประแดง มีผู้พิการฝึกฝนอาชีพเพื่อช่วยตัวเองประมาณสองร้อยคน สถานสงเคราะห์เด็กบ้านราชวิถีหกร้อยคน สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางละมุงสามร้อยคน สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านบางละมุงสามร้อยกว่าคน

รวมห้าแห่งนี้ยังขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้ในการเรียนการสอน ผู้ดูแล อาหารที่ไม่มีประโยชน์เพราะงบประมาณจำกัด เสื้อผ้า และอื่น ๆ อีกจิปาถะ เงินแปดหมื่นจึงไม่พอ ท่านอาจารย์ลงมากรุงเทพฯ อาทิตย์เดียวท่านได้ตรวจดูความจำเป็นของแต่ละแห่ง แล้วบอกลูกศิษย์ทั้งหลาย ทุกคนต่างเต็มใจช่วยเหลือ ภายในอาทิตย์เดียวมีเงินรวมทั้งสิ้นสองแสนเศษ นอกจากสถานสงเคราะห์ทั้งห้าแห่งจะได้รับสิ่งที่ต้องการ บางแห่งได้ครบหมด บางแห่งได้ไม่ครบ แต่จะได้รับสิ่งสำคัญอันเป็นหลักใหญ่ เป็นหัวใจของการใช้งานไว้ทั้งหมด เงินที่ยังเหลือได้นำไปแจกตำรวจผู้บาดเจ็บในหน้าที่ ได้ถวายปัจจัยแด่พระภิกษุสงฆ์ที่อาพาธในโรงพยาบาลสงฆ์ ประมาณหนึ่งร้อยรูป ยังมีเงินเหลืออยู่ซึ่งเราได้รวบรวมไว้ให้เป็นค่ายารักษาโรคแก่พระภิกษุผู้อาพาธ และนำมอบให้โรงพยาบาลสงฆ์ต่อไป ความเมตตาอันบริสุทธิ์เย็นฉ่ำชื่นใจแผ่ไพศาลไปกว้างขวางนัก ท่านอาจารย์มีชีวิตอยู่ด้วยการให้ท่านได้ช่วยผู้คนมากมาย ให้อรรถให้ธรรม ให้ข้าวของเงินทองแด่ผู้ยากไร้ในทุกรูปแบบจนสุดจะรำพันให้ปรากฏในที่นี้

****